

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์” นั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับประเด็นการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากหนังสือพิมพ์ที่ คัดเลือกขึ้นมาตามระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์ทั้งฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายตรงข้าม รวมทั้งการวิเคราะห์จากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source)

ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) โดยดำเนินการภายหลังจากการศึกษาในส่วนที่ 1 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ทั้งนี้เมื่อทำการเก็บรวบรวมได้ครบแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาทั้ง 2 ส่วน มาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบกันในบริบทต่าง ๆ ของแต่ละยุคสมัย เพื่อให้การวิเคราะห์ผลเข้าใจง่ายและครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับส่วนที่ 1 ในส่วนของการวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์นั้น หนังสือพิมพ์ที่จะใช้ในการศึกษามีดังนี้

ตารางหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2481-2487) จำแนกเป็นจำนวนฉบับ

หนังสือพิมพ์ \ พ.ศ.	2482	2483	2484	2485	2486	2487	รวม
1. ประชาชาติ	92	92	300	329	153	-	966
2. สุภาพบุรุษ	182	31	30	-	-	-	243
3. ศรีกรุง	120	183	120	355	345	90	1,213
รวม	394	306	450	684	498	90	2,422

ตารางหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2491-2500) จำแนกเป็นจำนวนฉบับ

พ.ศ.	2491	2492	2493	2494	2495	2496	2497	2498	2499	2500	รวม
หนังสือพิมพ์											
1.ธรรมาธิปไตย	x	x	x	x	x	152	121	-	-	-	273
2.สารเสรี	x	x	x	x	x	x	-	243	273	206	722
3. สยามรัฐ	x	x	92	92	349	342	-	-	-	-	875
4. พิมพ์ไทย	x	347	360	352	340	176	264	298	229	236	2,602
รวม	x	347	452	444	689	670	385	541	502	442	4,472

ตารางหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2502-2506) จำแนกเป็นจำนวนฉบับ

พ.ศ.	2502	2503	2504	2505	2506	รวม
หนังสือพิมพ์						
1. สารเสรี	115	353	238	118	240	1,064
2. สยามรัฐ	345	168	61	-	-	574
3. สยามนิกร	264	148	292	232	121	1,057
รวม	724	669	591	350	361	2,695

หมายเหตุ X และ - หมายถึง ไม่มีตัวเอกสารเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล อันเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

1. x คือ ยังไม่มีการออกหนังสือพิมพ์ในปีดังกล่าว
2. - คือ ไม่มีเก็บไว้ในหอสมุดแห่งชาติ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ประกอบกันไปด้วย เพื่อศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ผ่านบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการต่างประเทศ ในแต่ละยุคสมัยไป โดยจะศึกษาเรียงลำดับตามระยะเวลาดังนี้คือ ยุคจอมพล ป. ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2481-2487), จอมพล ป. ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2491-2500) และจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2502-2506)

1. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2481 – 2487)

หลวงพิบูลสงคราม (ยศของจอมพล ป. พิบูลสงครามในขณะนั้น) สมาชิกฝ่ายทหารชั้นอ่อนอาวุโสคนสำคัญของคณะราษฎรได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 3 ระหว่างวันที่ 16 ธันวาคม 2481 – 1 สิงหาคม 2487 ในช่วงระยะเวลากว่า 5 ปี ดังกล่าว ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคใหม่ของการเมืองไทยอีกยุคหนึ่ง ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ยุคของการสร้างชาติ มีการสร้างฐานสนับสนุนตนเองด้วย "ลัทธิชาตินิยม" และยึดการปกครองระบบเผด็จการ ตามอย่างประเทศเยอรมันและญี่ปุ่น

ท. ประทีปเสน (2507 : 53) กล่าวว่า จากสถานการณ์เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 1930 ประกอบกับการมองเห็นในความสำเร็จของการปกครองระบอบอำนาจนิยมนาซี – ฟาสซิสต์ ที่ปรากฏขึ้นในเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีแนวคิดโน้มเอียงไปในทางที่จะเห็นด้วยและชื่นชมกับความเป็นผู้นำที่ทรงอำนาจและระบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่จอมพล ป. ได้เคยเขียนบทความลงในหนังสือ "ยุทธโกษา" ของกองทัพบกเมื่อปี 2477 ว่า ในสมัยของการสร้างชาติและวิกฤตการณ์ของโลกนั้น ประเทศต้องการผู้นำที่เข้มแข็งเหมือน "กับฝูงสัตว์ต้องมีหัวหน้า"

แถมสุข นุ่มนนท์ (2521 : 43) กล่าวว่า จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนักการเมืองไทยคนแรกที่ทำให้คำว่า "ผู้นำ" กลายเป็นคำสำคัญในความหมายของการเมืองไทย ดังที่ท่านได้กล่าวในปี 2485 ว่า

"...ญี่ปุ่นมีเครื่องยึดมั่นอยู่ คือ พระเจ้าแผ่นดินของเขา ของเราไม่มีอะไรเป็นเครื่องยึดแน่นอน ที่มีอยู่ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ แต่ชาติก็ยังไม่มีความมั่นคง ศาสนาก็ไม่ทำให้คนเลื่อมใสถึงยึดมั่น พระมหากษัตริย์ก็ยังเป็นเด็กเห็นแต่รูป ส่วนรัฐธรรมนูญก็เป็นเพียงสมุดหนังสือ เวลาบ้านเมืองคับขันจะเอาอะไรเป็นเครื่องยึดมั่นไม่ได้ ผมจึงให้ตามนายกรัฐมนตรี" (แถมสุข นุ่มนนท์, อ้างใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2538 : 168)

ในช่วงแรก ๆ ของการขึ้นครองอำนาจ ผู้วิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับหนังสือพิมพ์ยังคงเป็นไปด้วยดี กล่าวคือ รัฐบาลมีการจัดแถลงข่าวแก่หนังสือพิมพ์เป็นประจำทุกเดือน มีการตอบข้อซักถามอย่างเป็นกันเอง รวมทั้งยังแสดงไม่ตรีจิตอันดีที่จะช่วยเหลือหนังสือพิมพ์ในด้านต่าง ๆ ดังข่าวในหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษรายวัน ในวันที่ 19 มกราคม

2482 ซึ่งเป็นการเสนอข่าวภายหลังจากการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อความรู้เกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองระหว่างนายกรัฐมนตรีและคณะบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ณ ทำเนียบนายกรัฐมนตรี ดังนี้

"...ท่านนายกได้ถามถึงการดำเนินการจัดตั้งสโมสรหนังสือพิมพ์ ว่าเป็นอย่างไรบ้าง และถ้าทางหนังสือพิมพ์ต้องการความช่วยเหลือจากท่าน ท่านก็ยินดีจะให้ความช่วยเหลือ ทุกทางเท่าที่จะเป็นไปได้ คณะหนังสือพิมพ์ได้รับทราบความอารีและขอบคุณ นอกจากนั้นท่านยังได้แสดงความปรารถนาที่จะเห็นหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยได้จำหน่ายแพร่หลายไพศาลออกไปยิ่งกว่านี้ ที่เปนนอยู่ในบัดนี้ถ้ามีทางใดที่ทางราชการจะให้ความช่วยเหลือได้แล้วท่านก็ยินดีจะรับพิจารณาด้วยความเต็มใจ"

จากข้อความดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าทั้งรัฐบาลและหนังสือพิมพ์ยังคงมีความปรองดองกันเป็นอย่างดี เพราะนอกจาก จอมพล ป. จะมีการจัดแถลงข่าวขึ้นแล้ว ก็ยังมีการไต่ถามทุกข์สุขของหนังสือพิมพ์ และยังแสดงความยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือหนังสือพิมพ์อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ความปรองดองดังกล่าวเป็นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น เพราะสถานการณ์บ้านเมืองที่แปรผันทั้งด้านการเมืองภายในประเทศ การเมืองภายนอกประเทศ สังคม และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเมืองทั้งจากภายในประเทศและจากภายนอกประเทศ ที่เกิดความวุ่นวายจากความพยายามที่จะแย่งชิงอำนาจทางการเมือง เช่น การลอบประทุษร้ายจอมพล ป. พิบูลสงครามถึง 3 ครั้ง ซึ่งนำไปสู่การกวาดล้างทางการเมือง / เหตุการณ์การต้องการยึดครองดินแดน ได้แก่ การต้องการยึดไทยเป็นฐานที่มั่นของญี่ปุ่น ซึ่งไทยไม่สามารถต้านทานได้ จนต้องยอมเป็นมิตรและประกาศสงครามโลกครั้งที่ 2 กับฝ่ายพันธมิตร ซึ่งการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทยให้ยิ่งย่ำแย่ลง นอกจากนี้ยังมีปัญหาคอมมิวนิสต์ รวมทั้งมีการประกาศรัฐนิยม อันส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ในสังคมและการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ จนทำให้รัฐบาลต้องหาวิธีการต่าง ๆ ในการควบคุมหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์จากเหตุการณ์ในแต่ละบริบทที่มีส่วนกระทบถึงสิทธิ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ในระบอบประชาธิปไตย ทั้งจากการที่ถูกรัฐบาลควบคุมและจากการตกเป็นเครื่องมือของรัฐบาลตามปัจจัยที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

ดังนั้นในการศึกษาถึงการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในยุคสมัย จอมพล ป. ช่วงที่ 1 โดยผ่านบริบทต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยจะจำแนกออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่

1.1 ประเด็นทางการเมือง

1.2 ประเด็นอื่น ๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ และสังคม

นอกจากนี้แล้ว ในแต่ละประเด็นจะแบ่งออกเป็นประเด็นย่อยอีก 2 ประเด็น คือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ และอีกประเด็นหนึ่ง คือ ผลกระทบที่เกิดจาก เหตุการณ์นั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ตอบปัญหานั้นวิจัยได้ชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายขึ้น

1.1 ประเด็นทางการเมือง

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาประเด็นทางการเมืองยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้แบ่งการ ศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อ คือ

1.1.1 เหตุการณ์ทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อเข้าใจถึงความเป็นมา และสภาพแวดล้อมที่ ก่อให้เกิดการควบคุมและใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

1.1.2 ผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมือง

1.1.1 เหตุการณ์ทางการเมือง

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าสภาพการเมืองภายหลังจากจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2481 ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญหลายอย่างทั้งการเมืองภายในและ ภายนอกประเทศ (ซึ่งก็คือ บริบทความสัมพันธ์กับต่างประเทศที่มีผลกระทบต่อการเมืองไทย) โดย เหตุการณ์การเมืองภายในประเทศที่สำคัญ อาทิเช่น การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามถูกลอบประทุษร้าย จำนวน 3 ครั้ง, การกวาดล้างปรักษ์ทางการเมือง พ.ศ. 2481 เป็นต้น รวมทั้งการเมืองจากภายนอก ประเทศที่สำคัญ คือ การเน้นนโยบายนิยมไทย ต่อต้านคนจีน และการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2482 – 2488 ภาวะการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำการควบคุมและใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้แบ่งประเด็นทางการเมืองออกเป็น 2 ประเด็นย่อย คือ

1.1.1.1 การเมืองภายในประเทศ

1.1.1.2 การเมืองระหว่างประเทศ

1.1.1.1 การเมืองภายในประเทศที่มีผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์

เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศที่ผู้วิจัยได้หยิบยกขึ้นมาทำการศึกษา นั้น มีด้วยกัน 2 เหตุการณ์ ได้แก่

- ก. การถูกลอบประทุษร้าย
- ข. การกวาดล้างศัตรูทางการเมือง

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. การถูกลอบประทุษร้าย

บทเรียนทางการเมืองในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเกิดจากทั้งการโจมตีจากหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม และเกิดจากศัตรูทางการเมืองเช่น กบฏบวรเดช การตกเป็นเป้าหมายในการประทุษร้ายเพื่อโค่นล้มอำนาจทางการเมือง ถึง 3 ครั้ง ดังนี้ (อ.พิบูลสงคราม, 2518 : 254-266)

- ครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2477 ถูกลอบประทุษร้ายขณะที่กำลังกลับจากการชมการแข่งขันฟุตบอลชิงชนะเลิศภายในกองทัพที่ท้องสนามหลวง การลอบประทุษร้ายครั้งนี้กระทำโดยนายพุ่ม ทับสายทอง ซึ่งใช้ปืนยิง พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม 2 นัด ทำให้ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม ต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลนาน 1 เดือน และนายพุ่ม ทับสายทอง ถูกศาลตัดสินจำคุก 16 ปี

- ครั้งที่ 2 ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2481 มีการลอบประทุษร้าย พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม โดยนายลี บุญตา ซึ่งเป็นคนใช้ที่อยู่กับหลวงพิบูลสงครามมา 7 ปี ใช้ปืนไล่ยิงบนบ้านพักในกรมทหารปืนใหญ่บางซื่อ นายลีให้การต่อศาลพิเศษว่ายิงไปเพราะเมาและไม่ตั้งใจ เหตุการณ์ครั้งนั้นนำมาสู่การกวาดล้างผู้ต้องสงสัยจำนวนมาก และมีการพิพากษาในเดือนพฤศจิกายน 2482 ให้ประหารชีวิตนักโทษ 18 คน จาก 51 คน ซึ่งการพิพากษานี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างยิ่งถึงความไม่เป็นธรรมและการมีอคติต่อจำเลย ร้อยโท ณ เณร ตาละลักษณ เป็นหนึ่งในบรรดานักโทษที่ถูกตัดสินประหารชีวิต ซึ่งเขาเคยเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ชุมชน และใช้ชีวิตคลุกคลีกับมวลชนผู้ด้อยโอกาส อาทิ กรรมกร ชาวนา ชาวสวน โดยใช้หนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวเป็นสื่อ นำ ก่อนจะถูกตั้งข้อหาว่าคิดการ มิชอบต่อรัฐบาล ในการพิพากษารั้งเดียวกันนี้ มี ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์ ซึ่งเป็นนักคิดนักเขียนอีกคนหนึ่งที่ชอบวิจารณ์รัฐบาล เป็นหนึ่งในจำเลย 22 คน ที่ถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิต

- ครั้งที่ 3 เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2481 ขณะที่หลวงพิบูลสงครามกำลังรับประทานอาหารร่วมกับท่านผู้หญิงละเอียด น.ท.หลวงยุทธศาสตร์โกศล น.ต.ขุนรณนภาภาค พ.ท.หลวงเตชะเสนา พ.ต.หลวงประหารวิบุปปราบ และร.ต.เผ่า ศรียานนท์ ที่บ้านพักในกรมทหารปืนใหญ่บางซื่อ ผู้ที่ร่วมโต๊ะอาหารทุกคนในวันนั้นถูกลอบวางยาพิษซึ่งได้แก่สารหนู แต่แพทย์แก้ไขไว้ได้ทัน

ข. การกวาดล้างศัตรูทางการเมือง

บทเรียนดังกล่าว ทำให้เพียงหนึ่งเดือนให้หลังจากการขึ้นครองอำนาจ จอมพล ป. ได้ใช้ความเข้มแข็งของรัฐบาลที่มีอยู่ออกกวาดล้างกลุ่มตรงข้ามและผู้ที่จะต่อต้านรัฐบาลโดยใช้วิธีที่รุนแรง รัฐบาลได้ทำการจับกุมกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ทั้งเจ้านายชั้นสูง เชื้อพระวงศ์ ขุนนางเก่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท 1 (มาจากการเลือกตั้ง) และกลุ่มทหาร พ.อ. พระยาทรงสุรเดช ด้วยข้อหา รวม ๆ ว่าเป็นบุคคลที่ก่อการไม่สงบแก่ชาติ และคิดจะประทุษร้ายแก่ชีวิตสมาชิกสำคัญแห่งรัฐบาล (ซึ่งก็คือ การถูกลอบประทุษร้ายในครั้งที่ 2 ดังที่กล่าวแล้ว) เพื่อที่จะใช้ลัทธิระบอบการปกครองและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลนี้ โดยคิดจะเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตมาเป็นกษัตริย์ต่อไป (ศรีกรุง 30 มกราคม 2481) ในการนี้มีผู้ถูกจับอย่างน้อย 50 คน (ไทยใหม่ 1 กุมภาพันธ์ 2481) ในจำนวนนี้ถูกพิพากษาคดีตัดสินด้วยศาลพิเศษที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นให้ประหารชีวิต 21 คน (ประหารชีวิตจริง 18 คน จำคุกอีก 22 คน) ส่วนนายทหารที่มีความใกล้ชิดกับ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ก็ถูกปลดออกจากประจำการโดยไม่ได้รับเบี้ยหวัดเบี้ยบำนาญจำนวน 12 คน พ.อ.พระยาทรงสุรเดช และ พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์ ถูกบีบให้เดินทางออกนอกประเทศ ส่วน พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธถูกส่งไปเป็นทูตประจำประเทศเยอรมัน (สุรพันธ์ บุญมานพ, 2521 : 177-178)

อาจกล่าวได้ว่าการใช้มาตรการปราบปรามอย่างรุนแรงข้างต้น เป็นความจงใจของจอมพล ป. ที่ต้องการใช้เป็นเครื่องมือควบคุม และยับยั้งความพยายามก่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงตัวอย่างแก่กลุ่มที่คิดจะต่อต้านรัฐบาล รวมทั้งต้องการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลจะไม่รีรอและพร้อมที่จะใช้กำลังเข้าจัดการกับภัยคุกคามต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างเฉียบขาดทันที ดังที่จอมพล ป. กล่าวว่

“เมื่อครั้งกบฏวรวเดช (ในรัชกาลพระยาพลพลพยุหเสนา ในปี พ.ศ. 2476) เราลงโทษ แล้วอภัยโทษออกมา พวกนี้ออกมาแล้วไม่เข็ดหลาบ แสดงว่าไม่ว่าเราจะทำอะไรมาแล้วแต่ไม่ได้ผล ครั้งนี้เราจึงต้องจัดการอย่างเด็ดขาด” (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2531 : 47)

1.1.1.2 การเมืองภายนอกประเทศและผลกระทบที่มีต่อหนังสือพิมพ์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเหตุการณ์การเมืองภายนอกประเทศ ที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ รัฐบาลควบคุมและใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ ได้แก่

- ก. ประเทศไทยกับการเข้าสู่สภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2
- ข. นโยบายนิยมไทย และการต่อต้านชาวจีน

ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ในยุคดังกล่าวมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. ประเทศไทยกับการเข้าสู่สภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มปะทุขึ้นในประเทศแถบยุโรป เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2482 โดยชนวนเกิดจากกรณีพิพาทดานซิกและเชลียงโประหว่างเยอรมันและโปแลนด์ จนลุกลามกลายเป็นสงครามระหว่างประเทศประชาธิปไตยและประเทศเผด็จการ ในระยะแรกประเทศไทยได้ ประกาศตัวเป็นกลาง โดยจอมพล ป. ได้กล่าวแถลงสร้างความอุ่นใจให้กับประชาชนว่า

“...สำหรับประเทศไทย รัฐบาลมีนโยบายที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และ จะพยายามจนสุดความสามารถที่จะให้ประชาชนชาวไทยได้อยู่อย่างสงบ...” (สุภาพบุรุษ, 6 กันยายน 2482)

ในวันที่ 12 มิถุนายน 2483 รัฐบาลได้ลงนามในกติกามิตรกรรณกับฝรั่งเศส อังกฤษ และญี่ปุ่น แต่สุดท้ายประเทศไทยก็ไม่สามารถรักษาความเป็นกลางไว้ได้ตลอดไป เนื่องด้วยเหตุผลทางยุทธศาสตร์ กล่าวคือ ญี่ปุ่นต้องการยึดสิงคโปร์ ซึ่งเป็นฐานทัพของอังกฤษ แต่ญี่ปุ่นไม่สามารถ ยกพลขึ้นบกที่สิงคโปร์ได้ เพราะได้รับการต่อต้านอย่างหนัก ในขณะที่เดียวกันญี่ปุ่นก็ไม่สามารถขึ้นบก ที่พม่าหรืออินเดียได้ เพราะทั้งสองประเทศเป็นอาณานิคมของอังกฤษเช่นเดียวกัน ความต้องการ

เดินทัพผ่านน่านน้ำที่อังกฤษมีอิทธิพลอยู่ ดังนั้นการยกทัพผ่านประเทศไทยไปยังดินแดนของอังกฤษ จึงเป็นวิถีทางที่สะดวกที่สุด ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงยกพลขึ้นบกที่ชายฝั่งอ่าวไทยทางตอนใต้ ตั้งแต่จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ปัตตานี ในวันที่ 7 ธันวาคม 2484 (วิธนา มโนพิโมกษ์, 2539 : 145)

การบุกยึดไทยเป็นฐานที่มั่นของญี่ปุ่น ซึ่งมีความแข็งแกร่งทางทหาร ทำให้รัฐบาลไทยไม่สามารถต้านทานกำลังได้ ซึ่งในที่สุดรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องเข้าร่วมในสงครามโลก ครั้งที่ 2 ในวันที่ 25 มกราคม 2485 โดยอยู่ในฝ่ายอักษะ ซึ่งเป็นฝ่ายเดียวกับญี่ปุ่น เยอรมัน และ อิตาลี ทั้ง ๆ ที่ได้เคยให้คำมั่นสัญญากับประชาชนไว้แล้วว่าจะเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่ง หลวงวิจิตรวาทการได้ให้เหตุผลของการเข้าร่วมสงครามฯ ว่า (หลวงวิจิตรวาทการ, 2483 : 5, อ้างใน ทิพวัลย์ โสฬ์ตระกูล, 2530 : 34-35)

“ความเป็นกลาง เป็นสิ่งที่เชื่อถือไม่ได้ ความเป็นกลางเหมาะแต่จะใช้ในทางพูด แต่ไม่ใช่ทางปฏิบัติ ถ้าถือเคร่งครัดจริง ๆ ก็จะทำให้ความหายนะมาให้ ในประวัติของสงครามมีตัวอย่างน้อยเต็มที ที่ฝ่ายรับจะเป็นฝ่ายชนะ ผลแห่งสงคราม 90 เปอร์เซนต์ฝ่ายรุกเป็นฝ่ายชนะ ฝ่ายที่ลงมือก่อนเป็นฝ่ายได้เปรียบ...ถ้าเราเป็นฝ่ายรุกโดยฉวยโอกาสให้เหมาะหาเพื่อนให้ดี ดำเนินการให้ถูกต้องทาง เราอาจมีทางชนะได้” ซึ่งนับได้ว่าหลวงวิจิตรวาทการมีส่วนร่วมทำให้ไทยประกาศสงคราม

การประกาศเข้าร่วมสงครามฯ ทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างจอมพล ป. และนายปรีดี พนมยงค์ รวมทั้งกลุ่มนักหนังสือพิมพ์บางส่วนที่ต่อต้านการเข้าร่วมสงครามของไทย ความขัดแย้งดังกล่าว ส่งผลให้การควบคุมหนังสือพิมพ์เข้มงวดมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไป

หลังจากที่รัฐบาลออกประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีคำสั่งถึงประชาชนทุกคนทั้งประเทศให้ปฏิบัติตามและเชื่อฟังรัฐบาล โดยนำเสนอด่วนรายการวิทยุนายมั่น-นายคง รวมทั้งหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับในวันที่ 9 ธันวาคม 2484 ความว่า

“...ข้าพเจ้าเห็นว่าการที่รัฐบาลได้ตกลงไปกับญี่ปุ่นแล้วนั้น เป็นทางที่ดีที่สุดและการผูกมิตรกับชาวญี่ปุ่นที่ได้ผ่านเข้ามายังประเทศไทยในบัดนี้ นั้น เป็นของจำเป็นอย่างยิ่ง ขอให้พี่น้องทั้งหลายจงร่วมชีวิตจิตใจกับรัฐบาลอย่างใจเย็น และทำตามรัฐบาลจงทุกประการ จะเป็นการดีและเหมาะสมอย่างยิ่ง” (เอกสารส่วนบุคคล เอก วิสกุล, กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 91-92)

การประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อวงการหนังสือพิมพ์ จากที่เคยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับรัฐบาลในครั้งเหตุการณ์การเรียกร้องดินแดนคืนจากประเทศฝรั่งเศส แต่ในครั้งนี้กลับถูกรัฐบาลมองเป็นศัตรูที่ต้องกำจัดการควบคุมให้อยู่ในกรอบที่รัฐบาลต้องการ

ข. นโยบายนิยมไทย และการต่อต้านชาวจีน

ความรู้สึกต่อต้านคนจีนหรือคนเชื้อสายจีนนั้น ไม่ได้เพิ่งมีปรากฏในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม หากแต่ปรากฏขึ้นครั้งแรกและอย่างเป็นทางการตั้งแต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ซึ่งทรงเปรียบเทียบว่า “จีนคือยิวแห่งบูรพาทิศ” ซึ่งพระราชดำริในทางชาตินิยมและการต่อต้านคนจีนของพระองค์มีลักษณะออกมาในรูปของการเขียน การโฆษณา การปลุกจิตสำนึก ทั้งที่ในสมัยก่อนหน้านี้นโยบายเปิดรับการอพยพเข้าเมืองของคนจีนตลอดมา ไม่มีกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และในปี พ.ศ. 2470 ทศนะของราชสำนักไทยและทางการของไทยมักจะมองคนจีนว่าเป็นผู้นำผลประโยชน์ทางการค้าและการพาณิชย์มาสู่ประเทศ ดังนั้น คนจีนหรือคนเชื้อสายจีนจึงได้มีบทบาทในการเข้าควบคุมเศรษฐกิจไทยเกือบจะทุกด้าน

ความรู้สึกต่อต้านคนจีนหรือคนเชื้อสายจีนนั้น ต่อมาได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีการดำเนินการอย่างจริงจัง นั่นคือ ทั้งปลุกจิตสำนึก และการออกมาตรการทางกฎหมายอย่างเป็นทางการอันสร้างความเดือดร้อนและไม่พอใจให้กับคนจีนในไทยเป็นอย่างมาก โดยรัฐบาลไทยดำเนินมาตรการต่อต้านคนจีนในประเทศด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสั่งปิดโรงเรียนจีน จับกุมชาวจีนในข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ และการห้ามส่งเงินออกนอกประเทศผ่านธนาคารจีน

กรณีความขัดแย้งเหนือดินแดนแมนจูเรีย ซึ่งญี่ปุ่นบุกแมนจูเรียในปี 2478 ได้มีผลกระทบต่อชาวจีนในไทย ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไทยนับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ก็มีท่าทีที่ค่อนข้างชัดเจนในการที่จะสร้างความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ในฐานะที่ญี่ปุ่นได้กลายเป็นชาติมหาอำนาจในเอเชียที่จะต้องคำนึงถึง ฉะนั้น การที่มีสมคมลับและกิจกรรมต่อต้านญี่ปุ่นจึงเกิดขึ้นในหมู่คนจีนในไทย ทำให้รัฐบาลไทยเพิ่มความกังวลเกี่ยวกับคนจีนมากขึ้น และยิ่งเมื่อความขัดแย้งระหว่างประเทศจีนและญี่ปุ่นระเบิดเป็นสงครามขึ้นในปี 2480 บริษัทการค้าของจีนในไทยก็ยิ่งเพิ่มมาตรการในการต่อต้านญี่ปุ่นยิ่งขึ้น เช่น ปฏิเสธที่จะขนส่งหรือค้าขายสินค้าญี่ปุ่น สร้างปัญหาให้กับความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยและญี่ปุ่น หนังสือพิมพ์จีนเองก็ยิ่งส่งเสริมการบอยคอตอย่างเต็มที่

จนรัฐบาลไทยได้ดำเนินการควบคุมอย่างกวัดขุ่นยิ่งขึ้น จนกระทั่งจอมพล ป.พิบูลสงครามก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ในปีแรก (พ.ศ. 2481) ก็ได้ออกมาตรการและกฎหมายหลายฉบับที่มีผลกระทบต่อชาวจีนในไทย เช่น มาตรการการจดทะเบียนคนจีนในไทย กฎหมายการสงวนอาชีพสำหรับคนที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น

เกี่ยวกับกรณีนี้ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2538 : 200) กล่าวว่า แม้มาตรการและกฎหมายบางอย่าง มิได้ระบุว่าเจาะจงไปที่คนจีน เป็นแต่ใช้คำว่าชาวต่างประเทศ แต่โดยเนื้อแท้แล้วเป้าหมายนั้นอยู่ที่คนจีนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมาตรการดังกล่าว เป็นวิธีการบีบบังคับทางด้านธุรกิจการค้า เช่น ในธุรกิจที่คนจีนเคยเป็นผู้ครองมาก่อน เช่น โรงสีข้าว การทำนาเกลือ การประมง และการค้าขาย

1.1.2 ผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศและภายนอกประเทศ ความวุ่นวายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้รัฐบาลต้องกำหนดวิธีการต่าง ๆ ในการควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกรอบในแนว มิให้เป็นบ่อนทำลายความสงบสุขหรือมิให้มีการยุยงส่งเสริมให้ประชาชนเกลียดรัฐบาล รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์อีกด้วย ดังนั้น จึงขอแบ่งผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศออกเป็น 2 ประเด็นตามหัวข้อของการวิจัย นั่นคือ

- ลักษณะการควบคุมหนังสือพิมพ์
- การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

● ลักษณะการควบคุมหนังสือพิมพ์ การควบคุมหนังสือพิมพ์ในรัฐบาลจอมพล ป. ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2481-2487) โดยจากสาเหตุของเหตุการณ์ทางการเมืองด้านต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะการควบคุมด้วยกัน 9 ลักษณะ ดังนี้

- ก. การออกกฎหมายต่าง ๆ
- ข. การห้ามนำเสนอหรือวิพากษ์วิจารณ์
- ค. ความเข้มงวดในการขออนุญาตดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์
- ง. สั่งถอนใบอนุญาตและปิดหนังสือพิมพ์
- จ. การปราบปรามหนังสือพิมพ์จีน

- จ. การตรวจและเซ็นเซอร์ข่าว
- ข. การควบคุมนักท่องเที่ยว
- ช. รัฐบาลตั้งกรมโฆษณาการเพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนรัฐบาล
- ฉ. ผลกระทบจากกองทัพญี่ปุ่นในไทย

โดยมีรายละเอียดของการควบคุมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ก. การออกกฎหมายต่าง ๆ

ในรัฐบาลจอมพล ป. ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2481-2487) ได้มีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมหนังสือพิมพ์ มีการออกกฎหมายขึ้นมาหลายฉบับ เพื่อเป็นพันธนาการในการควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกฎเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนด อันได้แก่

- พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484
- พระราชบัญญัติการพิมพ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485
- พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในยามคับขัน พ.ศ. 2484
- กฎกระทรวงมหาดไทย
- กฎอัยการศึก

ซึ่งกฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อรอนสิทธิ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ อันเป็นการลดบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล โดยเฉพาะในยามคับขันให้อยู่ในขอบเขตที่รัฐบาลต้องการ ทั้งนี้เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลไว้ตลอดไป

- พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484

พระราชบัญญัติการพิมพ์ นับเป็นกฎหมายพิเศษ ถือเป็นกลไกบังคับที่สำคัญอย่างหนึ่งของรัฐบาล ในการควบคุมหนังสือพิมพ์ให้เสนอข่าวที่สนับสนุนนโยบายและการกระทำต่าง ๆ ของรัฐบาล ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่ 1 มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการพิมพ์จำนวน 3 ฉบับ โดยในระยะแรกเป็นพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476 ซึ่งตราขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา โดยเนื้อหามุ่งเน้นไปที่การควบคุมหนังสือพิมพ์ และการควบคุมหนังสือพิมพ์จะเป็นไปอย่างเข้มงวดเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพการเมือง ซึ่งหนังสือพิมพ์ประชาชาติได้กล่าวว่

“...ถ้าพูดในนามที่เราเป็นหนังสือพิมพ์ เราก็ไม่ยินดีเลยที่จะต้องมาอยู่ภายใต้ความควบคุมจำกัดของกฎหมายพิเศษ เราต้องการจะได้อยู่อย่างเสรีภาพภายใต้ความบังคับของกฎหมายทั่วไปเช่น ประชาชนพลเมืองทั้งหลาย “ (ประชาชาติ, 28 กุมภาพันธ์ 2476)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2484 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ออกพระราชบัญญัติการพิมพ์เอง โดยใช้ชื่อว่า “พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484” มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2484 โดยเน้นการให้อำนาจกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งก็คือ จอมพล ป. พิบูลสงครามนั่นเอง และเจ้าพนักงานการพิมพ์ ซึ่งก็คือ อธิบดีกรมตำรวจ (พล.ต.อ. หลวงอดุลเดชจรัส) ทั้งนี้เพื่อควบคุมการเสนอข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมืองให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศ โดยรัฐบาลได้อ้างภาวะสงครามโลกและอ้างว่า “มาตรฐานหนังสือพิมพ์ไทยยังไม่ดีพอ” (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) สร.0201.92.1/5 ปีที่ 2, คำสัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรีแก่นักหนังสือพิมพ์ 2 สิงหาคม 2483) จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ให้เสนอข่าวในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาล ห้ามมิให้นำเอาข้อความในหนังสือพิมพ์ไปโฆษณา ต้องมีการตรวจข่าวก่อนโดยกรมโฆษณาการและกระทรวงมหาดไทย โดยมีจอมพล ป. เป็นประธาน รวมทั้งความพยายามจำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ โดยอ้างเหตุผลว่า

“...เนื่องจากประเทศไทยอยู่ในภาวะสงคราม จึงจำเป็นต้องควบคุมการโฆษณาข่าวสารทุกชนิด...เพราะการแถลงความเห็นที่แตกแยกกันนั้น ย่อมเป็นภัยแก่การทำสงครามอย่างยิ่ง จึงจำเป็นต้องจำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ให้รัดกุมขึ้น...” (สุธีรา สุขนิยม, 2521 : 41)

ทั้งนี้ ในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ได้ระบุชัดเจนถึงการควบคุมหนังสือพิมพ์ดังในมาตรา 9 ว่า เมื่อปรากฏว่าได้มีการโฆษณา หรือเตรียมการโฆษณาสิ่งพิมพ์ใด ๆ ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เจ้าพนักงานการพิมพ์อาจมีคำสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยฉะเพาะ หรือมีคำสั่งทั่วไปโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือหนังสือพิมพ์รายวัน ห้ามการขายหรือแจก สิ่งพิมพ์นั้นทั้งให้ยึดสิ่งพิมพ์และแม่พิมพ์นั้นด้วยก็ได้

นอกจากนี้ ในมาตรา 21 ยังกล่าวว่า เมื่อมีการโฆษณาในสิ่งพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เจ้าพนักงานการพิมพ์จะดำเนินการตักเตือน ถ้าไม่เชื่อฟังจะงดการเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หรืองดการ

ใช้เครื่องพิมพ์มีกำหนดเวลาไม่เกิน 30 วันในกรณีที่เป็นสิ่งพิมพ์ ส่วนหนังสือพิมพ์เจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจข่าวมีกำหนดไม่เกิน 15 วัน แต่ในกรณีที่มิเหตุฉุกเฉินภายในราชอาณาจักร หรืออยู่ในภาวะสงคราม สามารถที่จะงดการเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์โดยไม่มีกำหนดเวลาก็ได้ หรือจะสั่งให้มีการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์โดยไม่มีกำหนดเวลาก็ได้เช่นกัน หรืออาจจะสั่งห้ามการโฆษณา จ่ายแจกหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นต่อไป

อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่ามีหนังสือพิมพ์จีนบางฉบับเสนอข้อความอันขัดต่อพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 จึงทำให้รัฐบาลสั่งห้ามการโฆษณา จ่ายแจกหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าว ตามข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ประชาชาติในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2485 ความว่า

“ด้วยสิ่งพิมพ์ภาษาจีนชื่อ “จ้วยซิงเอียงตั้งนำเอี้ยเพ็งสี่ไต้ว” มีข้อความและภาพที่ผิดจากความเป็นจริง อันเป็นเหตุให้ประชาชนเข้าใจผิด และอาจมีผลเสื่อมต่อความสงบเรียบร้อยยิ่งขึ้นได้ ฉะนั้น จึงอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาขาย แจกจ่ายซึ่งสิ่งพิมพ์ดังกล่าวตั้งแต่นี้เป็นต้นไป”

ต่อมาในวันที่ 4 มีนาคม 2485 ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งก็คือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ประกาศให้มีการคุมการออกหนังสือพิมพ์ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ความว่า

“1. ผู้ใดจะเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ก็ตาม จำต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการทหารสูงสุด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเสียก่อนจึงจะทำการพิมพ์ การโฆษณา เปนบรรณาธิการและเจ้าของหนังสือพิมพ์ได้

2. ผู้ใดกระทำอยู่แล้ว ทางราชการจะได้พิจารณาใหม่ และอาจจะสั่งงดโดยมีกำหนด หรือเปลี่ยนแปลงก็ได้

เนื่องจากประกาศฉบับนี้ ต้องการให้หนังสือพิมพ์มีฐานะดี มีมาตรฐานดี มีคนเชื่อถือ และเปนปากเปนเสียงของรัฐบาล ในยามบ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินนี้ จึงเห็นควรจำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ลง และขอให้เข้าใจว่ายามบ้านเมืองฉุกเฉินนี้มิได้เป็นการตัดเสรีภาพการพูด การเขียนของประชาชน” (ประชาชาติ, 4 มีนาคม 2485

- พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2485

หลังจากออกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 แล้ว ก็เป็นช่วงเวลาประเทศต้องเผชิญกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องออกพระราชบัญญัติการพิมพ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้รัฐบาลได้อำนาจมากขึ้นในยามสงคราม โดยวันที่ 17 มีนาคม 2485 รัฐบาลก็ได้ออกประกาศใช้พระราชบัญญัติการพิมพ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485 ขึ้นอีกฉบับหนึ่ง ทำให้การควบคุมหนังสือพิมพ์ในระยะนี้ยิ่งเข้มงวดมากขึ้น โดยมีข้อความสำคัญคือ การกำหนดทุนสำหรับการทำหนังสือพิมพ์ ในมาตรา 3 ข้อ 7 ว่า “ในกรณีแห่งเจ้าของหนังสือพิมพ์ชาวสารการเมือง นอกจากที่กำหนดระยะเวลาออกเป็นรายเดือนหรือนานกว่ารายเดือนขึ้นไป มีทุนสำหรับการทำหนังสือพิมพ์นั้นต่อรายฉบับ ไม่ต่ำกว่าจำนวนซึ่งกำหนดไว้ในกฎกระทรวง และกฎกระทรวงนั้นจะกำหนดส่วนของทุนให้เป็นเงินสดเท่าใดก็ได้ เจ้าของหนังสือพิมพ์ต้องแสดงหลักฐานแห่งทุนนี้ จนเป็นที่พอใจเจ้าพนักงานการพิมพ์”

โดยในส่วนที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 2 (ประกาศใช้ในวันที่ 9 เมษายน 2485) ในเรื่องของการกำหนดทุนสำหรับผู้ที่ต้องการออกหนังสือพิมพ์ประเภทชาวสารการเมืองว่าจะต้องมีทุนไม่ต่ำกว่า 5 หมื่นบาท โดยไม่นับรวมราคาที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของสถานที่ทำการพิมพ์ และทุนนี้ส่วนหนึ่งต้องเป็นเงินสดสำรองจำนวนไม่ต่ำกว่าหนึ่งหมื่นบาท การออกกฎกระทรวงมหาดไทยเช่นนี้ ถือเป็นการบีบบังคับหนังสือพิมพ์ทางอ้อม ซึ่งส่งผลให้หนังสือพิมพ์ฉบับเล็ก ๆ ต้องยุบตัวเอง และมีหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับที่ต้องรวมตัวกับฉบับอื่น ทั้งที่ก่อนหน้านี้จะมีกฎกระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 2 นี้ หนังสือพิมพ์ในขณะนั้นมีถึง 25 ฉบับ คือ ศรีกรุง ไทยราษฎร์ ไทยใหม่ บางกอกครอนิกเกิล ประมวลวิทยัน กรุงเทพฯ วารศัพท์ ประชาชาติ หญิงไทย หลักเมือง ไทยเอกราช ไทยหนุ่ม ประมวลข่าว ประชากร กรุงเทพฯ ข่าวสงครามตะวันออก ประชามิตร สุภาพบุรุษ ผดุงชาติ สุภาพสตรี นิกรไทยเสรี สุวันนภูมิ บางกอกไหม้ คงจ้วน ไทยวาร บางกอกนิโป ข่าวภาพ แต่เหลือเพียง 12 ฉบับทันที คือ ศรีกรุง ไทยราษฎร์ ไทยใหม่ บางกอกครอนิกเกิล ประชามิตร นิกร ข่าวภาพ คงจ้วน สุภาพสตรี สุวันนภูมิ บางกอกนิโป ไทยฮั่วเชียงป้อ (พรภิรมณ์ เขี่ยมธรรม, 2520 : 62-63)

จากนั้น รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์เรื่อง “การจำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทย” ความว่า

“เนื่องจากประเทศไทยตกอยู่ในภาวะของสงคราม จึงจำเป็นต้องควบคุมการโฆษณาข่าวสารทุกชนิด เพื่อที่จะให้หนังสือพิมพ์ได้ช่วยเหลือรัฐบาลในสภาพสงครามได้ หนังสือพิมพ์จึงต้องมี

สมรรถภาพสูงมากพอ ดังนั้นเพื่อที่จะบรรลุนิติประสงคจึงต้องจำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ให้รัดกุม จึงจำเป็นต้องออกข้อบังคับ โดยอาศัยอำนาจตามความในกฎอัยการศึก" (ราชกิจจานุเบกษา 59, 2485 : 657-660)

- พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในยามคับขัน พุทธศักราช 2484

พระราชบัญญัตินี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก กล่าวคือ เป็นกฎหมายพิเศษ ซึ่งกำหนดขึ้นสำหรับใช้ในยามที่ประเทศอยู่ในภาวะวิกฤติและมีความจำเป็นต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเช่นเดียวกัน เป็นแต่ว่ากฎหมายที่ใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายต่ำกว่ากฎอัยการศึก

โดยในวันที่ 9 ธันวาคม 2484 ภายหลังจากการเปิดประเทศให้ญี่ปุ่นผ่านเข้ามา รัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในยามคับขัน พุทธศักราช 2484 ในมาตรา 3 ข้อ 6 มีใจความที่ระบุชัดถึงการควบคุมการสื่อสาร ซึ่งหมายรวมถึงหนังสือพิมพ์ว่า "ให้รัฐบาลมีอำนาจประกาศพระราชกฤษฎีกาออกใช้เป็นกฎหมาย ในการรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับการคมนาคมและการสื่อสาร" และรัฐมนตรีมีอำนาจที่จะประกาศห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการโฆษณา หรือพิมพ์เอกสารใด ๆ ซึ่งเห็นว่าข้อความซึ่งโฆษณานั้นกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หรือเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชน

มาตรา 4 ผู้ใดฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกา ซึ่งประกาศโดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัตินี้มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินห้าปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

- กฎอัยการศึก พ.ศ. 2484

เหตุการณ์ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. ก่อนการประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้วิจัยพบว่าแม้จะมีการควบคุมหนังสือพิมพ์ แต่ก็ไม่เข้มงวดเท่าไรนัก จนเมื่อมีการประกาศสงครามฯ รัฐบาลเห็นจำเป็นต้องประกาศกฎอัยการศึก พุทธศักราช 2484 ขึ้นในวันที่ 10 ธันวาคม เพื่อควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในขอบเขตที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งถือเป็นการตัดปัญหาการกระทำที่ก่อให้เกิด

เกิดความขัดแย้งภายในประเทศ อันอาจนำไปสู่ความสั่นคลอนต่อความมั่นคงของประเทศและของรัฐบาลได้

กฎอัยการศึก (Martial law) เป็นกฎหมายระบบพิเศษ ซึ่งได้กำหนดขึ้นสำหรับใช้ในยามที่ประเทศอยู่ในภาวะวิกฤติและมีความจำเป็นต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ในการออกกฎอัยการศึก พ.ศ. 2484 นั้น ได้ยึดถือตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ซึ่งได้บัญญัติชัดเจนถึงการควบคุมหนังสือพิมพ์ในมาตรา 9 และ 10 โดยการให้อำนาจในการตรวจค้น และห้ามจำหน่ายแจกหนังสือพิมพ์ เหตุที่กฎหมายมีมาตรการเช่นนี้นั้น ก็เป็นเพราะว่ากฎอัยการศึกเป็นกฎหมายพิเศษที่จะใช้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งในภาวะเช่นนี้มีความจำเป็นที่จะต้องกระทำการจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์อาจลงข่าวหรือทำการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวต่าง ๆ ให้เกิดความวุ่นวายปั่นป่วนยิ่งขึ้นได้ หรือหนังสือพิมพ์อาจกลายเป็นเครื่องมือในการประโคมข่าวของผู้ก่อความไม่สงบได้

การประกาศกฎอัยการศึกนั้น นอกจากจะทำให้การดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ถูกกดขี่มากขึ้นแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารยังมีอำนาจในการห้ามเสนอข่าว การอนุญาตดำเนินงานใด ๆ ของหนังสือพิมพ์ต้องได้รับการวินิจฉัยจากผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งก็คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลได้เข้าควบคุมการโฆษณาข่าวสารการเมืองและข่าวต่างประเทศของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ โดยจะต้องส่งให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำลงพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน

กฎอัยการศึกทำให้สิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ถูกจำกัดมากขึ้น ทางการได้เริ่มจับกุมบุคคลในวงการหนังสือพิมพ์เป็นอันดับแรก เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2485 รวมทั้งสิ้น 11 คน กุหลาบ สายประดิษฐ์ หนึ่งในผู้ที่ถูกจับกุม ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในขณะนั้น กุหลาบได้ร่วมกับเพื่อนในวงการคัดค้านนโยบายการเซ็นเซอร์ และโจมตีรัฐบาลที่ตกเป็นเครื่องมือของญี่ปุ่นในการรุกรานเอเชียบูรพา จนเป็นสาเหตุให้กุหลาบและเพื่อนนักหนังสือพิมพ์อีกหลายคนถูกจับในข้อหากบฏภายในประเทศ (หรือที่เรียกว่า กบฏไทยอิสระ) ในปี พ.ศ. 2485 และถูกคุมขังอยู่ราว 3 เดือน จึงได้รับอิสรภาพ เพราะคดีไม่มีมูล (กุหลาบ สายประดิษฐ์, รวบรวมโดย ชนิด สายประดิษฐ์, 2537 : 179)

ชนิด สายประดิษฐ์ ภรรยาของกุหลาบ สายประดิษฐ์ กล่าวว่า การเข้าร่วมสงครามและการประกาศกฎอัยการศึกในครั้งนั้น ทำให้นักหนังสือพิมพ์หลายคนออกมาต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิ

เสรีภาพ และต่อต้านรัฐบาลในการเป็นเครื่องมือของญี่ปุ่นในครั้งนั้น ทำให้กุหลาบและพวกนักหนังสือพิมพ์ถูกจับกันเป็นแถว ๆ โดยข้อหาว่าเป็นไทยอิสระคิดกบฏ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2544)

นอกจากกุหลาบแล้ว ยังมีนายสุริย์ ทองวานิช นักหนังสือพิมพ์ที่ต้องโทษประหารชีวิตจากกบฏไทยอิสระดังกล่าวยังด้วย (ซึ่งก่อนหน้านี้ก็เคยถูกจับมาแล้วถึง 72 ครั้ง และเกือบจะเอาชีวิตไม่รอดจากการเสนอข่าวที่กระทบหลวงกาจสงคราม ผู้มีอิทธิพลในยุคนั้น) แต่ต่อมาศาลสั่งให้เหลือเพียงแค่จำคุกตลอดชีวิต พร้อมกับนายดำรง บัณฑิตศิริ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสรีราษฎร์

รัฐบาลอ้างเหตุผลในการออกกฎหมายต่าง ๆ ควบคุมหนังสือพิมพ์ว่า เพื่อเป็นการยกระดับและมาตรฐานของหนังสือพิมพ์ ซึ่งพรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม มองว่าที่จริงแล้วรัฐบาลคงมีเจตนาที่จะลดจำนวนหนังสือพิมพ์ลงเพื่อจะได้ควบคุมได้สะดวกและรวดเร็วขึ้นมากกว่า (เรื่องเดียวกัน หน้า 63)

ข. การห้ามนำเสนอนหรือวิพากษ์วิจารณ์

บรรยากาศทางการเมืองที่มีลักษณะเผด็จการดังกล่าวย่อมเป็นธรรมดาอยู่เองที่จะส่งผลกระทบไปถึงหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสถาบันที่จะต้องเผชิญหน้ากับระบบเผด็จการทหารที่จำกัดสิทธิเสรีภาพในการเสนอ (ทั้ง ๆ ที่ในอดีตจอมพล ป. ผู้ที่เคยเป็นหนึ่งในคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองที่หวังให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ) อันส่งผลให้หนังสือพิมพ์ขณะนั้นไม่กล้าออกมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในเรื่องใด ๆ ดังตัวอย่าง การประหารนักโทษการเมือง 18 ศพ ในกรณีกบฏการลอบประทุษร้ายจอมพล ป. พิบูลสงครามในปี พ.ศ. 2481 ซึ่ง พล.ต.อ.หลวงอดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจได้มีเจตหมายเวียนถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ห้ามลงเรื่องนี้ นอกจากคำแถลงการณ์ของทางราชการเท่านั้น ดังนั้น ในระหว่างการสัมภาษณ์หลวงพิบูลสงคราม กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้ถามถึงเรื่องการสอบสวนเป็นไปถึงไหนแล้ว ซึ่งหลวงพิบูลฯ ได้แจ้งรายละเอียดให้ทราบ และบอกว่าให้ลงพิมพ์ได้ แต่แม้กระนั้นในที่ประชุมบรรณาธิการในวันนั้น ก็ยังพากันยืนยันว่าจะลงข่าวนี้ไม่ได้ แม้นายกฯ จะให้สัมภาษณ์ เพราะหลวงอดุลฯ ห้ามเด็ดขาด หากหนังสือพิมพ์ลงไปแล้ว แต่กว่าหลวงอดุลฯ จะรู้ว่าหลวงพิบูลฯ อนุญาตให้ลงพิมพ์ได้ ก็สั่งปิดโรงพิมพ์แล้ว (สัมภาษณ์ประจวบ อัมพะเสวต, เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2544) ซึ่งนั่นก็เท่ากับว่าหนังสือพิมพ์มีความเกรงกลัวในอำนาจของตำรวจมาก จนต้องปิดหูปิดตาตัวเองและวางการยึดถือในอุดมการณ์การเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ดีเอาไว้ก่อน ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์และตัวเอง

นอกจากนี้ ความเด็ดขาดรุนแรงในการปราบปรามศัตรูทางการเมืองของรัฐบาลครั้งนั้น ทำให้หนังสือพิมพ์ตระหนักถึงภัยอันตรายที่จะเข้ามาสู่ตน ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่พบว่าหนังสือพิมพ์ฉบับใดกล้าแสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด นอกจากนี้จะลงข่าวหรือคำแถลงการณ์ตามที่ได้รับจากกรมโฆษณาการเท่านั้น ดังเช่น หนังสือพิมพ์ศรีกรุงและประชาชาติได้ลงข่าวเรื่อง “คำพิพากษาศาลฎีกา” ที่รัฐบาลให้มาลงเต็มหน้า โดยศรีกรุงลงตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2482 ถึงวันที่ 12 ธันวาคม 2482 และประชาชาติลงข่าวและบทความเรื่อง “คำพิพากษาศาลพิเศษคดีกบฏ” ตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2482 ถึงวันที่ 12 ธันวาคม 2482 เช่นกัน โดยเนื้อหาของทั้งสองฉบับมีเนื้อหาที่เหมือน ๆ กัน ส่วนใหญ่เป็นการเล่าถึงการดำเนินการกวาดล้างจับกุม กระบวนการสืบสวน สอบสวน การพิพากษาตัดสิน และรายชื่อผู้ถูกตัดสินประหารชีวิต ดังเช่น ในวันที่ 24 พฤศจิกายน 2482 ประชาชาติ ได้ลงข่าวถึงรายนามผู้ที่ถูกจับกุมในคดีกบฏว่า

“รายนามผู้ที่ต้องคำพิพากษาศาลพิเศษคดีกบฏ มีนายลี บุญตา, นายพันโท พระสุวรรณชิต, นายร้อยโท ณ เณร ตาละลักษณณ์, ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ ฯลฯ รวมจำเลยในคดีนี้ทั้งสิ้น 43 คน...ทำผิดฐานเกลี้ยกล่อมทหารและพลเรือนเพื่อใช้กำลังบังคับ ลอบทำร้ายบุคคลสำคัญในรัฐบาล ในการส่อเสียดให้เกิดความแตกร้างในหมู่คณะรัฐบาลด้วยกัน ยุยงส่งเสริมเกลี้ยกล่อมให้ข้าราชการพลเรือนและราษฎรเกลียดชังและเข้าใจผิดต่อคณะรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการที่จะยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ”

และในวันที่ 9 ธันวาคม 2482 ประชาชาติและศรีกรุงก็ได้ลงข่าวรายนามผู้ที่ถูกประหารในคดีกบฏ ดังนี้ “...จำเลยมีความผิดฐานกบฏ โดยได้ทำการประทุษร้ายเพื่อจะทำลายรัฐบาล ต้องด้วยกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 101 จำเลยที่กระทำผิดดังกล่าวแล้ว ซึ่งเป็นทหารประจำการหรือเป็นนายทหารนอกประจำการที่มียศชั้นสัญญาบัตร ยังมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร มาตรา 52 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาทหาร พ.ศ. 2470 จึงให้ลงโทษประหารชีวิตนายลี บุญตา, นายพันโท พระสุวรรณชิต, ร้อยโท ณ เณร ตาละลักษณณ์, นายดาบพวง พลนาวี, นายพลโทพระยาเทพหัสดิน, นายร้อยโทเผ่าพงษ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, นายดาบผุดพันธุ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, นายพันเอกหลวงชำนาญยุทธศิลป์...แต่พลโทพระยาเทพหัสดิน, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร และนายพันเอกหลวงชำนาญยุทธศิลป์ จำเลยนั้น เคยทำความดีมาก่อน ประกอบกับเมื่อระลึกถึงเหตุผลทั่ว ๆ ไปแล้ว ควรได้รับการปรานีจึงลดโทษให้ 1 ใน 2 ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 59 และมาตรา 18 (1) คงจำคุกจำเลยทั้ง 3 นี้ไว้ตลอดชีวิต...”

ซึ่งจะเห็นได้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นคำแถลงที่ออกมาจากทางราชการส่งมาให้ลง
มิได้เป็นบทความการแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด

ชนิด สายประดิษฐ์ กล่าวว่า การที่รัฐบาลได้ส่งข่าวคำพิพากษาศักดิ์ภิรมย์มาให้ลงเช่นนี้
เท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเสียหายของรัฐบาลในการกำจัดผู้ที่ต้องการล้มล้างรัฐบาล
(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2544)

ค. การเข้มงวดในการขออนุญาตดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์

ภายหลังกบฏบวรเดชในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นต้นมา รัฐบาลมีความ
ความเข้มงวดอย่างมากต่อการให้ใบอนุญาตแก่ผู้ยื่นขอเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ และบรรณาธิการของ
หนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ ปรากฏว่ารัฐบาลจะใช้เวลาสอบสวนประวัติของบุคคลที่ยื่นขออนุญาตเป็น
เวลานาน และรัฐบาลมักจะไม้อนุญาต ดังนั้นจึงทำให้หนังสือพิมพ์นิยมใช้วิธีให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตเป็น
เจ้าของหนังสือพิมพ์ หรือบรรณาธิการอยู่แล้ว ไปยื่นขอเป็นเจ้าของหรือบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่
เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นที่รู้จักของราชการอยู่แล้ว และมักจะได้รับการอนุญาตง่ายกว่า จากสภาพดังกล่าว
จึงทำให้บุคคลผู้หนึ่งมักจะเป็นเจ้าของ หรือบรรณาธิการหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

ดังนั้นเมื่อมีการสั่งถอนใบอนุญาต อันเนื่องมาจากการลงข้อความที่รัฐบาลห้ามนำเสนอ
กับผู้ใด และเมื่อปรากฏผู้นั้นมีตำแหน่งในหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นอีก ก็จะถูกถอนใบอนุญาตไปด้วย ซึ่ง
ผลจากลักษณะการควบคุมดังกล่าวนี้ จึงทำให้หนังสือพิมพ์ถูกปิดไปเป็นจำนวนมาก

ง. สั่งถอนใบอนุญาตและปิดหนังสือพิมพ์

เหตุการณ์ทางการเมืองภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย
นั้น มักจะเกิดจากการที่รัฐบาลมีความไม่พอใจต่อการที่หนังสือพิมพ์ขอวิพากษ์วิจารณ์การเมือง
ระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลมองว่าอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ดังนั้นจึง
มักมีคำสั่งเตือนห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ต่างประเทศ แต่ก็มักจะมีหนังสือพิมพ์ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง
จึงมักจะปรากฏการสั่งถอนใบอนุญาตและปิดหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างข่าวคำสั่ง
ถอนใบอนุญาตของรัฐบาลในวันที่ 25 สิงหาคม 2482 ความว่า

“เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2482 เจ้าหน้าที่มีคำสั่งถอนใบอนุญาตเจ้าของ บรรณาธิการ และผู้พิมพ์ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ วารศัพท์ เนื่องจากลงข้อความที่ไม่เป็นความจริงจากบทประพันธ์เรื่อง “ฮิตเลอร์เชิญหลวงพิบูลสงครามไปพบเป็นทางการที่เยอรมันนี่” ซึ่งรัฐบาลได้มีคำสั่งถอนใบอนุญาตมีกำหนด 90 วัน และเนื่องจากบริษัท วารศัพท์ จำกัด ซึ่งเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ วารศัพท์ มีหนังสือพิมพ์ในเครืออีกฉบับหนึ่ง คือ หนังสือพิมพ์ไทย หนังสือพิมพ์ไทยจึงถูกสั่งถอนใบอนุญาตเจ้าของ เป็นเวลา 90 วัน เช่นเดียวกัน” (ข่าวโฆษณาการ 9, 2482 : 57-58)

นอกจากนี้ยังมีคำสั่งปิดหนังสือพิมพ์สยามรีวิวกว และหนังสือพิมพ์ในเครือ คือ บางกอกรีวิวกวโดยไม่มีกำหนด ในข้อหาสยามรีวิวกวลงโฆษณาข้อความไม่ตรงกับความจริง ในระหว่างที่สถานการณ์โลกซึ่งกำลังคับขันและกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับอังกฤษ (ข่าวโฆษณาการ 9, 2482 : 61-63)

การสั่งถอนใบอนุญาตและปิดหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ได้สร้างความไม่พอใจแก่หนังสือพิมพ์ แต่ก็ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ ได้ เพราะเกรงกลัวจะถูกลงโทษซึ่งจะเห็นได้จากพอทางราชการมีคำสั่งอนุญาตให้หนังสือพิมพ์ซึ่งถูกปิดออกจำหน่ายได้ในวันที่ 19 ธันวาคม 2482 หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษได้แสดงความคิดเห็นต่อการปิดหนังสือพิมพ์ที่ผ่านมา ในวันที่ 24 ธันวาคม 2482 ว่าตามประเพณีของประเทศต่าง ๆ ที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยนั้นจะไม่นิยมการจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ด้วยการสั่งปิดหนังสือพิมพ์ ดังตัวอย่าง

“ว่ากันตามประเพณีนิยมของโลกหนังสือพิมพ์ ในนานาอารยประเทศแล้ว การที่หนังสือพิมพ์ได้รับอนุญาตให้ออกจำหน่ายได้เช่นนี้ไม่พึงถือว่าเป็นข่าวแต่ประการใด เพราะเสรีภาพในการออกหนังสือพิมพ์ ย่อมเป็นเสรีภาพอันเป็นของปรกติธรรมดาที่สุดของประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย การปิดหนังสือพิมพ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่รู้จักกันในบรรดาประเทศเหล่านั้น เพราะฉะนั้นก็จะเป็นข่าวที่แปลกประหลาดและตื่นเต้นกันอย่างที่สุดทีเดียว แต่สำหรับในประเทศเราซึ่งใหม่ต่อระบอบประชาธิปไตย การที่หนังสือพิมพ์ได้ถือเอาข่าวที่ทางราชการได้อนุญาตให้ออกหนังสือพิมพ์ เป็นข่าวเกรียวกราวและดูปิติยินดีกันทั่วไปในวงหนังสือพิมพ์ ย่อมเป็นเครื่องสื่อให้เห็นความรู้สึกของหนังสือพิมพ์ว่าอย่างไร แม้ว่าหนังสือพิมพ์ในหมู่นี้ จะดูไม่พูดไม่เขียนถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องการลงโทษหนังสือพิมพ์ก็ตาม ก็คงจะเป็นเพราะความหวาดกลัว.....”

นอกจากการปิดหนังสือพิมพ์ภาษาไทยแล้ว ยังมีการปิดและถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์จีนเป็นจำนวนมากอีกด้วย โดยจะกล่าวในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

จ. การปราบปรามหนังสือพิมพ์จีน

จากการยึดนโยบายนิยมไทยต่อต้านจีน และการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงที่ 1 นั้น หนังสือพิมพ์จีนกลายเป็นเป้าหมายอันสำคัญอีกประการหนึ่งที่ถูกรัฐบาลหมายหัว ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่มีหนังสือพิมพ์จีนหลายฉบับมีแนวคิดเช่นเดียวกับแผ่นดินแม่ กล่าวคือ นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์จีนแผ่นดินใหญ่ และมีความคิดต่อต้านญี่ปุ่น เพราะในขณะนั้นจีนและญี่ปุ่นมีปัญหาเรื่องการบุกรุกยึดครองดินแดนกันอยู่ ดังนั้น การที่รัฐบาลไทยเปิดทางให้ทหารญี่ปุ่นเดินทางผ่านเข้ามาในประเทศไทย และที่สำคัญร่วมประกาศสงครามโลกครั้งที่ 2 กับฝ่ายพันธมิตร โดยอยู่ข้างญี่ปุ่นอย่างเต็มตัว ทำให้ชาวจีนในประเทศไทยต่อต้านอย่างรุนแรง

นอกจากปัญหาการที่หนังสือพิมพ์จีนโจมตีญี่ปุ่น อันอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยแล้ว หนังสือพิมพ์จีนยังออกไปปลิวโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงในช่วงระหว่างวันที่ 7 – 9 สิงหาคม 2482 จนเป็นเหตุให้ในคืนวันศุกร์ที่ 11 เดือนเดียวกัน รัฐบาลระดมกำลังตำรวจสันติบาล นำโดยพล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ และนายตำรวจชั้นสูง โดยแบ่งกำลังออกเป็น 30 สาย แยกย้ายกันตรวจค้นสำนักงานใหญ่ ๆ ของชาวจีนในกรุงเทพอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน และสั่งยึดใบอนุญาตโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์จีนทั้งหมดที่ออกในไทย รวมทั้งสั่งปิดโรงเรียนจีนในกรุงเทพหลายโรงเรียน และมีการตรวจค้นคนจีนถึง 200 คน จับกุม 47 คน (สุภาพบุรุษ 12 สิงหาคม 2482)

"...การที่ต้องปิดโรงเรียนจีนเสียหลายโรงเรียนนั้น ก็เพราะเหตุว่าโรงเรียนเหล่านั้นเผยแพร่วัฒนธรรมเมืองแก่เหล่านักเรียน ซึ่งจะเติบโตและอาจใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทย เป็นการก่อความไม่สงบขึ้นในประเทศไทย และทั้งเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายด้วย บางโรงเรียนก็ดำเนินการเกี่ยวกับการเมืองเพื่อประโยชน์ของประเทศจีนโดยตรง เมื่อมีการฝ่าฝืนกฎหมายเช่นนี้ ก็เป็นธรรมดาที่รัฐบาลจะต้องกำหราบปราบปราม...ในกรณีโรงพิมพ์จีนก็ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์จีนได้โฆษณาบทประพันธ์อันกระทบกระเทือนต่อทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นการผิดพระราชบัญญัติการพิมพ์โดยแท้ ในกรณีก่อให้เกิดความกระทบกระเทือน" (เพ็งอั่งถึง)

นอกจากนี้ การที่ผู้วิจัยศึกษาหนังสือพิมพ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 ชื่อฉบับ คือ ประชาชาติ ศรีกรุง และสุภาพบุรุษ ทำให้พบว่าในช่วงเวลาของการขึ้นครองอำนาจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน 2482 มีการสั่งปิดและถอนใบอนุญาตมากที่สุด รวมจำนวน 16 ครั้ง โดยแบ่งออกเป็นหนังสือพิมพ์ 13 ครั้ง และโรงพิมพ์ 3 ครั้ง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อหนังสือพิมพ์และโรงพิมพ์ที่ถูกสั่งปิดและถอนใบอนุญาต
ในช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน 2482

วันที่สั่งปิด	รายชื่อหนังสือพิมพ์ / โรงพิมพ์	ความผิด	การลงโทษ	ระยะเวลา
1 สิงหาคม 2482	1. ตงก๊ก	ลงข้อความเป็นการกระทบกระเทือนต่อญี่ปุ่น	ถูกถอนใบอนุญาต	ไม่มีกำหนด
1 สิงหาคม 2482	2. ฮั่วเฉียว	ลงข้อความเป็นการกระทบกระเทือนต่ออังกฤษ	สั่งปิดกิจการ	ไม่มีกำหนด
1 สิงหาคม 2482	3. ฮวงหวนเฮ่าคัง	เป็นหนังสือพิมพ์ในเครือเดียวกับตงก๊กที่ถูกสั่งปิดไป	สั่งปิดกิจการ	ไม่มีกำหนด
1 สิงหาคม 2482	4. จงกั๋วเยอะเป่า	ลงข้อความโจมตีรัฐบาล ยุ่งยงให้เกลียดรัฐบาลไทย	สั่งปิดกิจการ	ไม่มีกำหนด
10 สิงหาคม 2482	5. บางกอก	ลงข้อความโจมตีรัฐบาล ยุ่งยงให้เกลียดรัฐบาลไทย	สั่งปิดกิจการ	ไม่มีกำหนด
12 สิงหาคม 2482	6. โรงพิมพ์เทียนหนัน	เป็นเครื่องอุปกรณ์การกระทำสมาคมลับของหนังสือพิมพ์ฮั่วเฉียวที่ถูกสั่งปิดไป	สั่งปิดกิจการ	ไม่มีกำหนด
12 สิงหาคม 2482	7. โรงพิมพ์ฮั่วเฉียว	เป็นเครื่องอุปกรณ์การกระทำสมาคมลับของหนังสือพิมพ์ตงก๊กที่ถูกสั่งปิดไป	สั่งปิดกิจการ	ไม่มีกำหนด
12 สิงหาคม 2482	8. โรงพิมพ์ตะวันออก	เป็นเครื่องอุปกรณ์การกระทำสมาคมลับของหนังสือพิมพ์บางกอกที่ถูกสั่งปิดไป	สั่งปิดกิจการ	ไม่มีกำหนด
17 สิงหาคม 2482	9. ฮั่วเฉียวเยอะเป่า	ลงข้อความโจมตีรัฐบาล และยุ่งยงให้เกลียดรัฐบาลไทย	สั่งปิดกิจการ	ไม่มีกำหนด
กันยายน 2482	10. ตงฮังมิงป้อ 11. ตงมันยิดป้อ 12. ฝ่าเซิน 13. ฮั่วเซี่ย 14. ตงก๊กยิดป้อ 15. ก๊กมัน 16. ซินซีป้อ	ก่อให้เกิดความเสื่อมทรามแก่ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน	ถอนใบอนุญาตเจ้าของและบรรณาธิการ	ไม่มีกำหนด

ที่มา : จากหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษวันที่ 4,13, 18 สิงหาคม 2482

และหนังสือพิมพ์ประชาชาติวันที่ 19 ธันวาคม 2482

จากตารางแสดงถึงการสั่งปิดและถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์และโรงพิมพ์ในช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน 2482 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีความถี่ และมีหนังสือพิมพ์และโรงพิมพ์จีนถูกปิดและถอนใบอนุญาตมากที่สุดถึง 16 ครั้ง โดยแบ่งออกเป็นหนังสือพิมพ์จำนวน 13 ฉบับ และโรงพิมพ์อีก 3 โรง ทั้งนี้เนื่องจากระยะเวลาดังกล่าว รัฐบาลมีนโยบายในการปราบปรามชาวจีนและหนังสือพิมพ์จีนที่รัฐบาลคิดว่าจะมีความกระด้างกระเดื่อง ยุ้งยงให้มีการเกลียดรัฐบาลไทย อันจะก่อให้เกิดความระส่ำระสายในรัฐบาลไทย ประกอบกับมีการกระทำการต่อต้านประเทศญี่ปุ่นและอังกฤษจากกรณีพิพาทต่อกันระหว่างจีนแผ่นดินใหญ่กับประเทศทั้งสอง ซึ่งอาจจะกระทบต่อสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างไทยกับอังกฤษและญี่ปุ่นได้

วิภา อุตมฉันทน์ และคณะ (2528 : 20) ได้กล่าวไว้ว่า ช่วงที่ดุเดือดเข้มข้นที่สุดคือระหว่างเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม 2482 ก่อนหน้านั้นผู้นำชุมชนชาวจีนหลายคนถูกจับและถูกเนรเทศออกไปจากประเทศไทย สมาคมจีนและโรงเรียนจีนหลายแห่งถูกสั่งปิดไป พอมาถึงช่วงนี้หนังสือพิมพ์จีนทุกฉบับที่ดำเนินกิจการอยู่ก็เริ่มถูกสั่งปิดไปทีละฉบับด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน เหลือเพียงหนังสือพิมพ์จงเหยียนเป้าที่เป็นหัวสำรองของหนังสือพิมพ์จงกั๋วเยอะเป้า ที่ดำเนินงานต่อเนื่องได้ในทันทีเมื่อจงกั๋วเยอะเป้าถูกสั่งปิดไปเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2482 แต่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็ต่อหน้าต่อตาจากการเสนอข่าวทางการเมือง ไปเน้นหนักเนื้อหาสารคดี – วิชาการแทน แต่ต่อมาหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็ต้องตกเป็นของญี่ปุ่นไปโดยปริยาย ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อผลกระทบจากกองทัพญี่ปุ่นในไทยต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีการสั่งดำเนินคดีหนังสือพิมพ์จีนอีกด้วย เช่น กรณีคดีของนาย ต. บุญเทียม อังกินันท์ เจ้าของหนังสือพิมพ์หลักเมืองรวมอยู่ด้วย ในข้อหาเป็นกบฏภายใน-ภายนอกราชอาณาจักร กับเป็นสมาชิกในสมาคมลับ “ก๊กมินตั๋ง” อันมิชอบด้วยกฎหมาย แต่สุดท้ายศาลสั่งยกฟ้องและปล่อยตัวไป เนื่องจากเอกสารบางฉบับมิได้มีข้อความตีความใส่ร้ายรัฐบาลแต่อย่างใด และในส่วนของข้อหาว่าเป็นสมาชิก “ก๊กมินตั๋ง” ก็ปรากฏว่าสมาคมดังกล่าวมิใช่สมาคมลับที่ปกปิดวิธีการของสมาคม ดังนั้นนาย ต. บุญเทียม จึงไม่มีความผิดในฐานะเป็นอั้งยี่ (สุภาพบุรุษ, 22 กุมภาพันธ์ 2482)

อย่างไรก็ตาม นาย ต. บุญเทียม ได้ถูกจับกุมอีกครั้งในเดือนสิงหาคม 2482 พร้อมด้วยพวกอีก 15 คน ได้แก่ นาย ต. บุญเทียม อังกินันท์, นายหยีโป๊ก, นายลิ้มก๊วง, นายเจียง แซ่หยี่, นายโย่ง แซ่ตัน, นายจ๊กหวน แซ่ฮั่น, ด.ช. กั๋วชิว แซ่ฟู่, นายยู่ยง แซ่ฉ่าง, นายซีเต้า แซ่อยู่, นายเตียง แซ่ฟู่, นายคิมูน แซ่ซิม, นายยก ผุ่น แซ่จั้ง, นายจินตง แซ่ลิ้ม, นายเต็งไซ แซ่เคี้ยง และ

นายเผกเพ็ง แซ่ก้ง ในข้อหาตั้งสมาคมลับโดยมิได้รับอนุญาตอันมีวัตถุประสงค์รวมกำลังกันต่อต้านชาวญี่ปุ่น ช่วยเหลือส่งเงินบำรุงประเทศจีน บังคับไม่ให้ค้าสินค้าญี่ปุ่น และย้งบังคับให้ส่งเงินช่วยชาติจีนด้วย ซึ่งหากใครไม่เชื่อฟัง สมาคมนี้อาจดำเนินการเอาชีวิตเสีย ฯลฯ (สุภาพบุรุษ, 8 สิงหาคม 2482)

วิธีการปราบปรามชาวจีนและหนังสือพิมพ์จีน นอกจากการสั่งปิด-ถอนใบอนุญาต และการจับกุม ฟ้องศาลดำเนินคดีแล้ว ยังมีการสั่งเนรเทศออกนอกประเทศ โดยคนจีนที่ถูกเนรเทศเหล่านั้น มีทั้งนักหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการ อาจารย์ พ่อค้า ฯลฯ ตัวอย่างเช่น กรณีของนายไฉ่ว เพ็กนัม เจ้าของโรงพิมพ์บางกอกที่ผลิตหนังสือพิมพ์บางกอก ซึ่งถูกรัฐบาลไทยเนรเทศออกนอกประเทศ ในข้อหาเป็นผู้ก่อการสมาคมลับ (สุภาพบุรุษ 18 สิงหาคม 2482)

ทั้งนี้ผู้ที่ถูกเนรเทศส่วนใหญ่รัฐบาลไทยจะส่งไปยังเมืองซัวเถา ประเทศจีน แต่ซัวเถาไม่รับเพราะญี่ปุ่นได้ยึดครองอยู่ในขณะนั้น และไทยเองก็ไม่รับกลับคืน ทำให้คนจีนเหล่านั้นไร้แผ่นดินจะอาศัย (สุภาพบุรุษ, 9 สิงหาคม 2482)

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอ้างว่า ไม่มีนโยบายในทางที่จะกำจัดชนชาวจีนเลยแม้แต่น้อย ไม่มีนโยบายกำจัดชนต่างด้าว ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด ๆ รัฐบาลต้องการแต่จะปราบปรามผู้ละเมิดกฎหมายของบ้านเมือง ปราบปรามผู้ที่ก่อวสันตสิสุขของบ้านเมืองแต่อย่างเดียวนั้น และการปราบปรามเช่นนั้น ก็ไม่เจาะจงว่าต้องเป็นชนชาติหนึ่งชาติใดด้วย ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขทั้งของคนไทยและคนต่างด้าวในไทย ดังเหตุผลที่รัฐบาลกล่าวว่า

"...การที่ต้องปิดโรงเรียนจีนเสียหลายโรงเรียนนั้น ก็เพราะเหตุว่าโรงเรียนเหล่านั้นได้เผยแพร่ลัทธิการเมืองแก่เหล่านักเรียน ซึ่งจะเติบโตและใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทย เป็นการก่อวสันตสิสุขให้เกิดความยุ่งยากขึ้นในประเทศนี้ และเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายด้วย เมื่อมีการฝ่าฝืนเช่นนี้ ก็เป็นธรรมดาที่รัฐบาลจะต้องกำราบปราบปราม ในกรณีที่ปิดโรงพิมพ์จีน ก็ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์จีนได้โฆษณาบทพระพันร้ออันกระทบต่อทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศอย่างรุนแรง ทางกรมมิได้ดำเนินการเรื่องนี้โดยเห็นแก่ชนชาติหนึ่งชาติใดโดยเฉพาะ ที่ปิดก็เพราะหนังสือพิมพ์เหล่านั้นได้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการพิมพ์ในกรณีก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงนั้น หนังสือพิมพ์ไทยภาษาไทยซึ่งเป็นของคนไทยเอง ก็เคยได้รับโทษหนักมาแล้วเหมือนกัน" (สุภาพบุรุษ, 16 มีนาคม 2842)

การกระทำของรัฐบาลในการปราบปรามชาวจีนในประเทศไทยนั้น นอกจากจะสร้างความไม่พอใจให้คนจีนในไทยแล้ว ก็ยังส่งผลให้ชาวจีนในต่างแดนไม่พอใจเช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีหนังสือพิมพ์ "ไต้กงป้อ" ในฮ่องกง เขียนบทความเรื่อง "เรียนรัฐบาลไทยด้วยความเคารพ" เรียกร้องให้รัฐบาลไทยเลิกกระทำการปราบปรามกับคนจีน ดังนี้

"...ประเทศจีนและไทยมีประวัติศาสตร์ที่ติดต่อกันด้วยความสนิทชิดชอบกันเป็นเวลานานแล้ว มีการติดต่อกันในทางสายโลหิต ทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ความสนิทสัมพันธ์ระหว่างชนชาติทั้งสองนี้ได้เป็นไปอย่างใกล้ชิดประดุจพี่น้อง แต่เคราะห์ร้ายที่ในระหว่างหลายปีนี้ รัฐบาลไทยกับชาวจีนในประเทศไทย ได้เกิดมีการเบียดเบียนพิชิตต่อกันมีท่าทีจะหนักยิ่งขึ้น... เห็นแก่ความสัมพันธ์ที่ดีมาตั้งแต่อดีต ขอให้ยกเลิกการปราบปรามคนจีนในไทย เรียนรัฐบาลไทยด้วยความเคารพ..." (สุภาพบุรุษ, 31 สิงหาคม 2482)

จากบทความของหนังสือพิมพ์ในฮ่องกง ได้กล่าวพาดพิงถึงการปราบปรามชาวจีนของรัฐบาลไทย ทำให้รัฐบาลต้องออกมาแถลงชี้แจง ในบทความเรื่อง "ขอความเข้าใจ" โดยมีใจความว่า

"...การต้อนรับชนต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย รัฐบาลได้ให้สิทธิและถือชนต่างด้าวทุกชาติเหมือนกันหมด ไม่มีการแบ่งเขาแบ่งเรา แต่ถ้าจะพูดถึงชาวจีน ชาวจีนกลับได้รับความรักใคร่เอ็นดูจากไทยเป็นพิเศษเสียอีก ทั้งนี้เนื่องด้วยมีความสนิทสนมต่อกันในทางมิตรภาพเป็นเวลานานมาแล้ว แต่ประเทศย่อมมีกฎหมาย ก็จำเป็นต้องดำเนินการกับผู้กระทำผิดไปตามกฎหมาย การที่กระทรวงธรรมการได้ตรวจตราโรงเรียนจีนอย่างเคร่งครัดและสั่งปิดโรงเรียนที่ประพฤติผิดพระราชบัญญัติ เป็นต้นสั่งสอนให้นักเรียนเกลียดรัฐบาลไทย และการที่หนังสือพิมพ์จีนถูกปิดนั้นก็เนื่องด้วยประพฤติผิดกฎหมาย กล่าวคือ ได้โฆษณาข้อความอันเป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศไทย ซึ่งมีการดำเนินนโยบายเป็นกลาง หนังสือพิมพ์ไทยที่ประพฤติผิดกฎหมายก็เคยถูกลงโทษเช่นเดียวกันนี้มาแล้ว...การทำร้ายประชาชนและก่อกวนสันติสุขเช่นนี้ ไม่มีประเทศใดที่จะปล่อยให้เฉยอยู่ได้ จำเป็นที่จะต้องจัดการดำเนินการตามกฎหมายโดยเคร่งครัด การที่รัฐบาลได้ดำเนินการโดยเคร่งครัดนี้ นอกจากเป็นการพิทักษ์สันติสุขป้องกันความปลอดภัยให้ประชาชนแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อชนชาติจีนที่สุจริตและตั้งใจเข้ามาหากินด้วย...หวังว่านับแต่บัดนี้ไป ชาวจีนคงจะเข้าใจความมุ่งหมายอันดีนี้ และระงับความเข้าใจผิดนั้นเสีย แล้วพิจารณาในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยเหตุผลอย่างรอบคอบ" (สุภาพบุรุษ, 31 สิงหาคม 2482)

ในปี พ.ศ. 2482 ได้มีหนังสือพิมพ์จีนเสนอข่าวเสียดสีอังกฤษและยุยงให้มีการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น เนื่องจากปัญหาที่ทั้งอังกฤษและญี่ปุ่นต่างต้องการยึดดินแดนจีนไว้เป็นอาณานิคมของตน คนจีนโพ้นทะเลรวมถึงคนจีนในประเทศไทยจึงต่อต้าน รัฐบาลจอมพล ป. เกรงว่าจะกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับทั้งสองประเทศ จึงได้ส่งถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์ภาษาจีนรวม 7 ฉบับ ภายในระยะเวลาเดียวกัน

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้สร้างข้อจำกัดต่อโรงเรียนและหนังสือพิมพ์ภาษาจีน เป็นผลให้ทั้งโรงเรียนและหนังสือพิมพ์จีนจำนวนมากต้องปิดตัวเองลง มีการดำเนินการตรวจค้นโรงพิมพ์จีนหลายแห่งที่สงสัยว่า ร่วมมือกับอั้งยี่ในการต่อต้านญี่ปุ่น เอกสารที่ยึดได้แสดงให้เห็นว่ามีการร่วมมือจริง จึงปรากฏว่าในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2482 หนังสือพิมพ์จีนถูกปิดหมด ยกเว้นหนังสือพิมพ์ “จงหยวนเป้า” แห่งเดียว อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐบาลสั่งปิดก็มักจะมีการตั้งขึ้นใหม่โดยพวกเดิมเสมอ หนังสือพิมพ์เล็ก ๆ หลายฉบับมักจะถูกรัฐบาลสั่งปิดอย่างถาวร (ยุพเรศ มิลลิแกน, 2510 : 124)

การที่หนังสือพิมพ์ถูกปิดเป็นจำนวนมากขึ้น มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากลักษณะการควบคุมของหนังสือพิมพ์ในขณะนั้น กล่าวคือ เมื่อมีคำสั่งถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการและผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาของหนังสือพิมพ์ฉบับใด ถ้าปรากฏว่าเจ้าของหนังสือพิมพ์หรือบรรณาธิการหรือผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาที่ถูกถอนใบอนุญาตนั้น มีความเกี่ยวข้องในตำแหน่งดังกล่าวกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นอีก หนังสือพิมพ์จะถูกปิดไปด้วย ทั้งนี้ หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ วันที่ 4 สิงหาคม 2482 ได้กล่าวถึงในกรณีนี้ว่า

“...ถ้าดูจากจำนวนก็ชวนให้ตื่นตื้นอยู่มาก แต่ถ้าทราบถึงความจริงแล้วก็จะปรากฏหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดกฎหมายโดยตรงเพียง 2 - 3 ฉบับเท่านั้น นอกนั้นโดยที่เจ้าหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เป็นคน ๆ เดียวกัน จึงพลอยถูกส่งถอนใบอนุญาตตามกันไปด้วย และบางฉบับ เช่น “ฮวงหวนเฮ่าคัง” ก็เป็นเพียงหนังสือพิมพ์รายเดือน ไม่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับข่าวสารการเมือง แต่ก็ถูกสั่งปิดด้วยเพราะเจ้าของบรรณาธิการ ผู้พิมพ์โฆษณา เป็นคน ๆ เดียวกันกับฉบับที่กระทำผิด กรณีเหตุที่ทำให้ถูกปิด ถอนใบอนุญาตก็เป็นไปโดยแตกต่างกัน ในกรณีหนังสือพิมพ์ตงก๊กได้ลงข้อความเป็นการกระทบกระเทือนต่อญี่ปุ่น ส่วนหนังสือพิมพ์ฮั่วเจียวลงข้อความอันกระทบต่ออังกฤษ”

ฉ. การตรวจและเซ็นเซอร์ข่าว

อำนาจในการตรวจข่าวและเซ็นเซอร์ข่าวนั้น เป็นผลจากพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ที่ระบุไว้ว่า เมื่อใดก็ตามที่ประเทศตกอยู่ในภาวะฉุกเฉินหรือสงคราม อธิบดีกรมตำรวจมีอำนาจ หน้าที่ในการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ ดังคำประกาศของรัฐบาลในประชาชาติ วันที่ 9 ธันวาคม 2484 ความว่า

“เนื่องจากประเทศไทยตกในสถานการณ์คับขันและฉุกเฉิน กรมตำรวจสั่งเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ทุกฉบับตั้งแต่วันที่ 8 เดือนนี้ เป็นต้นไป โดยไม่มีกำหนดเวลา”

และในวันต่อมากรมตำรวจมีคำสั่งถึงเจ้าของ บรรณาธิการ และผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ความว่า

“โดยที่ประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะคับขันและเหตุฉุกเฉิน กรมตำรวจได้มีคำสั่งไปยังเจ้าของ บรรณาธิการ และผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์ทุกฉบับให้ส่งหนังสือพิมพ์ไปกรมโฆษณาการตรวจก่อนการโฆษณา” (เอกสารส่วนบุคคล เอก วิสสุกุล, อ้างแล้ว, หน้า 98)

ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงต้องส่งข่าวและบทความให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนพิมพ์ ทั้งนี้เมื่อมีข้อความใดที่ถูกขีดฆ่าหรือห้ามลงพิมพ์ ทางโรงพิมพ์ก็อาจต้องปล่อยให้ว่างไป หรือนำข่าวของสำนักข่าวโดเมอิชองรัฐบาลญี่ปุ่นลงแทน เพราะข่าวชนิดนี้ทางการให้ลงได้เลยโดยไม่ต้องตรวจสอบ (พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, อ้างแล้ว, หน้า 66-67)

ซึ่งผู้วิจัยได้พบว่า หนังสือพิมพ์ถูกตรวจและเซ็นเซอร์อย่างเข้มงวด ไม่เว้นแม้แต่หนังสือพิมพ์ประชาชาติที่มีเจ้าของคือ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ (บุคคลที่มีส่วนสำคัญในรัฐบาลชุดนี้ คือ เป็นทูตสันถวไมตรี) เพราะปรากฏว่าหนังสือพิมพ์จากเดิมที่เคยเสนอเนื้อหาที่สนับสนุนนโยบายหลายอย่าง เช่น การสนับสนุนรัฐนิยมในเรื่องต่าง ๆ และยังสามารถเสนอเนื้อหาที่เน้นหนักไปในข่าวการวิพากษ์วิจารณ์การสู้รบในสงครามโลกครั้งที่ 2 ของประเทศในยุโรปได้ตลอดเวลา เช่น ในคอลัมน์ “ไซข่าว” โดยไววรรณ ก็ต้องนำเสนอแต่ข่าวที่รัฐบาลสั่งให้ลง เช่น ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและญี่ปุ่น จำนวนหน้าที่เคยมีถึง 24 หน้า ก็ถูกลดจำนวนลงเหลือเพียง 8 หน้า และที่สำคัญในวันที่ 18 ธันวาคม ก็เริ่มถูกเซ็นเซอร์เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ พยายามหาทางออกให้กับตนเองเพื่อมิให้ถูกเซ็นเซอร์ โดยนำเสนอประเด็นการเสนอข่าวเสียใหม่ โดยเฉพาะศรีกรุงที่ก่อนหน้านี้มีการเสนอข่าวเรียกร้องเสรีภาพบ้าง วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลบ้าง แต่เมื่อมีการประกาศกฎอัยการศึก รูปแบบการนำเสนอข่าวและบทความของศรีกรุงก็เปลี่ยนไปเน้นที่การส่งเสริมสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งมีทั้งข่าว บทความ คำขวัญต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และที่สำคัญคือ มีกลอนสักวา, โคลงสี่สุภาพสนับสนุนผู้นำ ดังตัวอย่างสักวา

“สักวา บุญของไทย ได้มาพบ ผู้เลิศล้ำ ยามคับขัน “จอมพลแปลก” ผู้นำคนสำคัญ
 ท่านหมายมั่น สร้างชาติ ฉลาดดี นโยบาย ทั้งมวน ล้วนก้าวหน้า ท่านอุสา พร้าเพียร ได้เขียนหนังสือ
 “วันธัม” ภาษาไทย แก่ไขมี สามัคคี สอนครวั ทัว ๆ ไป ทำกตिका สัญญากับญี่ปุ่น เป็นนानุญมันคง
 อย่าสงสัย เราเชื่อตามผู้นำชาติพันภัย ไทยช่วยไทย เทอดอยู่คู่หล้าเอย” (ศรีกรุง, 17 สิงหาคม 2485)

แต่สำหรับหนังสือพิมพ์อื่น ๆ ที่ถูกถอนข้อความที่ถูกห้ามพิมพ์ออก แล้วปล่อยให้ว่างขาวไว้ คณะกรรมการตรวจข่าวมีความเห็นว่า เป็นการอุทธรณ์ต่อประชาชนของหนังสือพิมพ์ ว่าถูกตัดทอนข้อความ จึงมีคำสั่งว่า เมื่อข้อความใดถูกตัดหรือห้ามพิมพ์ ให้ร่นข้อความอื่นขึ้นไปห้ามปล่อยเนื้อที่ขาวไว้ไม่ได้ ซึ่งเป็นการสร้างความยุ่งยากลำบากใจให้กับโรงพิมพ์เป็นอย่างมาก (สนิท เจริญรัฐ, 2507 : 239) ดังที่ผู้วิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์มีการลดจำนวนหน้าลงจากปกติ เช่นหนังสือพิมพ์ประชาชาติปกตินี้ถึง 24 หน้า แต่เมื่อมีการตรวจข่าวและถูกตัดข้อความออกไป ทำให้ต้องลดจำนวนหน้าลงเหลือแค่ 8 หน้า

ดังนั้นในช่วงสงคราม หนังสือพิมพ์จึงต้องระมัดระวังการเสนอข่าวเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้แทบจะไม่เสนอบทความแสดงความคิดเห็นใด ๆ จะลงข่าวแต่ที่กรมโฆษณาการพิมพ์แจกออกมาอย่างเป็นทางการ หรือบทสนทนาของนายมัน - นายคง ที่ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง หรือลงบทความของอกไก่ สามัคคีชัย ฯลฯ อันเป็นนามปากกาของจอมพล ป. ดังเช่น ในหน้าสุดท้ายของหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม 2485 เป็นต้นมา ครึ่งหนึ่งของหน้ากลายเป็นคอลัมน์บทความสนทนาของนายมัน-นายคง ซึ่งข้อความต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นการส่งเสริมรัฐบาลไทย เช่น บทความส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-ญี่ปุ่น และกล่าวโจมตีอังกฤษ ซึ่งเป็นฝ่ายพันธมิตร เช่น บทความเรื่อง “อังกฤษเหมือนเสือร้ายต้องตีให้ตาย”

ภาพที่ 1 แสดงคอลัมน์ “บทสนทนาของนายมัน-นายคง”
ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ศรีกรุงในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2485)

การที่หนังสือพิมพ์ถูกรัฐบาลบังคับให้ลงข่าว หรือข้อความของตน และการเซ็นเซอร์อย่างเข้มงวดของรัฐบาล นั้น ทำให้ข่าวหนังสือพิมพ์เต็มไปด้วยข่าวราชการ ซึ่งถูกลาบลกล่าวหาว่า

“ทางรัฐบาลใช้ระบบเซ็นเซอร์อย่างเข้มงวด ข่าวต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ล้วนแล้วแต่เต็มไปด้วยข่าวของทางราชการที่จืดชืดไม่มีรส ความชวนขวายของนักหนังสือพิมพ์ที่จะหาข่าวตนเองมาตีพิมพ์ได้รับการตอบแทนด้วยกักบาทแดงจากเจ้าพนักงานเซ็นเซอร์ ในหน้าหนังสือพิมพ์จึงมีแต่ข่าวของทางราชการเคียงข้างไปกับช่องว่างสีขาว ซึ่งเป็นเนื้อที่ข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ถูกตัด หนังสือพิมพ์ที่ไม่ต้องการจะเขียนความเห็นที่ขัดกับมโนธรรมของตนก็ยุติการเสนอบทหน้า เรื่องจึงกลายเป็นว่าในยามที่ประเทศตกอยู่ในที่คับขันอย่างที่สุดนั้น แทนที่หนังสือพิมพ์จะได้มีโอกาสทำงานอย่างกระปรี้กระเปร่าที่สุด หนังสือพิมพ์กลับมีงานทำน้อยที่สุด จนเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นยามฮอลิเดย์ของชาวหนังสือพิมพ์ เพราะรัฐบาลได้ช่วงชิงเอางานของหนังสือพิมพ์ไปทำเสียเกือบหมด” (ชนิตร์นิรันดร์ บางช้าง, 2542)

มาลัย ชูพินิจ กล่าวว่า “หนังสือพิมพ์ฉบับใดอดเก่งไปวิพากษ์วิจารณ์เข้า..... เพียงแต่ข่าวตำรวจหรือทหารไปปล้นสดมภ์ชาวบ้านยังถูกหาว่าขายชาติ ข่าวข้าราชการทุจริตหรือใช้อำนาจเกินขอบเขตแต่ประชาชนก็ลงไม่ได้ ข่าวข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ยิ่งถูกห้ามไม่ให้ลงเลย นอกจากเห็นว่าปิดไว้ไม่ไหวจริง ๆ ทางราชการจึงจะแถลงออกมาเอง เขียนความเห็นแะอะไรแก่ทางราชการเข้าหน่อยเจ้าหน้าที่ก็ว่าอวดดี อวดเก่ง สู้อู้” (อ้างใน ชนิตรัตน์ ณ บางช้าง, เฟื่องอ้าง)

นอกจากนี้ สนิท เจริญรัฐ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์สุวันนภูมิ ยังได้กล่าวถึงความยากลำบากของการทำหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งที่ 1 ขณะนั้นว่า

“...ข้าพเจ้าแน่ใจที่จะกล่าวครั้งนั้น นักหนังสือพิมพ์ไทยทุกคนไม่ว่าจะมีใจเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาลชุดสงครามหรือสนับสนุนรัฐบาล ต่างก็ได้มีความรู้สึกอดทนอาระอาใจและขมขื่นต่อภาวะตรวจข่าวอย่างที่สุดเหมือนกันหมด เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า

1. รัฐบาลมุ่งทำสงครามด้านจิตใจ (โฆษณา) ทำนองเดียวกับพวกอักษะ (เยอรมัน อิตาลี ญี่ปุ่น) อันเป็นวิธีจุดประกายกลางพลเมืองไปตามแบบทางที่ต้องการ
2. ผู้บริหารศึกโฆษณาของรัฐบาลทางเบื้องล่างสุด คือ คณะกรรมการตรวจข่าวส่วนมากได้ทำหน้าที่ของตนเลยเกิดออกไปจากนัยแห่งความประสงค์ของรัฐบาล...” (สนิท เจริญรัฐ, 2507 : 235, อ้างใน พรภิรมย์ เขียมธรรม, อ้างแล้ว, หน้า 67)

ช. การควบคุมนักหนังสือพิมพ์

นอกจากรัฐบาลจะควบคุมหนังสือพิมพ์ในด้านต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว รัฐบาลยังมุ่งเน้นเข้าไปควบคุมนักหนังสือพิมพ์อีกด้วย ซึ่งเห็นได้จากในวันที่ 27 มีนาคม 2486 รัฐบาลได้ออกข้อบังคับ ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2475 (ฉบับที่ 6) เกี่ยวกับการปราบปรามบุคคลผู้เป็นปรปักษ์ต่อความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประเทศ โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมและควบคุมบุคคลที่ต้องสงสัยว่าจะก่อความไม่สงบ และให้อธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้วินิจฉัยว่า สมควรที่จะควบคุมบุคคลนั้น ๆ ไว้หรือไม่ และจะกำหนดระยะเวลาการควบคุมหรือไม่ก็ได้ (ราชกิจจานุเบกษา 60 แผนกกฎอัยการศึก, 2486 : 677-679)

ในวันเดียวกันนั้นได้มีการประกาศกองบัญชาการทหารสูงสุด ระบุกรณีอันเป็น
 ประเด็นต่อความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของประเทศว่ามีอยู่ 2 กรณี คือ

1. การพูด การเขียน หรือการกระทำอันเป็นประจักษ์ต่อความสงบสุขของบ้านเมือง
2. การกักสินค้า การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวอันเป็นการเดือดร้อนแก่ประชาชน

(ราชกิจจานุเบกษา, เฟิงอ้าง, หน้า 1329-1331)

นอกจากนี้ ในวันที่ 22 มีนาคม 2486 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีคำสั่งถึง
 กองบัญชาการตำรวจสนาม มีใจความว่า

“เพื่อปราบปรามการพูด การเขียน การประทุพติตนเป็นประจักษ์กับความสงบ
 เรียบร้อยของบ้านเมือง แม้จะยังไม่ได้กระทำผิดอย่างชัดเจน เพียงแต่สงสัยว่าจะทำ ก็ให้สั่งจับนำตัว
 มาควบคุมไว้ได้แล้วให้ส่งไปอบรมเพื่อเป็นคนดีต่อไปในโรงเรียนได้บังคับบัญชาตามทล” (รัตน
 เมฆนันทไพศิฐ, 2531 : 262)

สำหรับเรื่องนี้ สนิท เจริญรัฐ นักการเมืองและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สุวันภูมิ
 กล่าวว่า “ในช่วงสงครามนั้น บางวันเราก็หาทางสะดวกโดยเสนอบทความไกลไปในเรื่องไม่เป็นเรื่อง
 พอให้ผู้อ่านรู้สึกเพลิดเพลิน เพื่อคลายความตึงเครียดในยามสงครามลงไปบ้าง แต่บทความเหล่านี้
 บางเรื่องกลับกลายเป็นเรื่องใหญ่ขึ้นจนข้าพเจ้าเกือบจะถูกส่งตัวไปอบรมที่ค่ายกักกันก็มี” (สนิท
 เจริญรัฐ, 2507 : 239-240)

ข. รัฐบาลตั้งกรมโฆษณาการเพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนรัฐบาล

การควบคุมหนังสือพิมพ์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากจะมีการออก
 กฎหมาย, การถอนใบอนุญาต-ปิดหนังสือพิมพ์ และความเข้มงวดในการขออนุญาตต่าง ๆ ดังที่กล่าว
 มาแล้ว รัฐบาลยังตั้งกรมโฆษณาการขึ้นมา เพื่อรองรับการประชาสัมพันธ์ของรัฐโดยตรงในการทำ
 หน้าที่เผยแพร่อุดมการณ์ต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น อุดมการณ์ชาตินิยม อุดมการณ์เกี่ยวกับรัฐนิยม การ
 โฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับผู้นำ ฯลฯ โดยเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายการ
 สันทนา “นายมัน ชูชาติ และนายคง รักไทย” ซึ่งจัดโดยนายสังข์ พัฒโนทัย และนายคงศักดิ์
 จำปาศิริ รายการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกระบอกเสียงประจำตัวของจอมพล ป. ที่จะทำการโฆษณาชวนเชื่อ
 เพื่อผู้นำ จึงถือเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการควบคุมหนังสือพิมพ์โดยตรงเช่น ให้ลงข้อความของรัฐบาล

ตามที่กรมโฆษณาส่งให้ไป และรวมถึงการโจมตีสื่อมวลชนฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ซึ่งจากการศึกษาหนังสือพิมพ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ผู้วิจัยพบว่าการโจมตีและตอบโต้ระหว่างหนังสือพิมพ์กับรายการวิทยุนายมัน-นายคง เช่น กรณีของหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษที่กล่าวประชดประชันการกล่าวโจมตีบรรดาหนังสือพิมพ์ของรายการวิทยุ ดังกล่าวในบทบรรณาธิการต่อเนื่องกันเป็นเวลา 2 วันติดกัน คือ วันที่ 8-9 เมษายน 2484 มีใจความว่า

“...นายมัน นายคงกล่าวหาว่า บรรดาหนังสือพิมพ์ที่ออกแสดงความคิดเห็นคัดค้านความคิดของเขานั้น ล้วนเป็นผู้ที่ก่อกบฏให้ชาติ ข้าพเจ้าก็ตกตะลึงไป และสะอึกทันที หนังสือพิมพ์นั้นดูเป็นสิ่งที่ประหลาดนัก เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ผู้ใหญ่ในวงราชการก็ได้ออกมาชมเชยกันแล้วว่า ในกรณีเรียกคืนดินแดนนั้น หนังสือพิมพ์ก็ได้มีส่วนเป็นอันมากในการสร้างชาติ แต่เมื่อคืนวันศุกร์นี้เอง ก็กลับได้รับการประนามจากนายมัน นายคงแห่งกรมโฆษณาการว่า เป็นภัยต่อชาติ เป็นผู้ทำลายชาติไปเสียแล้ว อ้อ....หนังสือพิมพ์ในไทยเอ๋ย เจ้าผู้ซึ่งเกิดมามีกรรม และเจ้าก็ต้องรับใช้กรรมไปตลอดชีวิตของเจ้า” (สุภาพบุรุษ, 8 เมษายน 2484)

ฉ. ผลกระทบจากกองทัพญี่ปุ่นในไทย

เมื่อกองทัพญี่ปุ่นเดินทางเข้ายึดครองประเทศไทย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทย ยิ่งทำให้กิจการของหนังสือพิมพ์ต้องเผชิญกับแรงกดดันเพิ่มขึ้นอีกด้าน คือ นอกจากแรงกดดันจากรัฐบาลไทยแล้ว ยังรวมถึงกองทัพญี่ปุ่นที่เข้ามายึดประเทศไทยไว้เป็นฐานที่มั่น ทำให้ไทยได้รับแรงกดดันทั้งจากของรัฐบาลไทยเอง กับแรงกดดันจากกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งรัฐบาลไทยให้การส่งเสริมโดยผู้วิจัยพบว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดความกดดันต่อหนังสือพิมพ์จากกองทัพญี่ปุ่น มีดังนี้

- มีการควบคุมการเสนอข่าว
- หนังสือพิมพ์ในไทยถูกญี่ปุ่นยึดครอง
- ถูกทหารญี่ปุ่นบุกปิดโรงพิมพ์

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- มีการควบคุมการเสนอข่าว กล่าวคือ หนังสือพิมพ์จะต้องเสนอข่าวจากข่าวที่รัฐบาลไทย หรือสถานีวิทยุ “โตเมอิ” ของญี่ปุ่นส่งให้เท่านั้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นข่าวด้านบวกของฝ่ายอักษะ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-ญี่ปุ่น หรือข่าวในทางเสียหายของฝ่ายสัมพันธมิตร (พชรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, อ้างแล้ว, 2520 : 67)

ในภาวะสงครามเช่นนี้ หนังสือพิมพ์จะถูกควบคุมและถูกใช้ประโยชน์อย่างมาก การเสนอข่าวใด ๆ จะต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง โดยเฉพาะข่าวการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่จะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมาจากแหล่งข่าวรัฐบาล และฝ่ายญี่ปุ่น โดยการลงข่าวเกี่ยวกับสัมพันธมิตรในทางที่ดีนั้นเป็นเรื่องต้องห้าม แต่ให้ลงข่าวเฉพาะความเสียหายของสัมพันธมิตร รวมทั้งห้ามรับฟังสถานีวิทยุต่างประเทศใด ๆ นอกจาก สถานี "โดเมอิ" ของญี่ปุ่น เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีหนังสือพิมพ์ที่ลักลอบฟังวิทยุจากประเทศสัมพันธมิตร ดังที่พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม (2520 : 67) กล่าวว่า "ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ "ประมวญวัน" ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ก็ลักลอบรับฟังวิทยุจากสัมพันธมิตร และมักได้ข่าวที่ฝ่ายอักษะจะปกปิดอยู่เสมอ แต่แม้ญี่ปุ่นจะรู้ระแคะระคายแต่ก็ไม่กล้ากระทำการรุนแรง โดยเหตุที่เห็นว่าเป็นวังของพระบรมวงศานุวงศ์ จึงเกรงว่าอาจจะก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ได้ แต่เมื่อปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์ประมวญวัน ได้ถูกระเบิดเพลิงจากฝ่ายสัมพันธมิตรที่ใช้เครื่องบินเข้ามาทิ้งระเบิดทำลายได้รับความเสียหาย ทำให้ญี่ปุ่นพอใจมากที่ประมวญวันต้องหยุดดำเนินการ (พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, อ้างแล้ว, 2520 : 67)

- หนังสือพิมพ์ในไทยถูกญี่ปุ่นยึดครอง เพื่อเป็นกระบอกเสียงสำหรับกองทัพญี่ปุ่นในไทย ดังตัวอย่างที่ "หนังสือพิมพ์จึงเขียนเป่า" ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวที่ดำเนินการในขณะนั้น หลังจากที่ยับอื่นได้ถูกปิดไปเมื่อช่วงปี พ.ศ. 2482 แต่ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นเดินทัพเข้ายึดครองประเทศไทยเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2484 กิจการของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็ต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของกองทัพญี่ปุ่น เพื่อเอาไว้เป็นกระบอกเสียงสำหรับสื่อสารกับชาวจีนในเมืองไทย เจ้าของผู้อำนวยการและบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ต้องหลบหนีซ่อนตัว เพื่อให้พ้นภัยญี่ปุ่นและจากการถูกบีบบังคับให้ร่วมมือกับญี่ปุ่น (วิภา อุดมฉันทน์ และคณะ , 2528 : 20)

นอกจากการยึดครองหนังสือพิมพ์จีนที่มีอยู่แล้วมาเป็นของตนเอง เพื่อเป็นกระบอกเสียงสำหรับญี่ปุ่นเองแล้ว ชาวญี่ปุ่นยังถือโอกาสออกหนังสือพิมพ์ภาษาจีนขึ้นมาเองอีกด้วย ชื่อ "ไทกิโออิโป" เพื่อสนับสนุนตนเองให้แก่คนจีนในประเทศไทย ดังข่าวในหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษในวันที่ 13 สิงหาคม 2482 ว่า

"ตามที่ทางราชการได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์จีนไปหลายฉบับ ในกรณีนี้หนังสือพิมพ์เหล่านั้นได้ลงพิมพ์ข้อความอันละเมิดต่อกฎหมายของบ้านเมือง และยังปรากฏว่ามีหนังสือพิมพ์จีน

อีกหลายฉบับที่ยังพิมพ์ออกจำหน่ายอยู่โดยปกติ แต่บัดนี้ทางสำนักงานของเราได้รับทราบข่าวว่า เนื่องด้วยหนังสือพิมพ์จีนต้องหยุดจำหน่ายไปเกือบหมด ดังนั้นได้ปรากฏว่าชนชาวญี่ปุ่นในไทยได้ดำริจะออกหนังสือพิมพ์รายวันภาษาจีนขึ้นฉบับหนึ่ง โดยให้ชื่อว่า “ไทกิโอโยโป” เพื่อเป็นเครื่องสื่อข่าวญี่ปุ่นให้กับชนจีนในไทย”

- ถูกทหารญี่ปุ่นบุกปิดโรงพิมพ์ เนื่องจากในขณะนั้นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีสัมพันธไมตรีอันดีต่อญี่ปุ่นยอมให้ญี่ปุ่นใช้ไทยเป็นฐานที่มั่น ดังนั้น จึงให้สิทธิและอำนาจกับกองทัพญี่ปุ่นที่จะปิดหนังสือพิมพ์ที่ต่อต้านญี่ปุ่น ดังกรณีของหนังสือพิมพ์จีนชื่อ “ไทยฮั่วเซียนเป่า” ซึ่งเป็นของนายอารีย์ ลีวีระ ที่มีนโยบายมุ่งส่งเสริมแต่สัมพันธภาพไทยกับจีน โดยไม่ยอมรับนับถือญี่ปุ่น ซ้ำยังเสนอข่าวและเรื่องราวสนับสนุนการต่อสู้กับญี่ปุ่นของชาวจีน ซึ่งเท่ากับเป็นการปลุกให้คนไทยลุกขึ้นสู้ญี่ปุ่น ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ “ไทยฮั่วเซียนเป่า” ถูกทหารญี่ปุ่นบุกปิดโรงพิมพ์ภายหลังจากออกวางตลาดได้เพียง 4 วันเท่านั้น (ประจวบ อัมพะเศวต, 2543 : 330)

● การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ จากสภาพเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ นอกจากจะทำให้รัฐบาลจะทำการควบคุมหนังสือพิมพ์ด้วยวิธีต่าง ๆ ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยยังพบการที่รัฐบาลใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในการช่วยเผยแพร่อุดมการณ์นโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลต้องการให้แพร่หลายออกไปอีกด้วย โดยมีลักษณะการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ดังนี้

- ก. การเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการลงคำขวัญ
- ข. การเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเสนอข้อความด้านอื่น

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. การเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการลงคำขวัญ

ประจวบ อัมพะเศวต กล่าวว่า “การที่หนังสือพิมพ์กลายเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และลัทธิผู้นำของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเพราะรัฐบาลมองเห็นความสำคัญของสื่อที่จะเป็นสื่อกลางในการโฆษณาเผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐบาลไปสู่ประชาชน ดังนั้นหากรัฐบาลสามารถที่จะควบคุมและใช้ประโยชน์จากสื่อหนังสือพิมพ์ได้ ก็จะเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาลได้อย่างดีเยี่ยม”

ในการตัดสินใจร่วมรบกับกองทัพญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2485 จอมพล ป. พิบูลสงคราม มองว่าในภาวะบ้านเมืองคับขันเช่นนี้ ไม่มีอะไรดีไปกว่าการมีผู้นำเพียงคนเดียวที่จะบัญชาทุกอย่างให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ดังนั้นลัทธิผู้นำจึงเกิดขึ้น โดยมีการประกาศ คำขวัญปลุกใจให้กองทัพประเทศขึ้นว่า “ท่านผู้นำไปทางไหน เราจะตามไปด้วย – เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” ซึ่งแน่นอนย่อมส่งผลกระทบถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่ถูกจำกัดลง เพราะรัฐบาลเข้ามาควบคุมอย่างใกล้ชิด รัฐบาลใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในการเป็นเครื่องมือในการสร้างประชาชาติ หลวงสารานุกรมประพันธ์ หัวหน้ากองหนังสือพิมพ์ กรมโฆษณาการได้ขอร้องไปยังหนังสือพิมพ์ทุกฉบับให้ลงคำขวัญในเชิงชี้ชวนให้ประชาชนมอบความไว้วางใจแก่หลวงพิบูลสงครามผู้นำประเทศ โดยให้พิมพ์ลงในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับและทุกวัน ทำให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับต้องคิดคำขวัญสนับสนุนผู้นำ โดยเนื้อหาที่นำเสนอผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์มีความเกี่ยวข้องกับลัทธิชาตินิยมมากขึ้น คำขวัญที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับลงมีข้อความดังนี้ (พรภิรมณ์ เขี่ยมธรรม, อ้างแล้ว, หน้า 64)

นิกร	:	แนวพิบูลสงคราม
สุวันนภูมิ	:	ความปลอดภัยของชาติอยู่ที่เชื่อผู้นำ
ศรีกรุง	:	เชื่อพิบูลสงครามชาติไม่แตกสลาย / จงเชื่อและทำตามท่านผู้นำ
ประชามิตร	:	เชื่อพิบูลสงครามชาติปลอดภัย
ไทยราษฎร์	:	เชื่อพิบูลสงครามชาติไม่แตกแยก
ประมวณวัน	:	เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย
สุภาพบุรุษ	:	เชื่อมั่นในท่านผู้นำ ชาติจะปลอดภัย
ข่าวภาพ	:	เชื่อและตามผู้นำชาติจะสวัสดิ์
ประชาชาติ	:	เชื่อและฟังตามคำรัฐบาล / จงเชื่อและฟังตามรัฐบาล / ความปลอดภัยของชาติอยู่ที่การเชื่อและทำตามท่านพิบูลสงคราม

กุหลาบ สายประดิษฐ์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ ได้วิพากษ์วิจารณ์บทบาทของหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ว่า ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลที่อ้างตนว่าเป็นเสรีนิยม แต่ความจริงนั้นเป็นเผด็จการ รัฐบาลห้ามการจำหน่ายหนังสือบางเล่มที่ส่งเสริมและสร้างความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย เขากล่าวว่า “ประชาธิปไตยได้เสื่อมทรุดลงไปอย่างน่าวิตก ความมืดแผ่อยู่บนท้องฟ้าประชาธิปไตย กล่าวได้ว่าสะพานที่ทอดไปสู่ประชาธิปไตยได้ถูกรัฐบาลชักขึ้นเสียแล้วเมื่อเดือนกันยายน 2483 (ศรีบูรพา, 2519 : 254)

เหตุที่เป็นดังนี้เพราะรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงเวลานั้นเป็นรัฐบาลเผด็จการอำนาจนิยม รัฐบาลจะทำการขอร้องแกมบังคับให้หนังสือพิมพ์ลงเนื้อหาสนับสนุนนโยบายเชื่อตามผู้นำซึ่งหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ซึ่งจากการศึกษาหนังสือพิมพ์กลุ่มตัวอย่าง ทำให้ผู้วิจัยพบว่ามี การลงคำขวัญให้เชื่อผู้นำทั้งในหนังสือพิมพ์ศรีกรุงและประชาชาติ โดยในศรีกรุงมีการลงคำขวัญ 2 แบบ คือ “เชื่อพิบูลสงครามชาติไม่แตกสลาย / จงเชื่อและทำตามท่านผู้นำ” ซึ่งเริ่มลงตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2485 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2485 โดยลงแทบทุกฉบับ บางวันมีการลงถึง 2 – 3 ครั้ง / ฉบับ และสำหรับประชาชาติมีการลงคำขวัญ 3 แบบ คือ “เชื่อและฟังตามคำรัฐบาล / จงเชื่อและฟังตามรัฐบาล / ความปลอดภัยของชาติอยู่ที่การเชื่อและทำตามท่านพิบูลสงคราม” โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2482 – 15 กันยายน 2485

* ตัวอย่างภาพแสดงการลงคำขวัญในหนังสือพิมพ์

ภาพที่ 2 และ 3 แสดงการลงคำขวัญในหนังสือพิมพ์ศรีกรุง

ซึ่งแกมสุข นุ่มนนท์ กล่าวว่า หนังสือพิมพ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ต้องรับใช้รัฐบาล เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างประชาชาติ คือ เป็นแหล่งโฆษณาให้ราษฎรนิยมชมชื่น ศรัทธา และรู้จัก “ท่านผู้นำ” ผู้มีคุณต่อประชาชน ด้วยการลงคำขวัญต่าง ๆ ตีพิมพ์ลงบนหน้าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับและทุกวัน โดยใช้คำขวัญ ต่าง ๆ กันไปแต่ละฉบับ (อภิชาติ เจริญธัญสกุล, 2542 : 111)

แต่นอกจากคำขวัญในการชักจูงให้เชื่อผู้นำดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่ามีการนำเสนอคำขวัญให้ประชาชนนิยมสินค้าไทย เพื่อสนองตามรัฐนิยมฉบับที่ 5 เรื่องให้คนไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภค บริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในไทย โดยเริ่มปรากฏในเดือนมีนาคม 2485 ที่ว่า “ไทยเป็นไทย ใช้อื่นไกล ต้องชมชื่น นิยมไทย ยอดใจจิตต์” เฉพาะในเดือนมีนาคม มีจำนวน 5 ครั้ง

รวมทั้งคำขวัญอื่น ๆ ซึ่งปรากฏในหนังสือพิมพ์ศรีกรุง อีกหลายคำขวัญซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคำขวัญปลุกใจในชาตินิยม ขอร้องในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

* คำขวัญปลุกใจอย่าให้ใครลบลู่ซึ่งเริ่มในช่วงเดือนเมษายน – พฤษภาคม 2485 ว่า “ผู้ใดถูกลบลู่เกียรติยศ แล้วร้องให้ผู้อื่นช่วย ผู้นั้นไม่ใช่ชาติชาย ควรตายเสียดีกว่า” จำนวน 37 ครั้ง

* คำขวัญเรียกร้องให้ประชาชนให้กำลังใจและช่วยเหลือทหาร “ขอท่านพี่น้องชาวไทยทั้งหลาย จงร่วมมือ ร่วมใจ จัดถุงของขวัญส่งให้ทหารของชาติ” ช่วงพฤษภาคม – กรกฎาคม จำนวน 30 ครั้ง

* คำขวัญ “เมื่อมีผู้ทำคุณให้แก่เราเราต้องขอบใจ จำไว้ให้ติดปากเพราะเราเป็นอารยชน” ในช่วงกรกฎาคม – สิงหาคม 2485 จำนวน 48 ครั้ง

การที่รัฐบาลใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดความอึดอัดใจแก่บรรดาหนังสือพิมพ์ เพราะแม้ว่าจะสังเกตเห็นความจำเป็นของรัฐบาลซึ่งต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในประเทศก็ตาม แต่การยอมรับคำขวัญโดยที่ไม่มีความเห็นชอบจากนักหนังสือพิมพ์อย่างแท้จริงย่อมเป็นสิ่งขัดต่ออุดมคติของหนังสือพิมพ์ ซึ่งประชาชนเองก็ไม่ทราบและเข้าใจผิดว่า คำขวัญที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ นั้น หนังสือพิมพ์ชื่นชมในท่านผู้นำ และต่างคิดค้นขึ้นมาเองเพื่อสนับสนุนรัฐบาล แต่แท้จริงแล้วล้วนมาจากการขอร้องเชิงบังคับจากรัฐบาลให้ต้องปฏิบัติตาม และถึงแม้ว่าในระยะแรก ๆ จะมีหนังสือพิมพ์บางฉบับทำเพิกเฉย แต่เมื่อถูกรัฐบาลเร่งเร้าหนักก็จำต้องปฏิบัติตาม ซึ่งขัดต่อหลักการแห่งประชาธิปไตยโดยแท้จริง

ข. การเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเสนอข้อความด้านอื่น

นอกจากการลงคำขวัญดังกล่าวแล้ว รัฐบาลยังใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในการลงบทความ ข่าว คำสั่ง ประกาศ สุนทรพจน์ ฯลฯ เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล และโจมตีพวกที่ไม่เห็นด้วย

ทั้งนี้ อภิรดี เจริญธัญสกุล (2542 : 104) ได้กล่าวว่า หนังสือพิมพ์ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งที่หนึ่งนั้น นับว่ามีอิทธิพลน้อยมาก เพราะรัฐบาลมีลักษณะเผด็จการอำนาจนิยม และถูกรัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกฝังลัทธิชาตินิยมเสียมากกว่า และให้แง่เรื่องเสรีภาพไว้ชั่วคราวเพื่อความสงบของประเทศ ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์จึงมีลักษณะให้ข่าวสารและชี้แจงนโยบายของรัฐถึงร้อยละ 40.35 ส่วนบทบาทในการแสดงความคิดเห็นมีเพียงร้อยละ 22.50

ทั้งนี้จากการศึกษาในหนังสือพิมพ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ 2 ลักษณะ คือ

1. เพื่อการสนับสนุนรัฐบาล
2. และเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนรัฐบาล

ในรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงที่ประเทศเกิดเหตุการณ์วิกฤต โดยเฉพาะในช่วงเวลาสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น นอกจากหนังสือพิมพ์จะถูกควบคุมแล้ว หนังสือพิมพ์ยังตกเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในหาใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล และเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์นโยบายไปสู่ประชาชนในการยึดถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งประเภทของข้อความที่สนับสนุนรัฐบาลได้เป็นประเภท คือ ข่าว, บทความ, สุนทรพจน์/โอวาท/คำปราศรัย, ประกาศ / คำสั่ง / คำเตือน, แก้วข่าวให้รัฐบาล, กลอน เป็นต้น โดยส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาไปในทางแนวคิดชาตินิยมและการเชื่อและทำตามท่านผู้นำ โดยผู้วิจัยได้นำตัวอย่างข้อความประเภทข่าวและบทความที่สนับสนุนรัฐบาลมาประกอบเพื่อให้ได้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

- ประเภทข่าว ส่วนมากจะเป็นข่าวในด้านบวกของรัฐบาล และสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล เช่น ช่วงที่รัฐบาลมีนโยบายนิยมไทยต่อต้านจีน ช่วงนั้นชาวจีนเริ่มแสดงความไม่พอใจดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อผลกระทบเรื่อง "การปราบปรามชาวจีน" จนรัฐบาลต้องออกมาแถลงข่าวการที่รัฐบาลพยายามทำความเข้าใจต่อกันระหว่างรัฐบาลกับชนชาวจีน ต่อกรณีนี้ที่รัฐบาลกระทำการปราบปรามชนจีน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ดังความว่า

“รัฐบาลนัดหมายจีนคนสำคัญมาพบปรับความเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติของรัฐบาลต่อชาวจีน เป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่น มิให้เกิดความเข้าใจผิดกัน อันอาจนำไปสู่ความไม่สงบเหมือนดังที่เคยปรากฏมาแล้วหลายครั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงมีหนังสือถึงคณะกรรมการทั่วประเทศ พร้อมกับได้วางระเบียบให้เป็นบันทัดฐานว่าให้คณะกรรมการจังหวัดพยายามหาโอกาสนัดหมายพ่อค้า ประชาชนชาวจีนที่มีชื่อเสียง หรือหัวหน้าแต่ละจังหวัดมาพบปะชี้แจง และปรับความเข้าใจเรื่องการปฏิบัติของรัฐบาลไทยต่อชาวจีน” (ประชาชาติ, 18 ธันวาคม 2482)

- บทความ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- บทความที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือบุคคลชั้นนำเขียนมาลง ดังตัวอย่าง เช่น บทความของจอมพล ป. เรื่อง “ล้มไม่ได้” ความว่า “พวกเราต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน รักชาติของเรา ตั้งใจไว้ให้แน่นแน่ว่า เราจะรักษาความเป็นกลาง และความยุติธรรมของเราไว้ให้จงได้ แม้ถ้าหากชาติของเราจะเคราะห์ร้ายต้องต่อสู้เพื่อรักษาความเป็นกลางของเราก็ขอความเห็นอกเห็นใจจากพี่น้องชาวไทยช่วยสนับสนุนร่วมใจร่วมแรงกับรัฐบาลเพื่อการนั้น แม้ชีวิตก็จำต้องพลีให้แก่ชาติ ขอพี่น้องทั้งหลายยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อความเป็นกลาง และความสวัสดิ์ของชาติไทยในครั้งนี้” (ศรีกรุง, 26 มีนาคม 2482)

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้นำบทความเกี่ยวกับการปลุกฝังและเตือนสติคนไทยให้เกิดความรักชาติในหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ที่เขียนโดย “อศวกพายุ” มาลงโดยใช้ชื่อว่า “รุกเจียบ” เพื่อเป็นการโน้มน้าวให้คนไทยมีความรักชาติ ไม่เกียจคร้าน รักเกียรติและศักดิ์ศรีในตนเอง ซึ่งผู้วิจัยพบในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน 2482 โดยมีข้อความดังตัวอย่าง

“...เราผู้เป็นไทยไม่ควรลี้มฐานะแห่งประเทศของเรา เมืองอันเป็นประเทศเล็กอย่างเรานั้น ควรจะต้องหาเลี้ยงตัวเองได้ให้มากที่สุดที่จะทำได้ เมื่อถึงคราวเคราะห์ร้ายที่จะต้องทำสงคราม เราต้องระงับอย่าให้ข้าศึกเขาทำให้เราอดตายได้ โดยไม่มีอาหารอันเป็นของจำเป็นแกชีวิต” (ศรีกรุง, 21 กุมภาพันธ์ 2482)

- บทความที่เป็นของหนังสือพิมพ์เอง ดังตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ศรีกรุง เรื่อง “ผู้นำที่แท้จริง” มีข้อความแสดงความชื่นชมเพื่อสร้างภาพพจน์ให้แก่ท่านจอมพล ดังความว่า “ประชาชนชาวไทยทั้งผอง และชนชาวต่างด้าวที่มาพำนักในประเทศไทย ต่างพากันชื่นชมในความสำเร็จแห่งการดำเนินนโยบายนำประเทศของท่านจอมพล ป. นายกรัฐมนตรี ผู้นำชาติไทยในสมัยมีคส์ัญญ์ของโลก...แม้ประเทศชาติจะอยู่ในภาวะสงคราม แต่ประชาชนยังมีรอยยิ้มคล้ายยามปกติ ก็เพราะเขารู้ในความสามารถ ทราบซึ่งในปรีชาญาณอันชาญฉลาดของท่านผู้นำ เขามั่นใจจริง เขาเชื่อถือท่านโดยเด็ดขาด เขาไม่มีความห่วงใยใดอื่น ทุกคนได้มอบความไว้วางใจกับท่านผู้นำด้วยความรัก เคารพ ...ขอให้ท่านจอมพล ป.พิบูลสงครามจงเจริญ โชโย!” (ศรีกรุง, 14 มกราคม 2485)

และเรื่อง “บิดากับบุตร” ความว่า “จากการพบกับนายกรัฐมนตรีของคณะบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย โดยได้รับทราบถึงเรื่องที่น่าสนใจก็คือ การช่วยคนอนาถาซึ่งเพิ่งจะมีในคณะรัฐมนตรีนี้เท่านั้นที่ได้เริ่มการช่วยเหลือ โดยออกทุนรอนสร้างบ้านเรือน และให้ที่ดิน เพื่อให้คนยากจนได้ก่อสร้างสร้างตัวต่อไป ซึ่งนับว่าประชาชนชาวไทยทั้งหลายควรจะปลื้ม และร้องสรรเสริญในการกระทำของรัฐบาล ซึ่งมีท่านนายกรัฐมนตรีพลตรีหลวงพิบูลสงครามเป็นผู้นำรัฐบาลนี้ได้กระทำราษฎรเยี่ยงบิดากับบุตร การกระทำของรัฐบาลชุดนี้จึงควรเป็นที่น่าสรรเสริญอย่างยิ่งสมควรแล้วที่เราทั้งหลายพึงรำลึกถึงคุณและอำนาจพรให้ท่านจงสพสุขและความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อเปรมพร้อมไพบร้อมไทยของเราตลอดไป” (ศรีกรุง, 5 พฤศจิกายน 2484)

2. เพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล

นอกจากจะถูกรัฐบาลใช้ประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการโจมตีและวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายตรงข้ามหรือผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย ดังตัวอย่างในหนังสือพิมพ์ศรีกรุง วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2485 ดังนี้

"...เวลานี้เราต้องการความมั่นคงของชาติ อย่าทำอะไรให้เป็นการทำลายความมั่นคงของชาติ กำลังของชาติ ทำลายเศรษฐกิจ กิจกรรมของทหารของชาติเป็นอันขาด เราไม่อยากให้ชาติล่มจม จงร่วมมือกับรัฐบาล และช่วยกันจับกุมผู้ทรยศต่อชาติโดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ เห็นอยู่ก็จับกุมทันที พี่น้องที่นักของชาติทั้งปวง เราจะรักษาความปลอดภัยให้ชาติ และส่งเสริมความมั่นคงของชาติยิ่งขึ้นเถิด"

ทั้งนี้ จากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว นั้นสามารถสรุปได้ว่า ทุกครั้งที่ประเทศหรือรัฐบาลต้องเผชิญกับความวุ่นวายทางการเมือง ไม่ว่าจะสาเหตุนั้นจะมาจากความวุ่นวายทางการเมืองภายในประเทศ เช่น กรณีของการลอบประทุษร้ายเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมือง จนนำไปสู่การกวาดล้างทางการเมือง หรือแม้แต่สาเหตุอันเกิดจากการเมืองภายนอกประเทศที่ไทยต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างกรณีของสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือสาเหตุจากนโยบายนิยมไทยต่อต้านจีน เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ รวมถึงการควบคุมสิทธิเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ที่พึงมีพึงได้ตามแบบอย่างประชาธิปไตย ก็ต้องถูกบั่นทอนลงท่ามกลางความไม่เห็นด้วยและความไม่พอใจของนักหนังสือพิมพ์และประชาชน แต่อำนาจของน้ำหมึกปากกา ย่อมไม่สามารถสู้อำนาจของปืนได้ จึงปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ต้องเป็นฝ่ายยอมจำนนด้วยความจำยอมตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม นอกจากการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์โดยสาเหตุจากประเด็นทางการเมืองแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าจากปัจจัยทางการเมืองเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อปัจจัยทางเศรษฐกิจและทางสังคมด้วย ดังที่จะได้กล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

1.2 ประเด็นอื่น ๆ

นอกจากประเด็นทางการเมือง ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญในการที่ทำให้รัฐบาลควบคุมและใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นั้น เหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ก็ยังก่อให้เกิดประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นผลพวงตามมาอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจะแบ่งศึกษาในประเด็นอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ ออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1.2.1 สภาวะทางเศรษฐกิจ

1.2.2 สภาวะทางสังคม

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 สภาวะทางเศรษฐกิจ

สภาวะทางเศรษฐกิจนับเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลพวงของสถานการณ์สงครามโลก นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ส่งผลให้ภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ประเทศไทยเองก็เช่นเดียวกัน การใช้ค่ายต่าง ๆ ต้องเป็นไปอย่างประหยัดที่สุด รัฐบาลมีนโยบายรณรงค์การปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพด้วยตนเอง เพราะไม่รู้ว่าสงครามจะเลิกเมื่อไร นอกจากนี้ค่าครองชีพยังสูงขึ้นตามลำดับ ไม่เว้นแม้แต่กระดาษที่มีราคาแพงมากและมีจำนวนจำกัด อุปกรณ์ในการผลิตหนังสือพิมพ์ก็มีราคาสูงเช่นกัน ทำให้หนังสือพิมพ์จำนวนมากต้องหาทางออกด้วยวิธีการต่าง ๆ กันไป

- ผลกระทบที่มีต่อสื่อหนังสือพิมพ์

จากการที่ราคากระดาษและอุปกรณ์การพิมพ์มีราคาแพง รัฐบาลต้องสั่งซื้อจากญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้ผูกขาดการขายกระดาษ ดังนั้นรัฐบาลจึงตั้งข้อจำกัดในการปันส่วนกระดาษ เพื่อเป็นอีกหนทางในการบีบบังคับหนังสือพิมพ์ คือ หากปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ก็จะได้รับปันส่วนกระดาษให้มากเพียงพอกับการพิมพ์ ในทางตรงกันข้ามหากมีพฤติกรรมที่ส่อให้เห็นว่าไม่ร่วมมือกับรัฐบาล จะงดปันส่วนกระดาษให้ (พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, อ่างแล้ว)

จากปัญหาดังกล่าว ปรากฏว่ามีหนังสือพิมพ์บางฉบับหาทางหลีกเลี่ยงโดยใช้วิธีการลดหน้ากระดาษ, เพิ่มราคาให้สูงขึ้น เช่น ประชาชาติลดจาก 24 หน้า เป็น 8 หน้า และเพิ่มราคาจาก 5 สตางค์ เป็น 6 สตางค์ บางฉบับก็หันไปใช้กระดาษที่ผลิตได้ในประเทศไทย ซึ่งมีราคาถูกและมีปริมาณมากกว่า แต่มีเนื้อหยาบจึงทำให้ตัวพิมพ์หักเสมอ นอกจากนี้ยังส่งผลให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับต้องยุบรวมตัวกัน หรือไม่ก็ปิดตัวลงไปเลย เช่น หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ และประชามิตร ต้องยุบรวมกัน เป็น "สุภาพบุรุษ-ประชามิตร"

สำหรับหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษก็มีการขึ้นราคาหนังสือพิมพ์จากราคา 3 สตางค์ เป็น 4 สตางค์ ดังคำแถลงการขึ้นราคาว่า

"เนื่องด้วยราคากระดาษอุปกรณ์ในการพิมพ์ต่าง ๆ ได้ทวีราคาขึ้นเป็นลำดับ นับตั้งแต่เกิดสงครามยุโรปเมื่อต้นเดือนกันยายนปีกลายนี้เป็นต้นมา หนังสือพิมพ์ในนานาประเทศซึ่งได้รับความกระทบกระเทือนเช่นเดียวกันได้จัดการแก้ความยุ่งยาก ด้วยการลดหน้ากระดาษ ด้วยการเพิ่มราคาแจ้งความด้วยการเพิ่มราคาหนังสือพิมพ์ และได้กระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อที่จะให้หนังสือพิมพ์ได้ดำรงอยู่โดยรุ่งเรืองต่อไป (สุภาพบุรุษ, 27 สิงหาคม 2483)

นอกจากนี้ ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ยังได้กล่าวถึงปัญหาจากค่ากระดาษที่มีราคาสูงขึ้น ว่า

"เนื่องจากกระดาษต่างประเทศขึ้นราคาจาก 7.50 บาท เป็น 11.50 บาท หนังสือพิมพ์ต้องอาศัยกระดาษจากรมแผนที่ราชการทหารเอื้อเพื่อให้ในราคาพิเศษ สำหรับหนังสือพิมพ์แต่ก่อนเคยมีราคาแคคริมละ 2.50 – 3.00 บาท เพิ่มขึ้นเป็นริมละ 11.50 บาท และมีท่าทีที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งการลำเลียงขนส่งระหว่างประเทศเป็นอุปสรรคมาก ทำให้ต้องผลิตน้อยลงและบางฉบับก็ล้มเลิกไปเลยก็มี" (ประชาชาติ, 28 กันยายน 2484)

1.2.2 สภาพทางสังคม

สภาพสังคมไทยในสมัยจอมพล ป. ครั้งที่ 1 นั้น เต็มไปด้วยภาวะแห่งลัทธิชาตินิยม อันเกิดจากความประทับใจในลัทธิชาตินิยมของเยอรมันและญี่ปุ่นในขณะนั้น บวกกับความต้องการพลังสนับสนุนจากประชาชน มีผลให้หลวงพิบูลสงครามได้นำวิธีปลูกฝังลัทธิชาตินิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนมาใช้บ้าง รัฐบาลจึงเริ่มสร้างสิ่งเร้าใจต่าง ๆ เพื่อรวมพลังประชาชนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น กำหนดรัฐธรรมนูญ จัดประกวดแต่งเพลงชาติ บทเพลง ละคร จัดสร้างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย – ชัยสมรภูมิ ทั้งนี้เพื่อยืนยันให้เห็นความยิ่งใหญ่ของประเทศไทย

โดยผู้วิจัยพบว่า ในสมัยดังกล่าวมีการปลูกเร้าให้รักชาติปรากฏตามหนังสือพิมพ์ ฉบับต่าง ๆ และทำตามนโยบายของผู้นำ เช่น การทำตามรัฐบาลนิยมทั้ง 12 ฉบับ ได้แก่ (แกมสุข นุ่มนนท์, 2521 : 33)

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1	ว่าด้วยรัฐธรรมนูญใช้ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ
ฉบับที่ 2	เรื่องการป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ชาติ
ฉบับที่ 3	เรื่องการเรียกชื่อคนไทย
ฉบับที่ 4	เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี
ฉบับที่ 5	เรื่องให้คนไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภค บริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในไทย
ฉบับที่ 6	เรื่องทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ
ฉบับที่ 7	เรื่องชักชวนให้คนไทยร่วมกันสร้างชาติ
ฉบับที่ 8	เรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี
ฉบับที่ 9	เรื่องภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมือง
ฉบับที่ 10	เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย
ฉบับที่ 11	เรื่องกิจประจำวันของคนไทย
ฉบับที่ 12	เรื่องการช่วยเหลือ คู่ครองเด็ก คนชรา หรือทุพพลภาพ

ช่วงที่มีการออกรัฐธรรมนูญ เรื่อง การทำสวนครัว ทั้งประเทศก็เห็นจะมีแต่การรณรงค์จัดประกวดการทำสวนครัวกันยกใหญ่ หรือช่วงใดที่รัฐนิยมประกาศเรื่อง การแต่งกาย สวมหมวก บ้านเมืองในยามนั้น ก็จะมีเต็มไปด้วยสตรีที่ต้องสวมหมวกออกจากบ้าน เป็นต้น

นอกจากการใช้สื่อหนังสือพิมพ์แล้ว สื่อประเภทอื่นที่รัฐบาลใช้ในการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม คือ สถานีวิทยุกระจายเสียง ในรายการสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย ซึ่งจัดโดยนายสังข์ พัฒโนทัย และนายคงศักดิ์ จำศิริ โดยเนื้อหาที่ปรากฏมักจะถูกแฝงไปด้วยคำพูดที่เร้าใจและปลุกใจความรักชาติให้เกิดขึ้นในหมู่คนไทยเสมอ ดังเช่น

“...ความสามัคคี ความสงบ ความร่วมชีวิตจิตใจกันทั้งชาติและการกระทำตามรัฐบาลนั้นแหละจะเป็นการกระทำที่ดี และเหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งเราก็จะเป็นเอกราชอยู่ได้...” (ประมวลเหตุการณ์ในยุคใหม่ของไทย, อ่างใน พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, อ่างแล้ว, หน้า 61)

ซึ่งจัดได้ว่ารายการดังกล่าวเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลโดยแท้จริง เพราะนอกจากจะใช้ในการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมตามที่กล่าวมาแล้ว ยังเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการโจมตีสื่อมวลชนที่คัดค้านรัฐบาล โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์

การกล่าวโจมตีดังกล่าว ทำให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างสื่อมวลชน นั่นคือ วิทยุกระจายเสียงกับหนังสือพิมพ์ ซึ่งมักจะปรากฏการกล่าวโจมตีกันบ่อยครั้ง

ผลกระทบที่มีต่อสื่อหนังสือพิมพ์

ผลกระทบจากสภาพหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสื่อหนังสือพิมพ์ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 1 นั้น ผู้วิจัยพบว่ามีทั้งการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในการเผยแพร่นโยบายของรัฐบาล และการควบคุมหนังสือพิมพ์ ดังนั้นจึงได้แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

- การควบคุมสื่อหนังสือพิมพ์
- การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- การควบคุมสื่อหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาสภาพสังคม ผู้วิจัยพบว่าเป็นลักษณะของการใช้สื่อควบคุมสื่อ โดยมีลักษณะของการใช้สื่อข้ามสื่อ คือ วิทยุของรัฐบาลโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม และสื่อประเภทเดียวกัน คือ หนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม ซึ่งการใช้สื่อข้ามสื่อเพื่อ

โจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามนั้น มิได้เพิ่งจะเริ่มมีในสมัยปัจจุบัน หากแต่มีมาตั้งแต่สมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ปี พ.ศ. 2482 โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. การปะทะกันระหว่างสื่อรายการวิทยุนายมัน-นายคงกับสื่อหนังสือพิมพ์
2. การกระทบกันระหว่างหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้าน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การปะทะกันระหว่างสื่อรายการวิทยุนายมัน-นายคงกับสื่อหนังสือพิมพ์

การปะทะกันระหว่างสื่อรายการวิทยุนายมัน-นายคงกับสื่อหนังสือพิมพ์นั้น มีปรากฏอย่างชัดเจนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยประกาศเข้าร่วมในสงครามโลก การบังคับให้ประชาชนแต่งกายตามอย่างรัฐนิยม ได้ก่อให้เกิดกระแสคัดค้านอย่างมาก ยิ่งรายการสนทนาทางวิทยุระหว่างนายมัน - นายคง ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลมีการออกอากาศที่ชวนให้ปฏิบัติตาม และมีผู้ไม่เห็นด้วยทั้งประชาชนและหนังสือพิมพ์ได้โต้แย้งคำพูดจากรายการอย่างต่อเนือง จนเป็นเหตุให้นายมัน - นายคง แผลเสียงชู่ออกอากาศบรรดาผู้ที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งก็รวมทั้งหนังสือพิมพ์ด้วย เป็นเวลาติดต่อกัน 3 คืน จนเกิดการปะทะคารมกันระหว่างรายการวิทยุ นายมัน-นายคงพวกหนึ่งกับบรรดาหนังสือพิมพ์และประชาชนอีกพวกหนึ่ง ดังตัวอย่างจดหมายจากประชาชนที่เขียนมาต่อว่าการกระทำของนายมัน-นายคงโดยผ่านคอลัมน์ "ผู้อ่านเขียนมา" เรื่อง "เสียงชู่ออกอากาศของนายมัน - นายคง" ของหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ ฉบับวันที่ 9 เมษายน 2484 ดังนี้

"...ข้าพเจ้าได้ฟังนายมัน - นายคงพูดถึงเรื่องการแต่งกายแบบใหม่ของบุรุษและสตรี เมื่อมีหนังสือพิมพ์บางฉบับกล่าวคัดค้านคำแนะนำของนายมัน-นายคง และนายมัน-นายคงได้กล่าวโต้ตอบในวันต่อมา ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่แทนที่จะแสดงความเห็นโต้ตอบกับผู้ที่ไม่เห็นพ้องด้วยกับตนโดยวิสัยสุภาพ และโดยอาศัยใช้ข้ออ้างอันประกอบด้วยหลักฐานและเหตุผล แต่นายมัน-นายคงกลับใช้วิธีข่มขู่ตะคอกให้บรรดาบุคคลและหนังสือพิมพ์ซึ่งไม่เห็นพ้องกับตนพากันประหวั่นพรั่นใจด้วยการกล่าวหาใส่ร้ายว่า บุคคลและหนังสือพิมพ์เหล่านั้นล้วนแต่เป็นผู้ที่จะนำภัยมาสู่ชาติ เป็นลูกตุ้มถ่วงความเจริญของชาติ และถ้าหนังสือพิมพ์ยังไม่ ลดละพยศคือ ยังจะขึ้นดิ่งตันต่อล้อต่อเถียงกับตนต่อไปแล้ว เขาก็จะจัดการให้เสรีเจ็ดขาดไปเสียที่...ซึ่งเปนนัยว่าหนังสือพิมพ์เหล่านั้นอาจจะถูกสั่งปิดก็ได้ ทำให้ประชาชนไม่เข้าใจเลยว่ากรณีที่หนังสือพิมพ์ได้ออกความเห็นแทนประชาชนเพื่อสาธารณประโยชน์ และความเห็นนั้นเพียงแต่ไม่ตรงกับความเห็นของ

นายมัน-นายคงเท่านั้น ก็จะถึงถูกปิดโรงพิมพ์ หรือถูกลงโทษด้วยประการใดประการหนึ่งเสียหรือ... ข้าพเจ้าซึ่งใจอยู่ว่ารายการดังกล่าวเป็นองค์การสาธารณะประโยชน์และอยู่ในความควบคุมของรัฐบาล ซึ่งหมายความว่า ดำรงอยู่ได้ด้วยเงินค่าภาษีอากรของประชาชนนั้น เหตุไฉนบุคคลบางคนจึงมีเอกสิทธิ์ในการใช้องค์การนั้น เป็นเครื่องมือชู้ตะคอกคุกคามหนังสือพิมพ์ ซึ่งออกความเห็นโดยสุจริตเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชนทั่วไป”

เกี่ยวกับกรณีนี้ จอมพล ป. อ้างว่าไม่รู้เรื่อง และที่มีรัฐนิยามฉบับดังกล่าวออกไปมิได้เป็นการบังคับ เพราะเห็นใจคนยากคนจน เพียงแต่ต้องการให้ประชาชนแต่งกายสุภาพควรแก่กาลเทศะ อย่าแต่งกายตามสบายจนเกินไปจนเป็นการเสื่อมเสีย เช่น นุ่งหยักรั้งไม่สวมเสื้อชั้นในในที่ประชุม (สุภาพบุรุษ, 13 เมษายน 2484)

ซึ่งภายหลังจากที่รายการดังกล่าวถูกบรรดาหนังสือพิมพ์กล่าวโจมตีต่อต้าน 2-3 วัน นายมัน-นายคง ก็เปลี่ยนสำเนียง จากที่แข็งกร้าวก็อ่อนลง และบอกว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่จะมีบางคนบางกลุ่มไม่เห็นด้วย เพราะจะให้ถูกใจใครทุกคนคงไม่ได้

สาเหตุที่นายมัน - นายคง เปลี่ยนเสียงและทำที่ดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าน่าจะเป็นเพราะทนต่อกระแสการตอบโต้ไม่ไหว เพราะมีทั้งจากหนังสือพิมพ์ ประชาชน และยังมี ส.ส. ฝ่ายค้านที่ร่วมกันต่อต้านคัดค้านการกระทำของนายมัน-นายคงดังกล่าว ถึงกับเรียกร้องให้จอมพล ป. ระวังรายการดังกล่าวเสีย (ประชาชาติ, 21 มิถุนายน 2484)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวย่อมเป็นเรื่องธรรมดาอยู่เองที่หนังสือพิมพ์จะลุกขึ้นมาต่อต้านการขู่ขู่ขู่คุกคามเสรีภาพของเขาไม่ว่าจะมาจากทางใด เพราะว่าถ้าเสรีภาพถูกทำลายพินาศไปแล้ว ก็เท่ากับปล่อยให้เขาเหล่านั้นยืนแคว้งคว้างอยู่ในอากาศ ซึ่งแน่นอนย่อมไม่มีนักหนังสือพิมพ์ที่รักเกียรติคนใดจะยอมได้

2. การกระทบกันระหว่างหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้าน

การกระทบกันระหว่างหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านเกี่ยวกับในด้านสังคม นั้น ผู้วิจัยมักจะพบการโจมตีกันระหว่างผู้ที่มีความคิดสนับสนุนรัฐบาลในการประกาศรัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับของรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากในบางข้อได้สร้างความลำบากใจ

ให้กับประชาชน ได้แก่ การแต่งกาย และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของคนไทย มีประชาชน รวมทั้งหนังสือพิมพ์แสดงความเห็นคัดค้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายที่รัฐบาล เรียกร้องให้ประชาชนชาวไทยแต่งกายแบบบริติชนิยม คือ แต่งกายในทำนองที่สุภาพ โดยชายแต่งแบบสากล คือ สวมหมวก เสื้อ กางเกง ห้ามนุ่งกางเกงแพร และสวมเสื้อกระดุม 5 เม็ด ส่วนผู้หญิงให้ สวมเสื้อ นุ่งผ้าถุง ไว้ผมยาว สวมหมวก สวมรองเท้าแบบตะวันตก โดยรัฐบาลอ้างว่า เพื่อที่ไทยจะได้ชื่อว่าเป็นชาติที่มีอารยธรรม อันเป็นปัจจัยนำไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ ซึ่งได้สร้างปัญหาให้กับประชาชนที่ยากจน เพราะสภาพเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้นตกต่ำเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่นานาประเทศเข้าร่วม ซึ่งก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอยู่แล้ว และยังหนักเข้าเมื่อรัฐบาลประกาศให้ต้องแต่งกายตามแบบอย่างตะวันตก ซึ่งทำให้เกิดความฟุ่มเฟือย ในที่สุดก็มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับออกมาแสดงความเห็นคัดค้าน ซึ่งทำให้มีการกระทบกันระหว่างสื่อของรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ ฝ่ายค้านหลายครั้งหลายครา

จริงอยู่ในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่ 1 นี้ รัฐบาลไม่มีหนังสือพิมพ์เป็นของตนเอง แต่ก็พอจะมีหนังสือพิมพ์ที่ให้การสนับสนุนนโยบายบ้าง เช่น หนังสือพิมพ์ประชาชาติ อันเป็นหนังสือพิมพ์ของพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ซึ่งรัฐบาลได้แต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรี และทูตสันถวไมตรี นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในรัฐบาล จึงทำให้เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ประชาชาติส่วนใหญ่จะเป็นการสนับสนุนรัฐบาล และแน่นอนต้องมีการโจมตีหนังสือพิมพ์ที่มีความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาล ดังเช่น บทความเรื่อง “หนามของการสร้างชาติ” โดยนามปากกา “นายแวนตา” ในวันที่ 4 มีนาคม 2484 ซึ่งเป็นการกระทบกระทั่งกับผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลว่า

“...คนหนึ่ง ๆ ได้เพียรทำงานเพื่อสร้างตนและสร้างชาติด้วยกำลังกาย กำลังความคิด เป็นที่ปรากฏแก่คนทั่วไปซึ่งพากันชมเชย และยินดีด้วยหาหน่อยไม่ บังเลิญความจำเป็นบางอย่างเกิดขึ้นกับคนมีน้ำใจดีคนนี้ ซึ่งจำต้องขอร้องไปยังอีกคนหนึ่งให้หันมาเห็นการกระทำของเขา และช่วยเหลือเขาบ้างเพื่อให้ได้ดำรงตนเป็นอุปกรณแก่การสร้างชาติส่วนหนึ่ง ในที่สุดเรื่องกลับเป็นชนิด “อนิจจา !” คำขอของเขานั้นได้รับการตอบชะนิดพูดเลือดไม่มีอะไรเอื้อเฟื้อกล่าวถึงการช่วยสร้างชาติเลย ข้าพเจ้าเห็นกับตาเอง จึงนี้กว่า นี่คือนามของการสร้างชาติ”

นอกจากนี้ ประชาชาติยังได้กล่าวสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล เช่น การสนับสนุน นายมัน-นายคง ทั้งที่นายมัน-นายคงได้ใช้วาจารุนแรงพูดในรายการวิทยุกับผู้คัดค้านรัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกาย ในคอลัมน์ “นานาระบิล” เรื่องความเห็นเรื่องเครื่องแต่งกายประจำชาติของเรา โดยเอกทัศน์ ว่า

“...เราได้ฟังแต่เสียงนายมัน-นายคง แห่งกองการกระจายเสียงวิทยุ คำพูดในท่าทาง ปลุกปลอบชักชวนให้เห็นความสุภาพงดงามของชาวไทยแต่งกายแบบสากล หรือกางเกงขาล้นแบบ ลูกเสือยุวชนว่า กางเกงเหล่านี้เป็นกางเกงไทย ข้าพเจ้ามิได้มีเจตนาจะคัดค้านโต้แย้งในข้อนี้เลย เพราะได้แลเห็นความงามความเรียบร้อยเปรี๊ยะเรียบร้อยที่ชาวเราจะพึงปฏิบัติตาม... อันเจตนาดีของท่านนายกฯ ผู้นำชาติของเรา ณ ปัจจุบันนี้ ได้ปรากฏแก่เราแล้วว่า ท่านทำทุกอย่างด้วยความ ละมุนละม่อมอ่อนโยน ท่านถือหลักประชาธิปไตย ให้สิทธิอิสสระเสรีแก่พี่น้องชาวไทยด้วยอัธยาศัย สุภาพเป็นอย่างยิ่ง ผู้นำที่มีน้ำใจเช่นนี้ข้าพเจ้าช่างปลื้มใจ...”

- การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

ผู้วิจัยพบว่า ในด้านสังคมนั้น รัฐบาลได้ใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในการเผยแพร่ นโยบายรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีทั้งในรูปแบบการลงสโลแกน เช่น เลี้ยงสัตว์และทำสวนครัว ช่วยประหยัดรายจ่าย ซึ่งเป็นการสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 เรื่องให้คนไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มี กำเนิดหรือทำขึ้นในไทย รวมทั้งบทความต่าง ๆ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

ในการตกเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเผยแพร่นโยบายในช่วงต้นปี พ.ศ. 2482 ผู้วิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์ขณะนั้น โดยเฉพาะสุภาพบุรุษ มักจะเสนอบทความเรียกร้องเสรีภาพจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง แต่ต่อมาในเดือนมีนาคม 2482 บทความดังกล่าวลดน้อยลง และมักจะมีข่าวประกาศรัฐธรรมนูญ หรือสโลแกนชักชวนให้ทำตามรัฐธรรมนูญเข้ามาแทนที่ เช่น เรื่องการช่วยกันประหยัด และชักชวนให้ทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

ซึ่งการเผยแพร่รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับในหน้าหนังสือพิมพ์นั้น อภิชาติ เจริญธัญสกุล (2542 : 104) กล่าวว่า รัฐบาลได้ขอร้องแกมบังคับให้หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ นำเสนอข้อความที่รัฐบาลเป็นผู้ส่งมาลงว่า ควรดเรื่องเสรีภาพไว้ชั่วคราวเพื่อความสงบของประเทศ ดังนั้นหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้จึง

มีบทบาทการแสดงความคิดเห็นอยู่น้อยมาก ลักษณะการแสดงความคิดเห็นที่ออกมาจึงเป็นลักษณะของการลงจดหมายที่ผู้อ่านเขียนส่งมามากกว่า ดังนี้

"...ขอได้กรุณานำจดหมายนี้ลงด้วย เพื่อประโยชน์แก่ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติและประชาชน ... รัฐนิยมทุก ๆ ฉบับนั้น ราษฎรไม่มีส่วนร่วมรู้เห็น บางคนไม่เคยได้ยินคำว่ารัฐนิยม แล้วเช่นนี้จะเรียกว่ารัฐนิยมออกมาเพื่อชาติได้อย่างไร... โดยเฉพาะรัฐนิยมฉบับที่ 5 ซึ่งท่านนายกฯ กล่าวว่า ให้เราใช้แต่เครื่องอุปโภคบริโภคที่กำเนิดในไทย ที่สำคัญก็คือเราไม่ทราบว่ามีสิ่งใดเป็นของที่ทำ หรือมีกำเนิดในเมืองไทย ถ้ามีคนขาย เขาก็บอกว่าของไทยทั้งนั้นเพราะอยากขายของของเขา ข้อนี้จะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ทราบได้ ขอรัฐได้โปรดชี้แจงให้ทราบด้วย..." (สุภาพบุรุษ, 23 มีนาคม 2482)

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวตำหนิผู้ที่ไม่สวมรองเท้าตามรัฐนิยม โดยไม่สนว่าผู้นั้นจะเป็นใคร ดังบทความเรื่อง "รองเท้าแห่งวินธัม" ในคอลัมน์ "น่านาระบิล" หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ที่ว่า

"...การที่ท่านนายกรัฐมนตรีขอร้องให้สวมรองเท้า ก็เพื่อแสดงให้เห็นประจักษ์แก่ตาโลกว่า ชาติเราเจริญพร้อมแล้วทั้งสิ้น ยิ่งกว่านั้นก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนตัวด้วย เพราะประเทศเรามีอากาศร้อน เชื้อโรคมาก ซึ่งประชาชนจำนวนมากได้ทำตาม แต่มีพระภิกษุ สามเณรไม่ยอมสวมเมื่อออกจากวัด ข้าพเจ้าสงสัยอยู่ไม่หายว่าทำไมไม่ยอมสวมรองเท้า ท่านไม่รู้สึกร้อนเท้าหรืออย่างไร หรือว่าท่านไม่รู้เรื่องในวินธัม และคำชักชวนของนายกฯ เลย" (ประชาชาติ, 17 กันยายน 2484)

สรุปหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2481-2487)

ในการศึกษาถึงการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 1 นั้น ผู้วิจัยได้พิจารณามองผ่านสภาพเหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า การควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลมีสาเหตุหลักมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อให้มโนนโยบาย และคำสั่งในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ แม้ว่าจอมพล ป. เองจะเป็นหนึ่งในกลุ่มคณะราษฎรที่ต้องการให้ประเทศมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตยก็ตามที แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองทั้งในเรื่องของการถูกลอบประทุษร้าย อันเนื่องมาจากความต้องการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองกลับคืน รวมทั้งการขัดแย้งกันภายในกลุ่มคณะราษฎรเอง ประกอบกับขณะนั้นประเทศต้องเผชิญกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งผลกระทบด้านหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้จอมพล ป. ไม่สามารถปกครองประเทศด้วยระบอบประชาธิปไตยตามความตั้งใจตั้งแต่ต้นได้ จึงนำเอาระบอบเผด็จการอำนาจนิยมมาใช้แทน โดยยึดแนวทางตามแบบอย่างเผด็จการนาซี ซึ่งกำลังเกรียงไกรและเป็นที่ยอมรับในขณะนั้นแทน

การกำจัดฝ่ายตรงข้ามที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกับรัฐบาล เป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกเพื่อต้องการรวบอำนาจไว้เป็นหนึ่งเดียวที่ท่านผู้นำ ซึ่งหนังสือพิมพ์ก็เป็นหนึ่งในกลุ่มที่ต่อต้านคัดค้านรัฐบาล ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงตกเป็นเป้าหมายสำคัญในการที่จะต้องจำกัดควบคุมพฤติกรรมที่กำลังวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และการเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้นให้อยู่ในกรอบในแนวที่รัฐบาลกำหนด โดยมีเจ้าพนักงานการพิมพ์คอยควบคุมกำกับดูแล นอกจากนี้ยังต้องเป็นสื่อกลางในการสนับสนุนและเผยแพร่นโยบายและอุดมการณ์ของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันอีกด้วย ซึ่งเป็นผลให้หนังสือพิมพ์ในยุคสมัยนี้ต้องถูกครอบงำจากรัฐบาล ภายใต้กฎอัยการศึกเนื่องจากประเทศตกอยู่ในสภาวะวุ่นวายทางการเมืองและภาวะสงครามแทบตลอดช่วงที่เดียว

2. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2491 – 2500)

ในยุคของการขึ้นครองอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งที่ 2 คือ ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2491 – 2500 ช่วงระยะเวลาแห่งการขึ้นครองอำนาจอันยาวนานนี้ มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญเกิดขึ้นมากมาย อาทิ สภาวะการณ์ทางการเมืองทั้งภายใน ได้แก่ การเกิดกบฏแย่งชิงอำนาจทางการเมืองหลายต่อหลายครั้ง การขัดแย้งกันเองระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และการเปิดเพรสคอนเฟอเรนซ์ (Press Conference และไฮด์ปาร์ก (Hyde Park) รวมทั้งการเมืองภายนอกประเทศ เช่น การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ สงครามเกาหลี นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงสภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำอันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายการบริหารประเทศในรูปแบบใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงปลาย คือ พ.ศ. 2498 ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลคอยควบคุมหนังสือพิมพ์และใช้ประโยชน์จากความเป็นสื่อที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อประชาชนของหนังสือพิมพ์ ดังนั้นในการศึกษาถึงการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นหลักเช่นกัน ได้แก่

2.1 ประเด็นทางการเมือง

2.2 ประเด็นอื่น ๆ คือ ประเด็นทางเศรษฐกิจ และสังคม

โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ประเด็นทางการเมือง

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาประเด็นทางการเมืองยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ คือ

2.1.1 เหตุการณ์ทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อเข้าใจถึงความเป็นมา และสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการควบคุมและใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

2.1.2 ผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมือง โดยจะศึกษาเรียงลำดับไปดังนี้

2.1.1 เหตุการณ์ทางการเมือง การที่จะศึกษาว่าเหตุการณ์ทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์อย่างไร จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับสภาพทางการเมืองของไทยในขณะนั้นเสียก่อน เพื่อช่วยให้เข้าใจถึงความเป็นมาได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งประเด็นทางการเมืองออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

2.1.1.1 การเมืองภายในประเทศ

2.1.1.2 การเมืองภายนอกประเทศ

โดยจะทำการศึกษาเรียงลำดับกันไป ดังนี้

2.1.1.1 การเมืองภายในประเทศ

ในการศึกษาสภาวะทางการเมืองภายในประเทศขณะนั้น ผู้วิจัยได้หยิบยกประเด็นที่สำคัญ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล ซึ่งมีเหตุการณ์ดังนี้

ก. การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองภายในประเทศ

ข. ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์

ค. การเปิดเพชรคอนเฟอเรนส์และไฮด์ปาร์ค

โดยมีรายละเอียดดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

ก. การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองภายในประเทศ

ในช่วงการขึ้นครองอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน 2491 จนกระทั่งถึงวันที่ 16 กันยายน 2500 แทบจะเรียกได้ว่าตลอดระยะเวลานี้ได้เกิดเหตุการณ์การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองจากความพยายามของอดีตนักการเมือง พลเรือน ฝ่ายเสรีนิยม-สังคมนิยมที่หาทางยึดอำนาจทางการเมืองคืน ดังนั้นในยุคนี้จึงได้ปรากฏถึงความพยายามก่อการกบฏขึ้น เฉพาะช่วงปี พ.ศ. 2491 – 2495 มีการกบฏ และจลาจลเกิดขึ้นไม่ต่ำกว่า 10 ครั้ง โดยผู้วิจัยจะนำเฉพาะเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

- กบฏเสนาธิการ
- กบฏวังหลวง
- กบฏแมนฮัตตัน
- กบฏสันติภาพ

โดยมีรายละเอียดดังนี้

- กบฏเสนาธิการ (1 ตุลาคม 2491)

กบฏเสนาธิการเกิดจากความไม่พอใจในการบริหารงานของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยผู้ก่อการกบฏ คือ กลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ เนื่องจากต้องการให้มีการปรับปรุงกองทัพ และให้ทหารเล็กลงเกี่ยวกับการเมืองเพราะจะทำให้ทหารแตกแยกกันและกลายเป็นเครื่องมือของนักการเมือง แต่รัฐบาลสามารถที่จะปราบปรามได้ และมีการจับกุมนายทหารและพลเรือนหลายคน เช่น พลตรีสมบุญ ศรีอนุชิต พลตรีเนตร เขมะโยธิน นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร เป็นต้น โดยรัฐบาลอ้างว่ามีกลุ่มทหารบก ทหารเรือ นักการเมือง พลเรือน และเสรีไทยวางแผนจะยึดอำนาจและจับกุมจอมพล ป. พิบูลสงคราม รวมทั้งบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลและในกองทัพ แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะให้การปฏิเสธก็ตาม (Thak Chaloehtiarana, 1979 : 41-43)

- กบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492)

กบฏวังหลวง เกิดขึ้นภายหลังจากกบฏเสนาธิการเพียง 3 เดือน เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นความพยายามของนายปรีดี พนมยงค์ พร้อมด้วยสมาชิกบางคนจากขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีทั้งนักการเมือง พลเรือน และทหารเรือ โดยได้ยึดกระทรวงการคลัง ซึ่งอยู่ในเขตวังหลวง และมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นที่มั่นในการยึดอำนาจ โดยมีการประกาศให้นายดิเรก ชัยนาม เป็นนายกรัฐมนตรีแทนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผลคือ รัฐบาลสั่งให้มีการปราบปรามอย่างรุนแรง ซึ่งนำโดย พลตรีฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพล.ต.ต. เผ่า ศรียานนท์ มีการต่อสู้กันในใจกลางพระนครเป็นเวลา 3 วัน แต่จากการบกพร่องในการประสานงานและจากความไม่แน่นอนในการปฏิบัติการเพื่อยึดอำนาจทำให้ฝ่ายกบฏต้องพ่ายแพ้ในที่สุด และนายปรีดี พนมยงค์ ต้องลี้ภัยในประเทศจีนและฝรั่งเศส จนถึงอสัญกรรมในปี พ.ศ. 2526

นอกจากนี้ในวันที่ 4 มีนาคม 2492 รัฐบาลยังกำจัดการค้าฝ้ายตรงข้าม คือ เหล่า นักการเมืองค่ายเสรีนิยม ได้แก่ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง และนายทองเปลว ชลภูมิ ด้วยการยิงทิ้งอย่างทารุณขณะย้ายที่คุมขัง ณ หลักกิโลเมตรที่ 11 เขต บางเขน

ความรุนแรงในการปราบปรามศัตรูทางการเมืองให้หมดสิ้นไป ได้ส่งผลกระทบต่อไปยัง หนังสือพิมพ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในฐานะสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลในการโน้มน้าวความคิด ความเชื่อ ของประชาชน ซึ่งรัฐบาลมองว่าหากไม่ควบคุมไว้เสีย อาจจะบั่นทอนต่อเสถียรภาพของตนเอง

- กบฏแมนฮัตตัน (29 มิถุนายน 2494)

เป็นการก่อการของนายทหารเรือรุ่นใหม่ เช่น นาวาเอกอานนท์ ปุณศรีรักษา นาวาโทมนัส จารุภา ฯลฯ โดยมีความต้องการที่จะกอบกู้เกียรติของกองทัพเรือ ซึ่งรัฐบาลได้ลด ความสำคัญลงเป็นอย่างมาก หลังจากเกิดกบฏวังหลวง ทำให้เกิดปฏิกิริยาของกลุ่มทหารเรือที่ไม่ พอใจการบริหารงานของรัฐบาลและกลุ่มทหารบกที่เข้าแทรกแซงกิจการภายในของกองทัพเรือ การก่อการเกิดขึ้นในขณะที่มีพิธีรับมอบเรือชุด “แมนฮัตตัน” จากสหรัฐอเมริกา ฝ่ายก่อการโดย นาวาตรีมนัส จารุภาได้จับกุมจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนำไปกักขังไว้ในเรือรบหลวงศรีอยุธยา แต่ฝ่ายรัฐบาล นำโดยพลโทสุชาติ ธนะวีรชาติ แม่ทัพภาคที่ 1 ผู้มีบทบาทในการปราบปรามการก่อการ ครั้งนี้ได้ตัดสินใจต่อสู้กับฝ่ายก่อการ และจมเรือรบหลวงศรีอยุธยา โดยที่จอมพล ป. สามารถหนีออกมาได้

นับตั้งแต่นั้นมากองทัพเรือก็ถูกตัดทอนกำลังครั้งสำคัญ มีการโยกย้ายและปลดนาย ทหารจำนวนมาก ถูกลดงบประมาณ กำลังอาวุธ และกำลังทหาร ที่ตั้งกองทัพเรือถูกย้ายจากธนบุรี ไปอยู่สมุทรปราการ เพื่อให้ไกลจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอำนาจ ฐานทัพเรือถูกย้ายจาก ธนบุรีไปสัตหีบ จ.ชลบุรี ในขณะที่กองทัพบกมีโอกาสเพิ่มกำลังขึ้นในทุกวิถีทาง และกองทัพอากาศก็ เริ่มมีบทบาทและทวีความสำคัญขึ้น (สุวิมล รุ่งเจริญ, 2526 : 242)

จากกรณีเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองทั้ง 3 เหตุการณ์ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยพบว่าภายหลังเหตุการณ์เกิดขึ้น รัฐบาลก็จะออกมาประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมการจำกัดการเคลื่อนย้ายกำลังทหารและอาวุธเพื่อการก่อการยึดอำนาจรัฐบาล รวมทั้งเพื่อประโยชน์ในการควบคุมการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลของนักหนังสือพิมพ์อีกด้วย

- กบฏสันติภาพ (10 พฤศจิกายน 2495)

ในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 รัฐบาลได้ดำเนินการจับกุมกลุ่มปัญญาชนและชาวนาครั้งใหญ่ ถึง 104 คน ในข้อหากบฏ เนื่องจากกล่าวโจมตีรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ไม่แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน มีการเรียกร้องสันติภาพ และที่สำคัญได้มีการเรียกร้องให้มีการยกเลิกการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ ซึ่งมีขึ้นตั้งแต่ก่อนหน้าวันที่ 10 มิถุนายน 2495 เป็นเวลานานไม่เว้นแม้ในยามปกติของบ้านเมือง โดยรัฐบาลได้อาศัยข้ออ้างในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ในข้อที่ว่า “อาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” นอกจากนั้นยังได้มีคำสั่งห้าม “วิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศอันอาจกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ” ซึ่งได้ออกไว้ตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม 2493 (สมบัติ จำปาเงิน, รวบรวม, 2521 : 103)

ในการจับกุมครั้งนี้มีศรีบูรพา หรือกุหลาบ สายประดิษฐ์ กับพวกรวมอยู่ด้วย ทั้งนี้ รัฐบาลได้แบ่งออกเป็น 3 คดี ดังนี้ (ที่ระลึกในวาระครบ 50 ปี หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน, 2543 : 30)

1. ขบวนการสันติภาพแห่งประเทศไทย (กบฏสันติภาพ) มีนายแพทย์เจริญ สืบแสง เป็นประธาน, นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นรองประธาน, นาย ส. โชติพันธ์ เป็นเลขาธิการ นายอารีย์ ลีวีระ นายประจวบ อัมพะเสวต นายทวีป วรดิลก นายอาทร พุทธิสมบุรณ์ นายสุนกิจจางง สุนันทา กุลเวียงชัย เป็นกรรมการ
2. ขบวนการกู้ชาติ มีนายสุภัทร คันธภิรมย์ นาวาอากาศตรีพร่างเพชร บุญรัตน์พันธ์ (ผู้บังคับการฝูงบินดอนเมืองผู้ทิ้งระเบิดเรือรบหลวงศรีอยุธยา) นาวาตรีมนัส จารุภา (ผู้เคยจับจอมพล ป. พิบูลสงคราม) พลทหารม้าปาล พนมยงค์ (บุตรชายนายปรีดี พนมยงค์) เป็นต้น
3. ขบวนการคอมมิวนิสต์ มีนายประสิทธิ์ เทียนศิริ เพียงรายเดียว

และจากการปราบกบฏครั้งนี้เอง มีส่วนสำคัญที่ทำให้รัฐบาลออกมาควบคุมสิทธิและเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ซึ่งจะได้กล่าวถึงในเรื่องผลกระทบต่อไป

ข. ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์

ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด กับ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 2 นี้ เกิดขึ้นเนื่องจากการแข่งขันทางการเมืองระหว่างบุคคลทั้งสอง อันเป็นผลมาจากการแทรกแซงกิจการทางการเมืองภายในประเทศไทยของสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการให้ไทยเป็นประเทศที่ป้องกันการรุกรานของการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสหรัฐพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่จะสามารถใช้กลไกของรัฐเป็นเครื่องมือในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ซึ่งบุคคลที่สหรัฐฯ เห็นว่าสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสหรัฐฯ ได้มากที่สุด คือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งในการใช้กลไกของรัฐปราบปรามกลุ่มที่นิยมหรือฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้างองค์การตำรวจให้เข้มแข็ง จอมพล ป. เห็นว่าหากปล่อยให้พลตำรวจเอกเผ่าและตำรวจกุมอำนาจอยู่อย่างนี้ ต้องไม่เกิดผลดีต่อเสถียรภาพของจอมพล ป. เอง จึงมีนโยบายดุลย์อำนาจระหว่างทหารกับตำรวจ (ชุมสาย ไชยวัต, 2538 : 139-140)

วิธีการดุลย์อำนาจบุคคลทั้งสองของจอมพล ป. วิธีหนึ่ง คือ การเลื่อนตำแหน่งทางราชการประจำและทางการเมืองให้กับบุคคลทั้งสองให้เท่ากันเสมอ ดังจะเห็นได้จากใน พ.ศ. 2491 จอมพลสฤษดิ์ (ยศพลตรีในขณะนั้น) ก็ได้เลื่อนยศจากพลตรีเป็นพลโท ส่วนพลตำรวจเอกเผ่า (ยศพล.ต.ต.ในขณะนั้น) ก็ได้เลื่อนยศเป็นพลตำรวจโทเช่นกัน บุคคลทั้งสองจะได้รับการเลื่อนยศให้เท่ากันเสมอ จนกระทั่งสุดท้ายจอมพลสฤษดิ์ได้เลื่อนยศเป็นจอมพล แต่ยศทางตำรวจไม่มีตำแหน่งจอมพล ดังนั้น พลตำรวจเอกเผ่าจึงไม่ได้ตำแหน่งจอมพล ส่วนตำแหน่งทางการเมืองก็เช่นกัน บุคคลทั้งสองจะดำรงตำแหน่งเท่าเทียมกันมาโดยตลอด ภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2494 พลตำรวจเอกเผ่า ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ส่วนจอมพลสฤษดิ์ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม จนกระทั่ง พ.ศ. 2497 เมื่อจอมพลผิน ชุณหะวัณ พันราชการแล้ว จอมพลสฤษดิ์ก็เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และพลตำรวจเอกเผ่าก็ได้เป็นอธิบดีกรมตำรวจ

การเติบโตทางอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ และพลตำรวจเอกเผ่า ก่อให้เกิดการเผชิญหน้าและการทำพ่ายกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อต่างฝ่ายต่างแสวงหาผลประโยชน์ด้วยการใช้อิทธิพลจากอำนาจที่มีอยู่ พลตำรวจเอกเผ่า และกลุ่มชอวยราชครู เข้ากุมผลประโยชน์ส่วนใหญ่ในรัฐวิสาหกิจและบริษัทธุรกิจส่วนตัว รวมทั้งการค้าฝิ่นเถื่อนซึ่งถือเป็นรายได้ที่สำคัญของพลตำรวจเอกเผ่า ส่วนฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ และกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ ก็มีผลประโยชน์จำนวนมากอยู่กับการทุจริตในกองสลากกินแบ่งรัฐบาล การควบคุมและการมีส่วนร่วมใช้จ่ายเงินราชการลับในกองทัพบก บริษัทธุรกิจส่วนตัว การเติบโตทางอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ และพลตำรวจเอกเผ่าจึงนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกันในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทั้งคู่มีหนังสือพิมพ์เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นเครื่องมือในการโจมตีซึ่งกันและกัน

ค. การเปิดเพรสคอนเฟอเรนซ์และไฮด์ปาร์ก

ภายหลังจากการกลับจากการเดินทางเที่ยวรอบโลกในปี พ.ศ. 2498 ของจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ เนื่องจากจอมพล ป. ตระหนักว่าประชาธิปไตยเป็นเพียงหนทางเดียวที่จะรักษาอำนาจทางการเมืองของตนในขณะนั้นไว้ได้ เพราะทั้งจอมพลสฤษดิ์ และพลตำรวจเอกเผ่า ต่างมีฐานอำนาจที่เข้มแข็งเป็นของตนเอง ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องสร้างฐานอำนาจของตนเองบ้าง โดยการยึดการปกครองเป็นประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2498 เพื่อดึงประชาชนมาเป็นฐานอำนาจของตนเอง โดยในวันที่ 22 มิถุนายน 2498 รัฐบาลจอมพล ป. ก็เริ่มปรับนโยบายและปฏิบัติการทางการเมือง ประกาศฟื้นฟูประชาธิปไตย โดยในเบื้องต้นได้มีคำสั่งยุบคณะกรรมการเซนเซอร์ที่ตั้งมานานถึง 4 ปี และโอนอำนาจเซนเซอร์ไปให้กับผู้ว่าราชการจังหวัดที่แต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานการพิมพ์แทน มีการเปิดเพรสคอนเฟอเรนซ์ (Press Conference) สัปดาห์ละ 1 ครั้ง หนังสือพิมพ์สามารถเขียนวิจารณ์ได้อย่างเสรีเหมือนต่างประเทศ แม้แต่คำสั่งห้ามลงภาพคนตาย หรือการวิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ ก็ถูกยกเลิกด้วย โดยให้ขึ้นกับดุลยพินิจของหนังสือพิมพ์เอง นอกจากนี้ยังมีการเปิด ไฮด์ปาร์ก (Hyde-Park) ที่สนามหลวงขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพทางการพูด การเขียน และการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ซึ่งเท่ากับช่วยระดมพลังประชาชนมาหนุนฐานอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการแข่งขันกับจอมพลสฤษดิ์ ธีระวัฒน์ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เพราะทั้งสองฝ่ายต่างมีฐานอำนาจทั้งทหารและตำรวจที่เข้มแข็งติดกับจอมพล ป. ที่ปราศจากอำนาจเหล่านี้ ดังนั้น จอมพล ป. จึงเข้าหาประชาชนและหนังสือพิมพ์ เพื่อใช้เป็นฐานอำนาจ (ชুমสาย ไชยวัต, เฟิงอ้าง, หน้า 143)

นโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งนี้ ได้ส่งผลให้ประชาชนและหนังสือพิมพ์ได้รับเสรีภาพอย่างที่ไม่เคยได้รับมาก่อน จอมพล ป. มีคำสั่งยกเลิกการควบคุมและเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์จากตำรวจ และสั่งให้ตำรวจอนุญาตให้มีการพูดไฮด์ปาร์คได้อย่างเสรี ซึ่งการที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้คนที่ถูกกักขังทั้งด้านร่างกายและความคิดสติปัญญามาโดยตลอด เมื่อวันหนึ่งได้รับอิสรภาพ ก็เปรียบเสมือนน้ำในเขื่อนที่ทะลักจนเขื่อนพังทลาย มีการโจมตีวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรง ทั้งจากหนังสือพิมพ์และประชาชน จนรัฐบาลไม่สามารถทนทานได้ (ชุมสาย ไชยวัต, เฟื่องอ้าง, น. 143)

จากการบริหารประเทศของจอมพล ป. ที่ผ่านมา สร้างความกดดันให้กับประชาชนอย่างมากทั้งจากการปกครองและการปราบปรามศัตรูทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่าที่ใช้วิธีการปราบปรามอย่างเหี้ยมโหด ดังนั้น เมื่อรัฐบาลเปิดให้มีไฮด์ปาร์คขึ้น จึงเต็มไปด้วยการกล่าวโจมตีอย่างความรุนแรงและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากไฮด์ปาร์คโดยตรงคือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งถูกโจมตีวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากประชาชน ยังผลให้ตำรวจไม่พอใจอย่างมาก ซึ่งจะได้กล่าวในผลกระทบต่อไป

2.1.1.2. การเมืองภายนอกประเทศ

นอกจากความวุ่นวายจากการเมืองภายในประเทศดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีเหตุการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

- ก. ปัญหาคอมมิวนิสต์
- ข. สงครามเกาหลี

โดยทั้งสองปัญหาล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องถูกควบคุมและถูกรัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือมาโดยตลอด โดยจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

ก. ปัญหาคอมมิวนิสต์

ช่วงระยะเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับเข้ามามีอำนาจในการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2491-2500 เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่สถานการณ์ทางการเมืองของโลกอยู่ในสภาวะที่เรียกว่า “สงครามเย็น” กล่าวคือ มีการแบ่งประเทศในโลกออกเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน ฝ่ายหนึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศไปในวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย อีกฝ่ายหนึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศตามวิถีทางของระบอบสังคมนิยม แต่ละฝ่ายต่าง

พยายามแสวงหาสัมพันธไมตรีด้วยการชักจูงประเทศต่าง ๆ ให้สนับสนุนและพัฒนาสังคมตามระบบที่ตนนิยม (สุวิมล รุ่งเจริญ, อ้างแล้ว, หน้า 43)

รัฐบาลทหารของไทยได้เลือกที่จะสนับสนุนสหรัฐอเมริกา เนื่องจากมีความหวาดระแวงในลัทธิคอมมิวนิสต์ อันเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบบเบ็ดเสร็จประชาธิปไตย ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจำเป็นต้องดำเนินมาตรการเพื่อป้องกันประเทศทุกวิถีทางอย่างเต็มความสามารถ กล่าวคือ ได้พยายามสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายในให้มั่นคง เร่งแก้ไขความเดือดร้อนเรื่องค่าครองชีพ และปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยการเสริมสร้างการกินดีอยู่ดีของประชาชน และปราบปรามการกบฏจลาจลด้วยความเฉียบขาด ดังจะเห็นได้ในการปราบกบฏสันติภาพในปี พ.ศ. 2495

ข. สงครามเกาหลี

เมื่อสงครามเกาหลีปะทุขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 โดยเกาหลีเหนือรุกรานเกาหลีใต้ สงครามระหว่างเกาหลีมีประเทศมหาอำนาจจากค่ายคอมมิวนิสต์ และค่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยหนุนหลังอยู่ โดยประเทศจีนภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตง ได้ให้กำลังอาวุธแก่เกาหลีเหนือเนื่องจากมีอุดมการณ์เดียวกัน ส่วนเกาหลีใต้ได้ขอร้องให้สหประชาชาติช่วยเหลือ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้ส่งกำลังทหารไปช่วยรบโดยทันที ซึ่งขณะนั้นประเทศไทยได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ จึงได้ตอบสนองการขอร้องจากสหประชาชาติเช่นกัน โดยเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2493 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ส่งกำลังทหารบกหนึ่งกรมผสมไปช่วยรบกับทหารของสหประชาชาติ และตามด้วยการส่งกำลังทหารเรือและทหารอากาศในเวลาต่อมา ซึ่งการส่งกำลังไปร่วมรบครั้งนี้ ได้รับการต่อต้านทั้งจากนักการเมืองฝ่ายค้าน ประชาชน และ นักหนังสือพิมพ์ เนื่องจากขณะนั้นภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังตกต่ำซึ่งสืบเนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเพิ่งจะเสร็จสิ้นไปในปี 2488 ด้วยส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจากความยากจน ประชาชนอดอยาก และมีความแห้งแล้งกันดาร ซึ่งหนังสือพิมพ์โจมตีว่ารัฐบาลมัวแต่คิดจะเดินตามอเมริกา ไม่ยอมแก้ไขปัญหาภายในประเทศเสียก่อน

ซึ่งทองใบ ทองเปาด์ อดีตนักหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับกรณีนี้ว่า "การที่ประชาชนและหนังสือพิมพ์ไม่เห็นด้วยกับการส่งทหารร่วมรบครั้งนี้ เพราะว่าขณะนั้นประเทศกำลังยากจน คนอดอยากก็มีมาก แห้งแล้งก็เยอะ รัฐบาลยังจะส่งทหารร่วมรบในสงครามเกาหลีอีก ซึ่งต้องใช้ทุนจำนวนมากในการรบ เหตุผลในการเข้าร่วมส่วนหนึ่งเป็นเพราะจอมพล ป. เป็นส่วนหนึ่งในองค์การป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ SEATO ทำให้ในปี 2495 ได้มีการรวมตัวกันก่อตั้ง

คณะกรรมการสันติภาพขึ้น ส่วนมากเป็นนักหนังสือพิมพ์ และในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2495 พวกคณะกรรมการสันติภาพได้นำของไปแจกจ่ายที่บ้านคูซอด จ.อุบลราชธานี พอวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 รัฐบาลก็เข้าจับกุมทุกคน ด้วยข้อหาบงกชภายในภายนอกราชอาณาจักร หรือที่เรียกว่า กบฏสันติภาพ ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวในรายละเอียดไปแล้วข้างต้น" (สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤศจิกายน 2543)

2.1.2 ผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองต่อสื่อหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศและภายนอกประเทศ ความวุ่นวายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้รัฐบาลต้องกำหนดวิธีการต่าง ๆ ในการควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกรอบในแนว มิให้เป็นบ่อนทำลายความสงบสุขหรือมิให้มีการยุยงส่งเสริมให้ประชาชนเกลียดรัฐบาล รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์อีกด้วย ดังนั้น จึงขอแบ่งผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศออกเป็น 2 ประเด็นตาม หัวข้อของการวิจัย นั่นคือ

- ลักษณะการควบคุมหนังสือพิมพ์
- การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

● **ลักษณะการควบคุมหนังสือพิมพ์** การควบคุมหนังสือพิมพ์ในรัฐบาลจอมพล ป. ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2481-2487) โดยจากสาเหตุของเหตุการณ์ทางการเมืองด้านต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะการควบคุมด้วยกัน 12 ลักษณะ ดังนี้

- ก. การออกกฎหมายต่าง ๆ
- ข. การตรวจข่าวและเซ็นเซอร์
- ค. การสั่งปิดและถอนใบอนุญาต
- ง. คำสั่งห้ามวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ
- จ. ออกหนังสือเตือนห้ามวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล
- ฉ. ควบคุมหนังสือพิมพ์จีน
- ช. สั่งเก็บหนังสือพิมพ์
- ซ. จับกุมนักหนังสือพิมพ์
- ฌ. ฟ้องศาลดำเนินคดี
- ญ. การถูกลอบทำร้ายและถูกฆาตกรรม

ฎ. ผลกระทบจากการไฮด์ปาร์ค

ฏ. ผลกระทบจากความขัดแย้งของจอมพลสฤษดิ์และพลตำรวจเอกเผ่า
ที่มีต่อสื่อหนังสือพิมพ์

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. การออกกฎหมายต่าง ๆ

ในรัฐบาลจอมพล ป. ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2491-2500) ได้มีการออกกฎหมายขึ้นมาหลายฉบับ เพื่อเป็นพันธนาการในการควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกฎเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนดเช่นเดียวกับยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 1 ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น โดยกฎหมายต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้ออกมานั้น ล้วนแล้วแต่เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อรอนสิทธิ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ อันเป็นการลดบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ซึ่งผู้วิจัยสามารถจำแนกได้ดังนี้

- ประกาศภาวะฉุกเฉิน
- การประกาศกฎอัยการศึก
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495
- พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ประกาศภาวะฉุกเฉิน

การประกาศภาวะฉุกเฉินของรัฐบาลในยุคนี้ เกิดขึ้นในช่วงของกบฏวังหลวง ซึ่งรัฐบาลมีการปราบปรามผู้ก่อการกบฏอย่างหนัก การประกาศภาวะฉุกเฉินส่งผลให้หนังสือพิมพ์ถูกรอนเสรีภาพในด้านการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา ซึ่งจอมพล ป. กล่าวถึงเหตุผลในการประกาศภาวะฉุกเฉินว่า “หนังสือพิมพ์จะพูดในทางยุแหย่ให้เกิดการแตกสามัคคีกัน พอปราบปรามได้ครั้งหนึ่งก็คิดว่าจะน้อยลง แต่บัดนี้ หนังสือพิมพ์จะสร้างจลาจลขึ้นอีก ด้วยการเขียน การพูดนำลวงหน้า ซึ่งจอมพลว่า จึงควรจะห้ามล้อไว้เสียบ้าง...” (พิมพ์ไทย, 19 เมษายน 2492)

จากประกาศภาวะฉุกเฉินดังกล่าว ทำให้มีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์จำนวนมาก เช่น วันที่ 11 มีนาคม 2492 มีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ 5 ฉบับ คือ กรุงเทพวารศัพท์, อีสาน, ผิวเหลือง,

มหาชน และบางกอกโพสต์ และในวันที่ 30 มีนาคม หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ก็ถูกเซ็นเซอร์ด้วย (พิมพ์ไทย, 11 และ 13 มีนาคม 2492)

หลังจากนั้นไม่นาน รัฐบาลก็ออกแถลงการณ์ ฉบับที่ 2 เรื่อง “ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน” มีใจความว่า “เนื่องจากมีคณะบุคคลและหนังสือพิมพ์หลายฉบับดำเนินการยุยงส่งเสริมและปลุกปั่นประชาชนให้กำเริบก่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง มุ่งหวังที่จะทำลายล้างรัฐบาลได้กระทำการชักชวนให้ประชาชนเข้าใจผิดและดูหมิ่นเกลียดชังรัฐบาล... ฉะนั้น จึงประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495 ทวีราชอาณาจักร ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ขอให้ประชาชนจงตั้งอยู่ในความสงบ ห้ามมีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และจงปฏิบัติตามประกาศของทางราชการ... จนกว่าจะผ่านพ้นสถานการณ์ฉุกเฉินในครั้งนี้” (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว, หน้า 425)

เช่นเดียวกับในปี พ.ศ. 2500 ก็มีการออกแถลงการณ์ภาวะฉุกเฉินขึ้นเช่นกัน โดยในครั้งนี้มาจากสาเหตุที่รัฐบาลถูกโจมตีจากนักพูดในไฮด์ปาร์ก และในหนังสือพิมพ์อย่างหนัก ในเรื่องการเลือกตั้ง ปี 2500 ทำให้รัฐบาลต้องออกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะควบคุมประชาชนและหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในขอบเขตดั้งเดิม โดยเนื้อหาแถลงการณ์ฉบับที่ 1 มีใจความว่า “เนื่องด้วยปรากฏหลักฐานแน่นอนหนาว่า มีคณะบุคคลบางส่วนและด้วยการส่งเสริมสนับสนุนของชาวต่างชาติกำลังจะก่อความวุ่นวายและดำเนินการร้ายขึ้นภายในประเทศ เพื่อให้มีความไม่สงบเกิดขึ้น และฉวยโอกาสเข้าครองประเทศไทยในที่สุด”

ซึ่งทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ปั่นป่วนขึ้นในประเทศ รัฐบาลจะต้องออกประกาศภาวะฉุกเฉินเพื่อควบคุมประชาชนและหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกรอบ

- การประกาศกฎอัยการศึก

นอกจากการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินแล้ว รัฐบาลยังใช้อำนาจของตนเองในการออกกฎอัยการศึก ดังตัวอย่างเช่น ในกฎอัยการศึกฉบับที่ 10 พ.ศ. 2492 หลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับความช่วยเหลือมาได้แล้ว รัฐบาลก็เริ่มระวางตัวเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นธรรมดาของรัฐบาลที่เริ่มจะรู้สึกไม่มั่นคงในสถานะของตนเอง และกลุ่มที่มักจะถูกควบคุมเป็นพิเศษคือ หนังสือพิมพ์ ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศกฎอัยการศึกขึ้น โดยอ้างถึงเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่ยังไม่กลับคืนสู่ปกติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวงการหนังสือพิมพ์โดยตรง กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ได้รับคำสั่งให้เจ้าพนักงานการพิมพ์ต้อง

ตรวจข้อความก่อนการเผยแพร่โฆษณา โดยในช่วงนี้เองที่ผู้วิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล ได้ถูกเซ็นเซอร์ด้วยการปล่อยข่าวให้กระตาศในส่วนนั้นว่างไว้ หรือไม่ก็ต้องลดจำนวนหน้าลง และที่สำคัญหนังสือพิมพ์ในช่วงดังกล่าว มีการเสนอข่าวที่หลีกเลี่ยงการโดนเซ็นเซอร์ ด้วยการเสนอข่าวไว้สาระ และต้องเสนอข่าวที่ทางการส่งมาให้เท่านั้น

ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการที่รัฐบาลใช้กฎอัยการศึกในการควบคุมหนังสือพิมพ์ในยามนี้ มีสาเหตุมาจากผลการสอบสวนผู้ต้องหา ซึ่งส่วนใหญ่ให้การว่า หนังสือพิมพ์เป็นต้นเหตุของการกบฏแมนฮัตตันครั้งนี้ด้วย เพราะผู้ต้องหาฝ่ายทหารเรือได้กล่าวถึงการที่ข้าราชการทุจริต หรือคอร์รัปชัน ตลอดจนความเหลวแหลกนั้น เพราะเชื่อตามข่าวที่หนังสือพิมพ์หลายฉบับนำลงอยู่เป็นประจำ (สยามรัฐ, 24 สิงหาคม 2495)

ซึ่งอธิบดีกรมโฆษณาการได้แถลงว่า "...แสดงว่าหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวดังกล่าวทำให้พวกกบฏเชื่อถือ และโดยปราศจากหลักฐานที่แน่นอน ฉะนั้นแม้ว่ารัฐบาลจะประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกแล้วก็ตาม แต่ยังขอร้องให้บรรดาหนังสือพิมพ์เสนอข่าวในทางร่วมมือและมีหลักฐานที่แน่นอน เพื่อมิให้เป็นภัยแก่ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองดังเช่นที่เกิดมาแล้ว และหากมีผู้ขัดขืนก็คาดว่ารัฐบาลอาจประกาศภาวะฉุกเฉินใหม่ก็ได้" (เพ็ญอ้าง)

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495

พระราชบัญญัตินี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก กล่าวคือ เป็นกฎหมายพิเศษ ซึ่งกำหนดขึ้นสำหรับใช้ในยามที่ประเทศอยู่ในภาวะวิกฤติและมีความจำเป็นต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเช่นเดียวกัน แต่ว่ากฎหมายที่ใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายต่ำกว่ากฎอัยการศึก

ตามกฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่จะห้ามหนังสือพิมพ์มิให้กระทำการโฆษณาหรือกระทำการพิมพ์ข้อความซึ่งเห็นว่าถ้าได้โฆษณา หรือจะโฆษณาไปแล้วจะก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หรือเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชน ฉะนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่จำกัดตัดทอนเสรีภาพหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาที่ไม่ปกติ ทั้งนี้เพื่อพิทักษ์รักษาความมั่นคงของรัฐ ซึ่งหลักการนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

พระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดมาตรการในการควบคุมหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

มาตรา 9 รัฐมนตรีมีอำนาจที่จะประกาศห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการโฆษณา หรือพิมพ์เอกสารใด ๆ ซึ่งเห็นว่าข้อความซึ่งโฆษณานั้นกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หรือเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชน

การกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 9 กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ในมาตรา 16 โดยมีโทษจำคุกหรือโทษปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 16 ผู้ใดฝ่าฝืนประกาศของรัฐมนตรีที่ออกตามความในมาตรา 2 หรือมาตรา 9 มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

ในกฎสันติภาพนั้น นอกจากการกวาดล้างและจับกุมดังกล่าวแล้ว เพียงไม่กี่วันหลังจากนั้น รัฐบาลได้ออกประกาศพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2495 ซึ่งเสมือนเป็นอาวุธชิ้นใหม่ที่มีความร้ายแรงยิ่งกว่าการตรวจข่าวและเซ็นเซอร์ โดยใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 14 พฤศจิกายน 2495 ซึ่งศาสตราจารย์ธำนิษฐา กรัยวิเชียร ได้ให้ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมของคำว่า “การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์” ไว้ว่า “สมมติว่าท่านสนทนากับเพื่อนว่าระบอบการปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ การจะสู้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่ได้ คู่สนทนาของท่านก็สนับสนุนคำแนะนำนั้น เพียงเท่านี้ก็กล่าวได้ว่าทั้งตัวท่านและคู่สนทนาได้กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว” (ธวัชชัย สันคติประภา, 2537 : 200)

ในพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว มีการระบุถึงการจำกัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้คือ

1. ห้ามหนังสือพิมพ์ทำการยุยง แนะนำ เลี้ยมล่อน โฆษณาชวนเชื่อที่จะให้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หากหนังสือพิมพ์ฝ่าฝืนให้ถือว่ากระทำผิด และต้องได้รับโทษ และแทนพิมพ์ตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดดังกล่าวให้ริบเสีย (มาตรา 5)

2. ห้ามหนังสือพิมพ์ทำการโฆษณา ชักจูง แนะนำ หรือโน้มน้าวจิตใจด้วยประการใด ๆ เพื่อให้บุคคลอื่นเห็นดีเห็นชอบในลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือเข้าร่วมกับองค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์การกระทำฝ่าฝืนความดังกล่าวมานี้มีความผิดและต้องได้รับโทษ (มาตรา 12)

3. ห้ามหนังสือพิมพ์ทำการโฆษณา เมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นการชักชวนหรือยั่วยุให้มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

4. ให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์ในการสั่งตรวจหนังสือพิมพ์ ตลอดจนห้ามการพิมพ์จำหน่าย หรือห้ามการเผยแพร่

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ดำเนินไปพร้อมกับการจับกุมคุมขังผู้คนอย่างไม่ขาดสาย และหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้จำต้องงดการวิพากษ์วิจารณ์ลงไป ซึ่งเกี่ยวกับกรณีนี้หนังสือพิมพ์สยามรัฐได้เขียนไว้ในบทบรรณาธิการ เรื่องการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ ในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2495 ว่า

"...เจ้าหน้าที่ได้ทำการจับกุมผู้คิดจะก่อการร้าย และในจำนวนผู้ที่ถูกจับกุมนี้ปรากฏว่าได้มีหนังสือพิมพ์ชั้นบรรณาธิการหลายคนได้รวมอยู่ในข่ายที่คบคิดหรือสนับสนุนจะก่อการร้าย และผู้ที่ถูกจับได้กลายเป็นผู้ต้องหาว่าผิดกฎหมายอาญา และต่อมาทางราชการได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งถ้าจะดูตามเนื้อแท้ของพระราชบัญญัติและเจตนารมณ์ของผู้ออกกฎหมาย ก็จะทำให้เห็นว่าได้มีเจตนาออกกฎหมายมาเพื่อป้องกันการแทรกแซงลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นลัทธิที่ก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นภายใน และในบทบัญญัติของพระราชบัญญัติดังกล่าว ก็มีบทลงโทษผู้ใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการโฆษณาลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย...เมื่อหนังสือพิมพ์ฉบับใดกระทำการหรือมีนโยบายกระทำดังกล่าว ก็ถือว่าเป็นการผิดกฎหมายพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งมีบทลงโทษอย่างรุนแรง ถ้าจะถือเอาว่ากฎหมายนี้เป็นกฎหมายที่ขู่หรือข่มขู่ขู่ไม่ให้บรรดาหนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพเกินขอบเขตก็อาจจะว่าได้"

ข. การตรวจข่าวและเซ็นเซอร์

ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งที่ 2 นี้ ผู้วิจัยพบว่ามี การตรวจและเซ็นเซอร์เกิดขึ้น 2 ช่วงได้แก่ ช่วงกบฏวังหลวง และกบฏแมนฮัตตัน

การตรวจข่าวและเซ็นเซอร์ข่าว เกิดขึ้นภายหลังจากการปราบปรามกบฏวังหลวงได้ไม่ถึงเดือน คือ ในวันที่ 11 มีนาคม 2492 มีคำสั่งเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ 5 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์วารศัพท์, อิสาน, ผิวเหลือง, มหาชน และบางกอกโพสต์ และในเดือนเดียวกันก็ได้มีคำสั่งเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ ในกรณีพาดหัวข่าวในวันที่ 15 มีนาคม 2492 ว่า “กลาโหมสั่งปฏิวัติทัพเรือ” (พิมพ์ไทย, 11 และ 30 มีนาคม 2492)

สำหรับการตรวจข่าวและเซ็นเซอร์ ในช่วงเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตันนั้น เป็นผลสืบเนื่องจากการประกาศกฎอัยการศึกของรัฐบาล โดยอ้างเพื่อความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติ ต่อมารัฐบาลได้มีคำสั่งเตือนแก่หนังสือพิมพ์ทุกฉบับขอให้เสนอข่าวและบทความที่ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ดังนี้

“...เนื่องด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ใช้กฎอัยการศึกในจังหวัดพระนครและธนบุรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2494 เวลา 10.00 น. เป็นต้นไป บรรดาหนังสือพิมพ์อาจได้รับการตรวจและได้รับการอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อนจึงจะออกได้ อย่างไรก็ตามทางราชการทหารใคร่ขอความร่วมมือจากหนังสือพิมพ์ว่าขอให้เสนอข่าวและบทความที่ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยเพื่อความปลอดภัยของประเทศ และเกิดความสามัคคีในระหว่างคนไทยด้วยกัน ถ้าหากราชการได้รับความร่วมมือด้วยดีแล้ว ก็ไม่ต้องมีการตรวจข่าวเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ แต่ถ้าหนังสือพิมพ์ไม่ร่วมมือทางราชการก็มีความจำเป็นต้องทำการตรวจและเซ็นเซอร์ข่าวต่อไป” (พิมพ์ไทย, 2 กรกฎาคม 2494)

ซึ่งทำให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับต้องถูกตัดข้อความบางส่วนของที่ทางการเห็นว่าไม่เหมาะสมออกไป ดังตัวอย่าง การแถลงการณ์หน้า 1 ต่อผู้อ่านของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แห่งหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ซึ่งถูกเซ็นเซอร์เป็นวันแรกในวันที่ 5 กรกฎาคม 2494 โดยมีข้อความในลักษณะตัดพ้อและประชดประชันว่า

“เนื่องจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานตรวจข่าวให้มีการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์นี้ ในระยะเวลาที่มีการใช้กฎอัยการศึก ข้าพเจ้าจึงขอเรียนให้ทราบทั่วกันว่า ข้าพเจ้าจะงดไม่เขียนข้อความใด ๆ ลงในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้จนกว่าเหตุการณ์จะกลับคืนสู่ปกติ และมีการเลิกใช้กฎอัยการศึก ข้าพเจ้าเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องใช้กฎอัยการศึกในขณะนี้ และข้าพเจ้าเข้าใจในคำสั่งของเจ้าพนักงานอันชอบด้วยกฎหมาย แต่ขณะเดียวกัน #####

(เครื่องหมาย # แสดงถึงข้อความที่ถูกเซ็นเซอร์)

นอกจากนี้ ก็ยังปรากฏการประชดประชันในวันที่ 7 กรกฎาคม 2494 อีกเช่นกัน เรื่อง “งดฉบับเบ่ง” ในหน้า 4 อีกว่า

“เนื่องจากความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานตรวจข่าว กระทำให้เราไม่สามารถ “เบ่ง” ฉบับเบ่งวันจันทร์ได้ จึงของดเบ่งชั่วคราว จนกว่าทางการจะได้เลิกใช้กฎอัยการศึกจึงจะเบ่งต่อไป”

และจากการศึกษาหนังสือพิมพ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้พบว่าหลังจากวันที่ 5 กรกฎาคม จนถึงวันที่ 22 สิงหาคม 2494 หนังสือพิมพ์สยามรัฐถูกเซ็นเซอร์มาโดยตลอด รวมทั้งสิ้น 31 ครั้ง ข้อความหลายข้อความถูกตัดออกไป

จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ต้องยอมรับคำสั่งของเจ้าพนักงานการพิมพ์โดยดูฐฎี แต่แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่า ถูกเซ็นเซอร์ข่าว โดยการเปิดช่องว่างโล่งเป็นบรรทัด ๆ ถูกป้ายหมึกดำ ดังในกรอบแถลงการณ์หน้า 1 ที่กล่าวข้างต้นแล้ว นอกจากนี้ยังปล่อยให้น้ำขาวว่างไว้ เพื่อให้คนอ่านรู้ว่าถูกเซ็นเซอร์ และหาทางออกให้กับตนเองโดยหลีกเลี่ยงการเซ็นเซอร์ด้วยการหันไปนำเสนอในข่าวไร้สาระ และข่าวประหลาดที่ไม่น่าจะเป็นข่าวแพนข่าวทางการเมือง ซึ่งผู้อ่านย่อมรู้ดีว่านั่นคือ การกระทบกระแทกแดกดัน ประชดประชันเจ้าหน้าที่เซ็นเซอร์ (ครบรอบสยามรัฐ 40 ปี, 20 เมษายน 2533, 133) ซึ่งเริ่มการเสนอข่าวลักษณะนี้ตั้งแต่วันที่ 6 กรกฎาคม – 21 สิงหาคม 2494 ดังตัวอย่างในวันที่ 14 ตุลาคม 2494 ว่า

“อึ่งอ่างพากันตายเพราะเสียงตัวเอง เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม เวลา 21.00 น. ได้มีฝนตกอย่างรุนแรง และไหลเข้าไปในรูของบรรดาอึ่งอ่าง ซึ่งอยู่ริมหนองหลอด จ.ชัยภูมิ บรรดาอึ่งอ่างทั้งหลายพากันส่งเสียงร้องแสดงความไม่พอใจที่พระพิรุณได้เทน้ำฝนลงมาท่วมที่อยู่ของตน จึงได้วิ่งขึ้นจากรูกระทำการอาละวาดกระโดดโลดเต้นให้เป็นที่กีดขวางทางจราจรของวัวควายที่จะไป ไถนา เสียงร้องนี้เองทำให้พวกราษฎรที่อาศัยบริเวณเดียวกัน รู้ที่อยู่ของอึ่งและพากันจุดได้จุดตะเกียงออกไปจับอึ่งมาต้มกินเสียแทบหมด เพราะวิ่งหนีลงรูไม่ทัน ส่วนวัวควายนั้นยังคงทำงานหนักหน่วง โดยลากไถพรวนดิน เพื่อให้เจ้าของนาปลูกข้าวได้งอกงาม เก็บเมล็ดข้าวใส่ยุ้งฉางไว้กิน ตนเองก็คงเก็บเกี่ยวฟางข้าวต่อไปอย่างเพลิดเพลิน”

และในวันที่ 3 สิงหาคม 2494 เรื่อง "ใครเล่าจะเอาลูกกระพรวนผูกคอแมว" ความว่า "ข้อความนี้มีข่าวยืนยันแมวผูกลูกกระพรวนแล้ว เพราะนิสัยเคล้าแข้งเลียขา...ตามที่เคยได้มีเรื่องรำลือกันมานานแล้วว่า เหล่าบรรดาพวกหนูทั้งหลายได้เปิดประชุมกันเป็นการภายใน วางวิธีการป้องกันภัยพวกกันเองมิให้ตกเป็นเหยื่อแก่แมวตะครุบกินได้ ในภายหลังจากการประชุมได้เถียงกันมาเป็นเวลาช้านาน มีเจ้าหนูแสนฉลาดตัวหนึ่งนะที่ประชุมว่า อย่ากระนั้นเลยมีวิธีที่แนบเนียนและปลอดภัยที่สุด พวกหนูทั้งหลายก็จะไม่อดตาย ออกหากินได้ตามปรกติสุขเหมือนเคย โดยวิธีเอาลูกกระพรวนไปผูกคอแมวไว้ให้หนูหนูหนีเอาตัวรอดได้ทัน แต่ไม่มีใครกล้ารับอาสาเอาไปผูก ผลการประชุมจึงเป็นโมฆะ จนบัดนี้มีกระแสน่าขำยืนยันว่า แผนการดังกล่าวได้ประสบความสำเร็จแล้วอย่างไม่น่าเชื่อ เพราะบรรดาคนทั้งหลายเกิดนิยมผูกคอแมวด้วยริบบิ้น ผ้าแพรสีต่าง ๆ และห้อยกระพรวนสีทอง ได้ความว่า เจ้าแมวเลี้ยงตามบ้านนั้นช่างประจบสอพลอ เคล้าแข้งเลียขานายของมันยิ่งนัก"

สำหรับในวันอื่น ๆ ในช่วงเวลาดังกล่าวก็มีข่าวในลักษณะเดียวกัน เช่น

- แมวดำไล่ตระหวัดวัดวัดหนูสาว
- ต้นหมากหลังโรงพิมพ์สยามรัฐมี 13 ต้น ยืนอยู่ได้เพราะเอนอ่อนผ่อนตามลม แต่ต้นมะขามมีหวังเป็นเชิงปีหน้าแน่
- นกกระจอกยกพวกตีกัน
- ต้นตะไหนดหน้าวัดโบสถ์หายไปอย่างลึกลับ ผุ่จนกเอี้ยงสะไตรค์ไม่ยอมเลี้ยงควายเด๋า
- ไก่ 5 เล็บออกไข่ออกลูกเป็นอัศจรรย์ เป็นต้น

นอกจากการหาทางออกจากผลกระทบจากการถูกตรวจข่าวและเซ็นเซอร์ ดังกล่าวแล้ว สยามรัฐยังต้องหาทางออกด้วยการลดจำนวนหน้าลง ดังที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 5 กรกฎาคม 2494 กล่าวว่

"เนื่องจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐได้ถูกเซ็นเซอร์ตั้งแต่ฉบับนี้ ฉะนั้นหนังสือพิมพ์สยามรัฐฉบับต่อไปจะลดหน้าจาก 8 หน้า เหลือ 4 หน้า ราคา 50 สตางค์ ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลวิสัยในการที่จะเตรียมงานไปรองรับเพื่อการเซ็นเซอร์จากเจ้าพนักงานในเวลาอันจำกัดไม่ทันจนกว่าจะพ้นภาวะการเซ็นเซอร์....."

* ตัวอย่างภาพการเสนอข่าวประหลาดไร้สาระ

ภาพที่ 4 เป็นการเสนอข่าวเรื่อง "แจ้งความโคนต้นไม้พิธี่วัดแจ้งเมาสุราอาละวาด" และข่าว "นางตาปีหมดพิษ."

และในโอกาสนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ก็ได้มีโอกาสทำตัวเองให้เป็นชาวอยู่เนือง ๆ ดังเช่น ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2494 รายงานข่าวหน้าหนึ่งว่า “ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ขอให้เราแจ้งแก่ท่านผู้อ่านและท่านที่มีไมตรีจิตติดต่อมาแสดงความห่วงใย ทั้งทางจดหมายและทางโทรศัพท์ว่า ตามที่ได้มีข่าวตามร้านค้าแล้วว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ถูกเจ้าพนักงานตำรวจไปสอบสวนที่บ้านนั้น ไม่ตรงต่อความเป็นจริงนัก เพราะข่าวที่ว่าเจ้าพนักงานตำรวจไปสอบสวนถึงบ้าน ไม่ต้องเรียกตัวไปสอบสวนนั้น จะทำให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โห่ไปซักหน่อย และถ้ามีข่าวอย่างนี้บ่อย ๆ เดี่ยวจะเกิดเบ่งขึ้นมา เพราะนึกว่าตัวเองใหญ่จริง ๆ” (โครงการหนังสือสยามรัฐปีที่ 40, 2533 :133)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลจะมีคำสั่งยกเลิกการตรวจข่าวและเซ็นเซอร์แล้วก็ตาม แต่รัฐบาลก็ยังคงใช้กฎอัยการศึกต่อไป ดังข้อความในสยามรัฐวันที่ 22 สิงหาคม 2494 ในบทนำเรื่อง “เราคืนสภาพเดิม” ว่า

“เนื่องจากได้รับหนังสือจากปลัดกระทรวงกลาโหมแจ้งว่า จะได้ยกเลิกการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์แล้ว ดังนั้นข่าวของสยามรัฐจึงกลับมาเสนอแนวเดิม แต่บทความของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ยังไม่มี เพราะถึงแม้ไม่ได้เซ็นเซอร์ แต่ยังมีได้ยกเลิกกฎอัยการศึก”

ค. การสั่งปิดและถอนใบอนุญาต

จากการศึกษาหนังสือพิมพ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 ฉบับ ผู้วิจัยพบว่า ในปี พ.ศ. 2492 อันเป็นช่วงของกบฏวังหลวง มีการสั่งปิดและถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์จำนวน 2 ฉบับภายในเดือนเดียวกัน คือ วันที่ 11 มีนาคม สั่งถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์โลกใหม่ และวันที่ 30 มีนาคม ก็สั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์เสียงไทย ในข้อหาขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน (พิมพ์ไทย, 11 และ 30 มีนาคม 2492)

ต่อมาในเดือนเมษายน 2496 พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจก็ได้มี คำสั่งเดือนบรรดาหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ พร้อมทั้งได้กล่าวถึงการดำเนินการสั่งปิดหนังสือพิมพ์จำนวน 5 ฉบับ ซึ่งได้กระทำไปแล้ว ซึ่งถือเป็นการบอกว่ารัฐบาลได้เอาจริง ว่า

“...ขณะนี้ปรากฏมีหนังสือพิมพ์บางฉบับกระทำการโฆษณาด้วยการพาดหัวข่าวหรือข้อความอันก่อให้เกิดความตื่นเต้นระส่ำระสาย มีข้อความยุยงให้เกิดการดูหมิ่น เกลียดชัง การแตกร้าง การเข้าใจผิดกันในระหว่างประชาชนและรัฐบาล ซึ่งได้โฆษณาเรื่องซึ่งเสื่อมเสียต่อศีลธรรม อาจทำให้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและต่อศีลธรรมอันดี ซึ่งรัฐบาลถือว่ามีความผิดตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ทั้งนี้รัฐบาลได้มีคำสั่งดำเนินการสั่งปิดกับหนังสือพิมพ์จำนวน 5 ฉบับ ไปแล้วตามพระราชบัญญัติฯ ดังนี้ (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ข1 / ม3 11, คำตัดเดือนของเจ้าพนักงานการพิมพ์ พ.ศ. 2496, หน้า 976)

1. หนังสือพิมพ์ข่าวสาร รายสัปดาห์
2. หนังสือพิมพ์ไทย รายสัปดาห์
3. หนังสือพิมพ์เมืองหลวง รายสัปดาห์
4. หนังสือพิมพ์ชาติ รายสัปดาห์
5. หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย รายวัน”

และอีกหนึ่งเดือนต่อมา พล.ต.อ. เผ่าฯ ก็ได้มีหนังสือตัดเดือนและดำเนินการสั่งปิดกับหนังสือพิมพ์อีกจำนวน 3 ฉบับ คือ เกียรติศักดิ์, เดลิเมล์ และชาวไทย (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ข1/ม3 11, เฟิงอ้าง, หน้า 977)

ง. คำเตือนห้ามวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ

ช่วงปี พ.ศ. 2492 อีกเช่นกัน ที่ผู้วิจัยได้พบการเตือนหนังสือพิมพ์ในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากจะมีกฎวังหลวงแล้ว ยังมีเหตุการณ์สงครามเกาหลีที่ผู้คนกำลังให้ความสนใจอยู่ด้วย ซึ่งรัฐบาลเกรงว่าหากมีการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศของหนังสือพิมพ์ อาจจะทำให้กระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศได้

ดังนั้น จึงมีคำเตือนจาก พล.ต.ต. เผ่า ศรียานนท์ รองอธิบดีกรมตำรวจ เรื่อง “เตือนเรื่องโฆษณา” ถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ว่า “...หนังสือพิมพ์บางฉบับได้ลงข่าวและบทความอันปราศจากมูลความจริง หรือบางทีก็พาดหัวอย่างหนึ่งแต่เนื้อข่าวเป็นอีกอย่างหนึ่งไม่ถูกต้องตรงกัน หรือบางทีก็ขยายความที่มีอยู่เพียงเล็กน้อยให้เป็นเรื่องราวที่น่าตื่นตกใจ ซึ่งอาจกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ ขอให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับระมัดระวังการเขียนข่าว

ในลักษณะนี้ และการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ ฉะนั้นอาจถูกสั่งปิดหรือถอนใบอนุญาต..." (พิมพ์ไทย, 20 เมษายน 2492)

จ. ออกหนังสือเตือนห้ามวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล

การออกหนังสือเตือนห้ามวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลนั้น ผู้วิจัยพบว่าปรากฏบ่อยครั้งเนื่องจากความไม่พอใจต่อการที่นักวิพากษ์วิจารณ์โจมตีการบริหารงานของรัฐบาล เช่น สยามรัฐลงจดหมายจากผู้อ่านที่ใช้นามปากกาว่า "ถ.ภ.บ." ในคอลัมน์ "ปัญหาประจำวัน" ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยในวันที่ 16 เมษายน 2497 ได้ลงข้อความวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล มีใจความว่า

"ประชาชนบนเกลียดรัฐบาลปัจจุบันกันทั่วทุกหัวระแหง กระผมเดินทางไปราชการต่างจังหวัด ไม่ว่าจังหวัดไหน เป็นจับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์กันถึงผลงานของรัฐบาลซึ่งพอสรุปได้ว่า เขาเกลียดเพราะ

ก. ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นเรื่อย ๆ ภาษีก็เก็บกันจุกจิกเป็นที่ลำบากแก่ประชาชน เช่น ภาษีการค้า เพราะต้องเสียมากและต้องไปอำเภอทุกเดือน ช้าต้องจ่ายเงินสดไปชำระด้วยในระยะเวลานั้น บางทีการเงินฝืด หมุนไม่ทัน

ข. คนในคณะรัฐประหารและรัฐบาลมีอิทธิพลกันมากนัก

ค. เอาทหารเข้าเกี่ยวกับการเมือง และการบริหารมากจนเกินไป จะมีความสามารถหรือไม่ก็ไม่เกี่ยวข้องขอให้ป็นทหารใช้ได้ ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเห็นแก่พวกพ้องทำอะไรก็ดูหน้าปะจุมูก ผู้ใหญ่ในวงการเมืองใช้อำนาจและหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว

กระผมกล้าสาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายว่า ถ้าคำพูดคำใดที่กระผมยกขึ้นมาอ้างนี้ ไม่เป็นความจริงตามที่กระผมได้ยื่นมาแล้ว ขอให้กระผมตายภายใน 5 วัน 7 วันเถิดครับ...."

ซึ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้ตอบในฉบับเดียวกันไปว่า "ผมร่วมสาบานกับคุณอีกคนว่าได้ยื่นมาเช่นนั้นเหมือนกัน จึงเห็นว่าข้อความเหล่านี้ รัฐบาลควรจะได้ทราบไว้ เผื่อบางทีจะใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ในทางที่จะแก้ไขป้องกันเสียงครหานินทาซึ่งไม่ควรจะมี"

จากข้อความดังกล่าว ทำให้กรมตำรวจโดยพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เจ้าพนักงานการพิมพ์สำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรี มีหนังสือเดือนสยามรัฐในวันที่ 22 เมษายน 2497 ความว่า

"...ด้วยปรากฏว่าหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1171 วันที่ 16 เมษายน 2497 โฆษณาเรื่องในคอลัมน์ "ปัญหาประจำวัน" มีข้อความอันอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน... เจ้าพนักงานการพิมพ์สำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรี อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 36 (1) แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484 จึงขอตัดเดือนมา" (สุกัญญา ตีระวนิช, อ้างแล้ว, 2526 : 105)

ฉ. การควบคุมหนังสือพิมพ์จีน

ในปีแรก ๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นับเป็นสุดยอดของกิจการหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทยระยะหนึ่ง ปรากฏว่ามีหนังสือพิมพ์จีนรายวันอยู่ 12 ฉบับ หนังสือพิมพ์ในระยะนี้มีทั้งฝ่ายสนับสนุนก๊กมินตั๋ง คอมมิวนิสต์ และเป็นกลาง การต่อสู้ระหว่างหนังสือพิมพ์ทั้งสองฝ่ายเป็นไปอย่างรุนแรง เช่นเดียวกับการรบของทั้งสองฝ่ายซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศจีน

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2493 รัฐบาลไทยมีนโยบายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ หนังสือพิมพ์จีนจึงเปลี่ยนที่ท่า บางฉบับก็ล้มเลิกไป บางฉบับก็ปรับปรุงตัวให้คล้ายตามความนิยมของผู้อ่านและความต้องการของรัฐบาลไทย

ครั้งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2495 เป็นต้นมา หนังสือพิมพ์จีนที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์จึงกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์จีนหลายฉบับถูกสั่งปิดตามอำนาจของกฎหมายดังกล่าว และในปี พ.ศ. 2496 มีนักหนังสือพิมพ์ถูกจับ 12 คน ในข้อหานิยมคอมมิวนิสต์ (G. Skinner, 2529 : 336-340)

ช. สั่งเก็บหนังสือพิมพ์

การสั่งเก็บหนังสือพิมพ์นับว่าเป็นรูปแบบใหม่ของรัฐบาลไทย เพราะเท่าที่ผ่านมา ผู้วิจัยไม่พบการควบคุมหนังสือพิมพ์ด้วยวิธีนี้ ซึ่งพบว่ามีคำสั่งเก็บในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2493

หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ได้ลงข่าวการสั่งเก็บหนังสือพิมพ์มหาชนและตำรวจตามล่าบรรณาธิการที่พระนครและธนบุรี ว่า

“เข้าวานนี้ รถเจ้าหน้าที่ตำรวจวิ่งกันขวักไขว่ทั่วทั้งพระนคร ธนบุรี และแะจะจอตตามร้านหนังสือพิมพ์แทบทุกแห่ง เพื่ออายัดหนังสือพิมพ์รายเดือน “มหาชน” สำหรับประกอบคดีบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ รองอธิบดีกรมตำรวจได้มีหนังสือถึงกองสันติบาลฉบับหนึ่ง ขอให้เชิญตัวนายศักดิ์ สุภาเกษม บรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายเดือน “มหาชน” ไปดำเนินคดี และมีจดหมายถึง พล.ต.ต.หลวงสัมฤทธิ์ สุขุมวาท ผู้บัญชาการตำรวจนครบาลให้ยึดหนังสือพิมพ์มหาชนตามร้านขายหนังสือทั่วไปในฉบับเดือนตุลาคม ในข้อหาเขียนโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงเหมือนจะยุยงให้เกิดการกระด้างกระเดื่องขึ้นมา... คุณดูเอาเองแล้วกัน นี่แหละคอมมิวนิสต์เต็มตัว” (พิมพ์ไทย, 3 พฤศจิกายน 2493)

ข. จับกุมนักหนังสือพิมพ์

สำหรับการจับกุมนักหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยพบว่ามีปรากฏใน 3 เหตุการณ์ คือ ช่วงกบฏวังหลวง, สงครามเกาหลี และช่วงกบฏสันติภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กบฏวังหลวง (พ.ศ. 2492) แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทหารกับพลเรือนกลุ่มเสรีไทยที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำ หลังจากรัฐบาลปราบกบฏได้สำเร็จ รัฐบาลก็ได้กวาดล้างจับกุมบุคคลที่รัฐบาลเห็นว่ามี ความผูกพันกับเสรีไทย เพื่อกำจัดอิทธิพลของคู่แข่งทางการเมืองของตน ทั้งนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์จำนวนมาก หนังสือพิมพ์ได้วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล แต่ก็ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้เต็มที่ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อการประกาศภาวะฉุกเฉิน ซึ่งต่อมาได้มีการกวาดล้างผู้ก่อความไม่สงบครั้งนี้ พร้อม ๆ กับการจับกุมนักหนังสือพิมพ์ด้วยคือ นายสุริย์ ทองวานิช บรรณาธิการหนังสือพิมพ์โลกใหม่ อดีตเสรีไทยและลูกศิษย์ของนายปรีดี พนมยงค์ ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลไม่มีหลักฐานว่านายสุริย์เข้าร่วมก่อการด้วยอย่างจริงจัง เพียงแต่ว่าเคยเป็นเสรีไทยซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่ร่วมก่อการรัฐบาลจึงได้จับกุม แต่อย่างไรก็ดี นายสุริย์ได้หนีการจับกุมไปได้ แต่รัฐบาลก็ทำการจับกุมนายแหลม ปานัษเสีเยร อดีตผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสียงไทย และนายศักดิ์ สุภาเกษม บรรณาธิการหนังสือพิมพ์มหาชนไว้ดำเนินคดี โดยอ้างว่ามีส่วนพัวพันกับจลาจล (สุวิมล รุ่งเจริญ, อ้างแล้ว, หน้า 143-144)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 อันเป็นช่วงเวลาของสงครามเกาหลี ช่วงภาวะสงครามเช่นนี้ หนังสือพิมพ์ได้พยายามที่จะระมัดระวังตัวในการรายงานข่าว เนื่องจากมีคำสั่งห้ามการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังมีหนังสือพิมพ์บางฉบับที่กล้าท้าทายต่ออำนาจของรัฐบาล โดยการลงข้อความกระทบกระเทียบ และวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ เป็นสาเหตุให้รัฐบาลสั่งจับกุม เช่น การจับกุมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสียงไทย นายสนิท สุวรรณรัตน์ ในข้อหาหมิ่นประมาทรัฐบาล ตามที่ปรากฏข้อความในคอลัมน์ "วันนี้มีอะไร" ในฉบับวันที่ 29 ธันวาคม 2492 (พิมพ์ไทย, 19 มกราคม 2493)

นอกจากนี้ยังมีคำสั่งจับกุมบรรณาธิการคนใหม่ของหนังสือพิมพ์เสียงไทย นายสุริย์ทองวานิช ในกรณีที่นายสุริย์ ได้ลงบทความเรื่อง "หลุมนรก" กับ "ใครกันก่อสงคราม" ในฉบับวันที่ 18 สิงหาคม 2493 ซึ่งรัฐบาลว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (พิมพ์ไทย, 2 กันยายน 2493)

และในปี พ.ศ. 2495 ช่วงเหตุการณ์กบฏสันติภาพ ได้มีการรวมตัวของสมาคมที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ เพื่อเรียกร้องเสรีภาพต่อรัฐบาล แต่รัฐบาลทั้งไม่รับฟังและไม่รับรู้ต่อการที่หนังสือพิมพ์เรียกร้องใด ๆ แต่กลับจำกัดสิทธิเสรีภาพมากขึ้น รัฐบาลได้คำสั่งจับกุมคณะผู้ก่อการทั้งหมด โดยผู้ที่ถูกจับลบลอกแรก ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนในการเรียกร้องสันติภาพ เช่น นายแพทย์เจริญ สืบแสง ประธานคณะกรรมการสันติภาพ, นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ รองประธานฯ, นายอารีย์ ลีวีระ เจ้าของหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย สยามนิกร และสยามสมัย, สุภา ศิริมานนท์ เจ้าของและบรรณาธิการนิตยสารอักษรศาสตร์, นายอุทธรณ์ พลกุล บรรณาธิการข่าวภาพ, แสง ตุงคบรรหาร บรรณาธิการสยามนิกร, บุษย์ สิมะเสถียร บรรณาธิการพิมพ์ไทย, ฉัตร บุญยศิริชัย บรรณาธิการปวงชน, สมุทรา สุรักชกะ หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์, เจ้า ชาญรตไฟ บรรณาธิการ สัจจา, น้อย รัชเวทย์ บรรณาธิการข่าวรายวัน, อารีย์ อิมสมบัติ บรรณาธิการธรรมจักรรายปักษ์

สำหรับนักศึกษาธรรมศาสตร์ที่ถูกจับกุมมีนายมารุต บุณนาค, น.ส.สมบัติ สุวรรณชีพ, นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์, นายเปลื้อง วรณศิริ และนายประจวบ อัมพะเสวต (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว, 2543 : 384) โดยผู้ถูกจับกุมบ้างก็ถูกคุมขังอยู่ 4 เดือนเศษ บ้างก็ยังคงถูกคุมขังต่อไป

ฉ. การฟ้องศาลดำเนินคดี

จากการศึกษาหนังสือพิมพ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 ฉบับ ผู้วิจัยพบว่าตลอดช่วงของการขึ้นครองอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 2 นี้ มีการฟ้องศาลดำเนินคดีกับนักหนังสือพิมพ์หลายครั้ง ดังตัวอย่างของพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้อง ร้อยเอกเจริญ ทยาพร และ นายสุรีย ทองวานิช เป็นจำเลยที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ในข้อหาทักท้วงในพระราชอาณาจักร เมื่อกบฏวังหลวง 26 กุมภาพันธ์ 2492 (พิมพ์ไทย, 22 กันยายน 2492)

และในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2492 ได้พาดหัวข่าวหน้า 1 เรื่อง "ล้วงบทความ 3 ชิ้นที่จำเลยประพันธ์" ว่าเป็นการเป็นการใส่ร้าย ทำให้เสื่อมเสีย โดยมีรายละเอียดดังนี้

"วานนี้ นายเลียง ไชยกาล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ยื่นฟ้องร้อยโท สัมพันธ์ ชันระชวณะ, นายอนันต์ ชันระชวณะ และนายสละ ลิขิตกุล เป็นจำเลยที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับต่อศาลด้วยข้อหาโฆษณาหมิ่นประมาทในหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ในฉบับแถลงแก่พี่น้องชาวอีสาน ระหว่างวันที่ 23 - 25 พฤษภาคม ได้ลงบทความในหัวข้อ "ไปตรวจอะไร" และระหว่างวันที่ 25-26 พฤษภาคม ได้ลงบทความพาดหัวว่า "นายเลียงเป็นวัวสันหลังหระ" กับเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ได้พาดหัวว่า "เลียงอาสาเป็นทนายให้จลาจล" อันข้อความดังกล่าวนั้น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายเลียง ไชยกาล ได้ฟ้องเป็นการหมิ่นประมาททำให้ตนเสียหาย..." (พิมพ์ไทย, 15 พฤศจิกายน 2492)

นอกจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยแล้ว หนังสือภาษาอังกฤษที่ออกจำหน่ายในไทย ก็ถูกรัฐบาลฟ้องศาลด้วย ดังเช่น ในกรณีของนายแมคโดแนล บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ได้เขียนหนังสือเรื่อง "บางกอกเอดิเตอร์" ซึ่งส่งไปพิมพ์ที่สหรัฐอเมริกาแล้วนำมาจำหน่ายในประเทศไทย ได้ถูกรมตำรวจพิจารณาในข้อประพันธ์ มีข้อความหมิ่นพระบรมเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์ไทย...ต่อมาอธิบดีกรมตำรวจได้มอบหนังสือเรื่อง "บางกอกเอดิเตอร์" ให้กองคดีพิจารณาดำเนินคดีในข้อหาว่าหมิ่นพระบรมเดชานุภาพจากหนังสือเรื่องนี้ มีข้อความพาดพิงไปถึงในหลวงและพระประยูรญาติไปในทางหมิ่นพระเกียรติ" (สยามรัฐ, 26 กรกฎาคม 2493)

สำหรับหนังสือพิมพ์สยามรัฐเองก็ถูกรัฐบาลฟ้องดำเนินคดีเช่นกัน ซึ่งนายสละ ลิขิตกุล อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ได้เล่าถึงกรณีที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐถูกข่มขู่และถูกฟ้องศาลดำเนินคดีให้กับผู้วิจัยว่า “หนังสือพิมพ์สยามรัฐได้รับความกดดันจากรัฐบาลเผด็จการมาก ซึ่งความกดดันนี้มีทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีทั้งตามกฎหมายและนอกกฎหมาย เช่น ผมถูกทหารระดับร้อยเอกมาข่มขู่ที่สำนักงานโดยใช้อาวุธปืนวางขณะแสดงตัวกับผม เพราะเหตุที่สยามรัฐลงภาพการ์ตูนตำหนินายทหารผู้ใหญ่ระดับ จอมพล แต่ก็ไม่มีเหตุร้ายถึงขั้นบาดเจ็บ ต่อมา ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ก่อตั้งและบรรณาธิการสยามรัฐคนที่ 3 ได้ถูก รัฐบาลฟ้องในข้อหาว่าดูหมิ่นเอกอัครราชทูตอเมริกา ว่า “เพราะคบกับอเมริกาอย่างนี้เอง ถึงได้มาเสียคน เมื่อตอนแก่จะลงโลง” โดยมีความผิดตามกฎหมายต้องจำคุก แต่ศาลตัดสินให้ปรับเป็นเงินหกพันบาท ส่วนโทษจำคุกให้ยกกันไป” (สละ ลิขิตกุล, สัมภาษณ์ 12 พฤศจิกายน 2543)

ญ. การถูกลอบทำร้ายและถูกฆาตกรรม

การที่หนังสือพิมพ์ต้องเผชิญกับระบบเผด็จการทหารที่จำกัดสิทธิ เสรีภาพในการเสนอข่าวต่าง ๆ ในขณะนั้น นอกจากจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่มีเนื้อหาเชิงปิดกั้นแล้ว สิ่งที่นักหนังสือพิมพ์ต้องเผชิญยิ่งกว่านั้นคือ อำนาจมืดที่คุกคามสิทธิ เสรีภาพอย่างรุนแรง

ดังนั้น การวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของรัฐบาล จึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลเผด็จการย่อมมีอาจทนได้ ชาวหรือบทความต่าง ๆ ที่มักจะมีการนำเสนออยู่นื่อง ๆ หรือแม้แต่การรวมตัวของหนังสือพิมพ์เพื่อเรียกร้องเสรีภาพ เช่น ในกรณีขบวนการสันติภาพแห่งประเทศไทย ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแรงกดดันที่ยิ่งผลักดันให้รัฐบาล โดยเฉพาะผู้ที่เสียผลประโยชน์ต้องคิดกำจัดศัตรูไปให้เสียพันทาง จึงมีคดีการฆาตกรรมนักหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นในตำรวจยุค พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ หรือที่เรียกว่า “ยุคอัศวินครองเมือง”

นายประจวบ อัมพะเสวต อดีตนักหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย กล่าวให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า “นอกจากอำนาจตามกฎหมายที่ รัฐบาลใช้ในการบังคับควบคุมแล้ว สิ่งที่น่ากลัวต่ออาชีพนักหนังสือพิมพ์อีกสิ่งคือ อำนาจมืดจากผู้มีอิทธิพลในขณะนั้น ซึ่งมีนักหนังสือพิมพ์หลายคนถูกทำร้ายและถูกฆาตตาย เพียงเพราะการเสนอความจริงที่ไปกระทบผู้มีอิทธิพล” (ประจวบ อัมพะเสวต, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2544)

โดยผู้วิจัยได้นำตัวอย่างคดีการที่หนังสือพิมพ์ถูกลอบทำร้ายและฆาตกรรมเท่าที่ค้นพบมานำเสนอรวม 4 คดี ได้แก่

- คดีบรรณาธิการเสียงไทยถูกลอบทำร้าย
- คดีนักข่าวสยามนิกรถูกทำร้ายจนเสียชีวิต
- คดีนายอารีย์ ลีวีระ เจ้าของหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย สยามนิกร และสยามสมัยถูกลอบฆาตกรรม
- คดีบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อิทธิธรรมถูกลอบฆาตกรรม

โดยมีรายละเอียดดังนี้

- คดีบรรณาธิการเสียงไทยถูกลอบทำร้าย

นายสุรีย ทองวานิช อดีตนักหนังสือพิมพ์เสียงไทย ผู้เคยต้องโทษประหารชีวิตจากกบฏไทยอิสระ ได้เสนอข่าวเปิดโปงลูกสาวนักรัฐประหารคือ หลวงกาจสงคราม ว่า “เพชรใต้หว่างขา ถูกจับเป็นลูกสาวนายพลตำรวจผู้ยิ่งใหญ่...” (สุรีย ทองวานิช, ให้สัมภาษณ์ในรายการย้อนรอยไอทีวี, ออกอากาศ 10 สิงหาคม 2543)

การลงข่าวครั้งนี้ แม้ไม่ได้ระบุชื่อว่าเป็นใคร แต่เป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง หลวงกาจสงคราม หนึ่งในคณะรัฐประหาร ซึ่งนำไปสู่การถูกลอบยิงปากด้วยปืน 11 มม. หลังการรัฐประหาร 2490 เล็กน้อย โดยกระสุนทะลุท้ายทอยออกทางช่องปาก แต่กลับรอดชีวิตมาได้ราวปาฏิหาริย์อย่างไรก็ตามร่องรอยของกระสุนในครั้งนั้นยังคงปรากฏให้เห็นจนถึงทุกวันนี้

- คดีนักข่าวสยามนิกรถูกทำร้ายจนเสียชีวิต

นักข่าวหนังสือพิมพ์สยามนิกรที่ถูกทำร้ายจนเสียชีวิต คือ นายมนัส วิจารณ์ภูธรอมรดิษฐ์ ในวันที่ 1 มีนาคม 2492 ซึ่งถูกทำร้ายในบ้านพักของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย คือ นายเสียง ไชยกาล จนถึงแก่ความตาย ขณะที่เข้าไปสัมภาษณ์และมีปากเสียงกับนายสวัสดิ์ คำประกอบ เลขานุการพรรคประชาชน

ซึ่งต่อมาในวันที่ 4 มีนาคม 2492 หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยได้ลงภาพนายมนัสฯ และเขียนข้อความว่า “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่จะต้องป้องกัน” พร้อมทั้งเรียกร้องให้ตำรวจดำเนินการสอบสวนโดยด่วน (พิมพ์ไทย, 4 มีนาคม 2492) อย่างไรก็ตามคดีนี้ก็เงียบหายเข้าไปในกลีบเมฆเช่นเดียวกับคดีอื่น ๆ

- คดีนายอารีย์ ลีวีระถูกฆาตกรรม

คดีการฆาตกรรมนายอารีย์ ลีวีระ เจ้าของบริษัทหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ คือ บริษัทไทยพาณิชย์การ จำกัด ซึ่งเป็นผู้ผลิตหนังสือพิมพ์รายใหญ่หลายฉบับของประเทศไทย เช่น พิมพ์ไทย สยามนิกร สยามสมัย เป็นต้น เกิดขึ้นภายหลังจากได้รับการปล่อยตัวจากการถูกจับกุม 4 เดือน ในคดีกบฏสันติภาพ แต่สำหรับนายอารีย์ฯ แล้วยังไม่จบลงเพียงแค่นี้ เพราะการที่หนังสือพิมพ์จากค่ายไทยพาณิชย์การ ภายใต้การนำของนายอารีย์ฯ ได้เป็นที่นิยมของประชาชนอย่างกว้างขวาง ทำให้ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจต้องการมีหุ้นส่วนด้วย เพื่อประโยชน์ของตน อย่างไรก็ตามได้รับการปฏิเสธจากนายอารีย์ฯ ทำให้เขาถูกรัฐบาลเพ่งเล็งว่าเป็นศัตรูของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงข่าววิพากษ์วิจารณ์และขุดคุ้ยถึงการฆาตกรรมนายเตียง ศิริขันธ์ นักการเมืองฝ่ายตรงข้าม ของนักเขียนระดับชั้นนำของไทยพาณิชย์การ คือ นายมาลัย ชูพินิจ และนายอิสรา อมันตกุล

อุดมการณ์อันแรงกล้าของนักหนังสือพิมพ์อย่างนายอารีย์ฯ ที่มีเพียงปากกาเป็นอาวุธ นายอารีย์ฯ เคยเขียนไว้ว่าให้เพื่อนร่วมงาน นายมนัส วิจารณ์ภูธร อมรดิษฐ์ นักข่าวของสยามนิกรซึ่งถูกทำร้ายจนเสียชีวิตในบ้านของนายเลียง ไชยกาล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมว่า “คนหนังสือพิมพ์ตายเพื่อหน้าที่ได้ แต่เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ต้องไม่ตาย” อุดมการณ์ของเขาไหนเลยจะสู้อุดมการณ์ของผู้มีอำนาจ อิทธิพล และมีปืนเป็นอาวุธอย่าง พล.ต.อ.เผ่าฯ ที่มีอุดมการณ์ว่า “ภายใต้ดวงอาทิตย์นี้ ไม่มีอะไรที่ตำรวจจะทำได้” ได้เล่า ดังนั้น เขาจึงต้องสังเวยชีวิตให้กับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เนื่องมาจากการปฏิเสธการขอเข้าร่วมหุ้นของพล.ต.อ. เผ่าฯ ดังนั้นภายหลังจากการถูกจับกุมในกบฏสันติภาพไม่นาน เขาก็ถูกสังเวยในระหว่างอันนี้มนูที่หัวหินเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2496

นายประจวบ อัมพะเสวต นักหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย กล่าวให้สัมภาษณ์ว่า “แม้ นายอารีฯ จะเสียชีวิตไปแล้ว แต่หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยก็มีได้แปรเปลี่ยนอุดมการณ์จากเดิมสักเท่าใดนัก ทุกคนในบริษัท ไทยพาณิชย์การ ยังคงยึดอุดมการณ์ของนายอารีฯ ตลอดมา หากแต่คอยระมัดระวังให้มากขึ้นเท่านั้นเอง....”

ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยตั้งแต่ฉบับเดือนมกราคม - มิถุนายน 2496 ไม่มีตัวเอกสารให้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการนำเสนอข่าวของพิมพ์ไทยสมัยก่อน - หลังการเสียชีวิตของนายอารีฯ ว่ามีการลดบทบาทการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือไม่อย่างไร ดังนั้นจึงได้แต่รับฟังจากคำบอกเล่าของนายประจวบฯ เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กองบรรณาธิการหลายคนลาออก หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยที่เคยมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมมากในสมัยนั้น ไฟเริ่มมอดลง คู่แข่งเริ่มแซงหน้าขึ้นมา และยิ่งอิศรา อมันตกุล นักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อได้ลาออกไปอยู่เดลีเมลล์ ของค่ายสีพระยา (สมบูรณวรพงษ์, อดีตนักหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย, สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2543)

เกี่ยวกับกรณีนี้ นายสละ ลิขิตกุล ได้ให้ความเห็นว่า “หนังสือพิมพ์ไม่สามารถเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตนเองได้เลย นอกจากจะต้องละทิ้งอาชีพการทำหนังสือพิมพ์ไป ส่วนสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ก็ไม่อาจจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของนักหนังสือพิมพ์ได้ เพราะรัฐบาลเผด็จการไม่ยกย่องส่งเสริม มีแต่จะหาทางทำลาย...” (สละ ลิขิตกุล, อ้างแล้ว)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ในช่วงเวลาเดียวกันพบว่า ไม่มีหนังสือพิมพ์ฉบับใดที่กล้าเขียนบทความแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์การเสียชีวิตของนายอารีฯ เลย นอกจากการนำเสนอไปตามรูปแบบของข่าวตามข้อเท็จจริงที่ตำรวจแจ้งมา แม้แต่หนังสือพิมพ์สยามรัฐที่กล้ามีปากเสียงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลตลอดมาก็ตาม ดังเช่น สยามรัฐในวันที่ 10 มีนาคม 2496 “นายอารีฯ ลีวีระ ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์สยามนิกรและพิมพ์ไทย ซึ่งเดินทางไปพักอยู่ที่บ้านหนองแกกับภรรยาหลังพิธีสมรสแล้ว ในบ้านพักขณะที่ภรรยาออกไปจ่ายตลาดในตอนเช้าประมาณ 08.00 น. มีรถจี๊ปสี่ล้อขับเข้ามาจอดที่หน้าบ้านพัก คนร้ายได้ลงจากรถขึ้นไปยิงนายอารีฯ ตายคาที่อยู่บนบ้านพัก ตำรวจตั้งประเด็นสอบสวนคดีไว้ 3 ประเด็น คือ เกี่ยวพันในทางการเมือง, กรณีการเรียกรับเงินส่งไปประเทศจีน และกรณีผู้สาว...”

หรือบางครั้งก็ลงจดหมายจากผู้อ่านที่เขียนมาบรรยายว่า "เรื่องคุณอารีย์ ลีวีระ ถูกคนร้ายเข้าไปยิงตายถึงในบ้านนั้น ไม่ปลอดภัยสมกับเป็นฐานันดรที่ถูกยกย่องเสียแล้วกระมัง กรณีคุณอารีย์ ถูกคนร้ายบุกเข้าไปยิงซึ่งหน้า ในระยะเผาขน โดยทะนงองอาจกลางวันแท้ ๆ เป็นข่าว เครื่องที่ซื้อหาทรัพย์สินให้ฐานันดรนี้ห้วนไหวอยู่แล้ว และถ้าประวัติศาสตร์นี้จะเกิดซ้ำรอยขึ้นเรื่อย ๆ ไป เพราะการถืออำนาจและลูกปืนเป็นใหญ่ ผมคิดว่า ไม่ควรมีฐานันดรนี้เสียไม่ดีหรือ เพราะมนุษย์ธรรม นั้นอยู่ที่ลูกปืนเป็นอำนาจเสียแล้ว" (ท.อุตรดิตถ์, อ่างโน นักหนังสือพิมพ์ชื่อคึกฤทธิ์, อ่างแล้ว, หน้า 137)

ซึ่งคึกฤทธิ์ได้แต่เพียงตอบปัญหา โดยชี้แนะให้ผู้ถามคิดการณต่าง ๆ ให้รอบคอบ ไม่ใช่อารมณ์ ว่า "คนที่ถูกคนร้ายยิงตายอย่างลึกลับเช่นนี้ สาเหตุอาจมีหลายทางต่าง ๆ กัน จะทึกทักว่าคุณอารีย์ถูกฆาตกรรมเพราะเป็นคนหนังสือพิมพ์ แต่เหตุเดียวในระยะนี้จึงดูไม่เป็นธรรมนัก... สิ่งที่ต้องทำคือ คุณสติไว้ให้มั่น อย่าเพิ่งปลงใจเชื่ออะไรไปตามอารมณ์ หรือให้เหตุผลซึ่งผิดขึ้นมา ในก่อนอื่นนั้นเป็นวินิจฉัย ถ้าพูดจามากเรื่องไปก็อาจทำให้เสียรูปคดี เป็นผลร้ายแก่ความยุติธรรม"

คดีนี้แม้ตำรวจจะจับคนร้ายได้ แต่ด้วยอิทธิพลแห่งอำนาจมืดของตำรวจในยุคนั้น ทำให้คดีเงียบหายไปจนกระทั่งในสมัยจอมพลสฤษดิ์จึงมีการรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่

- คดีบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อิทธิธรรมถูกฆาตกรรม

"อิทธิธรรม" เป็นหนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งที่กล้าท้าทายอำนาจรัฐบาล โดยมีนายชื่นโรจนวิภาคเป็นบรรณาธิการ นายชื่นถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ 54 ปีก่อน จากการเสนอข่าวที่ซุกซน นักการเมืองสมัยนั้น โดยไปกระทบโดน พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เกี่ยวกับการขนย้ายฝิ่นที่ปากน้ำ

นายสุธี โรจนวิภาค บุตรชายของนายชื่นฯ กล่าวว่า "มีหลายคนเตือนว่าอย่าไปเขียนเลย มันอันตราย แต่พ่อก็บอกว่าช่างมัน ถ้าจะตายก็ตายในหน้าที่...แล้วในที่สุดพ่อก็ตายจริง ๆ" (สุธี โรจนวิภาค, ให้สัมภาษณ์ในรายการย้อนรอย, ออกอากาศ 10 สิงหาคม 2543)

นอกจากคดีการลอบประทุษร้ายและการฆาตกรรมดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีการข่มขู่ นักหนังสือพิมพ์ที่ไปเสนอข่าวกระทบผู้มีอำนาจเช่นกัน ซึ่งสละ ลิขิตกุล บรรณาธิการคนแรกของหนังสือพิมพ์สยามรัฐได้ให้สัมภาษณ์ถึงตอนที่จอมพลสฤษดิ์เอาทหารมาข่มขู่ เรื่องที่ลงภาพการ์ตูนไปกระทบ

“เมื่อตอนที่จอมพลสฤษดิ์เป็นผู้อำนวยการสลากกินแบ่ง สยามรัฐไปเขียนการ์ตูนล้อว่า ผู้บัญชาการทหารบก ไม่ควรจะมาทำเรื่องหยอ เรื่องการพนัน โดยเขียนเป็นรูปการ์ตูน เอากระบะขายสลากล็อตเตอรี่ห้อยคอ แล้วก็เขียนใต้ภาพว่า ล็อตเตอรี่แม่เอ๊ย ร้อน ๆ จำ จอมพลสฤษดิ์โมโห ก็เอาทหารทำที่มาไล่ยิงผมในออฟฟิศเป็นการข่มขู่ ผมก็อธิบายกับทหารให้เข้าใจว่า ที่เขียนการ์ตูนนั้น ไม่ได้จริงจิงอะไร ให้เห็นว่า ชั้น ๆ เท่านั้น”

ฎ. ผลกระทบจากไฮด์ปาร์ค

จากการบริหารประเทศของจอมพล ป. ที่ผ่านมา ได้สร้างความกดดันให้กับประชาชนอย่างมากทั้งจากการปกครองและการปราบปรามศัตรูทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่าที่ใช้วิธีการปราบปรามอย่างเหี้ยมโหด ดังนั้น เมื่อรัฐบาลเปิดให้มีไฮด์ปาร์คขึ้น ประชาชนจึงได้กล่าวโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรง โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพูดไฮด์ปาร์คโดยตรง คือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งถูกโจมตีวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก ซึ่งสร้างกระแสความเกลียดชังของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อมีการกล่าวโจมตีครั้งใด หนังสือพิมพ์ก็จะนำมาลงตีพิมพ์ทุกครั้งไป (ชุมสาย ไชยวัต, อ้างแล้ว, 2538 : 144) ดังเช่นกรณีการกล่าวโจมตีพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ของร้อยตำรวจเอก ชาญ กระตุกฤกษ์ นักพูดคนสำคัญ หนังสือพิมพ์ก็นำมาลงเผยแพร่ด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างในหนังสือพิมพ์สารเสรีที่เสนอคำพูดของร้อยตำรวจเอกชาญที่กล่าวว่า

“พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นบุรุษแห่งเหล็กเพชร และเป็นมหาบุรุษที่ประชาชนทั้งเกลียดทั้งกลัวที่สุด ถ้าข้าพเจ้าเป็นผู้ที่มีอำนาจ ข้าพเจ้าจะจับเขาผู้นี้มาแขวนที่ต้นมะขามแล้วเชือดเนื้อเถื่อนหนังที่ละชิ้น ๆ จนขาดใจตายไปเลย เนื่องจากบุคคลผู้นี้มักใหญ่ใฝ่สูงวางแผนที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีและจับนายพลคนหนึ่ง แต่แผนการแตกสลายเสียก่อนบ้านเมืองจึงได้เปลี่ยนแปลงมาเช่นนี้” (สารเสรี, 24 ธันวาคม 2498)

ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ สั่งจับร้อยตำรวจเอก ชาญ กระตุกฤกษ์ ในข้อหาหมิ่นประมาท แต่ยังคงให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพต่อไป

อย่างไรก็ตาม มิได้ทำให้มีความหวาดเกรงต่อพลตำรวจเอกเผ่า แต่อย่างใด เพราะเหตุการณ์การโจมตีโดยใช้เวทีไฮด์ปาร์คยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2499 รัฐบาลเริ่มมีปฏิริยาต่อนักพูดไฮด์ปาร์คและบรรดาหนังสือพิมพ์ ดังกรณีที่ว่ารรวจได้บุกเข้าทำร้ายร่างกาย

นายบุญยัง สันธนะวิทย์ หนึ่งในนักพูดไฮด์ปาร์คคนสำคัญ ขณะกำลังพูดเรียกร้องประชาธิปไตย, ให้รัฐบาลเล็ก ส.ส. ประเภท 2 และให้สลายคณะรัฐประหาร อยู่บนเวทีไฮด์ปาร์ค ณ ท้องสนามหลวง ก็มีตำรวจบุกเข้าแทงนายบุญยัง ขณะที่ตำรวจอีกคนถือดาบขึ้นไปฟันไมโครโฟนบนเวที แต่ก็ไม่มีใครกล้าทำอะไร เพราะเกรงอิทธิพลตำรวจในยุคนั้น (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว, 2543 : 393)

การวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงนั้น ทำให้รัฐบาลแสดงความไม่จริงใจที่จะให้เสรีภาพ ด้วยการส่งสันติบาลไปจดคำอธิบาย, มีการขู่ว่าจะจัดการด้วยกฎหมายมาตรา 104 และไม่อนุญาตให้ใช้เครื่องขยายเสียงในการไฮด์ปาร์ค และในที่สุดก็มีคำสั่งห้ามพูดที่ท้องสนามหลวง โดยจอมพล ป. ให้เหตุผลว่า พูดไร้สาระ ไม่มีประโยชน์ (สยามรัฐ, 18 พฤศจิกายน 2499)

สำหรับหนังสือพิมพ์นั้น รัฐบาลมีคำสั่งห้ามการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและห้ามลงข่าวเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งการสั่งห้ามดังกล่าว เท่ากับรัฐบาลกำลังจะถอยหลังเข้าคลองอีกครั้ง กลับไปสู่การควบคุมหนังสือพิมพ์ตามเดิม ทำให้หนังสือพิมพ์ “นิวสตรีท” (News Street) ของสหรัฐอเมริกา กล่าวโจมตีว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฉบับวันที่ 5 มีนาคม 2499 ว่า รัฐบาลไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ดังนี้

“...ภายหลังการเดินทางรอบโลกเมื่อฤดูร้อนที่แล้ว บุรุษผู้แข็งแกร่งและนายกรัฐมนตรีนีแห่งประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวว่า ประเทศไทยกำลังเดินตามวิถีทางประชาธิปไตย แต่ความกระตือรือร้นของหลวงพิบูลสงครามมิได้ยืนานานัก เมื่อสัปดาห์ที่แล้วนี้เองมีการสั่งห้ามชุมนุมสาธารณะเสีย เพราะเหตุว่า การสำแดงกำลังเดินขบวนและการเคลื่อนไหวอื่น ๆ อาจจะก่อให้เกิดความไม่สงบในบ้านเมือง และถึงแม้ว่านายกรัฐมนตรีนีจะสั่งยกเลิกตรวจจัดข่าวหนังสือพิมพ์ไปเมื่อไม่นานมาแล้วก็ตาม หนังสือพิมพ์ออกในกรุงเทพฯ ก็ได้รับคำเตือนมิให้โจมตีรัฐบาลหรือตีพิมพ์ข่าวใด ๆ เกี่ยวกับคอมมิวนิสต์...” (พิมพ์ไทย, 1 มีนาคม 2499)

ซึ่งทางรัฐบาล โดย พล.ท.ม.ล. ชาบ กุญชร ณ อยุธยา อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ได้ชี้แจงว่า “...การที่หนังสือพิมพ์ต่างประเทศวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไทย บางครั้งก็ผิดพลาดไม่ตรงต่อความจริงจนทางราชการต้องแก้ข่าวหรือแถลงข้อเท็จจริงอยู่เสมอ นั้น เราไม่อาจจะไปห้ามไม่ให้เขากระทำเช่นนั้น ในเมื่อปากกาอยู่ในมือ เขาจะเขียนอย่างไรก็ได้ เราจะห้ามเขาได้อย่างไร เว้นแต่จะห้ามไม่ให้ผลิตปากกาได้ทั้งโลกเท่านั้น จึงจะห้ามมิให้เขาเขียนได้”

อย่างไรก็ตาม การกล่าวโจมตีรัฐบาลไทยของหนังสือพิมพ์ในอเมริกาก็มิได้ทำให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใด ๆ เพราะต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลประกาศการเลือกตั้งและการเลือกตั้งในครั้งนี้อีก ที่สร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนอย่างมาก เนื่องจากรัฐบาลโกงการเลือกตั้ง มีการโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงทั้งจากการไฮด์ปาร์ค รวมทั้งมีการแจกใบปลิวจากผู้ใช้ชื่อว่า “ประชามติ” เรียกร้องให้รัฐบาลลาออกและเลือกตั้งใหม่ ซึ่งสถานการณ์ ดังกล่าวได้สร้างความวิตกให้กับรัฐบาลอย่างมาก หลังการเลือกตั้งเพียง 3 วัน ในเช้าของวันที่ 2 มีนาคม 2500 รัฐบาลก็หาทางออกด้วยการออกแถลงการณ์ขึ้นมาหลายฉบับ ซึ่งระบุถึงการรอนสิทธิ เสรีภาพของประชาชนและหนังสือพิมพ์ (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว)

● การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

สำหรับการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ นั้น ผู้วิจัยพบว่าช่วงเหตุการณ์ที่มีการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ชัดเจนและมากที่สุด เป็นช่วงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2498 - 2501

การเติบโตทางอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ และ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ก่อให้เกิดการเผชิญหน้าและทำทลายกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อต่างฝ่ายต่างแสวงหาผลประโยชน์ด้วยการใช้อิทธิพลจากอำนาจที่มีอยู่ ความขัดแย้งของบุคคลทั้งสองมีมาก จนนำไปสู่ผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ นั่นคือ หนังสือพิมพ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนตนเองและโจมตีฝ่ายตรงข้าม โดยต่างฝ่ายต่างมีหนังสือพิมพ์เป็นของตนเอง ซึ่งลักษณะของการมีหนังสือพิมพ์เป็นของรัฐบาลเอง เพื่อสนับสนุนนโยบายของแต่ละฝ่ายนั้น เกิดขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2491 คือ ในช่วงต้นของการรัฐประหาร 2490 และจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพิ่งจะเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งได้ไม่นาน จึงให้เสรีภาพกับหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ หนังสือพิมพ์สามารถติเตียนรัฐบาลและบุคคลในรัฐบาลได้อย่างเปิดเผย แต่รัฐบาลก็ได้ใช้วิธีการจัดตั้งหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลขึ้น

มาถึงตรงนี้ ผู้วิจัยจะสรุปรายชื่อหนังสือพิมพ์ที่เป็นของนักการเมือง ดังต่อไปนี้

1. หนังสือพิมพ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ หนังสือพิมพ์ธรรมาธิปไตย
2. หนังสือพิมพ์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ สารเสรี และไทยรายวัน
3. หนังสือพิมพ์ของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ คือ ชาวไทย และ 2500

ความขัดแย้งของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้นำไปสู่ความขัดแย้งของสื่อหนังสือพิมพ์ด้วยเช่นกัน เมื่อหนังสือพิมพ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการโจมตีทำลายล้างกัน และรวมถึงการโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามด้วย โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ผลกระทบกับหนังสือพิมพ์ที่เป็นของรัฐบาล
2. ผลกระทบกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลกระทบกับหนังสือพิมพ์ที่เป็นของรัฐบาล

ซึ่งหากจะกล่าวโดยภาพรวมแล้ว ก็คงจะดูเหมือนว่าหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลไม่น่าที่จะต้องถูกกระทบอะไร แต่โดยลึกแล้ว นักหนังสือพิมพ์เหล่านี้แทบที่จะเรียกได้ว่าไม่มีสิทธิ มีเสียงในการต่อต้าน หรือมีความคิดเห็นขัดแย้งกับนักการเมืองเจ้าของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นเลย แต่ต้องไหลไปตามนโยบายของนายทุน เช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้เป็นเจ้าของและนายทุนของหนังสือพิมพ์สารเสรีและไทรายวัน มีศัตรูทางการเมืองคือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ก็จะต้องเกลียดและเห็น พล.ต.อ.เผ่า เป็นศัตรูไปด้วย ซึ่งจะต้องกล่าวโจมตีไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม หากใครแสดงความคิดเห็นแตกต่างก็ต้องตบเท้าก้าวเดินออกไป ซึ่งขัดต่อหลักการแห่งประชาธิปไตยที่แท้จริง ดังจะเห็นได้จากในช่วงปลายปี พ.ศ. 2498 หนังสือพิมพ์สารเสรีเริ่มเสนอเรื่องไฮด์ปาร์คและการเมือง ทั้งที่ก่อนหน้านี้สารเสรีเต็มไปด้วยข่าวอาชญากรรม สารคดี นิยาย หารสาระประโยชน์ได้ยาก แต่พอได้รับการหนุนหลังจากจอมพลสฤษดิ์ สารเสรีเริ่มเสนอข่าวโจมตีพฤติกรรมความเหลวแหลกของตำรวจ (ชุมสาย ไชยวัต, อ้างแล้ว, น. 153-154)

2. ผลกระทบกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม ผู้วิจัยพบว่ามีความขัดแย้งระหว่าง

หนังสือพิมพ์ด้วยกันเอง โดยในความขัดแย้งสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

- ความขัดแย้งกันเองระหว่างหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล
- ความขัดแย้งระหว่างหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ความขัดแย้งกันเองระหว่างหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล

ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยหมายถึง หนังสือพิมพ์สารเสรี และไทรรายวัน ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับหนังสือพิมพ์ชาวไทยและ 2500 รวมทั้งหนังสือพิมพ์ธรรมนูญปีติย์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

หนังสือพิมพ์เหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการโฆษณาหาผลประโยชน์ให้กับฝ่ายตนซึ่งจะลงข่าวและบทความสนับสนุนนักการเมืองที่เป็นเจ้าของในฝ่ายของตนทุกวัน เช่น ธรรมนูญปีติย์ จะเสนอแต่นโยบายต่าง ๆ ที่จอมพล ป. ต้องการจะให้เกิดขึ้นในบ้านเมืองในขณะนั้น ก็จะเขียนสนับสนุนให้ประชาชนเห็นชอบตาม แม้แต่บทความที่จอมพล ป. เขียนเองก็นำมาลง ประชาชนซึ่งไม่เข้าใจเบื้องหลังก็คล้อยตามและศรัทธาในความเป็นผู้นำของนายกรัฐมนตรี ซึ่งจะผิดหรือถูกไม่มีการคัดค้าน

นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งและโจมตีกันระหว่างสองค่ายคือ หนังสือพิมพ์ "สารเสรี" และ"ไทรรายวัน" ของจอมพลสฤษดิ์ ซึ่งเรียกว่า ค่ายบางขุนพรหม กับหนังสือพิมพ์ "ชาวไทย" และ "2500" ของ พล.ต.อ. เผ่า ซึ่งเรียกว่าค่ายสะพานมอญ ทั้งสองค่ายต่างขุดคุ้ยความไม่ดีของฝ่ายตรงข้ามมาตีแผ่ เช่น การประพฤติตนไม่ดีในทางชู้สาวของจอมพลสฤษดิ์ และการค้าฝิ่นเถื่อนของ พล.ต.อ. เผ่า รวมทั้งข่าวการลอบทำร้ายบุคคลสำคัญและนักการเมืองไทยโดยตำรวจ จนกลายเป็นสาเหตุของการไม่พอใจซึ่งกันและกันอย่างเปิดเผย และพร้อมที่จะโค่นอีกฝ่ายให้หมดสิ้นไป

ซึ่งสุภาพพันธ์ บุญสะอาด (2517 : 123-124) ได้กล่าวถึงหนังสือพิมพ์เหล่านี้ว่า หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ ในวงการหนังสือพิมพ์ด้วยกันให้สมญานามว่า "หนังสือพิมพ์โสภณณี" คือ เป็นหนังสือพิมพ์ที่ยอมขายหัว หรือขายตัวให้กับรัฐบาล หรือคนใดคนหนึ่งเพื่อช่วยสนับสนุนผู้นั้นโดยแลกกับเงิน

อย่างไรก็ตาม การโจมตีฝ่ายตรงข้ามของหนังสือพิมพ์แต่ละค่ายได้ดำเนินไปอย่างรุนแรงและไม่ลดละ ซึ่งสุกัญญา สุตบรรทัด (2526 : 116) ได้กล่าวว่า ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์สารเสรี ไทรรายวัน ในยุคนั้นก้าวมาขึ้นหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ ในเหตุการณ์ผันผวนทางการเมือง จนมีผู้ขนานนามยุคจอมพล ป. ว่าเป็นยุคทมิฬ หนังสือพิมพ์สารเสรี และไทรรายวัน ซึ่งถือว่ามีจอมพลสฤษดิ์ เป็นผู้หนุนหลังก็โจมตีเผ่า และขุดคุ้ยความเหี้ยมโหดของตำรวจอย่างเอาจริงเอาจัง เช่น ขุดคุ้ยคดีของสื่อตีรัฐมนตรี และคดีสังหาร ส.ส. พร มาลีทอง ตลอดจนคดียิงทิ้งสุวิทย์ พุ่มชูศรี ซึ่ง

หนังสือพิมพ์อื่นไม่กล้าขุดคุ้ย แต่สารเสรีก็สามารถเสนอข่าวได้อย่างละเอียด จนได้มีการจับกุมและดำเนินคดีตามกฎหมายบ้านเมืองในเวลาต่อมา

เช่นเดียวกับที่ชุมสาย ไชยวัต (2538 : 153) ได้กล่าวไว้ว่า หนังสือพิมพ์ในความดูแลของจอมพลสฤษดิ์นั้นค่อนข้างมีประสิทธิภาพดีกว่าหนังสือพิมพ์ที่อยู่ในความดูแลของพลตำรวจเอกเผ่า เนื่องจากองค์กรตำรวจเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าทหาร ตำรวจสามารถให้คุณและโทษแก่ประชาชนโดยตรงได้มากที่สุด ซึ่งผิดกับทหารที่ค่อนข้างอยู่ไกลกับวิถีชีวิตของประชาชน บทบาทของทหารจึงไม่ได้มีผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเท่าใดนัก ดังนั้นตำรวจจึงตกเป็นเป้าให้หนังสือพิมพ์มีเรื่องที่จะโจมตีได้มากกว่า เช่น คดีต่าง ๆ ที่ยัง คั่งค้างใจของประชาชนถึงการปราบปรามอย่างโหดร้ายของตำรวจต่อประชาชนที่ไม่ได้ถูกทำให้กระจ่างชัดในสายตาของประชาชน จึงเป็นช่องว่างให้จอมพลสฤษดิ์กล่าวโจมตี พลตำรวจเอก เผ่า และแสวงหาความชอบธรรมทางการเมือง ความรักความศรัทธาของประชาชน หนังสือพิมพ์ได้กลายเป็นเครื่องมือในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายคือ ทำลายกันทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

ดังเช่น ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2499 สารเสรีเสนอข่าวชกฟอก พลตำรวจเอก เผ่า รุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และมีการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองรุนแรงขึ้นเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งระงับปัญหาคอรัปชั่น การปรับปรุงคณะรัฐมนตรี การยกเลิกบทเฉพาะกาล การลงข่าวของสารเสรีเป็นที่ชื่นชอบของประชาชน เพราะเป็นปากเสียงให้กับประชาชนได้ และสามารถสร้างกระแสประชามติของประชาชนโดยรวมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การลงข่าวโดยไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลของตำรวจแม้ว่าตำรวจจะมีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการจัดการกับ หนังสือพิมพ์ก็ตาม

ดังตัวอย่างการเสนอข่าวของสารเสรี ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2499 ซึ่งเสนอภายหลังจากที่ตำรวจห้าม ส.ส.บุรีรัมย์ สะอึ้ง มารังกูร บรรยายที่ธรรมศาสตร์ ซึ่งสารเสรีได้ลงภาพ นักศึกษาเขียนโปสเตอร์ว่า (สุกัญญา สุดบรรทัด, อ้างแล้ว, 2542 : 75)

“ด่วน ! งดปาฐกถา เพราะตำรวจห้าม
ยุคมืด ห้ามกาลิเลโอ พุดเรื่องโลกกลม”

รวมทั้งการโจมตีไปที่พลตำรวจเอกเผ่า โดยเฉพาะคดีสังหาร 4 อดีตรัฐมนตรี โดยต่อมาพลตำรวจเอกเผ่าได้ออกหนังสือพิมพ์ 2500 รายวัน มาตอบโต้

นอกจากนี้ สารเสรียังเสนอข่าวที่พลตำรวจเอกเผ่า ถูกรักพูดไฮด์ปาร์คโจมตีอย่างรุนแรง ดังตัวอย่าง

“พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นบุรุษแห่งเหล็กเพชร และเป็นมหาบุรุษที่ประชาชนทั้งเกลียดทั้งกลัวที่สุด ถ้าข้าพเจ้าเป็นผู้ที่มีอำนาจ ข้าพเจ้าจะจับเขาผู้นี้มาแขวนที่ต้นมะขามแล้วเชือดเนื้อเถื่อนหนังที่ละชิ้น ๆ จนขาดใจตายไปเลย เนื่องจากบุคคลผู้นี้มักใหญ่ใฝ่สูงวางแผนที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีและจับนายพลคนหนึ่ง แต่แผนการแตกสลายเสียก่อนบ้านเมืองจึงได้เปลี่ยนแปลงมาเช่นนี้” (สารเสรี, 24 ธันวาคม 2498)

การที่สารเสรีไม่มีความเกรงกลัวตำรวจอย่างใด นั้นเป็นเพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้สั่งให้สารวัตรทหารควบคุมดูแลบริเวณโรงพิมพ์และสำนักงาน พร้อมทั้งติดป้ายประกาศไว้ด้านหน้าว่าเขตทหารห้ามเข้า ทำให้แผนกเอกสารหนังสือพิมพ์ ตำรวจท้องที่ หรือสันติบาลไม่กล้าแตะต้องหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับนี้ แม้ว่าตำรวจจะถูกโจมตีจากหนังสือพิมพ์ทั้งสองอย่างไรก็ตาม เว้นแต่จะใช้หนังสือพิมพ์ชาวไทยและ 2500 เป็นเครื่องมือในการโต้ตอบและโจมตีทหารทุกวัน (นิตยสารคุ้มภัย, กุมภาพันธ์ 2532 : 39)

สำหรับการลงโจมตีทหารและจอมพลสฤษดิ์ของหนังสือพิมพ์ 2500 ในข้อความที่กระทบกระเทือนทั้งตำแหน่งและเรื่องส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ เช่น ความประพฤติไม่ดีในเรื่องขู้สาว ตำรวจคนอื่น ๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของพลตำรวจเอก เผ่า เองก็ยังไม่กล้าแตะต้อง แม้แต่การว่ากล่าวตักเตือนก็ไม่มี ซึ่งโดยปกติจะต้องเป็นหน้าที่ของแผนกเอกสารหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพราะพล.ต.อ. เผ่า คือ ผู้ให้การสนับสนุนหนังสือพิมพ์ 2500 ส่วนผู้ที่เข้าไปควบคุมกิจการก็เป็นนายตำรวจประจำการ ซึ่งกรมตำรวจโดยคำสั่งอธิบดีกรมตำรวจได้สั่งให้ นายตำรวจยศระดับสูงผู้หนึ่งคือ พันตำรวจโทอรอด อรรถจินดา เป็นผู้ดำเนินการและควบคุม โดยปฏิบัติตามคำสั่งของ พล.ต.อ.เผ่า (ชุมสาย ไชยวัต, อ่างแล้ว, น. 155)

การที่นักการเมืองแต่ละคนมีหนังสือพิมพ์เป็นของตนเอง ทำให้เกิดความแตกแยกในกลุ่มผู้นำประเทศด้วย ดังนั้น วิฤตการณ์กระทบกระทั่งทางความคิดนี้ แท้ที่จริงในส่วนหนึ่งก็คือการกระทบกันระหว่างหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลด้วยกันเอง ซึ่งแม้แต่จอมพล ป. เองก็ยอมรับว่า การที่นักการเมืองแต่ละคนมีหนังสือพิมพ์เป็นของตน ทำให้เกิดปัญหา เพราะต่างก็เกิดไม่กลัวกัน (สุกัญญา สุตบรรทัด, อ่างแล้ว, 2542 : 74)

ความขัดแย้งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การรัฐประหาร พ.ศ. 2500 และเป็นจุดที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ก้าวขึ้นไปสู่การเป็นผู้นำทางการเมืองก่อนที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2501 ต่อจากนายพจน์ สารสิน และ พล.ท. ถนอม กิตติขจร (ยศในขณะนั้น) ส่วนสาเหตุสำคัญอีกประการคือ ความไม่พอใจของประชาชนต่อการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2500 และผลักดันให้จอมพลสฤษดิ์ทำการรัฐประหารในที่สุด

- ความขัดแย้งระหว่างหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

นอกจากการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงที่ 2 นี้ จะก่อให้เกิดความขัดแย้งกันเองระหว่างหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลแล้ว ยังก่อให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านอีกด้วย เนื่องจากมีนโยบายการทำหนังสือพิมพ์ที่แตกต่างกัน นั่นคือ ฝ่ายหนึ่งทำเพื่อนายทุนและเจ้าของหนังสือพิมพ์ ซึ่งก็คือ ฝ่ายรัฐบาล แต่อีกฝ่ายหนึ่งทำเพื่อประชาชนและอุดมการณ์แห่งนักหนังสือพิมพ์ในระบบประชาธิปไตยเป็นที่ตั้ง ดังนั้นในยุคสมัยจอมพล ป. ช่วง ที่ 2 นี้จึงมักปรากฏความขัดแย้งและโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

ดังเช่น ในคอลัมน์ “เสรีชน” ของหนังสือพิมพ์ธรรมาธิปไตย มีการกล่าวโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านทั้งหลาย ที่เสนอข่าวหรือบทความโจมตีหรือคัดค้านนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจะมีการโต้ตอบด้วยวิธีการเสียดสี กระแทกกระเทียบ ดังตัวอย่างในวันที่ 9 มกราคม 2496 ได้ลงว่า

- ขณะปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ราษฎรไทยไม่ได้อยู่ในภาวะอดสูตแสนที่จะทนทานไหว อย่างอังกฤษและฝรั่งเศส เมื่อจะมีใครมารุกรานอำนาจอธิปไตยก็ไม่เจ็ญน้อยนี้เป็นปมด้อย และเป็นมูลเหตุให้เราเดินหน้าถอยหลังกลับไปกลับมากันอยู่ เลยเป็นโอกาสให้เวทีการเมืองเป็นแหล่งหาเงิน หาความสุขไปด้วย (จากหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย)

ตอบ - ถ้ายังงั้นควรจะให้เปลี่ยนแปลงเป็นปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกใช้ไหม”

“ราษฎร”

- หรือในวันที่ 13 มกราคม ปีเดียวกัน ก็มีการโต้กลับหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ที่เขียนบทบรรณาธิการเรื่อง “ไม่มีปัญญา” ว่า

“ปัญหาเรื่องค่าครองชีพ และภาวะของการเสียภาษีอาจจะหนัก และร้ายแรงขึ้น และรัฐบาลจะมีปัญหาแก้ได้หรือไม่ เป็นเรื่องที่เราจะต้องดูกันไป”

ตอบ - ซึ่งธรรมาธิปัตย์ได้โต้ตอบแบบเสียดสี กระแทกกระแทนว่า “ไม่เห็นจำเป็นต้องคอยดูให้เสียเวลาเลย เพราะรัฐบาลนี้ยังงี้ ๆ ก็โง่กว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว”

- อีกตัวอย่างหนึ่งที่ธรรมาธิปัตย์ตอบหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ที่กล่าวว่า “พูดแล้วไม่ทำ เป็นสิ่งเสียหายหนักอยู่แล้ว แต่ยังไม่ร้ายเท่ากับพูดอย่างหนึ่ง แต่กลับทำอีกอย่างหนึ่ง คตินิยมสำหรับผู้ใหญ่ ผู้ปกครองขึ้นนี้ขอรัฐบาลอย่าลืมเสีย”

ตอบ - คตินิยมนี้ ไม่ใช่แต่จะเหมาะสำหรับรัฐบาลเท่านั้น แต่เหมาะสำหรับทุกคน รวมทั้งท่านผู้เขียนเองด้วย

นอกจากนี้ยังมีการปะทะกันจากการที่ธรรมาธิปัตย์และรายการวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเสนอบทความของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เรื่อง “การสร้างดีว่าการทำลาย” เป็นการกล่าวบรรดาหนังสือพิมพ์ที่ขอวิพากษ์วิจารณ์การบริหารราชการของรัฐบาล ดังนี้ “...มีบุคคลบางหมู่เขียนให้ร้ายทับบมรัฐบาล นำความไม่เป็นสิริมงคล และควรจะได้รับเวรกรรม นั้นหมายถึงนักการเมืองฝ่ายค้านและนักหนังสือพิมพ์”

บทความดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้สยามรัฐกล่าวตอบโต้ในคอลัมน์ “ข้อแนะนำ” โดยเพนนิซิลิน ความว่า

“...การแสดงท่าทีของรัฐบาลต่อประชาชนครั้งนี้ อาจเป็นลางร้ายบอกให้รู้ว่าจะมีการจับกุมหรือบีบบังคับอย่างที่ได้เคยทำมาแล้วครั้งสงครามไซหรือไม่ ข้อข้องใจเกี่ยวกับความทางวิทยุและหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล โดยหัวหน้ารัฐบาลแสดงคารมออกมาด้วยตนเอง ก็ได้ผ่านความสนใจกันมาเป็นเวลานานนับได้หลายเดือนแล้ว...อันเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ก็เป็นสิทธิของประชาชนอยู่แล้ว ทุกคนเข้าใจและศรัทธาในคัลลองประชาธิปไตยกันด้วย ประชาธิปไตยนั้นหมายถึง การดำเนินดีเตียน แทนที่จะทำเพียงจงเชื่อและทำตามผู้นำ การวิพากษ์วิจารณ์โต้แย้งเป็นสมบัติประชาธิปไตยโดยแท้...ความเข้าใจในวิถีทางประชาธิปไตยซึ่งบางทีก็สร้างเป็นไม่เข้าใจ จึงถึงกับต้องตักเตือนกันด้วยบทความ “การสร้างดีว่าการทำลาย” และ

ตกเดือนอย่างชนิดหัวหน้าราชทัณฑ์ถือหาวอยู่ในมือเสียด้วย ความเข้าใจของประชาชนถึงขนาดตัว
สั่งนั่งงกกลัวจะเกิดเวรเกิดกรรมขึ้น" (สยามรัฐ, 4 สิงหาคม 2493)

นอกจากการปะทะกันระหว่างหนังสือพิมพ์แล้ว ก็ยังปรากฏถึงการแก้ข่าวให้รัฐบาล
อีกด้วย ดังเช่น ธรรมาธิปไตย ในวันที่ 20 มีนาคม 2496 ได้ลงแก้ข่าวให้กับรัฐบาล ตามที่มหาดไทยได้
แถลง เรื่อง "ข่าวลือเกี่ยวกับการอพยพ" ความว่า

"...ได้มีหนังสือพิมพ์บางฉบับ เสนอข่าวว่า ราษฎรในภาคใต้ได้เตรียมการอพยพ
และลือว่ารัฐบาลเตรียมจะอพยพไปทางใต้ ก็จะต้องทึ่งราษฎรทางภาคเหนือ ทั้งนี้โดยอ้างเหตุผล
ว่า สถานการณ์ของประเทศอยู่ในภาวะคับขันใกล้จะเกิดสงคราม ซึ่งยังผลให้ราคาสินค้าหวัดตัวมี
ระดับสูงขึ้นเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไป...ข่าวลือดังกล่าวไม่ตรงต่อความจริง
ความจริงเท่าที่ทางราชการได้ทำการสำรวจสิ่งของและภูมิประเทศนั้น เป็นการกระทำตามความ
เคลื่อนไหวของสถานการณ์ของโลก และประเทศใกล้เคียง เพราะการเตรียมพร้อมที่จะรับสถานการณ์
เสียแต่เนิ่นนั้น ย่อมเป็นผลดีกว่าที่จะดำเนินการโดยกะทันหัน ส่วนเรื่องรัฐบาลจะทอดทิ้งประชาชน
ภาคเหนือหรือภาคใต้นั้น มหาดไทยขอยืนยันว่าไม่มีรัฐบาลใดที่ประสงค์ทำเช่นนั้น เพราะรัฐบาลจะ
ดำรงอยู่ได้ก็ต้องมีประชาชนเป็นรากฐาน"

ต่อมาภายหลังจากการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกจอมพลสฤษดิ์ ทำการ
รัฐประหารในปี พ.ศ. 2501 แล้ว ขณะที่ลี้ภัยทางการเมืองอยู่ในโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น จอมพล ป. ก็ยัง
ใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของตน คือ ธรรมาธิปไตย เป็นเครื่องมือในการระบายความในใจของตน
ให้ประชาชนได้รับทราบอีกด้วย ดังเช่นที่จอมพล ป. ได้เขียนบทความเรื่อง "บทเรียนการคลัง" มาลงใน
สยามรัฐ ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2501 เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ที่ตนถูกฟ้องร้องต่อประชาตุลาการ
ไม่เว้นแต่จะว่าสร้างหนี้ไว้ให้ลูกหลานอย่างเหลวไหลว่า

"การกู้เงินของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้หนี้ทั้งหมดทั้งนี้ต่างประเทศ
ตั้งแต่รัฐบาลสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ 6 เรื่อยมา ตลอดทั้งหนี้สินภายในประเทศด้วย ...ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ว่า
รัชกาลที่ 5 ที่ 6 ท่านกู้เงินมาเวียนหายเลย ท่านกู้มานั้นดี ดีจริง ๆ เราได้รถไฟ ชลประทานมาจนทุก
วันนี้ ขอนิดเดียวว่า ถ้าจอมพล ป. กู้บ้าง เพียง 8 ล้านปอนด์ใน 25 ปี ก็ไม่ควรจะตาข้าพเจ้าทุก ๆ วัน
นั่งก็ตา เดินก็ตา กินข้าวก็ตา นอนก็ตา จะดีหรือ"

ซึ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ก็ได้เขียนตอบได้อย่างเจ็บแสบ โดยใช้หัวเรื่องว่า “บทเรียนการคลัง” กล่าวหาว่าจอมพล ป. นั้นเพื่อคลัง และมีเจตนาจะใส่ร้ายผู้อื่นด้วยคารมอันวกวน ทั้งพาดพิงไปถึง พระราชวงศ์ ซึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ กระทบกระเทียบจอมพล ป. ว่า “หนอนนั้นเมื่อเสพอาจเป็นอาหาร ก็ย่อมจะเห็นว่า พญานาคราช เสพอาจเหมือนเดียวกับตน” (สุกัญญา สุตบรรทัด, เรื่องเดียวกัน, น. 75)

นอกจากการส่งจดหมายมาเรียกร้องความเป็นธรรมดังกล่าวแล้ว จอมพล ป. ยังได้เขียนจดหมายส่งมายังหนังสือพิมพ์ธรรมาธิปไตย เพื่อโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม ดังตัวอย่างของหนังสือพิมพ์ธรรมาธิปไตย ในวันที่ 10 กรกฎาคม 2501 ได้ตีพิมพ์ข้อความของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งใช้นามปากกาว่า “สามัคคีชัย” เรื่อง “สารานุกรมภาษาหนังสือพิมพ์ สร้างโดยหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยและสยามรัฐ” โดยเนื้อหาเป็นการกล่าววิพากษ์วิจารณ์และกระทบกระแทกหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม จำนวน 2 ฉบับ คือ ประชาธิปไตยและสยามรัฐ ดังนี้ (อนันต์ พิบูลสงคราม, 2540 : 401-402)

“ในสมัยประชาธิปไตยที่ผ่านมาได้ 25 ปี หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยกับสยามรัฐได้สร้างภาษาหนังสือพิมพ์ไว้เป็นสมบัติของชาติไทยเป็นอันมาก ข้าพเจ้าเห็นว่ายังไม่มีผู้ใดประมวณไว้ จึงได้ประมวณขึ้น เพื่อสะดวกแก่การค้นหา...เมื่อกล่าวถึงภาษาไวยากรณ์ หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยกับสยามรัฐและหนังสือในเครือวงศ์ของเขามีรสนิยมเป็นคักดินา มีการเรียกสามัญชนเป็นคนบ้าคนคลั่ง คนไม่มีความรู้ คนโง่ คนจันทานหรือรสนิยมชอบหาความคนอื่น โดยทำนองนิทานอิสปเรื่องลูกแกะกับหมาป่า แปลว่าถ้าจะให้ใครผิดก็จะเอาให้ได้ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกลไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา พอจนมุมก็เข้ากระโจนใส่ด้วยสิ่งหวี เรื่องบทเรียนการคลังของหม่อมชึกฤทธิ์ ก็เช่นกัน ถ้าพูดถึงเงินคงคลัง พอจนมุมเข้าก็เปลี่ยนไปพูดเรื่องทุนสำรองเสีย ถ้าพูดเรื่องสมัยรัชกาลที่ 5 พอจนมุมเข้าก็เปลี่ยนไปพูดสมัยประชาธิปไตยมาหักล้าง...สำหรับรสนิยมทางสารานุกรมก็ไม่ชอบใช้ตามกฎหมายประเพณีนิยม ดังที่ข้าพเจ้าจะได้ประมวณเสนอต่อไปนี้ เช่น

1. อเมริกา หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยกับสยามรัฐใช้ว่าอเมริกัน แปลว่าคนอเมริกาที่คนก๊วย เรียกว่าชาวอเมริกัน มีความประสงค์จะให้คนไทยเกลียดชังชาวอเมริกัน ให้คนอื่นเห็นว่าชาวอเมริกันมีคนเลวมาก

2. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ใช้ว่า “จอมพลแปลก” แปลว่า เป็นจอมพลที่ไม่มีนามสกุล เป็นคนไม่มีเครื่องญาติ เพื่อให้คนเห็นเป็นคนขบขันเสียหาย และไม่ให้มีชื่อเสียง ใดๆ เหมือนหม่อมชึกฤทธิ์ คนจะได้นึกถึงจอมพล ป. พิบูลสงครามว่าเป็นคนสามัญชน ไม่ควรที่ใครจะยกย่องให้สูงเท่าหม่อมชึกฤทธิ์

3. จอมพลผิณ ชูณหวิธ หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยกับสยามรัตใช้จอมพลเจ้าน้ำตา
แปลว่าคนใจเสาะ ขอบร้องไห้ มีความประสงค์ให้คนหมดความเชื่อถือ
 4. พรรคการเมืองอิสระ ก็ใช้ว่า "พรรคผี" แปลว่าพรรคของนักการเมืองที่หลอกลวงคน
ต้องการให้คนเสื่อมความนิยมผู้แทนราษฎรที่นิยมประชาธิปไตยเป็นของตัวเอง
 5. ผู้แทนราษฎร ก็ใช้คำว่า "ผักถั่วในสภา" แปลว่า ผู้แทนราษฎรที่ยกมือสนับสนุน
รัฐบาลในสภาผู้แทนราษฎรกันมาก เหมือนผักถั่วยาวที่ปลูกแล้วออกผักในฤดูฝนงามจำนวนมาก พอ
ได้เงินจากรัฐบาลก็ชูมือสลอนเหมือนถั่วผักยาว ทำให้ประชาชนเสื่อมความนิยมในระบอบ
ประชาธิปไตย...เช่นเดียวกับสภาผู้แทนราษฎร ที่ใช้คำว่า "สภาถั่วผักยาว"
 6. คณะรัฐมนตรี หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยกับสยามรัตก็ใช้คำว่าคณะโจรครอง
เมือง แปลว่าคณะพวกปล้น ทำให้ประชาชนเสื่อมนิยมคณะรัฐมนตรี
 7. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ใช้คำว่า "ดับของชาติ ม้ามของชาติ หรือบางที่ใช้
ชาติ (สั้น ๆ) แปลว่าไม่ใช่มนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ มีแต่ดับ แต่ม้ามทำงานให้ชาติกินเงินเดือน มีความมุ่ง
หมายให้คนล้มชื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ได้ทำคุณงามความดีมา
 8. พล.ท.ประภาส จารุเสถียร ก็ใช้ว่า "นายพลหมู" แปลว่านายพลชอบค้ำกำไร
จากสหกรณ์ค้ำหมู มีความประสงค์ให้คนดูถูกว่าชอบการค้าหมูและคอร์รัปชันผู้คนได้หมดความนับ
ถือยำเกรง
-ผู้ประมวลสารานุกรมฉบับนี้ จึงได้ใช้เรียกหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย หมายความว่า
หนังสือพิมพ์ที่โกหกประชาชนเป็นใหญ่ และใช้เรียกหนังสือพิมพ์สยามรัต หมายความว่า เป็น
หนังสือพิมพ์วัดชาวไทยในสมัยประชาธิปไตยให้เป็นชาวสยาม หรือเอาสยามมาวัดคนไทยให้เป็นชาว
สยามอีกต่อไป

สามัคคีชัย

โตเกียว 2 กรกฎาคม 2501

2.2 ประเด็นอื่น ๆ

นอกจากประเด็นทางการเมือง ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญในการที่ทำให้รัฐบาลควบคุมและใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นั้น เหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ก็ยังก่อให้เกิดประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นผลสืบเนื่องตามมาอีก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้แบ่งประเด็นอื่น ๆ ออกเป็น 2 ประเด็น คือ

2.2.1 สภาวะทางเศรษฐกิจ

2.2.2 สภาวะทางสังคม

โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 สภาวะทางเศรษฐกิจ

ในช่วงยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงที่ 2 นี้ เป็นที่ทราบกันว่าประเทศได้เผชิญกับภาวะทางการเมืองทั้งจากภายในและภายนอกประเทศมากมาย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะภาวะสงคราม ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ส่งผลกระทบต่อภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล ความยากจนเพิ่มทวีมากยิ่งขึ้น การขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค ค่าครองชีพสูงขึ้นเป็นลำดับ ส่งผลให้ยิ่งทำให้คนที่จนอยู่แล้วยิ่งจนหนักขึ้นไปอีก ช่วงเวลาดังกล่าวนี้องค์การที่รัฐบาลถือโอกาสในการให้ความช่วยเหลือหนังสือพิมพ์ ด้วยการลดค่ากระดาษที่แพงมาก ให้อยู่ในราคาที่พอจะซื้อได้ ดังข่าวในหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ 7 มีนาคม 2497 ที่ว่า

"พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ช่วยหนังสือพิมพ์ให้ซื้อกระดาษถูก เห็นใจหนังสือพิมพ์ที่ต้องซื้อกระดาษในราคาสูงจากพ่อค้า จึงหาวิธีช่วยโดยให้ธนาคารชาติอนุมัติการซื้อกระดาษในอัตราแลกเปลี่ยนเงินของรัฐบาล เป็นการทำให้ราคาสินค้ากระดาษถูกลงเป็นปกติ"

ผลกระทบต่อสื่อหนังสือพิมพ์

จากสภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ค่าครองชีพต่าง ๆ มีราคาแพง รวมทั้งราคากระดาษที่แพงลิบลิ่ว ยังผลให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับหาทางออกด้วยการยอมตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง เพื่อความอยู่รอด ดังเช่น หนังสือพิมพ์สารเสรีที่ยอมเป็นเครื่องมือให้กับจอมพลสฤษดิ์

ธนารักษ์ และชาวไทยที่ยอมเป็นเครื่องมือของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในการเผยแพร่นโยบาย และถ่ายทอดอุดมการณ์ต่าง ๆ ออกไป เพราะในขณะนั้นประเทศชาติต้องการสังคมที่มีความรักชาติ สัมผัสสามัคคี ช่วยกันประหยัด นอกจากนี้ก็ไม่กล้าที่จะโจมตีวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล

2.2.2 สภาวะทางสังคม

ในช่วงปี 2498-2501 กระแสสังคมในประเทศไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนระบบการปกครองประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตยเต็มตัว จากเหตุผลทางการเมืองคือ ต้องการระดมฐานอำนาจทางการเมืองจากประชาชนให้กับจอมพล ป. เอง ทำให้ประชาชนเริ่มตื่นตัวในทางการเมืองมากขึ้น สังคมโดยทั่วไปในขณะนั้นเริ่มหันมาวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของรัฐบาลมากขึ้น เวทีไฮด์ปาร์คได้รับความนิยมมากขึ้น จากเดิมที่มีคนสนใจเป็นร้อยละ ก็เพิ่มเป็นพัน เป็นหมื่น และมีการขยายได้ตามจังหวัดต่าง ๆ ความรุนแรงในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองทวีเพิ่มมากขึ้น หนังสือพิมพ์ทุกฉบับนำคำพูดในไฮด์ปาร์คลงเผยแพร่วิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก โดยเฉพาะในช่วงการเลือกตั้งสกปรกของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2500 จนเป็นเหตุให้รัฐบาลออกมาควบคุมประชาชนและหนังสือพิมพ์ในที่สุด (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว, 23 กุมภาพันธ์ 2544)

ผลกระทบต่อสื่อหนังสือพิมพ์

ผลจากการที่มีทั้งประชาชนและหนังสือพิมพ์กล่าวโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในช่วงเหตุการณ์การเลือกตั้งสกปรกของรัฐบาลในปี 2500 ทำให้รัฐบาลได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วราชอาณาจักร โดยมีใจความว่า (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว, 2543 : 430)

"...ห้ามไม่ให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุม ณ ที่ใด ๆ ตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไปเกี่ยวกับการเมือง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งยังห้ามกระทำการโฆษณาหรือพิมพ์เอกสารใด ๆ เกี่ยวกับการเมือง หากข้อความที่โฆษณาหรือจะโฆษณานั้นกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หรือเป็นความก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยให้อธิบดีตำรวจซึ่งก็คือ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ เป็นเจ้าพนักงานเจ้าที่ผู้มีอำนาจอนุญาตให้มีการชุมนุม หรือมั่วสุมกันในเขตพระนครธนบุรี ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ..."

ซึ่งคำสั่งห้ามชุมนุม หรือมั่วสุม ห้ามโฆษณา หรือพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับการเมือง ก็คือ การห้ามเคลื่อนไหวทางการเมือง และเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ไม่ให้เสนอข่าวสารการเมืองนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ยังมีนักศึกษาและประชาชนฝ่าฝืนคำสั่งรัฐบาล มีการเดินขบวน และเรียกร้องให้รัฐบาลเลิกสถานการณ์ฉุกเฉินโดยพลัน ความวุ่นวายดังกล่าวได้นำไปสู่การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในที่สุด

สรุปหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2491-2500)

จากการศึกษาในยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2491-2500) ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น สามารถกล่าวโดยสรุปว่า เหตุการณ์ทางการเมืองยังคงเป็นประเด็นหลักในการที่จะให้รัฐบาลออกมาควบคุมหนังสือพิมพ์ เพราะบ้านเมืองในขณะนั้นยังคงเต็มไปด้วยความวุ่นวายทางการเมืองที่ต่างฝ่ายต่างต้องการแย่งชิงอำนาจ ความเป็นใหญ่ จึงปรากฏการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองของจอมพล ป. ตลอดช่วงเวลาที่ขึ้นครองอำนาจ ซึ่งการเสนอข่าวการเกิดกบฏ การกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล รวมทั้งการเรียกร้องเสรีภาพ การเสนอข่าวความยากจน และข่าวลัทธิคอมมิวนิสต์ล้วนเป็นเรื่องต้องห้ามที่รัฐบาลมองว่าจะก่อให้เกิดความบั่นทอนต่อความมั่นคง และสิ้นคลอนเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล ดังนั้นจึงออกมาควบคุมหนังสือพิมพ์ในลักษณะต่าง ๆ และมีความรุนแรงโหดเหี้ยมมากขึ้นกว่าการขึ้นครองอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามในยุคแรก (พ.ศ. 2481-2487) โดยเฉพาะช่วงยุคตำรวจครองเมือง ภายใต้สโลแกนว่า "ภายใต้ดวงอาทิตย์นี้ ไม่มีอะไรที่ตำรวจทำไม่ได้" ดังนั้น นอกจากหนังสือพิมพ์จะต้องเผชิญกับอำนาจทางคำสั่งและกฎหมายต่าง ๆ แล้ว หนังสือพิมพ์ยังต้องเผชิญกับอิทธิพลของตำรวจ อำนาจมืดจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนหวาดกลัว ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องถูกบั่นทอนสิทธิ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ในช่วงนี้รัฐบาลเริ่มยึดครองหนังสือพิมพ์เป็นของตนเอง เพื่อโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามกับนายทุนของตนเอง ซึ่งก็คือนักการเมือง นั่นเอง ผลก็คือหนังสือพิมพ์เหล่านี้ต้อง ขายตัว ขายความคิด ขายคุณธรรม และขายอิสระให้กับอำนาจเงิน เพื่อความอยู่รอดของตนเอง ส่งผลให้ต้องเสนอข่าวตามนโยบายของนายทุน จนเกิดการกระทบกระทั่งกันอย่างรุนแรงและเข้มข้นระหว่างหนังสือพิมพ์ที่เป็นของรัฐบาลเอง กับหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

3. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 – 2506)

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้เริ่มมีบทบาททางการเมืองจากเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2490 และเริ่มมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับจากกบฏเสนาธิการ กบฏวังหลวง กบฏแมนฮัตตัน ความเจริญก้าวหน้าทางการเมือง โดยการสนับสนุนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยิ่งทำให้จอมพลสฤษดิ์มีบทบาทและอำนาจมากขึ้น การเลือกตั้งสกปรกของรัฐบาลจอมพล ป. นำไปสู่กระแสเรียกร้องจากประชาชนให้จอมพลสฤษดิ์กระทำการล้มล้างรัฐบาล จนในที่สุดการรัฐประหารต่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็เกิดขึ้น (สินีนาฏ เวชแพทย์, 2539 :1)

อย่างไรก็ตาม จอมพลสฤษดิ์มิได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเองในทันที แต่ได้เชิญนายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรีแทน ต่อมาแม้จะมีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 15 ธันวาคม 2500 แล้วก็ตาม แต่จอมพลสฤษดิ์ ก็ยังไม่ได้เป็นผู้นำโดยเปิดเผย หากแต่ให้พลโทถนอม กิตติขจร เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลต่อไป แต่รัฐบาลนี้ก็ต้องประสบกับภาวะวิกฤติหลายอย่าง คอมมิวนิสต์ก็มีการโฆษณาแข่งขันขึ้น เกิดความระส่ำระสายในระหว่างกลุ่มพรรคที่สนับสนุนรัฐบาล มีข่าวรั่วไหลเรื่องรัฐมนตรีใช้กองสลากพิมพ์หนังสือหาเสียงเลือกตั้ง จนถูกฝ่ายค้านโจมตีอย่างมาก เพียงระยะเวลาบริหารงาน 9 เดือน พลโทถนอมก็ลาออก เพื่อเปิดทางให้จอมพลสฤษดิ์ทำการปฏิวัติครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ทำที่สุดจอมพลสฤษดิ์ก็ก้าวขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2502 ซึ่งการรัฐประหารครั้งนี้ นับเป็นการรัฐประหารครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย เพราะส่งผลให้การเมืองการปกครองไทยต้องเข้าสู่รูปแบบของเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarianism) อย่างเต็มรูปแบบเป็นเวลานานถึง 15 ปี และทำให้ทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารบก มีบทบาทสูงต่อการเมืองการปกครองไทยในระยะเวลาต่อมา (ลิขิต ธีรเวคิน, 2537 : 156) และรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมด้วย

การปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในช่วงปี พ.ศ. 2501-2506 แม้ว่าจะเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แต่ลักษณะการปกครองแบบอำนาจเบ็ดเสร็จและความมีเอกภาพทางการเมืองการปกครอง ก็ได้ส่งผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา และกลายเป็นต้นแบบการปกครองและการควบคุมหนังสือพิมพ์ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในเวลาต่อมาด้วย

ถึงแม้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะตระหนักดีว่าความสำเร็จในการทำรัฐประหาร รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประสบความสำเร็จได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากแรงสนับสนุนของ หนังสือพิมพ์ก็ตาม ดังที่ ม.ร.ว. ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุท (2518 : 259) ได้กล่าวไว้ว่า ภายหลังจาก รัฐประหารเสร็จสิ้นลงจอมพลสฤษดิ์ได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ ซึ่งนอกจากจอมพลสฤษดิ์จะให้ สัมภาษณ์ถึงจอมพล ป.พิบูลสงครามแล้ว เขายังได้กล่าวคำขอโทษแก่คนหนังสือพิมพ์ด้วยความจริงใจที่ ได้ให้ความสนับสนุนอย่างดีต่อแผนการปฏิวัติของเขาจนบรรลุผลสำเร็จด้วยดี...ในฐานะหัวหน้า ปฏิวัติ เขาขอให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ตัดข่าว ไม่บีบบังคับหนังสือพิมพ์ หรือเอากฎอัยการศึกขึ้นมาเป็น เครื่องมือริดรอนเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เหมือนนักการเมืองบางคนในยุคก่อนเป็นอันขาด เขาต้องการแต่เพียงจะได้รู้ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ อันเป็นสถาบันที่ได้รับการ ยกย่องว่าเป็นตัวแทนประชาชน เขาย้ำว่าหนังสือพิมพ์ไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าหากว่าจะ มีการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดในตัวเขาหรือนักการเมืองบางคน หรือสายงานใด ๆ ของกระทรวง ทบวงกรมที่เห็นว่า ยังปฏิบัติงานไม่เหมาะสมก็ให้วิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้ต้องให้เป็นไป ด้วยความสุจริตใจ หวังในความเจริญของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง ถ้าหากจะมีปัญหาหรือประเด็นที่เห็นว่า จะ ไม่ทันต่อเหตุการณ์ ถ้าจะเสนอในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์แล้วเขาก็ยินดี และเปิดโอกาสให้ นักหนังสือพิมพ์เข้าพบได้ตลอดเวลา”

อย่างไรก็ตามเพียงไม่นานจอมพลสฤษดิ์ ได้สั่งให้มีการจับกุมนักหนังสือพิมพ์และ ปิดหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ทำให้หนังสือพิมพ์หมดสิ้นเสรีภาพโดยสิ้นเชิง ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาใน บริบทต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุทำให้รัฐบาลเปลี่ยนทัศนคติในแง่บวกกับหนังสือพิมพ์ กลายเป็นแง่ลบ ได้ ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษา ได้แก่ ประเด็นทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศอัน เป็นปัจจัยหลักในการที่ทำให้รัฐบาลเปลี่ยนท่าที รวมทั้งการศึกษาในบริบทของเศรษฐกิจและสังคมที่ จะเป็นสาเหตุด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งประเด็นการศึกษาในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ออกเป็น 2 ลักษณะเช่นเดียวกับยุคจอมพล ป. ที่ผ่านมา ดังนี้

- 3.1 ประเด็นทางการเมือง
- 3.2 ประเด็นอื่น ๆ คือ เศรษฐกิจและสังคม

3.1 ประเด็นทางการเมือง

ในการศึกษาประเด็นทางการเมืองนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงเหตุการณ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่การจำกัดบทบาทหนังสือพิมพ์ในช่วงระหว่างการขึ้นครองอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั่นคือช่วงปี พ.ศ. 2501-2506 และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาประเด็นทางการเมืองที่ก่อให้เกิดการควบคุมและใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ คือ

3.1.1 เหตุการณ์ทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อเข้าใจถึงความเป็นมา และสภาพแวดล้อม

3.1.2 ผลกระทบต่อสื่อหนังสือพิมพ์

โดยจะศึกษาเรียงลำดับไปดังนี้

3.1.1 เหตุการณ์ทางการเมือง

3.1.1.1 เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ

เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ศึกษานั้น มีดังนี้

ก. การรัฐประหารรัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร (20 ตุลาคม 2501)

ข. การใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2502

ค. นโยบายชาตินิยม

เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศทั้งสามเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ โดยจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

ก. การรัฐประหารรัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร (20 ตุลาคม 2501)

หลังจากที่พลเอกถนอม กิตติขจร (ยศในขณะนั้น) ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนนายพจน์ สารสิน ได้ไม่นาน ก็ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ในประเทศต่าง ๆ มากมาย กล่าวคือ เกิดการแตกแยกของพรรคชาติสังคม ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของรัฐบาล เป็นสาเหตุให้เสถียรภาพของรัฐบาลสั่นคลอน ตลอดจนการบริหารประเทศอย่างไม่เด็ดขาดพอของพลเอกถนอม ยิ่งทำให้สถานการณ์ของประเทศปั่นป่วนมากยิ่งขึ้น จนรัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ และในที่สุดก็เป็นสาเหตุของการนำไปสู่การปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน

วันที่ 20 ตุลาคม 2501 ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการปฏิวัติครั้งนี้กับผู้สื่อข่าว เอ.พี. ในประเทศญี่ปุ่นว่า (สารเสรี, 24 ตุลาคม 2501)

“จอมพลสฤษดิ์ มีทางอย่างอื่นที่จะเลือกน้อยเหลือเกิน นอกจากเลือกเอาข้างการกระทำการปฏิวัติโดยไม่ต้องเสียเลือดเสียเนื้อเท่านั้น...ปฏิบัติการในจังหวัดซึ่งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจกำลังถดถอยขึ้น และได้เกิดมีฝ่ายที่มีความเห็นทางการเมืองตรงข้ามรัฐบาล ซึ่งมีทั้งรัฐสภาที่คัดค้านเขา และหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ค่ายซ้ายสุดไปจนค่ายขวาสุดก็วิพากษ์วิจารณ์รุนแรงทวีขึ้น...”

การปฏิวัติในครั้งนี้เอง ที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวขึ้นเป็นผู้นำในการปกครองประเทศ โดยอ้างความวุ่นวายทางการเมืองภายในประเทศและภัยคอมมิวนิสต์เป็นข้ออ้างในการปฏิวัติ ขณะเดียวกันก็ได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติเป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ และเตรียมการทางด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการสถาปนา “ระบบปฏิวัติ” ในเวลาต่อมา เช่น การยุบสภาพรรคการเมือง การกวาดล้างอำนาจพล รวมทั้งการประกาศกฎอัยการศึก ซึ่งส่งผลต่อการรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอันพึงมีพึงได้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งนั่นหมายถึงการกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ด้วยเช่นกัน

ปัญหาแรกที่จอมพลสฤษดิ์ ต้องเผชิญภายหลังการปฏิวัติ ก็คือ ต้องพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง เนื่องจากการปฏิวัติในครั้งนี้ เป็นการใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลพลเอกถนอม ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายคือ มาจากการเลือกตั้ง ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์จึงออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 2 ว่า “การยึดอำนาจครั้งนี้กระทำด้วยความจำเป็นและโดยความยินยอมสนับสนุนของรัฐบาลจอมพลถนอม และด้วยความเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ที่ห่วงใยความเป็นอยู่ของประเทศชาติ เพราะเหตุที่สถานการณ์ทั้งภายในภายนอกตึงเครียดขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างรุนแรง ดังนั้นจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีใดได้นอกจากการยึดอำนาจและดำเนินการปฏิวัติในทางที่เหมาะสม” (ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), 20 ตุลาคม 2501)

การที่จอมพลสฤษดิ์ ได้อ้างเหตุจำเป็นในการปฏิวัติ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าอำนาจปฏิวัติที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความชอบธรรมและเหมาะที่จะนำมาเป็นกฎหมายได้ ดังนั้นคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติจึงถือเป็นกฎหมายที่ทุกคนจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม และเพื่อมิให้ประชาชน

ปฏิเสธอำนาจนี้ จอมพลสฤษดิ์จึงได้ออกประกาศกฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร ในใจความว่า (ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่ม 75 ตอนที่ 81 หน้า 17, ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2501)

ประกาศใช้กฎอัยการศึก

เพื่อรักษาสถานการณ์และความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั่วประเทศ คณะปฏิวัติ จึงประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 20 ตุลาคม 2501 เวลา 21.13 นาฬิกา เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 20 ตุลาคม 2501

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
หัวหน้าคณะปฏิวัติ

นอกจากนี้ยังมีการเข้าแทรกแซงอำนาจทางตุลาการด้วยการอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถสอบสวนควบคุมผู้ต้องหาที่กระทำผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 เอาไว้ได้ตลอดระยะเวลาที่การสอบสวนโดยไม่มีกำหนด และให้ขึ้นศาลทหารเพื่อดำเนินคดี (ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 75 ตอนที่ 84, 22 ตุลาคม 2501)

รวมทั้งการให้อำนาจแก่หัวหน้าคณะปฏิวัติซึ่งก็คือ จอมพลสฤษดิ์ สามารถลงนามในคำสั่งประหารชีวิตผู้ที่เห็นว่าทำความเดือดร้อนต่อประชาชนได้ทันที และเพื่อรวมศูนย์อำนาจในการควบคุมกำลังจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นเอกภาพ โดยขึ้นตรงต่อจอมพลสฤษดิ์ โดยระบุให้ผู้บังคับบัญชากำลังหน่วยงานต่าง ๆ ของประเทศ ฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติแต่เพียงผู้เดียว (ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 75 ตอนที่ 81, 20 ตุลาคม 2501)

ข. การใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2502

มีผู้กล่าวไว้ว่า “รัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่มีมาส่วนใหญ่จะเป็นกฎหมายที่เกื้อกูลสนับสนุนโครงสร้างแห่งอำนาจของกลุ่มผู้นำแต่ละยุคสมัย” (เสนห์ จามริก, 235) ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2502 ก็ได้เอื้ออำนาจต่ออำนาจรัฐเช่นกัน กล่าวคือ มีการเปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์สามารถแต่งตั้งนายทหาร นายตำรวจ และข้าราชการพลเรือนที่สนับสนุนรัฐบาลเข้า

ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญจำนวนถึง 95 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นสภาจึงไม่มีอำนาจล้มล้างหรือถอดถอนรัฐบาลได้ ทำให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์สามารถบริหารประเทศได้โดยไม่ต้องเกรงว่าจะถูกตรวจสอบการทำงาน

ดังนั้น การมีอำนาจเหนือสภานิติบัญญัติได้อย่างถูกต้องตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 จึงเป็นการเสริมอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการที่จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้อำนาจตามมาตรา 17 ในการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองและสังหารชีวิตผู้กระทำผิด 11 คน ในข้อหาว่ากระทำความผิดอย่างร้ายแรงเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศไทย ซึ่งความในมาตรา 17 ได้กล่าวไว้ว่า (ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 76 ตอนที่ 17, 28 มกราคม 2502)

“ในระหว่างที่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่น่ายกเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร หรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายก่อวินหรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือทำการใด ๆ ได้และให้ถือว่า คำสั่งหรือการกระทำเช่นนั้น เป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือทำการใดไปตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราบ”

ในการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีหลายสิ่งหลายอย่างในการปกครองของประเทศที่ได้รับการจัดการ คือ มีการรื้อฟื้นคดี การฟื้นฟูและปรับปรุงให้เป็นที่พอใจของประชาชนอยู่หลายอย่าง อาทิ การกวาดล้างอันธพาลซึ่งรบกวนต่อความปลอดภัยและสันติสุขของประชาชนมาช้านาน, การเลิกการค้าฝิ่นภายในประเทศอย่างเด็ดขาดและทันที เพราะก่อนหน้านี้ไทยถูกกล่าวหาจากทุกประเทศทั่วโลกว่าเป็นพระนครศูนย์กลางแห่งการค้าฝิ่นเถื่อน, คดีฆาตกรรมทางการเมืองซึ่งได้เรื้อรังมานานับ 10 ปี เช่น คดีการฆาตกรรมนายอารีย์ ลีวีระ เจ้าของบริษัทไทยพาณิชย์การ จำกัด ผู้ผลิตหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย สยามนิกร มีการสังหารชีวิตผู้ลอบวางเพลิงโดยอาศัยมาตรา 17 การเผาปืนที่ท้องสนามหลวง การปราบปรามอันธพาลโดยเฉียบขาด ฯลฯ

ดังนั้น มาตรา 17 จึงเป็นมาตรการที่ช่วยเสริมสร้างอำนาจของจอมพลสฤษดิ์อย่างเด่นชัดที่สุด ด้วยการให้อำนาจสิทธิขาดที่ขอบด้วยกฎหมายแก่จอมพลสฤษดิ์ ๓ ๖ ธันวาคม แต่เพียงผู้เดียว ดังที่มีผู้กล่าวว่า “มาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 เป็นมาตรการที่จะช่วยสร้างสรรคิให้นายกรัฐมนตรีสวมบทบาทผู้นำในทางนิตินัยที่มีอำนาจมากที่สุดเท่าที่เคยปรากฏมาในประวัติศาสตร์การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย” (ประเสริฐ รุจิรวงศ์, 2507 : 109)

ซึ่งมาตรา 17 นี้เอง เป็นที่มาของความหวาดกลัว และความหวาดระแวงของคนทั้งประเทศ โดยเฉพาะกับนักหนังสือพิมพ์ที่จะต้องเผชิญหน้ากับรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา

ค. นโยบายชาตินิยม

นโยบายชาตินิยมมิได้เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ๓ ๖ ธันวาคม หากแต่เกิดมาตั้งแต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) แล้ว ซึ่งต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงครามก็นำมาใช้ ซึ่งประสบความสำเร็จด้วยดี ดังเช่น จากเหตุการณ์การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ชนในชาติทุกหมู่เหล่า ได้พร้อมใจกันให้การสนับสนุนรัฐบาลอย่างยิ่ง โดยความร่วมมือของหนังสือพิมพ์ที่ช่วยปลุกกระแสความรักชาติให้กระจายไปทั่วประเทศ พอมาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ก็เช่นกัน การใช้นโยบายชาตินิยมเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์สามารถสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและการปกครองภายในรัฐได้อย่างมั่นคง

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ๓ ๖ ธันวาคม ได้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติอันเนื่องมาจากการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ ซึ่งขณะนั้นสถานการณ์ในประเทศลาวก็กำลังรุนแรงยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลหวั่นเกรงว่า คอมมิวนิสต์จะเข้าแทรกซึมและเข้ามาปฏิบัติการภายในประเทศ ประกอบกับปัญหาการแบ่งแยกดินแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ซึ่งได้ทำการต่อต้านและคิดจะล้มล้างรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ในการสร้างชาติให้ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในชาติ อาทิเช่น การนำพุทธศาสนามาสันนิษฐานนโยบายของรัฐบาล การเชิดชูอุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น อันเป็นการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้กับรัฐบาล

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวไว้ในคำบรรยายที่กรมยุทธศึกษาทหารบก เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2504 ว่า (พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, 2504 : 238)

“...ชาตินิยมเป็นสิ่งเดียวที่สามารถต่อสู้ป้องกันคอมมิวนิสต์ได้... การต่อสู้คอมมิวนิสต์นั้น ไม่มีวิธีอื่นใดดีไปกว่าที่จะสอนให้เราระลึกชาติอยู่เสมอ ถ้าเราสามารถสร้างลัทธิถือชาติให้ฝังเข้าในจิตใจของคน เหมือนอย่างที่คอมมิวนิสต์เขาสามารถเอาลัทธิคอมมิวนิสต์ในคนถือเสมือนศาสนาได้ เราก็ต้องวิตกที่ลัทธิคอมมิวนิสต์จะเข้าครอบคลุมประเทศ...”

3.1.1.2. การเมืองภายนอกประเทศ

นอกจากเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีเหตุการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

- ก. ความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา
- ข. นโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์

โดยทั้งสองประเด็นล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องถูกควบคุมและถูกรัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือมาโดยตลอด โดยจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

ก. ความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนมาถึงในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งการที่จอมพลสฤษดิ์ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยการต่อต้านคอมมิวนิสต์และเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา ทำให้จอมพลสฤษดิ์ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาตลอดระยะเวลา 6 ปี ของการขึ้นครองอำนาจ ซึ่งสหรัฐฯ ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านเศรษฐกิจและการทหาร ในการพัฒนาเศรษฐกิจและประเทศชาติให้มั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการขยายการลงทุนเข้ามาสู่ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2503 ปัญหาวิกฤตการณ์ในประเทศลาวและกัมพูชาทวีความรุนแรงขึ้น จึงทำให้ไทยหันมาดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อความมั่นคงของชาติแทน และผูกพันตัวเองเข้ากับ

สหรัฐอเมริกามากขึ้น เพื่อสร้างหลักประกันว่า ไทยจะไม่โดดเดี่ยวในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ แม้ว่าความสัมพันธ์ของไทยกับสหรัฐอเมริกาคงดำเนินไปอย่างแน่นแฟ้น แต่ก็ยังมีปัญหาความขัดแย้งและไม่ลงรอยกันอยู่บ้าง เนื่องจากการตีความสภาพการณ์ที่แตกต่างกันและการพิจารณาผลประโยชน์ของชาติที่ไม่สอดคล้องกัน แต่ท้ายที่สุดทั้งสองฝ่ายก็ยังคงรักษาความร่วมมือกันจนนำไปสู่การทำสนธิสัญญาร่วมกันเรียกว่า รัสค์-คอบมันตร์ (Rusk- Khoman) ใน พ.ศ. 2505 สนธิสัญญาดังกล่าวระบุไว้ว่า สหรัฐพร้อมที่จะป้องกันประเทศไทยจากภัยรุกรานของคอมมิวนิสต์ (พัชรี ธนะมัย, 2530 : 271) และผลจากการดำเนินความสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางการเงินและการทหารจำนวนมหาศาลแก่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สำหรับการนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศและสร้างกองทัพให้เข้มแข็ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้ฐานะของจอมพลสฤษดิ์มั่นคงมากยิ่งขึ้น

ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหารของสหรัฐฯ ที่ให้แก่ประเทศไทยดังกล่าว จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีพระคุณกับผู้รับพระคุณ ดังนั้นการวิพากษ์วิจารณ์สหรัฐอเมริกาจึงถือเป็นสิ่งต้องห้ามของหนังสือพิมพ์ไปด้วย

นอกจากนี้ตามที่คณะของสหรัฐอเมริกาเห็นว่า ความมั่นคงของรัฐบาลจะต้องไม่มีการคัดค้านใด ๆ ต่อหลักการพื้นฐานในการสร้างความมั่นคง ดังนั้น จอมพลสฤษดิ์ จึงได้อำนาจอำนาจเผด็จการเข้าดำเนินนโยบายต่าง ๆ โดยการดึงอำนาจต่าง ๆ เข้าสู่ตนเอง ตลอดจนรวมถึงประชาชนทั้งหลายก็ต้องอยู่ภายใต้คำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นประชาชนจึงได้ถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นลง

ต่อมาจอมพลสฤษดิ์เห็นว่าในช่วงเวลานั้น เริ่มมีการแสดงออกทางหนังสือพิมพ์ โดยไม่พอใจที่รัฐบาลมีนโยบายที่เข้าไปผูกพันอยู่กับอเมริกา จนบรรดาอาชญากรทั้งหลายได้ตั้งสมญานามให้แก่ประเทศไทยว่าเป็น "รัฐบาลหุ่นของสหรัฐอเมริกา" (พัชรี ธนะมัย, 267) และได้มีการกล่าวโจมตีการแทรกแซง กิจกรรมภายในประเทศของสหรัฐฯ ผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์จึงได้ใช้วิธีการข่มขู่เพื่อให้เกิดความหวาดกลัว เช่น การขู่ว่าถ้าหากหนังสือพิมพ์ฉบับใดกล่าวร้ายเสียชื่อเสียงรัฐบาล ก็อาจถูกทำลายหนังสือพิมพ์ หรือยึดแทนพิมพ์ได้ และเมื่อมีการโจมตีรุนแรงมากขึ้น จอมพลสฤษดิ์ ได้แก้ปัญหาดังกล่าวโดยการออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 13 ห้ามมิให้มีการมั่วสุมประชุมกันในทางลับ ที่ใด มีจำนวนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป หากผู้ใดฝ่าฝืนให้เจ้าพนักงานจับกุมเพื่อดำเนินการสอบสวนความผิด (ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่มที่ 75 , ตุลาคม 2501 : 6)

สินีนานู เวชแพทย์ (2539 : 53-54) กล่าวว่า แนวความคิดดังกล่าวส่วนหนึ่งมาจากการเรียนรู้ทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ จากในอดีตเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เปิดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ทางสิ่งพิมพ์และการเปิดไฮดปาร์คอย่างกว้างขวาง แต่ท้ายที่สุดการเปิดโอกาสดังกล่าวได้ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกโจมตีและถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก จนในที่สุดจอมพล ป. จึงต้องสั่งปิดดำเนินการดังกล่าวเสีย อย่างไรก็ตามกระแสประชาธิปไตยได้เติบโตแล้วในหมู่ปวงชน จนนำไปสู่การเรียกร้องให้มีการรัฐประหารจากเหตุการณ์การเลือกตั้งสกปรกในเวลาต่อมา ซึ่งจากประสบการณ์ครั้งนั้นทำให้จอมพลสฤษดิ์ ตระหนักดีว่าการเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล จะนำมาซึ่งความไม่มีเสถียรภาพ ดังนั้นในสมัยที่จอมพลสฤษดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีจึงเป็นสมัยที่การสื่อสารมวลชนไม่มีอิสระในการทำงานเลย...”

ข. นโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์

หลังจากการรัฐประหาร นายพจน์ สารสิน ได้เป็นผู้ตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ (28 กันยายน - 31 ธันวาคม 2500) จอมพลสฤษดิ์ได้ตั้งพรรคการเมืองชื่อพรรคชาติสังคม เพื่อเตรียมการสำหรับการเลือกตั้งครั้งใหม่ในวันที่ 15 ธันวาคม 2500 ผลการเลือกตั้งพรรคชาติสังคมได้รับคะแนนเสียงข้างมาก (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, 29) พลโทถนอม กิตติขจรได้เป็นนายกรัฐมนตรี (1 มกราคม - 19 ตุลาคม 2501) แต่บรรยากาศทางการเมืองก็ยังไม่สงบเรียบร้อย พอในทัศนะของจอมพลสฤษดิ์ ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์จึงได้ทำการรัฐประหารอีกครั้งในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 โดยอ้างว่า “เพราะเหตุที่สถานการณ์ทั้งภายในภายนอกครั้งตั้งเครียดขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างรุนแรงไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีใดได้นอกจากยึดอำนาจและดำเนินการปฏิวัติในทางที่เหมาะสม (สารเสรี, 21 ตุลาคม 2501) และจากนั้นคณะปฏิวัติผู้ทำการรัฐประหารซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำก็ได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 รัฐสภาและปกครองประเทศด้วยการออกประกาศของคณะปฏิวัติ และที่สำคัญก็คือ ได้มีการกวาดล้างผู้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ครั้งใหญ่ มีผลให้นักหนังสือพิมพ์จำนวนมากถูกจับกุมในการกวาดล้างครั้งนี้ มีการตรวจข่าวปิดหนังสือพิมพ์ และการออกคำสั่งที่ให้นักหนังสือพิมพ์ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี (สารเสรี, 22 ตุลาคม 2501) ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้นับเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่มีผลต่อบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ ทำให้นักหนังสือพิมพ์ของไทยขาดสิทธิเสรีภาพในการทำหน้าที่ของตนอย่างสิ้นเชิง ตลอดระยะเวลาอีกประมาณ 15 ปีต่อมา (สุวิมล รุ่งเจริญ, อ้างแล้ว, 2526 : 53-54)

พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีรัฐมนตรียุติธรรมว่า การกระทรวงมหาดไทยและอดีตอธิบดีกรมตำรวจ กล่าวไว้ว่า ในด้านการป้องกันประเทศ โดยเฉพาะการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยได้ทำการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างไม่ลดละเป็นลำดับมา (ประเสริฐ รุจิรวงศ์, 2507 : 66)

และยังไทยได้รับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหารจากสหรัฐอเมริกา อันเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยด้วยแล้ว ยิ่งทำให้ไทยต้องประกาศนโยบายการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน เนื่องจากลักษณะความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ นอกจากจะให้เงินทุนในการพัฒนาประเทศแล้ว ยังได้เสนอนโยบายทางด้านเศรษฐกิจต่อประเทศผู้ได้รับความช่วยเหลือด้วย ดังนั้น นโยบายการสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ของสหรัฐฯ จึงได้กลายเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งผู้นำไทยต้องให้การพิจารณาและด้วยปัญหาความมั่นคงของชาติในขณะนั้น

ดังนั้นนโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ จึงเป็นนโยบายที่จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้เป็นการอ้างภัยจากการคุกคามของคอมมิวนิสต์ ทำให้จอมพลสฤษดิ์สามารถใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศได้อย่างชอบธรรมและทำให้ฐานะของรัฐบาลมั่นคงขึ้น โดยการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองหรือผู้ต่อต้านรัฐบาลได้อย่างราบคาบ ในข้อหาการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

3.1.2 ผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองต่อสื่อหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศและภายนอกประเทศ การปฏิรูประบบทางการเมืองใหม่ ภายใต้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2502 โดยเฉพาะความรุนแรงของมาตรา 17 ดังที่กล่าวมาแล้ว นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมหนังสือพิมพ์และใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ได้โดยชอบธรรม

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตอบปัญหานำวิจัยได้ดียิ่งขึ้น จึงขอแบ่งผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศออกเป็น 2 ประเด็น ตามหัวข้อของการวิจัย นั่นคือ

- ลักษณะการควบคุมหนังสือพิมพ์
- การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ลักษณะการควบคุมหนังสือพิมพ์

การวิพากษ์วิจารณ์และโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงเป็นสิ่งที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ อนุรักษ์ มิอาจทนทานได้ ถึงแม้ว่าจะเคยให้คำมั่นสัญญากับหนังสือพิมพ์ว่าจะไม่ควบคุมสิทธิ เสรีภาพ ของหนังสือพิมพ์ ดังเช่น ในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 คณะปฏิวัติได้ออกแถลงการณ์คณะปฏิวัติฉบับที่ 3 ขึ้นมา ซึ่งได้ให้คำมั่นสัญญาว่า (ราชกิจจานุเบกษา พิเศษ เล่มที่ 75 ตอนที่ 81, หน้า 7, 20 ตุลาคม 2501)

“...คณะปฏิวัติจะยังไม่ทำการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ทั้งหลายอาจพิมพ์ ออกจำหน่ายได้โดยไม่ต้องผ่านการตรวจข่าวก่อน เพราะคณะปฏิวัติเชื่อว่าหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย จะให้ความร่วมมือแก่การปฏิวัติครั้งนี้ด้วยวิธีเสนอข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงและด้วยความ เป็นธรรม ให้ความคิดเห็นด้วยบริสุทธิ์ใจในทางที่จะช่วยกันสร้าง ไม่ใช่ในทางทำลาย การ กระทบใด ๆ ของหนังสือพิมพ์ที่เป็นไปในทางก่อเรื่องร้าย เสนอความเท็จแก่ประชาชนหรือปราศจาก ความเป็นธรรมจะต้องถูกยับยั้งด้วยอำนาจปฏิวัติ ซึ่งเป็นหลักสำหรับรักษาความสงบและความ ปลอดภัยของประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ที่ทำตนเป็นปากเสียงของชนต่างชาติ ออกเสียงเถียงแทนหรือเชิดชูลัทธิที่เป็นภัย เช่น ลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือพยายามยุแหย่ให้แตกสามัคคี ในชาติโดยทางตรงทางอ้อม หรือด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องประสบการปราบปรามอย่าง เด็ดขาด...”

อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ก็ยังยึดถือการเสนอข่าวโดยเน้นที่ความขัดแย้ง (conflicts) และใช้วาทะที่รุนแรงจนกลายเป็นการด่าทอ ที่ในสายตาของผู้บริหารเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทน ไม่ได้ จอมพลสฤษดิ์ได้เตือนหนังสือพิมพ์หลายครั้ง แต่การโจมตีรัฐบาลยังคงเป็นไปด้วยความรุนแรง จอมพลสฤษดิ์จึงมีคำสั่งให้อธิบดีตำรวจคือ พลตำรวจเอกไสว ไสวแสนยากร ออกคำสั่งตรวจค้น โรงพิมพ์ ปิดโรงพิมพ์และจับกุมนักหนังสือพิมพ์บางคนที่พักในลัทธิคอมมิวนิสต์ ตลอดจนครู ข้าราชการ และคนต่างชาติในจังหวัดต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก บุคคลที่ถูกจับกุมเหล่านี้ ส่วนมาก เคยถูกจับกุมมาครั้งหนึ่งแล้วในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และจอมพลสฤษดิ์ ได้แถลงทาง วิทยุกระจายเสียงถึงการจับกุมตัวนักหนังสือพิมพ์บางคนนั้นว่าเพราะมีหลักฐานบ่งชี้ว่ามี การ กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

ลักษณะการควบคุมหนังสือพิมพ์ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ขึ้นครองอำนาจตั้งแต่ พ.ศ. 2502-2506 ภายใต้เหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยพบว่าการควบคุมในสมัยนี้เต็มไปด้วยความรุนแรง เจ็บขาด โดยสามารถแบ่งลักษณะการควบคุมออกได้ 6 ลักษณะ ดังนี้

- ก. การออกกฎหมายต่างๆ
- ข. การตรวจข่าวและการเซ็นเซอร์
- ค. การจับกุมและสั่งปิดหนังสือพิมพ์
- ง. การออกหนังสือตักเตือนหนังสือพิมพ์
- จ. ทูบแทนพิมพ์
- ฉ. การปราบปรามหนังสือพิมพ์จีน
- ช. ห้ามวิพากษ์วิจารณ์ต่างประเทศ

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก. การออกกฎหมายต่างๆ

ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีทั้งการออกกฎหมายเอง และการนำเอากฎหมายเดิมที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมาใช้ในการควบคุมหนังสือพิมพ์ ดังนี้

- ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502
- ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17
- การใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495
- พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502

การประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2502 ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น ได้บัญญัติถึงการมอบอำนาจเต็มที่ให้กับหัวหน้ารัฐบาล โดยเฉพาะมาตรา 17 ซึ่งได้ระบุถึงการให้อำนาจและสิทธิพิเศษแก่นายกรัฐมนตรีที่จะให้อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ได้ในเวลาเดียวกัน โดยที่นายกรัฐมนตรีสามารถใช้อำนาจในการปราบปรามการกระทำอันเป็นการทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือ

ราชบัลลังก์ โดยถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย และเมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใด ๆ ไปแล้ว ผู้ที่ต้องได้รับโทษหรือได้รับความเสียหายจากคำสั่งหรือการกระทำนั้นไม่ว่าจะกระทำผิดหรือไม่ก็ตาม ไม่อาจอุทธรณ์ ได้แย้ง หรือเรียกร้องความยุติธรรมจากสถาบันแห่งอื่นได้

ดังนั้น มาตรา 17 จึงถือเป็นมาตรการที่ช่วยเสริมสร้างอำนาจของผู้นำตามกฎหมาย ให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ด้วยการให้อำนาจสิทธิขาดที่ชอบด้วยกฎหมายแก่จอมพลสฤษดิ์ แต่เพียงผู้เดียว

ซึ่งตลอดช่วงการปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการตัดสินประหารชีวิตนักโทษจำนวนมาก โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 ซึ่งเป็นการตัดสินโดยมิได้ผ่านกระบวนการยุติธรรม บุคคลที่โดนตัดสินประหารชีวิตเหล่านั้นได้แก่

- นายสุภชัย ศรีสติ ถูกประหารชีวิตในข้อหาเป็นหัวหน้าคณะก่อการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย
- นายซ่ง แซ่ลิ้ม นายทิวหยก หรือจ๋านงค์ แซ่ฉิน และนายฮ่อนซิ่น แซ่ฉิน ถูกประหารชีวิตในข้อหาวางเพลิง ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ได้วินิจฉัยว่าเป็นการกระทำของพวกคอมมิวนิสต์
- นายศิลา วงศ์สิงห์ ถูกประหารชีวิตในข้อหาเป็นฆบถต่อแผ่นดินและฆ่าพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในขณะกำลังปฏิบัติหน้าที่
- นายครอง จันดาวงศ์ และนายทองพันธุ์ สุทธิมาศ ถูกประหารในข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และเป็นกบฏแบ่งแยกดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อไปรวมกับลาว
- นายเลียงฮ้อ แซ่เล่า ถูกประหารชีวิตในข้อหาว่ากระทำการผลิตและค้าเฮโรอีน
- นายรวม วงศ์พันธ์ ถูกประหารชีวิตในข้อหากระทำการเป็นคอมมิวนิสต์

ในกรณีของการตัดสินประหารชีวิตนายรวม วงศ์พันธ์ กับพวก รวม 38 คน โดยอาศัยมาตรา 17 ในข้อหาทำการกระทำเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2505 ในข้อกล่าวหาว่านายรวม วงศ์พันธ์ ได้จัดตั้ง "คณะกรรมการปฏิบัติงานชาวนา" เพื่อเผยแพร่ลัทธิ และปลุกปั่นชาวนาในชนบท ผู้ต้องหาทุกคนให้การสารภาพและยืนยันว่า นายรวม วงศ์พันธ์ เป็นตัวการในการชักจูงและยังได้ออกหนังสือเผยแพร่ลัทธิ และหนังสือพิมพ์เถื่อนชื่อ "รักชาติ" อีกด้วย เพื่อแจกจ่ายแก่

ผู้ที่เข้ารับการอบรม การแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ จะมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ยังเป็นเหตุผลที่เพียงพอสำหรับจอมพลสฤษดิ์ที่จะไม่ไว้วางใจหนังสือพิมพ์หลาย ๆ ฉบับ จนออกกฎหมายลิดรอนอำนาจของหนังสือพิมพ์อย่างรุนแรง คือประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 17

จากการที่รัฐบาลใช้อำนาจตามมาตรา 17 ในการปราบปรามฝ่ายตรงข้ามด้วยวิธีที่เฉียบขาดรุนแรง ทำให้หนังสือพิมพ์ทั้งหลายต่างเกรงกลัวในความโหดเหี้ยมของมาตรา 17 กัน ดังที่นายประจวบ อัมพะเสวต กล่าวไว้ว่า "ในยุคนี้ไม่มีหนังสือพิมพ์ฉบับใดกล้าแสดงความคิดเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเลย ก็เป็นเพราะความกลัวในอำนาจของมาตรา 17 กัน จอมพลสฤษดิ์แกเอาจริง สั่งประหารศัตรูทางการเมืองหมด แม้แต่พวกโจรผู้ร้าย พวกลอบวางเพลิง แกยังสั่ง ยิงเป้าเลย อย่างนี้ใครจะไปกล้า" (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว)

ดังนั้น การใช้มาตรา 17 ของจอมพลสฤษดิ์ได้ก่อให้เกิดความเกรงขามแก่ประชาชนทั่วไป เป็นการสร้างความเกรงกลัว พร้อม ๆ ไปด้วยความเลื่อมใสในการปราบปรามอันธพาลให้กับประชาชน ซึ่งเปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์สามารถใช้อำนาจเผด็จการในการปกครองประเทศ เพราะทุกสถาบันต่างถูก ลิดรอนอำนาจไว้กับฝ่ายบริหาร รวมทั้งการลิดรอนสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ด้วย ซึ่งนั่นก็เท่ากับประชาชนก็ถูกควบคุม และจำกัดสิทธิ และเสรีภาพในการรับรู้และการแสดงความคิดเห็นไปด้วยเช่นกัน ดังเช่นที่นายสัมผัส พึ่งประดิษฐ์ ได้กล่าวไว้ว่า "เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ก็คือเสรีภาพของประชาชน ในเมื่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ถูกบั่นทอนลงไป ก็เท่ากับเสรีภาพของประชาชนก็ลดน้อยถอยลงไปด้วยเช่นกัน" (สัมผัส พึ่งประดิษฐ์, อดีตนักหนังสือพิมพ์ปฏิวัติ, สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2544)

- ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17

ต่อมาจอมพลสฤษดิ์ก็ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 เพื่อลิดรอนเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างสิ้นเชิง มีการวางระเบียบให้หนังสือพิมพ์ปฏิบัติ โดยการห้ามพิมพ์ข้อความอันเป็นการก่อความไม่สงบเรียบร้อย ภายในบ้านเมือง ดังใจความว่า (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 75 ตอนที่ 85, หน้า 7, 27 ตุลาคม 2501)

"โดยที่การเสนอข่าวและบทความในหนังสือพิมพ์บางฉบับได้เป็นไปในลักษณะที่ไม่สมควร เช่นในบางกรณีเป็นการกระทบกระเทือนพระบรมเดชานุภาพ และในบางกรณีเป็นการ

ส่งเสริมให้เกิดความหลงเชื่อนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือเป็นกลอุบายของคอมมิวนิสต์เพื่อก่อวินบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ ทั้งนี้ อาจส่งผลให้เป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศและความสงบสุขในบ้านเมือง และโดยที่การกระทำดังกล่าวนี้พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่อาจป้องกันและระงับได้โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น คณะปฏิวัติเห็นว่าควรให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่ว่านี้เสียใหม่ในเมื่อได้มีสถานการณ์บัญญัติขึ้นแล้ว แต่เพื่อให้กิจการได้ดำเนินไปด้วยความเหมาะสมในขณะนี้เห็นควรให้มีข้อกำหนดบางประการ เพื่อป้องกันมิให้มีเหตุดังที่ได้กล่าวแล้ว

ซึ่งในข้อ 2 ได้มีการระบุชัดถึงข้อความที่ต้องห้ามจำนวน 8 ข้อ หรือที่นายทองใบทองเปาต์ เรียกว่า “กฎเหล็ก 8 ประการ” โดยระบุว่าหากหนังสือพิมพ์ใดโฆษณาข้อความที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) ข้อความซึ่งเป็นการละเมิดต่อพระมหากษัตริย์หรือเป็นการกล่าวร้ายเสียดสีหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือเหยียดหยาม พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- (2) ข้อความซึ่งเป็นการกล่าวร้าย เสียดสี หรือเหยียดหยามประเทศชาติ หรือปวงชนชาวไทยเป็นส่วนรวมหรือข้อความใด ๆ ที่สามารถจะทำให้ต่างชาติเสื่อมความเชื่อถือไว้วางใจในประเทศไทย รัฐบาลไทย หรือคนไทยโดยทั่วไป
- (3) ข้อความซึ่งเป็นการกล่าวร้าย เสียดสี หรือเหยียดหยาม รัฐบาลไทยหรือกระทรวงทบวงกรมในรัฐบาลอย่างเคลือบคลุมโดยไม่แจ้งให้เห็นว่าได้ทำผิดในเรื่องใด
- (4) ข้อความซึ่งเป็นการแสดงอย่างเคลือบคลุมว่าได้มีความเสื่อมโทรม เลวทราม หรือผิดร้ายเสียหายในรัฐบาลหรือกระทรวงทบวงกรมในรัฐบาลโดยไม่แสดงว่าเป็นเรื่องใดข้อใด
- (5) ข้อความซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือพอเห็นได้ว่าเป็นกลอุบายของคอมมิวนิสต์เพื่อก่อวินบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ
- (6) ข้อความซึ่งเป็นที่จกในลักษณะที่อาจทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตกใจหรือวิตกกังวลหรือเกิดความหวาดกลัว หรือข้อความในลักษณะซึ่งเป็นการปลุกปั่นหรือยุยงให้เกิดความไม่สงบ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือข้อความทำนายนในทางที่อาจก่อให้เกิดความวิตกกังวลแก่ประชาชนในโชคชะตาของบ้านเมือง
- (7) ข้อความซึ่งใช้ถ้อยคำหยาบคาย เป็นทางให้เสื่อมเสียศีลธรรม หรือวัฒนธรรมของชาติ
- (8) ข้อความซึ่งเป็นความลับของทางราชการ

สำหรับโทษของการฝ่าฝืนคำสั่งนี้มีว่า ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตักเตือนหรือยึดหนังสือพิมพ์นั้นทำลายเสีย หรือสั่งถอนใบอนุญาตผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์นั้น”

จากข้อห้ามต่าง ๆ ในประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 ดังกล่าว จึงทำให้หนังสือพิมพ์ในขณะนั้นพากันอยู่ในระเบียบวินัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเรียกร้อย หนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้แต่ยกย่องและสนับสนุนรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ฯ ตลอดเวลา (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว, น. 459)

นอกจากประกาศคณะปฏิวัติที่ 17 ที่กำหนดระเบียบวินัยของหนังสือพิมพ์แล้ว ยังมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับอื่น ๆ อีก ที่จะใช้ในการกำจัดการหนังสือพิมพ์ ดังที่ทองใบ ทองเปาด์ (2537 : 162) กล่าวว่า ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ การใช้อำนาจแบบเด็ดขาดเพื่อกำจัดพวกนอกกรีนทรอยเป็นสิ่งที่ไม่พบเห็นได้อยู่เสมอ เช่น การลงโทษประหารชีวิตผู้ลอบวางเพลิง และกำจัดผู้กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ คำประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2501 ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่สอบสวนมากยิ่งขึ้นในอันที่จะกักขังผู้ต้องหาไว้ตลอดระยะเวลาสอบสวน ยิ่งกว่านั้นคำประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 15 ยังได้กำหนดไว้ว่า คดีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ จำต้องโอนไปขึ้นศาลทหารตามกฎหมายการศึก ในสมัยนี้เหล่าปัญญาชน นักศึกษา และนักหนังสือพิมพ์ ตลอดจนนักการเมืองจำนวนมากที่วิพากษ์วิจารณ์จอมพลสฤษดิ์ รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์ประวัติศาสตร์และสังคมไทย ได้ถูกปราบปรามอย่างรุนแรง ตัวอย่างในกรณีนี้ได้แก่ จิตรภูมิศักดิ์ เป็นต้น

- การใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

นายสมบุรณ์ วรพงษ์ อดีตนักหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย กล่าวว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้นับได้ว่าเป็นสมบัติที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มอบไว้ให้เพื่อควบคุมบุคคลที่รัฐบาลคิดว่าจะก่อความไม่สงบเรียบร้อย ซึ่งถือเป็นกฎหมายครอบจักรวาล เพราะมีการรวมถึงการห้ามตีพิมพ์ข่าวบทความ ภาพที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ (สมบุรณ์ วรพงษ์, อ้างแล้ว)

ภายหลังจากการขึ้นครองอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้แสดงความเป็นเผด็จการอย่างชัดเจน โดยในปี พ.ศ. 2502 จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้อำนาจตามความในพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับนี้ ในการกวาดล้างจับกุมหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวสนับสนุนลัทธิ

คอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย หรือกล่าวพูดถึงประเทศจีนและโซเวียต ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ดังที่ ม.ร.ว. ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุท (2518 : 259) ได้กล่าวไว้ว่า

"...มีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามหลายฉบับที่พยายามแทรกแซงทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม และหนังสือพิมพ์ที่มีแนวโน้มโน้มเอียงไปในทางคอมมิวนิสต์ได้ฉกฉวยโอกาสทำการโฆษณาลัทธิคอมมิวนิสต์ในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์อย่างเปิดเผย พร้อมกับมีการเขียนบทความโจมตี ตำหนักการเมืองบางคนที่ไม่ยอมตัวเป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ ทั้งมีการเขียนข้อความประณาม ประกาศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ไมตรีกับไทยอย่างเสีย ๆ หาย ๆ ในข้อหาว่าเป็นพวกนายทุน และพวกจักรวรรดินิยม มีการเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการเมืองในทางสายกลาง ทั้ง ๆ ที่นโยบายของรัฐบาลขณะนั้นถูกกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่อยู่แล้ว... หนังสือพิมพ์เกาะด่าบางฉบับเหล่านั้น ได้รับเงินทุนสนับสนุนอย่างลับ ๆ จากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังนั้น การเขียนข่าวและบทความใส่โคล้โจมตีรัฐบาลจึงเป็นไปโดยไม่บริสุทธิ์ใจ หากแต่หวังผลประโยชน์ตอบแทนจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ และในขณะเดียวกันก็พยายามโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนโน้มโน้มความสนใจในลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องดำเนินการปราบปรามเสีย ด้วยการจับกุมในเวลาต่อมา

ดังเช่น ในเดือนกรกฎาคม 2502 รัฐบาลได้เบาะแสการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และเข้ากวาดล้างจับกุมโดยฉับพลัน ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2502 โดยหนึ่งในผู้ถูกจับกุมคือ นายศุภชัย ศรีสติ หัวหน้าคณะผู้ก่อการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลได้เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์สารเสรี เรื่อง "มันร้ายยิ่งกว่าศิลา" มีใจความว่า

"...ประวัติศาสตร์บอกกับเราว่า เมื่อแผ่นดินไทยสูญเสียเอกราชนั้น หาใช่เพราะเหตุอื่นไกลไม่ หากแต่เป็นเพราะคนไทยด้วยกันเองเป็นไส้ศึก จึงทำให้ไทยสิ้นอิสรภาพและเอกราชอันเป็นที่รักและหวงแหนไป... ตำรวจจับกุมคณะหนึ่งซึ่งมีพฤติกรรมที่จะนำประเทศไทยไปสู่ระบอบการปกครองอันไม่พึงปรารถนาและไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญปกครองของราชอาณาจักร นั่นคือคอมมิวนิสต์...เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การกระทำใดที่แม้แต่จะเป็นการพยายามก็ตาม ที่จะนำลัทธิอื่นมาสถาปนาแทน จึงเป็นการกระทำอันอกุศลและปรารถนากันไม่ได้"

เพียง 4 วัน หลังจากจับกุม จอมพลสฤษดิ์ก็สั่งประหารชีวิตนายศุภชัย ศรีสติ หัวหน้าคณะผู้ก่อการครั้งนี้ ในฐานะทรยศต่อชาติ ซึ่งหนังสือพิมพ์สารเสรีเสนอข่าวในเช้าวันต่อมาว่า

“ผู้ขายชาติรายแรก ถูกประหารชีวิตตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี โดยมติดคณะรัฐมนตรีแล้ว ตามหลักฐานที่ปราศจากความสงสัยเคลือบแคลง ปรากฏว่านายศุภชัยได้กระทำการอันเป็นการขายชาติ ซึ่งเป็นความผิดอันอุกฤษฏ์ยิ่งกว่าการฆาตกรรม ความผิดอื่นในประมวลกฎหมายอาญา บุคคลผู้ขายชาติผู้นี้ เป็นผู้ดำเนินการตามคำสั่งของ องค์การคอมมิวนิสต์ในต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็กระทำการร้ายเพื่อบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ ซึ่งพฤติกรรมทุกอย่างเป็นการขายชาติ เพื่อป้องกันการกระทำที่เป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศชาติในภายหน้า บุคคลขายชาติผู้นี้จึงต้องได้รับโทษสถานหนัก...จึงอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร และโดยมติดคณะรัฐมนตรีให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ซึ่งก็คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) จัดการประหารชีวิตนายศุภชัย โดยเร็วที่สุด เพื่อรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ และเพื่อเป็นตัวอย่างป้องกันการกระทำที่จะเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศชาติในภายหน้า การประหารชีวิตครั้งนี้ ได้ทำบริเวณเรือนจำบางขวาง”

- พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484

พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 เป็นกฎหมายที่สำคัญอีกฉบับหนึ่งที่จอมพลสฤษดิ์ได้นำมาใช้ในการควบคุมสิทธิ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เนื่องจากมีการตราไว้เพื่อให้อำนาจกับเจ้าพนักงานการพิมพ์ในการตรวจและเซ็นเซอร์ข่าวแล้ว ดังความในมาตรา 8, 9, 35 และ 36 ดังนี้

มาตรา 8 อธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้รักษาการแทนมีอำนาจออกคำสั่งโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ห้ามการส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งสิ่งพิมพ์ใด ๆ อันระบุชื่อไว้ในคำสั่งนั้น โดยมีกำหนดเวลาหรือไม่ก็ได้

มาตรา 9 เมื่อปรากฏว่าได้มีการโฆษณา หรือเตรียมการโฆษณาสิ่งพิมพ์ใด ๆ ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เจ้าพนักงานการพิมพ์อาจมีคำสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยฉะเพาะหรือมีคำสั่งทั่วไป โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือหนังสือพิมพ์รายวัน ห้ามการขายหรือแจกสิ่งพิมพ์นั้น ทั้งให้ยึดสิ่งพิมพ์และแม่พิมพ์นั้นด้วยก็ได้

มาตรา 35 ในคราวที่ประเทศมีเหตุฉุกเฉินหรือตกอยู่ในภาวะสงครามอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้รักษาการแทนมีอำนาจสั่งแก่บุคคลใดหรือประกาศ โดยวิธีใดให้เสนอข้อความทั้งสิ้นที่จะโฆษณาในหนังสือพิมพ์ ให้เจ้าหน้าที่ตรวจข่าวตรวจก่อน

มาตรา 36 เมื่อได้มีการโฆษณาในหนังสือพิมพ์ ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือฝ่าฝืนคำสั่งห้ามตามความในมาตรา 34 เจ้าพนักงานการพิมพ์อาจดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ให้คำตัดเตือนเป็นหนังสือแก่ผู้โฆษณา บรรณาธิการ และหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ ในการให้คำตัดเตือนนี้จะเรียกบุคคลที่กล่าวแล้วไปรับคำอธิบาย และให้ลงลายมือชื่อรับทราบด้วยก็ได้

(2) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้โฆษณา บรรณาธิการ และหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ เสนอเรื่องหรือข้อความที่จะโฆษณาในหนังสือพิมพ์ต่อไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจข่าวตรวจก่อน มีกำหนดเวลาไม่เกินสิบห้าวัน แต่ในการสั่งเช่นนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อได้ให้คำตัดเตือนตาม (1) แล้วและผู้ถูกตัดเตือนไม่ส่งไว้ในคำตัดเตือนนั้น

(3) ในคราวที่มีเหตุฉุกเฉินภายในราชอาณาจักร หรือมีเหตุคับขันระหว่างประเทศหรือมีการสงคราม จะสั่งเป็นหนังสือแก่บุคคลใด ให้เสนอเรื่องหรือข้อความที่จะโฆษณาในหนังสือพิมพ์ต่อไป ให้เจ้าหน้าที่ตรวจข่าวตรวจก่อนหรือสั่งให้พักใช้ หรือถอนใบอนุญาตหรือสั่งงดการเป็นผู้โฆษณา บรรณาธิการ และหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ ผู้นั้นทันที โดยมีกำหนดเวลาหรือไม่ก็ได้ และจะสั่งเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นภายหลังก็ได้

ข. การตรวจข่าวและเซ็นเซอร์

แม้ว่าในตอนแรกจอมพลสฤษดิ์ จะให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ตรวจข่าวและเซ็นเซอร์ แต่สุดท้ายก็มีคำสั่งจับกุมและปิดหนังสือพิมพ์ครั้งใหญ่ และหลังจากนั้นหนังสือพิมพ์ก็ต้องตกอยู่ภายใต้การตรวจข่าวและเซ็นเซอร์ตลอดเวลาแห่งการขึ้นครองอำนาจของจอมพลสฤษดิ์จนกระทั่งสิ้นยุคดังที่ ทักษิณ เฉลิมเตียรณ (2526 : 165) ได้กล่าวถึงท่าทีของจอมพลสฤษดิ์ที่มีต่อหนังสือพิมพ์ว่า

“นโยบายขั้นต้นของจอมพลสฤษดิ์ที่มีต่อหนังสือพิมพ์ ก็คือ การวิงวอนการสนับสนุนของหนังสือพิมพ์ โดยจะไม่ใช้การเซ็นเซอร์ และขอให้หนังสือพิมพ์ให้คำแนะนำตนเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง แต่เพียงชั่วระยะหลังการรัฐประหารรัฐบาลพลโทถนอมเท่านั้น จอมพลสฤษดิ์ก็ได้เปลี่ยน

นโยบายเกี่ยวกับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยการเซ็นเซอร์ขนานใหญ่ รวมทั้งปราบปรามสื่อมวลชนอีกด้วย หลังปี 2502 จอมพลสฤษดิ์มองเห็นแนวทางอนาคตของรัฐบาลของตนแล้ว และความรู้ที่ได้รับจากหนังสือพิมพ์ก็ไม่จำเป็นอีกต่อไป"

ค. การจับกุมและสั่งปิดหนังสือพิมพ์

ภายหลังการปฏิวัติยึดอำนาจรัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร ในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 คณะปฏิวัติก็ได้ประกาศกฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร และในเช้าตรู่ของวันที่ 21 ตุลาคม 2501 ตำรวจสันติบาลนับร้อยได้ออกตรวจค้นและจับกุมนักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ พ่อค้า กรรมการสมาคม และกรรมการสหภาพแรงงานต่าง ๆ โดยผู้ถูกจับกุมได้ถูกส่งไปขังลิ้มที่คุกลาดยาว พร้อมทั้งสั่งปิดหนังสือพิมพ์และโรงพิมพ์จำนวนสิบแห่งในข้อหาทกฏ หนังสือพิมพ์ที่ถูกสั่งปิดได้แก่ ข่าวภาพรายวัน (คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐในปัจจุบัน), เสถียรภาพ, เสียงไทย, เดลิเมต์, บางกอกเดลิเมต์, บางกอกนิวส์, ตงจ้วน, กงหอป้อ, เศรษฐสาร, ปิตุภูมิ, สายธาร, หลักเมือง, เอกชนรายสัปดาห์ รวมทั้งหนังสือพิมพ์เคียกเซียป้อ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ชาวก็ฟาก็ถูกปิดด้วย นอกจากนี้ยังมีสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์ 2 แห่ง ได้แก่ รามินการพิมพ์ และโรงพิมพ์ แสงนคร ก็ถูกปิดเช่นกัน (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว, น. 461) นอกจากนี้ นักหนังสือพิมพ์อีกหลายคนถูกจับทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด และสั่งห้ามการมั่วสุมทางการเมืองโดยเด็ดขาด

นอกจากนั้น จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้อำนาจในการจับกุมบุคคลต่าง ๆ เป็นจำนวนมากที่เห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในข้อหาการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และมีความผิดต่อความมั่นคงต่อรัฐทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักรไว้เป็นจำนวนมาก และจอมพลสฤษดิ์ยังได้เสนอให้มีการยืดระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาเหล่านี้ออกไปโดยไม่มีกำหนด

"...ฯ พณฯ นายกฯ เสนอว่า เพื่อเป็นการขจัดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจควบคุมผู้ต้องหากระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ จึงเห็นสมควรที่จะได้พิจารณาตรากฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาดังกล่าวไว้ได้โดยไม่มีกำหนดเวลา และไม่ต้องอยู่ใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป "กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, คค.0202.1/52 บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 24/2505 (พ.ศ.2505) 5 มิถุนายน 2505 เรื่องตั้งคณะกรรมการพิจารณายกร่างกฎหมายควบคุมผู้ต้องหากว่ากระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์)

เกี่ยวกับกรณีนี้ นายสัมผัส พึ่งประดิษฐ์ ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยเพิ่มเติมว่า “พอหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ขึ้นครองอำนาจ ก็มีการจัดการกับหนังสือพิมพ์ถึง 2 ระลอก คือ

ระลอกที่ 1 คือ หลังการรัฐประหารเมื่อ 20 ตุลาคม 2500 พวกที่อยู่ในแบล็คลิสต์ก็ถูกจับเข้าไปขังคุก มีนักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ ชาวนา ทนายความ พลเรือนถูกจับหมด ส่วนหนังสือพิมพ์ถูกปิด

ระลอกที่ 2 คือ พวกที่กลับจากจีน ซึ่งเดินทางไปในฐานะแขกรับเชิญ มีทั้งนักการเมืองซึ่งมีหัวไปในทางสังคมนิยม เช่น คุณแคล้ว นรปติ และนักหนังสือพิมพ์

ส่วนผมมีชื่ออยู่ในแบล็คลิสต์ตั้งแต่ครั้งถูกจับเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2495 ในกบฏสันติภาพ ผมรู้ตัวว่าต้องโดนก็เลยหลบหนี ลี้ภัยทางการเมืองไปต่างจังหวัด”

การสังจับกุมระลอกที่ 2 คือ ผู้ที่ได้รับเชิญให้ไปทัศนศึกษาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีทั้งพ่อค้า นักหนังสือพิมพ์และประชาชนทั่วไป ซึ่งในจำนวนผู้ถูกจับกุมรวมถึงนักหนังสือพิมพ์คนสำคัญด้วย เช่น นายทองใบ ทองเปาด์ นายจิตร ภูมิศักดิ์ และนายเฉลิม คล้ายนาค ก็ถูกจับด้วย (ยกเว้นนายกุหลาบ สายประดิษฐ์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชามิตร-สุภาพบุรุษและนายสุชาติ ที่ไหวตัวทันก่อนจึงไม่ได้เดินทางกลับมา สำหรับนายกุหลาบได้ใช้ชีวิตอยู่ที่ประเทศจีนจนวาระสุดท้ายของชีวิต) ผู้ที่ถูกจับกุมส่วนใหญ่มักถูกขังขังเล็กน้อย 3 ถึง 5 ปี บางคนก็ตายในคุกโดยไม่มีมีการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมเลย เช่น นายสวัสดิ์ ต้นทสุทธิ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เดลิเมล์รายวัน และนายเฉลิม คล้ายนาค นักข่าวหนังสือพิมพ์เดลิเมล์

เกี่ยวกับกรณีนี้ นายทองใบ ทองเปาด์ อดีตนักหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า “หลังจากเดินทางกลับจากประเทศจีน ผมก็ถูกคุมขังเลย ในข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ แล้วผมก็ถูกขังตลอดสมัยจอมพลสฤษดิ์ จนจอมพลสฤษดิ์ตายผมถึงได้ถูกปล่อยตัวออกมา แต่ขณะที่อยู่ในคุก ผมกับเพื่อนอีกหลายคนก็ได้รับการปฏิบัติอย่างดีกว่าที่คนคุกจะได้รับหลายคนแอบเขียนบทประพันธ์ลักลอบออกมาเผยแพร่นอกคุก เช่น จิตร ภูมิศักดิ์ โดยใช้นามปากกาแทนชื่อจริง” (ทองใบ ทองเปาด์, สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2543)

นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์เองก็โดนจับด้วย ดังตัวอย่างข่าวการจับกุมในวันที่ 9 สิงหาคม 2501 สารเสรีลงข่าวว่า “มีข่าวจับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ฐานหมิ่นผู้บัญชาการทหารสูงสุดว่า จอมพลสฤษดิ์นำเงินโควต้าข้าวจำนวน 90 ล้าน ไปแจกจ่ายทหารตามกรมกองในหัวเมือง และลงข่าวว่าพบแผนล้มระบอบประชาธิปไตย โดยนักการเมืองผู้เสียอำนาจชกโยหนังสือพิมพ์บางฉบับ

และในวันเดียวกันมีข่าวนายแสง เหน็ดระกูด ยื่นฟ้องหนังสือพิมพ์อิสระรายวัน มีนายประสิทธิ์ จินตนากุล เป็นผู้จัดการ และหนังสือพิมพ์เสรีภาพ โดยมีนายปรัชญา ภัณฑาทกร เป็นบรรณาธิการ ในข้อหาใส่ความด้วยข้อความเท็จ

และยังรวมถึงนายประยูร ชื่นสวัสดิ์ และพวกแห่งหนังสือพิมพ์อิสระ ก็ถูกจับในคราวนี้ด้วย โดยหนังสือพิมพ์สารเสรีซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของจอมพลสฤษดิ์ ได้กล่าวโจมตีอย่างรุนแรง ในวันที่ 8 เมษายน 2502 ว่า

“พบคดีขบถรายใหม่ อดีตบรรณาธิการ “สิ่งพิมพ์λευ” ผู้ถือปากกาตำใครต่อใครโดยไร้ความสำนึกจะ เจอคดีขบถอีกคดีในฐานะบ่อนทำลายเสถียรภาพของรัฐบาล... โดยถูกฟ้อง 4 นาย คือ นายประยูร ชื่นสวัสดิ์ อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อิสระ นายศิริ กาฬเกษกรณ์, นายหวด คำเสริมสอน และนายประสิทธิ์ จินตนากุล ในข้อหาโจมตีรัฐบาลในหนังสือพิมพ์อิสระอันเป็นการบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาล และได้ถูกจับกุมครั้งใหญ่ ร่วมกับพวกคอมมิวนิสต์ทั้งหลาย”

รวมทั้งการจับกุมร้อยตรีบุญมี สิทธิประสาท อดีตนักหนังสือพิมพ์เสียงไทย ในข้อหาพัวพันกับใบปลิวคอมมิวนิสต์ ซึ่งต่อมาทางการพบว่านายบุญมีเคยเป็นอดีตนายทหารและอดีตกบฏ “สันติภาพ” นอกจากนี้ตำรวจยังพบว่านายบุญมียังเคยทำงานในสำนักข่าวทาสส์ของรัสเซียด้วย (สยามนิกร, 1 กรกฎาคม 2502)

จากการกวาดล้างจับกุมนักหนังสือพิมพ์ดังกล่าวทำให้นักหนังสือพิมพ์ในขณะนั้นต้องกระเซ็นกระสายหนีเอาตัวรอดกันไป โดยนายสมผัส ฝั่งประดิษฐ์ กล่าวไว้ว่า “...จริงอยู่แม้ว่าในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ไม่มีการข่านักหนังสือพิมพ์อย่างในสมัยจอมพล ป. แต่หนังสือพิมพ์ถูกสั่งปิดหมดเลย และไม่ให้มีการเปิดใหม่ด้วย ทำให้นักหนังสือพิมพ์ตกงานกันเป็นแถว สิทธิ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของจอมพลสฤษดิ์...และจากนโยบายการจับกุมนักหนังสือพิมพ์ครั้งนั้น ทำให้นักหนังสือพิมพ์บ้างถูกจับ บ้างหนีเพื่อเอาตัวรอด ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 พวก คือ 1. พวกที่ถูกจับ 2. พวกที่ลี้ภัย ซึ่งพวกนี้จะมี 2 กลุ่ม คือ – พวกที่ลี้ภัยไปต่างประเทศ เช่น คุณกุลหลาบ สายประดิษฐ์ ที่ต้องลี้ภัยไปอยู่ประเทศจีน จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต และอีกพวกคือ – พวกดำดิน ระเบิดร้อนไปทั่วในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งผมอยู่ในพวกนี้ ชีวิตในช่วงนี้ต้องหลบหนี ตลอดเวลา ซึ่งรวมทั้งชีวิตของนักหนังสือพิมพ์คนอื่น ๆ ด้วย ที่ไม่มีความเป็นอิสระเลย” (สมผัส ฝั่งประดิษฐ์, อ้างแล้ว)

นอกจากนี้ยังมีการสั่งปิดโรงพิมพ์ นั้น ก็มีปรากฏให้เห็นด้วย ดังในวันที่ 6 สิงหาคม 2502 พลตำรวจเอกไสว ไสวแสนยากร อธิบดีกรมตำรวจสั่งปิดโรงพิมพ์ "สามิต" ฐานขัดคำสั่งคณะปฏิวัติ

"มีคำสั่งพลตำรวจเอกไสว ไสวแสนยากร อธิบดีกรมตำรวจ ในฐานะเจ้าพนักงานการพิมพ์จังหวัดพระนครและธนบุรี ได้สั่งปิดโรงพิมพ์ "สามิต" ตั้งแต่วันที่ 6 สิงหาคม 2502 เป็นต้นไป เนื่องจากโรงพิมพ์สามิตได้พิมพ์หนังสือพิมพ์ "สามสาส์น" ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ออกใหม่โดยไม่ได้รับการอนุญาต เป็นการฝ่าฝืนคำสั่งของคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 จึงสั่งให้ปิด โรงพิมพ์แห่งนี้ และยึดหนังสือพิมพ์สามสาส์นทั้งหมด และมีให้มีการจำหน่ายแจกอีกต่อไป นับว่าเป็นโรงพิมพ์ที่ 4 ที่พิมพ์หนังสือพิมพ์โดยไม่ได้รับอนุญาตและถูกสั่งปิด ยึดแทนพิมพ์ มิให้ดำเนินการพิมพ์ต่อไปโดยไม่มีกำหนด" (สยามนิกร, 8 สิงหาคม 2502)

การที่หนังสือพิมพ์ถูกสั่งปิดจำนวนมาก ทำให้หนังสือพิมพ์ได้มีการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกคำสั่งปิดหนังสือพิมพ์ภายหลังจากที่มีการปฏิวัติ รวมทั้งขอให้รัฐบาลอนุมัติให้กับผู้ที่ขอออกหนังสือพิมพ์ด้วย เพื่อช่วยเหลือนักหนังสือพิมพ์ที่ว่างงานให้มีงานทำ แต่พลตำรวจโท ประเสริฐ รุจิรวงศ์ รองอธิบดีกรมตำรวจชี้แจงว่าไม่สามารถกระทำได้ โดยอ้างว่าต้องรอการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน (สยามนิกร, 23 มีนาคม 2502)

ตัวอย่างการเรียกร้องความเห็นอกเห็นใจจากรัฐบาลของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ

"...ตามที่อธิบดีกรมตำรวจในฐานะเจ้าพนักงานการพิมพ์จังหวัดพระนครและธนบุรี ได้เตือนหนังสือพิมพ์ให้ระมัดระวังในการเสนอข่าวและหาความให้มาก ๆ ก่อน อย่าให้มีการเสียดสีและผิดทำนองคลองธรรม การเตือนครั้งนี้ถือเป็นครั้งสุดท้าย ต่อไปจะไม่มีการผ่อนปรนอีก...หนังสือพิมพ์ได้ถูกตั้งข้อสงสัยแก่ตว่ามักเสนอข่าวด้านร้ายมากกว่าด้านดี รวมทั้งบทความก็ยกเอาแต่ข่าวร้ายมาวิจารณ์ออกความเห็น ความรู้สึกดังกล่าวนี้ เป็นความรู้สึกของนักปกครองทั่วไป ซึ่งน่าจะมีการปรับความเข้าใจกันบ้างพอสมควร ดังนั้นถ้าจะพิจารณาด้วยใจเป็นกลาง หนังสือพิมพ์ได้ปฏิบัติหน้าที่พอสมควรแก่ฐานะและสถานการณ์ของบ้านเมืองทุกประการ และเมื่อพูดถึงความร่วมมือที่หนังสือพิมพ์ให้กับรัฐบาลในปัจจุบันนี้ รัฐบาลคงจะไม่ปฏิเสธว่า ถ้าหนังสือพิมพ์ไม่ให้ความร่วมมือ ประชาชนก็จะไม่มีโอกาสรู้เลยว่า รัฐบาลได้ทำอะไร หรือไม่ทำอะไรแก่เขาบ้าง ดังนั้น ก่อนที่จะตัดสินใจจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งกับหนังสือพิมพ์ จึงควรเอาความเห็นอกเห็นใจหนังสือพิมพ์ที่เคยอุปถัมภ์ค้ำจุนกันมากับ

รัฐบาล และปฏิบัติกับหนังสือพิมพ์อย่างนุ่มนวล ซึ่งจะเป็นผลให้ประชาชนเป็นใจนิยมรัฐบาลมากขึ้น” (สยามรัฐ, 4 มิถุนายน 2502)

ในการจับกุมนักหนังสือพิมพ์และการสั่งปิดหนังสือพิมพ์และโรงพิมพ์ต่าง ๆ นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ดังที่กล่าวมาแล้ว โดยที่จอมพลสฤษดิ์ได้ให้ความเห็นในกรณีดังกล่าว เนื่องในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติกับข้าราชการทหารและพลเรือน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2502 ว่า

“...ในการสั่งปิดหนังสือพิมพ์และจับกุมผู้ที่แฝงตัวอยู่ภายใต้นามของนักหนังสือพิมพ์ อันเป็นนามที่มีเกียรติ กระทำการเป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ที่พยายามแต่จะสร้างความระส่ำระสายขึ้นในประเทศ โดยจอมพลสฤษดิ์ได้กล่าวเน้นว่า...ในด้านหนังสือพิมพ์เรามองเห็นได้ชัดก่อนการปฏิวัติมีแต่หนังสือพิมพ์ปากร้าย หนังสือพิมพ์ที่ยุแหยให้แตกสามัคคีในชาติ ที่จะขายได้ปริมาณมากก็คือ หนังสือพิมพ์พวกนี้สามารถเอาชนะหนังสือพิมพ์ที่ดี ถึงกับเห็นชัดว่าถ้าปล่อยให้สภาพการณ์อันนี้เป็นอยู่ ต่อไปจิตใจของคนทั้งบ้านทั้งเมืองจะถูกชักจูงไปในทางปรบกำหัดโคนซึ่งกันและกัน ไม่มีทางจะสร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันในชาติได้ครั้นมาถึงเวลานี้ เมื่อได้ปิดทางร้ายเสียแล้ว หนังสือพิมพ์ที่ดีก็ขายได้ปริมาณมากและมีการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านวิชาการและในด้านแสดงความคิดเห็นที่เป็นธรรม ช่วยให้การศึกษาระดับประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ...ข้าพเจ้าได้ยินคนเขาพูดกันว่า “เดี๋ยวนี้ทำหนังสือพิมพ์ที่ดีก็ขายได้ ไม่จำเป็นต้องทำหนังสือพิมพ์ที่ร้ายจึงมีคนซื้อ” (สยามนิกร, 22 ตุลาคม 2502)

นอกจากการปราบปรามหนังสือพิมพ์แล้ว จอมพลสฤษดิ์ ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองบ้านเมือง มีการสั่งยิงเป้านักวางเพลิงในเดือนพฤศจิกายน 2501 มีการจับกุมพวกอันธพาลซึ่งเบ่งบานรัศมีขึ้นมาในสมัย พล.ต.อ.เผ่า ซึ่งอ้างว่า “เลี้ยงโจร เพื่อปราบโจร” สั่งเผาฝิ่นที่ท้องสนามหลวง สั่งยิงเป้าผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของจอมพลสฤษดิ์ ทำให้ไม่มีใครหาญกล้ามาท้าทายอำนาจเผด็จการของเขาได้ แม้แต่หนังสือพิมพ์สารเสรีเองก็ตาม

จากเหตุการณ์ดังกล่าว เท่ากับเป็นการยืนยันถึงความเอาจริงของรัฐบาลยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังนั้นผู้วิจยจึงไม่ปรากฏเห็นมีหนังสือพิมพ์ฉบับใดกล้าออกมาแสดงความคิดเห็นคัดค้านถึงความ โหดเหี้ยมเฉียบขาด หรือแม้แต่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในเรื่องอื่น ๆ เลย

ซึ่งสุดท้ายหนังสือพิมพ์ก็ต้องหาทางออกให้กับตนเองด้วยการงดเสนอข่าวต้องห้ามทั้งหลาย และหันไปเสนอข่าวชาวบ้านแทน

สัมผัส พึ่งประดิษฐ์ กล่าวว่า “หนังสือพิมพ์ในช่วงนั้น จึงได้แต่เสนอข่าวไร้สาระ ข่าวแม้คำตบตีกัน ข่าวอาชญากรรม นวนิยายไร้สาระ แม้แต่หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยเองก็ต้องเปลี่ยนแนวไปเลย จากที่เคยเน้นเสนอข่าวการเมือง ก็ไปเสนอเป็นข่าวชาวบ้านแทน “ (สัมผัส พึ่งประดิษฐ์, อ้างแล้ว)

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พบว่า แม้ว่าหนังสือพิมพ์จะหันไปเสนอข่าวชาวบ้าน ก็ใช่ว่าจะไม่ถูกรัฐบาลตักเตือน เพราะปรากฏว่าในวันที่ 30 กันยายน 2502 พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้กล่าวว่า “หนักใจการเสนอข่าวคดีฆาตกรรมของหนังสือพิมพ์ที่ ชอบทำให้เป็นข่าวใหญ่เกินจริง” ซึ่งหนังสือพิมพ์สยามนิกรได้นำมาลงในวันเดียวกัน ความว่า

“...การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับคดีฆาตกรรมเกี่ยวกับเรื่องขู่สาว ซึ่งเป็นเรื่องซึ่งรักหักสวาทมักเสนอข่าวเกินจริง ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากหนังสือพิมพ์ให้เสนอข่าวให้ตรงกับความเป็นจริง เป็นไปอย่างข่าวปกติ อย่าได้เสนอข่าวให้ใหญ่โตนัก เพราะจะเป็นผลเสียแก่ด้านสวัสดิการของประชาชน และในด้านชีวิตจิตใจ และการเสนอข่าวในขณะนี้ก็มีข้อสันนิษฐานต่าง ๆ ที่ขัดกับของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงขอให้เสนอข่าวไปตามความจริง เพราะการสันนิษฐานอาจทำให้คนไม่ผิดต้องเข้าคุกและอาจทำให้เสียรูปคดีได้” (สยามนิกร, 30 กันยายน 2502)

นอกจากนี้ยังมีหนังสือเดือนออกมาถึงหนังสือพิมพ์ทุกฉบับอีกจำนวนมาก ดังจะได้กล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

ค. การออกหนังสือเดือนหนังสือพิมพ์

ช่วงปลายปี พ.ศ. 2501 พล.ต.อ. ไสว ไสวเสนยากร อธิบดีกรมตำรวจชี้แจงกับผู้แทนหนังสือพิมพ์ว่า

“...การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ดี ใคร ๆ ก็ชอบ อธิบดีกรมตำรวจก็ชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ให้เสรีภาพแก่ประชาชนโดย

ทั่วไป รวมทั้งการพูดและการเขียนด้วย แต่ว่าบัดนี้ เสรีภาพของบุคคลในด้านนี้ชักจะเกินขอบเขตไปเสียแล้ว...ได้เฝ้าดูพฤติกรรมเช่นนี้มาด้วยความอดทน เพราะถือว่าแผ่นดินไทยจำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิของแต่ละบุคคลดังกล่าวแล้ว สำหรับในเรื่องการเขียนนั้น มีพระราชบัญญัติการพิมพ์คอยควบคุมอยู่ แต่พระราชบัญญัตินี้ก็มีการควบคุมบทลงโทษแต่เพียงบางเบา มีสำคัญอยู่เพียงประการเดียวคือ อย่าขีดเขียนสิ่งที่ขัดต่อระเบียบของบ้านเมือง และอย่าทำลายความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งอธิบดีกรมตำรวจกล่าวว่า ไม่เคยที่จะใช้อำนาจอันรุนแรงแก่หนังสือพิมพ์ใดเลย เคยแต่ตักเตือนหรือยึดหนังสือพิมพ์ที่เห็นว่าเป็นอันตรายต่อความสงบสุขเท่านั้น หนังสือพิมพ์หลายฉบับทั้งที่มีอยู่เก่าและมาใหม่ ซึ่งได้ลงถ้อยคำให้ร้าย จนบางคนทนไม่ได้ถึงกับต้องฟ้องร้องกันก็มีหนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวในทำนองกล่าวร้ายรัฐบาลหาว่าโกงกิน ซึ่งการกระทำเช่นนี้เป็นการทำลายล้างรัฐบาลโดยแจ้งชัด เหตุใดหนังสือพิมพ์จึงไม่กล่าวไปโดยแจ้งชัด แสดงหลักฐานอันแน่นอนว่า บุคคลใดผู้ใด ได้กระทำการคอร์รัปชันโกงกิน ก็พูดกันให้ชัดแจ้งเป็นคน ๆ ไป แต่การกล่าวรวม ๆ เช่นนี้ เป็นการมุ่งทำลายรัฐบาลอย่างมีเจตนาเป็นที่สุด บางฉบับยังกล่าวสิ่งใดลงไปพล่อย ๆ ไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นในวงการรัฐบาล.....การที่กรมตำรวจได้ปล่อยปละละเลยมาจนบัดนี้นั้น ก็ต้องการรักษาไว้ซึ่งจิตใจซึ่งกันและกัน ไม่อยากจัดการอะไรที่รุนแรง ต้องการให้อะลุ่มอล่วยตักเตือน โดยเข้าใจว่าเมื่อรู้สำนึกแล้วก็คงจะกลับตัวกลับใจกระทำการเสียใหม่ให้อยู่ในกรอบ อยู่ในขอบเขตดีของกฎหมาย แต่เมื่อไม่ยอมทำไปเช่นนั้น จึงขอเตือนเป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายว่า ต่อจากนี้ไปก็จะได้จัดการกันโดยเด็ดขาด” (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, อธิบดีประมุขผู้แทนหนังสือพิมพ์, 2501, หน้า 2142)

จากข้อความดังกล่าว แสดงว่ารัฐบาลจะไม่มี ความอดทนอีกต่อไป และในที่สุด รัฐบาลก็ออกมาควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดทั้งหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามและหนังสือพิมพ์ที่เป็นของจอมพลสฤษดิ์เอง ซึ่งเท่าที่ผ่านมาผู้วิจัยเพียงจะเห็นปรากฏการควบคุมหนังสือพิมพ์ที่เป็นของรัฐบาลเองในรัฐบาลยุคนี้ โดยจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

ต่อมา รัฐบาลก็ได้ออกคำเตือนหนังสือพิมพ์ครั้งสุดท้ายให้เสนอข่าวดีเพื่อก่อ โดยมี พล.ต.อ.ไสว ไสวแสนยากร อธิบดีกรมตำรวจได้แถลงกับหนังสือพิมพ์ว่า (สยามนิกร, 26 กุมภาพันธ์ 2502)

“...ให้หนังสือพิมพ์ร่วมมือในการเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา อย่าลงข่าวลือ และให้หาข้อเท็จจริงของข่าวเสียก่อน ในกรณีขอให้หนังสือพิมพ์อย่าลงข่าวโยกย้ายหรือหน่วยราชการก่อน

ที่จะมีคำสั่งออกมา รวมทั้งห้ามเสนอข่าวที่ทางการปกปิดด้วย ถ้าหากจะเป็นการดี ก็ขอให้ตีเพื่อออกอย่าตีเพื่อทำลาย...”

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ตลอดระยะเวลาการขึ้นครองอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ได้มีหนังสือเตือนและคำสั่งห้ามหนังสือพิมพ์ออกมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อควบคุมหนังสือพิมพ์ในเรื่องต่าง ๆ ที่รัฐบาลเห็นว่าอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ ดังเช่น

- วันที่ 22 พฤษภาคม 2502 อธิบดีกรมตำรวจ ได้มีหนังสือลงวันที่ 21 พฤษภาคม 2502 เรื่อง “ห้ามการขาย แจกจ่ายหนังสือพิมพ์ที่โฆษณาภาพหวาดเสียว ลามกอนาจาร” ไปยังเจ้าของ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในพระนครและธนบุรี ความว่า

“ด้วยปรากฏว่าในระยะนี้หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ได้พากันพิมพ์ภาพที่หวาดเสียว เช่น ภาพคนตาย ภาพลามกอนาจาร ออกโฆษณาประกอบข่าว สารคดี บทความ เรื่องอ่านเล่นอื่น ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกกระทบต่อจิตใจ และอาจเข้าใจไปว่า สภาพการณ์บ้านเมืองเต็มไปด้วยความไม่ปกติสุขและเสื่อมเสียศีลธรรม อันนับเนื่องได้ว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน...เจ้าพนักงานการพิมพ์สำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรี อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ 2484 จึงสั่งห้ามการขายแจกจ่ายหนังสือพิมพ์ซึ่งโฆษณาภาพหวาดเสียว และลามกอนาจารดังกล่าวตั้งแต่นี้เป็นต้นไป” (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เรื่อง ห้ามการขาย แจกจ่ายหนังสือพิมพ์ภาพลามกอนาจาร หวาดเสียว (2502), หน้า 1760)

- วันที่ 4 มิถุนายน 2502 อธิบดีกรมตำรวจเตือนให้หนังสือพิมพ์ระงับการเสนอข่าวตื่นเต้น หวาดเสียว ทำข่าวเล็กให้เป็นข่าวใหญ่ (สยามรัฐ, 4 มิถุนายน 2502)

- วันที่ 30 กันยายน 2502 พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้มีคำเตือนหนังสือพิมพ์ ความว่า

“...การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับคดีฆาตกรรมเกี่ยวกับเรื่องขู่สาว ซึ่งเป็นเรื่องชิงรักหักสวาทมักเสนอข่าวเกินจริง ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากหนังสือพิมพ์ให้เสนอข่าวให้ตรงกับความเป็นจริง เป็นไปอย่างข่าวปกติ อย่าได้เสนอข่าวให้ใหญ่โตนัก เพราะจะเป็นผลเสียแก่ด้าน

สวัสดิการของประชาชน และในด้านชีวิตจิตใจ และการเสนอข่าวในขณะนี้ก็มีข้อสันนิษฐานต่าง ๆ ที่ขัดกับของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงขอเตือนให้เสนอข่าวไปตามความจริง เพราะการสันนิษฐานอาจทำให้คนไม่ผิดต้องเข้าคุกและอาจทำให้เสียรูปคดีได้" (สยามนิกร, 30 กันยายน 2502)

- วันที่ 3 ธันวาคม 2502 พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีประกาศเตือนหนังสือพิมพ์ทุกฉบับว่า "อย่าเสนอข่าวลวงหน้าให้ถือหลักสังเกตนโยบายของชาติ" ขอให้เป็นไปในรูปข่าวแต่อย่างเดียว อย่าสันนิษฐาน หรือแต่งเติมออกไปเอาเอง ขอให้หนังสือพิมพ์ถือหลักโดยสังเกตนโยบายของชาติที่กำลังเป็นอยู่กับประเทศเพื่อนบ้าน อย่าเสนอข่าวล้าหน้า โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ที่อยู่ในความนิยมของประชาชน ถ้าไปทำเข้าก็จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและเกิดความเสียหาย สำหรับกรณีกัมพูชาขอให้สงบใจไว้บ้าง เพราะเราเป็นประเทศเอกราชมานานนับพันปี ให้ถือว่าเราเป็นผู้ใหญ่ การที่เราจะไปตอบโต้ด้วยนั้นจะกลายเป็นว่าผู้ใหญ่ทะเลาะกับเด็ก" (สยามรัฐ, 3 ธันวาคม 2502)

- วันที่ 22 มกราคม 2503 พลตำรวจโทประเสริฐ รุจิรวงศ์ รองอธิบดีกรมตำรวจ แทนอธิบดีกรมตำรวจ ได้มีหนังสือเตือนเจ้าของ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เรื่อง "ให้งดเว้นการพาดหัวข่าวตื่นเต้น" ทำนองทำให้คนเข้าใจผิด ทั้ง ๆ ที่เนื้อข่าวข้างในไม่มีสาระสำคัญใด ๆ เลย ซึ่งเป็นการพาดหัวข่าวเพื่อหวังผลกำไรในการค่านั้น ขอให้เลิกเสียที เพราะเป็นการฝ่าฝืนประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 และพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ข1/มท3 1 6, เรื่อง เตือนหนังสือพิมพ์ให้งดการพาดหัวข่าวตื่นเต้น 2503, น. 323)

- วันที่ 22 มกราคม 2503 พลตำรวจโทประเสริฐ รุจิรวงศ์ รองอธิบดีกรมตำรวจ แทนอธิบดีกรมตำรวจ ได้มีหนังสือเตือนเจ้าของ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เรื่อง "ให้ระงับการโฆษณาบอกใบ้สลากกินแบ่ง" เพราะทางการประสงค์จะปราบปรามการเล่นการพนันสลากกินแบ่งรวบให้หมดสิ้นโดยเด็ดขาด หากปรากฏยังมีการละเลยหรือฝ่าฝืนก็จำเป็นต้องพิจารณาดำเนินการโดยเด็ดขาดต่อไป (เพ็ญอ้างถึง, น. 323)

- วันที่ 8 มิถุนายน 2503 มีคำสั่งเรื่อง "ให้หนังสือพิมพ์งดเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีอาชญากรรม" เพราะเหตุเนื่องจากในขณะนี้หนังสือพิมพ์หลายฉบับมักเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมไปในทำนองก่อให้เกิดความตื่นเต้น โดยเฉพาะการพาดหัวข่าวเป็นต้นว่า คดีข่มขืนลามกอนาจาร โดยใช้ถ้อยคำบรรยายในหัวข่าวและเนื้อข่าวที่ไม่สมควร สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ในบางครั้ง

หนังสือพิมพ์บางฉบับเสนอข่าวไปในทำนองเหมือนเจ้าหน้าที่ไม่มีสมรรถภาพในการให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนเพียงพอ รองอธิบดีกรมตำรวจ พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ จึงขอตัดเตือนหนังสือพิมพ์ขอให้งดการพาดหัวข่าวเรื่องคดีข่มขืน คดีลามกอนาจารไปในทำนองทำให้เกิดความ ตื่นเต้น หรือด่าใช้ถ้อยคำที่ไม่สมควร มิฉะนั้นกรมตำรวจจะดำเนินการตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ต่อไป (สยามรัฐ, 9 มิถุนายน 2503)

- วันที่ 12 มิถุนายน 2503 รองอธิบดีกรมตำรวจ พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ ขอร้องหนังสือพิมพ์ทุกฉบับเกี่ยวกับการเสนอข่าวโดยเฉพาะข่าวลือ ข่าวที่แพร่ออกไปโดยไม่ได้รับการยืนยัน ซึ่งถ้าหากมีข้อสงสัยก็ควรสอบถามมายังรองอธิบดีกรมตำรวจก่อนที่จะนำลงพิมพ์ ทั้งนี้อาจเกิดความผิดพลาดได้ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหาย เพราะขณะนี้ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลและพวกคอมมิวนิสต์มักปล่อยข่าวลือออกมา ซึ่งมักจะเป็นข่าวที่ก่อให้เกิดความหวาดหวั่นในหมู่ประชาชน เพื่อหวังผลทางการเมือง จึงขอความร่วมมือจากหนังสือพิมพ์ในการรักษาความสงบของบ้านเมือง (สารเสรี, 12 มิถุนายน 2503)

ง. ทูบแทนพิมพ์

หลังจากการปฏิวัติเพียง 1 ปี จอมพลสฤษดิ์ ได้สั่งปฏิบัติการทูบแทนพิมพ์เพื่อขำระความแค้น อันเนื่องมาจากที่ถูกหนังสือพิมพ์อิสระรายวันโจมตีอย่างรุนแรง โดยมีนายประยูร ชื่นสวัสดิ์ เป็นผู้อำนวยการ และนายสง่า สุทธิพันธ์ เป็นบรรณาธิการ เกี่ยวกับกรณีนี้นายประจวบ อัมพะเสวต ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า

"หนังสือพิมพ์อิสระขึ้นหัวด่าว่า "ไอ้ मामแตก" "ไอ้ลิงบ้ากาม" และ "ไอ้พวกพรรคชาติสังคัง" บ่อยครั้ง ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการต้อนจอมพลสฤษดิ์หน้าเหมือนลิงและมีเดือยที่ขา"

ซึ่งต่อมาจอมพลสฤษดิ์สั่งให้แกข่าว นายประยูรก็ไม่แกе ข้ายังกล้าพูดจาปะทะคารมกับจอมพลสฤษดิ์อย่างไม่กลัวเกรงอิทธิพลจากเผด็จการ....การที่หนังสือพิมพ์อิสระกล้าโจมตีจอมพลสฤษดิ์ จอมเผด็จการที่มีมาตรา 17 ซึ่งให้อำนาจเต็มที่กับรัฐบาลในการกำจัดฝ่ายตรงข้ามได้อยู่ในกำมือ ดังนั้นจึงไม่น่าสงสัยเลยที่หนังสือพิมพ์อิสระจะโดนทหารจำนวน 15 นาย บุกเข้ากองบรรณาธิการ ของโรงพิมพ์วิบูลกิจ อันเป็นสำนักงานของหนังสือพิมพ์อิสระ ใช้ค้อนขนาด 8 ปอนด์ทุบลงไปตีที่แทนพิมพ์ จนเสียหายพังยับเยินไม่สามารถใช้งานได้" (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว)

จากเหตุการณ์ครั้งนี้เองทำให้หนังสือพิมพ์ "อิสระ" ต้องปิดตัวเองลง หลายคนในหนังสือพิมพ์อิสระต้องบอกเลิกอาชีพหนังสือพิมพ์ตลอดไป

จ. การปราบปรามหนังสือพิมพ์จีน

วิภา อุตมฉันทน์ และคณะ (2528 : 23) กล่าวว่า การขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 เป็นยุคของการคุมกำเนิดหนังสือพิมพ์ โดยการปิดกั้นเสรีภาพและความเติบโตของหนังสือพิมพ์ มีการสั่งปิดหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาเอียงซ้ายทั้งหมด คงเหลือเพียงหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนฝ่ายขวา ...หนังสือพิมพ์รายวันภาษาจีนในปลายปี พ.ศ. 2501 จึงเหลือเพียง 3 ฉบับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ได้มีหนังสือพิมพ์จีนออกมา 1 ฉบับ โดยมีกรมประชาสัมพันธ์เป็นเจ้าของ รวมมีหนังสือพิมพ์จีนออกดำเนินการในช่วงนี้ 4 ฉบับ ได้แก่ ชิงเสียนเยอะเป่า ชื่อเจี้ยเยอะเป่า หรือหนังสือพิมพ์สากล จงหวาเยอะเป่า และจิงหวาเยอะเป่า ซึ่งหนังสือพิมพ์จีนทั้ง 4 ฉบับนี้ ได้ผูกขาดหนังสือพิมพ์จีนมาจนถึงปี พ.ศ. 2513

นับได้ว่า ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นช่วงที่กิจการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ตกอยู่ในสภาพที่ซบเซามาก ความเคลื่อนไหวที่คึกคักของหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับเสื่อมหายไป ด้วยนโยบายที่ปิดกั้นเสรีภาพการเคลื่อนไหวของชาวจีน ชุมชนชาวจีนถูกจับจ้องเป็นพิเศษจากฝ่ายราชการ ในฐานะที่อาจเป็นแหล่งแทรกซึมและเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะในวงการหนังสือพิมพ์จีน ต้องตกอยู่ภายใต้การกวดขันอย่างหนัก รัฐบาลไม่อนุญาตให้หนังสือพิมพ์จีนฉบับใหม่ ๆ เปิดดำเนินการขึ้น ส่วนหนังสือพิมพ์จีนฉบับที่ดำเนินการอยู่แล้ว ต่างยึดมาตรการตรวจสอบตนเอง ไม่เสนอสิ่งใดที่จะเป็นการทำร้ายขัดขวางต่อนโยบายจำกัดเสรีภาพของฝ่ายรัฐบาล (วิภา อุตมฉันทน์ และคณะ, 2528 : 23)

ฉ. ห้ามวิพากษ์วิจารณ์ต่างประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยิ่งทำให้ประเทศไทยเปิดรับแนวคิดทางตะวันตกเข้ามามาก จนมองดูเหมือนว่าประเทศไทยเดินตามสหรัฐฯ สร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนและนักหนังสือพิมพ์บางส่วน โดยเฉพาะกับหนังสือพิมพ์ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์โจมตีสหรัฐฯ ไม่เว้นแม้แต่หนังสือพิมพ์สารเสรีที่เป็นของจอมพลสฤษดิ์เอง ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับสหรัฐฯ เป็นอย่างมาก ดังนั้น รัฐบาลจึงหาวิธีการจัดการควบคุมหนังสือพิมพ์

โดยเด็ดขาด รัฐบาลจึงมีหนังสือเตือนถึงหนังสือพิมพ์ห้ามวิพากษ์วิจารณ์การเมืองต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้วิจัยสามารถพบได้ว่า นอกจากจะมีการควบคุมหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามแล้ว ยังมี การควบคุมหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลเองด้วย เนื่องจากขัดคำสั่งในการห้ามวิพากษ์วิจารณ์สหรัฐฯ ซึ่งผู้วิจัยไม่เคยเห็นปรากฏมาก่อนในรัฐบาลยุคก่อน ๆ ดังนั้น เพื่อความเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงได้แบ่งผลกระทบของการควบคุมในลักษณะของการห้ามวิพากษ์วิจารณ์ต่างประเทศเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

- ผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม
- ผลกระทบกับหนังสือพิมพ์ที่เป็นของรัฐบาล

โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

ในช่วงแรก ๆ ของการรัฐประหารผู้วิจัยพบว่ายังคงมีการวิพากษ์วิจารณ์ต่อนโยบายต่างประเทศ ดังที่ พล.ต.อ.อำนวย ชัยโรจน์ เจ้ากรมข่าวทหารได้กล่าวว่า “ความไม่พอใจของประชาชน มี 2 ประการ คือ การที่ รัฐบาลดำเนินนโยบายตามหลังอเมริกามากเกินไป และไม่พอใจว่าความช่วยเหลือจากสหรัฐนั้นเป็นความช่วยเหลือที่มีข้อผูกมัด ประการต่อมาคือ การผูกมัดตนเองกับองค์การ สปอ. ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นการชักศึกเข้าบ้าน และเห็นว่าเพื่อนบ้านเช่น เขมร พม่า อินโดนีเซีย ก็ไม่มีสัญญาผูกมัดจึงดำเนินนโยบายอิสระได้ยิ่งกว่าไทย (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบัน, ก/ป 7/2500/ สร.9 เรื่องสำนักนายกรัฐมนตรี, สารเสรี 24 กันยายน 2500)

นอกจากการวิพากษ์วิจารณ์สหรัฐอเมริกาแล้ว หนังสือพิมพ์ยังมีการกล่าววิจารณ์การเมืองภายในประเทศกัมพูชา จนเป็นเหตุให้เจ้าสีหนุ ผู้นำประเทศกัมพูชาในขณะนั้นได้มอบให้นายขอนแก่น รัฐมนตรีต่างประเทศมาร้องรัฐบาลไทย โดยผ่านนายถนัด คอมันตร์ เอกอัครราชทูตไทยในสหรัฐอเมริกาให้ระงับการวิพากษ์วิจารณ์กัมพูชาอย่างรุนแรงของหนังสือพิมพ์ไทย (สยามนิกร, 27 พฤศจิกายน 2502)

ซึ่งต่อมาในวันที่ 3 ธันวาคม 2502 พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีประกาศเตือนหนังสือพิมพ์ทุกฉบับว่า “อย่าเสนอข่าวลวงหน้าให้ถือหลักสังเกตนโยบายของชาติ” ขอให้เป็นไปในรูปข่าวแต่อย่างเดียว อย่าสันนิษฐาน หรือแต่งเติมออกไปเอง ขอให้หนังสือพิมพ์ถือหลักโดยสังเกตนโยบายของชาติที่กำลังเป็นอยู่กับประเทศเพื่อนบ้าน อย่าเสนอ

ข่าวล้าหน้า โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ที่อยู่ในความนิยมของประชาชน ถ้าไปทำเข้าก็จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและเกิดความเสียหาย สำหรับกรณีกัมพูชาขอให้สงบใจไว้บ้าง เพราะเราเป็นประเทศเอกราชมานานนับพันปี ให้ถือว่าเราเป็นผู้ใหญ่ การที่เราจะไปตอบโต้ด้วยนั้นจะกลายเป็นว่าผู้ใหญ่ทะเลาะกับเด็ก" (สยามรัฐ, 3 ธันวาคม 2502)

จากเหตุการณ์การกล่าววิพากษ์วิจารณ์ต่างประเทศนั้น จึงมีหนังสือเตือนจากรัฐบาล ห้ามการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา เพราะจะกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้หนังสือพิมพ์ถูกลดบทบาทในหน้าที่ของการเป็นเวทีสะท้อนความคิดเห็น และไม่สามารถเป็นสุนัขเฝ้าบ้านที่คอยรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามความจริงได้ นอกจากนี้รัฐบาลจะแถลงออกมาเท่านั้น ซึ่งถือเป็นข้อมูลเพียงด้านเดียว และอาจไม่ตรงต่อความจริงก็ได้

- ผลกระทบกับหนังสือพิมพ์ที่เป็นของรัฐบาล

นอกจากผลกระทบที่มีต่อหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามแล้ว ก็ยังส่งผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลเองด้วย ซึ่งหากมองดูอย่างผิวเผินแล้ว ก็คงจะดูเหมือนว่าหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลไม่น่าที่จะต้องถูกกระทบอะไร แต่ในความเป็นจริงแล้ว นักหนังสือพิมพ์เหล่านี้แทบที่จะเรียกได้ว่าไม่มีสิทธิ มีเสียงในการต่อต้าน หรือมีความคิดเห็นขัดแย้งกับนักการเมืองเจ้าของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นเลย แต่ต้องไหลไปตามนโยบายของนายทุน ซึ่งก็คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หากใครแสดงความคิดเห็นแตกต่างก็ต้องลาออกไป เช่นเดียวกับกรณีของนายทอง ศรีธธาทิพย์ อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สารเสรี บุคคลที่เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นผู้มีคุณูปการกับจอมพลสฤษดิ์เป็นอย่างมาก ในการโจมตีศัตรูทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ คือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จนทำให้ประชาชนเกลียดชัง พล.ต.อ.เผ่าฯ มาแล้วจากคดี "แก๊งดำ" อันเป็นคดีลือลั่นเรื่องการกระทำผิดค้าฝิ่น และจอมพลสฤษดิ์เคยกล่าวว่า "อ้าว ไม่มีวันลืม ล้อ ผลงานของลื้อยิ่งกว่าทหารซึกกองพลหนึ่ง" (นายประจวบ อัมพะเศวต, อ้างแล้ว)

แต่สุดท้าย หลังจากการรัฐประหารรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2500 นายทองก็ต้องยกกองบรรณาธิการของตนเองออกไป เนื่องจากการไม่เห็นด้วยกับคำสั่งให้เลิกวิพากษ์วิจารณ์ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ขณะนั้นให้ความช่วยเหลือสนับสนุนไทยทั้งทางเศรษฐกิจและทางทหาร ซึ่งสารเสรีก็โดนร่างแหไปด้วย โดยจอมพลสฤษดิ์มีคำสั่งห้ามการโจมตีอเมริกาที่กองบรรณาธิการสารเสรี เพราะมีการไปวิพากษ์วิจารณ์อเมริกาตลอดเวลา นายทองกับเจ้าหน้าที่ในกองบรรณาธิการจึงต้องฮั้เปิดตนเองออกไป

หลังจากนั้น นายทงได้ออกไปตั้งหนังสือพิมพ์ใหม่ขึ้น ชื่อว่า “เอกชนรายสัปดาห์” และยังคงยึดมั่นอุดมการณ์เดิมคือ โจมตีอเมริกา จึงเท่ากับนายทงได้ประกาศการเป็นหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามจอมพลสฤษดิ์อย่างเต็มตัว และในที่สุด เอกชนรายสัปดาห์ก็ถูกตำรวจสั่งเก็บตามแผนหนังสือจนหมด หลังจากออกจำหน่ายได้เพียง 2 ฉบับ ในข้อหาขัดคำสั่งรัฐบาล ซึ่งนายทงได้ยื่นฟ้องอธิบดีกรมตำรวจ (พล.ต.อ.ไสว แส่นยากร) ข้อหาละเมิด แต่ก็มาถูกจับก่อนในการกวาดล้างครั้งใหญ่ของคณะปฏิวัติเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2501

นายสัมผัส พึ่งประดิษฐ์ กล่าวว่า “นอกจากหนังสือพิมพ์จะถูกห้ามวิพากษ์วิจารณ์การเมือง ห้ามวิพากษ์วิจารณ์สหรัฐ ไม่ให้ลงข่าวเกี่ยวกับประเทศจีน สังคมนิยมแล้ว ร้านหนังสือพิมพ์ที่เคยขายหนังสือพิมพ์ประเภทหัวก้าวหน้าอย่างอักษรวิวัฒนา โรงพิมพ์ตำจงหยวนฟ้าถูกปิด ร้านในต่างจังหวัดก็ถูกปิดหมด เอกสารหนังสือใดที่เข้าข่ายคอมมิวนิสต์ก็ถูกสั่งเก็บ ใครเป็นคนเขียนก็ถูกจับหมด เป็นอย่างนี้เรื่อยมาจนกระทั่ง จอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรม แต่นโยบายการจัดการกับหนังสือพิมพ์ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ก็ถูกสืบทอดมาจนถึงยุคจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งถึงแม้จะไม่เคยใช้คำสั่งคณะปฏิวัติแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเหมือนในสมัยจอมพลสฤษดิ์ แต่สถานการณ์ บ้านเมืองขณะนั้นก็ยังคงอยู่ในช่วงรัฐบาลเผด็จการทหาร หนังสือพิมพ์ยังคงอยู่ภายใต้กฎอัยการศึก และมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2502 ต่อไป

● การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์

จากสภาพเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ นอกจากจะทำให้รัฐบาลจะทำการควบคุมหนังสือพิมพ์ด้วยวิธีต่าง ๆ ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยยังพบการที่รัฐบาลใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในการช่วยเผยแพร่อุดมการณ์ นโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลต้องการให้แพร่หลายออกไปอีกด้วย โดยมีลักษณะการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์โดยการให้เป็นเครื่องมือในการเสนอนโยบาย คำสั่ง คำเตือนต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยพบว่านอกจากจะมีการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์สารเสรี ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลเองแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามอีกด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้คือ

- ก. การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลเอง
- ข. การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

ซึ่งจากภายหลังจากการกวาดล้างจับกุมนักหนังสือพิมพ์ และปิดหนังสือพิมพ์รวมทั้งโรงพิมพ์จนหมดแล้ว รัฐบาลก็พิจารณาว่าจะให้ฉบับไหนที่สามารถจะออกได้เป็นราย ๆ ไป ซึ่งฉบับที่ได้ออก จำต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และคำสั่งต่าง ๆ ตามที่รัฐบาลกำหนด และที่สำคัญคือ จะต้องเป็นสื่อในการสนับสนุนรัฐบาล ขณะเดียวกันก็ห้ามวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอีกด้วย ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

ก. การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลเอง

สุกัญญา ตีระวนิช (2526 : 113) กล่าวว่า ในด้านหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ดูเหมือนว่าจอมพลสฤษดิ์จะไม่สู้ไว้วางใจในหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่ต้น แต่ก็มองเห็นอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ในยุคนั้น จึงปรากฏว่ามีหนังสือพิมพ์สารเสรี ที่เป็นของจอมพลสฤษดิ์อย่างเปิดเผยพร้อมที่จะปกป้องและต่อต้านเพื่อจอมพลสฤษดิ์ เคยต่อต้านหนังสือพิมพ์อิสระและเสรีภาพ ในฐานะที่โจมตีท่าพอลจอมพลสฤษดิ์ “โดยไม่มีมูลความจริง”

ในการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล (สารเสรี) เอง ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ประโยชน์จากสารเสรีเป็น 2 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบที่ 1 คือ การใช้หนังสือพิมพ์ในการโจมตีศัตรูทางการเมือง เช่น ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ส่วนรูปแบบที่ 2 คือ การโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม รวมทั้งการลงคำสั่ง และคำเตือนต่อหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล

- รูปแบบที่ 1 การใช้หนังสือพิมพ์ในการโจมตีศัตรูทางการเมือง ซึ่งได้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์

ผู้วิจัยพบว่ามิตความที่กล่าวโจมตีฝ่ายคอมมิวนิสต์ในสารเสรีอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงภัยอันตรายของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่พยายามจะแทรกแซงประเทศไทย และโน้มน้าวให้ประชาชนหลงเชื่อในลัทธิดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้หยิบยกเอาตัวอย่างการเสนอบทความโจมตีคอมมิวนิสต์ เฉพาะในเดือนเมษายน และกรกฎาคม 2502 มาเพื่อให้เห็นถึงความถี่ในการลงโจมตีต่อต้านคอมมิวนิสต์ในหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล เพราะในช่วงเดือนดังกล่าวผู้วิจัยพบว่ามี ความถี่มากที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินการตามนโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์อันเป็นนโยบายหลักตลอดสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังนี้

- วันที่ 29 เมษายน 2502 ลงบทบรรณาธิการเรื่อง "พฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ"
- วันที่ 30 เมษายน 2502 ลงบทบรรณาธิการเรื่อง "เจ้าเล่ห์เจ้ากล" โจมตีจีนคอมมิวนิสต์ที่มีพฤติกรรมโหดร้ายทารุณธเบตที่แข็งข้อต่อผู้การปกครองอันโหดร้ายของตน โดยการใช้อาวุธที่เป็นไอพิษในการปราบปราม
- วันที่ 1 กรกฎาคม 2502 ลงข่าวการกวาดล้างจับกุมคอมมิวนิสต์เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2502
- วันที่ 2 กรกฎาคม 2502 ลงบทความโจมตีคอมมิวนิสต์ของจอมพลสฤษดิ์ เรื่อง "มันร้ายยิ่งกว่าศิลา"
- วันที่ 3-6 กรกฎาคม 2502 ลงข่าวการสอบสวนคอมมิวนิสต์ที่ถูกจับได้
- วันที่ 7 กรกฎาคม 2502 ลงข่าวการประหารชีวิตนายศุภชัย ศรีสติ หัวหน้าคณะก่อการคอมมิวนิสต์ที่ถูกจับได้ สุสานทรยศต่อชาติ
- วันที่ 27 กรกฎาคม 2502 ลงบทความเรื่อง "จับโกหกจีนแดง" ซึ่งเป็นการกล่าวโจมตีคอมมิวนิสต์ตลอดเวลา

ตัวอย่างในวันที่ 2 กรกฎาคม 2502 สารเสรีได้ลงคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ เรื่อง "มันร้ายยิ่งกว่าศิลา" มีใจความว่าเป็นการโจมตีคณะก่อการคอมมิวนิสต์ที่จับได้ว่า "...ประวัติศาสตร์บอกกับเราว่า เมื่อแผ่นดินไทยสูญเสียเอกราชนั้น หาใช่เพราะเหตุอื่นไกลไม่ หากแต่เป็นเพราะคนไทยด้วยกันเองเป็นไส้ศึก จึงทำให้ไทยสูญเสียอธิปไตยและเอกราชอันเป็นที่รักและหวงแหนไปได้โดยง่าย ...ต่อมาตำรวจได้จับกุมบุคคลคณะหนึ่งซึ่งมีพฤติกรรมที่จะนำประเทศไทยไปสู่ระบอบการปกครองอันไม่พึงปรารถนา และไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญการ ปกครองของราชอาณาจักร นั่นคือคอมมิวนิสต์...เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การกระทำใดที่แม้แต่จะเป็นการพยายามก็ตาม ที่จะนำลัทธิอื่นมาสถาปนาแทน จึงเป็นการกระทำอันอุกฤษฏ์และปรานีกันไม่ได้...จอมพลสฤษดิ์ กล่าวกับหนังสือพิมพ์กรณีอื่นเป็นคอมมิวนิสต์รายนี้ว่า "ร้ายยิ่งกว่าศิลาเพราะมันทำให้บ้านเมืองถึงกับล่มจมได้ ถ้าเราไม่ล้มประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา ล่มเราก็ยอมรู้ได้ว่าไม่ได้ล่มเพราะอำนาจของปืนข้าศึกเลย แต่เพราะการเป็นไส้ศึกกันเองต่างหาก ซึ่งเราไม่ควรให้ประวัติศาสตร์อุบตีซ้ำรอยอีก..."

รูปแบบที่ 2 คือ การโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

ดังตัวอย่างของสารเสรีในวันที่ 25 กรกฎาคม 2502 เรื่อง “ผู้ขัดขวางชาติ” เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการโจมตีหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามที่มีความคิดขัดแย้งกับรัฐบาล ว่า

“...อันความผาสุกของประชาชนนั้นจักสำเร็จได้ ก็จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของพี่น้องชาวไทย และข้าราชการทั้งหลายโดยทั่วกัน เพราะฉะนั้นหากปราศจากความร่วมมือในกิจการที่รัฐบาลกระทำไป ความสำเร็จก็ไม่บังเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน ...นับเป็นภาวะของชาวไทยทุกคนที่ต้องช่วยกันสร้างชาติของเราให้เจริญต่อไป คณะปฏิวัติไม่มีเจตนาจะผูกขาดความรักชาติไว้แต่ผู้เดียวเลย ก็เหตุไฉนบุคคลบางคนจึงไม่ใช้สิทธิของตนในการแสดงความรักชาติให้ถูกต้องตามกฎหมาย การใส่ร้ายรัฐบาลด้วยความเท็จนั้น ดังในหนังสือพิมพ์บางฉบับได้กระทำ ประชาชนได้เห็นผลงานของรัฐบาลดีอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจึงไม่สามารถที่จะดึงประชาชนให้คล้อยตามได้ และเราก็อาจกล่าวได้ว่าวิธีการเช่นนี้เป็นการขัดขวางชาติ เป็นลูกตุ้มถ่วงความเจริญของชาติ จึงจำเป็นต้องใช้ความเด็ดขาดตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม และของประเทศชาติ อันเป็นที่รักของเราต่อไป”

อีกตัวอย่างเป็นกรณีการที่สารเสรีกล่าวโจมตีหนังสือพิมพ์อิสระที่ได้กล่าวโจมตีจอมพลสฤษดิ์อย่างเสีย ๆ หาย ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อการทุบแท่นพิมพ์ ซึ่งสารเสรีได้กล่าวโต้ตอบว่า ในฉบับวันที่ 16 กรกฎาคม 2501 โดยมีใจความว่า

“มีข่าวแท่นพิมพ์หนังสือพิมพ์ อิสระรายวัน ซึ่งสารเสรี เรียกว่า “สิ่งพิมพ์เลว” ถูกมือมืดบุกจามด้วยขวานและค้อน โดยสารเสรีประณามว่าใช้ถ้อยคำกักขฬะสามหาว ก้าวร้าวบุคคลต่าง ๆ ตลอดจนข้อความใส่ร้ายป้ายสีหมิ่นหน้าสุจริตชนเป็นคอมมิวนิสต์ จนเป็นคดีฟ้องร้องในโรงศาลหลายสิบคดี” (สุกัญญา ตีระวนิช, อ้างแล้ว, หน้า 122)

ต่อมาในวันที่ 17 กรกฎาคม 2501 สารเสรี ลงข่าวจอมพลสฤษดิ์ ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมทนไม่ไหว มันด่าผมเป็นหมา 500 ชาติ มันดูถูกจอมพลแห่งกองทัพบก หนอยมันยังทำผมเสียด้วยว่า เก่งจริงให้ไปพบมันภายใน 24 ชั่วโมง ผมก็ไปนะซิ” แล้วจอมพลสฤษดิ์ก็เล่าเรื่องไปที่โรงพิมพ์ แล้วพบนายประยูร ชื่นสวัสดิ์ อดีตบรรณาธิการธรรมาธิปไตย ออกมาเฝ้าหน้าซีดตัวสั่น เพราะบรรณาธิการไม่อยู่ หลังจากนั้นไม่นานโรงพิมพ์อิสระก็ถูกบุกทำลาย ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ปฏิเสธ

ว่าไม่รู้เรื่องด้วย เพราะอิสระไปดำใคร ๆ เขาไว้แยะ หลังจากนั้น อธิบดีตำรวจสั่งจำ “สิ่งพิมพ์เลข” ในข้อหาขบถ เพราะจงใจให้ร้ายรัฐบาล (สุกัญญา ตีระวนิช, เรื่องเดียวกัน, น. 122) ซึ่งจะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์สารเสรี ทำงานเป็นปากเสียงของสฤษดิ์โดยชัดแจ้งโดยตลอด

ข. การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม

ในการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม นั้น ผู้วิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์ในสมัยนี้ ได้แต่ลงข่าวตามที่รัฐบาลส่งมาให้ หรือแถลงให้ลงไปตามข้อเท็จจริงที่ต้องการเท่านั้น เช่น คำสั่ง คำแถลงการณ์ เป็นต้น ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นที่พอใจแก่รัฐบาล เพราะมีหนังสือกล่าวแสดงความชื่นชมจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ดังตัวอย่างที่มีหนังสือกล่าวคำชื่นชมไปพร้อม ๆ กับการอวยพรเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ 2505 ที่ พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ส่งสารอำนวยการในวันขึ้นปีใหม่แก่เจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ในฐานะที่นอกจากจะให้ความร่วมมือทางราชการด้วยดีแล้ว ยังได้บำเพ็ญหน้าที่สมศักดิ์ศรีอย่างน่าสรรเสริญ ในสารนั้นมีว่า

“เรียนเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ กาลเวลาได้ผ่านพ้นไปอีกรอบปีหนึ่งบัดนี้ได้มาถึงพุทธศักราชใหม่ อันเป็นวาระที่น่าชื่นชมยินดี ข้าพเจ้าในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ขอส่งความปรารถนาดีและขอแสดงความยินดีมายังท่านและหนังสือพิมพ์ของท่าน ในโอกาสอันเป็นศุภวาระดิถีนี้ เสถียรภาพของหนังสือพิมพ์ได้แก่ การปฏิบัติที่สมควรแก่เหตุผล เช่น การแถลงข่าวสารที่ถูกต้อง ไม่ละเลยบกพร่องแก่ข้อเท็จจริงให้เสียหายแก่ชุมชน รัฐ และประเทศชาติ การแถลงข่าวสารที่ไม่ผิดพลาดหรือปรับความเข้าใจแก่กันเสียได้ ย่อมเป็นประโยชน์แก่การปกครองและป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่ทุกฝ่าย การปกครองในระบบประชาธิปไตย คือ ความเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นการสมบูรณ์ด้วยภราดรภาพ ตามที่หนังสือพิมพ์นี้ได้ปฏิบัติมาด้วยดี ไม่เป็นภัยอันตรายใด ๆ ต่อส่วนรวม ร่วมมือแก่ทางราชการถือเอาประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นสิ่งสำคัญ จึงนับว่าท่านและคณะหนังสือพิมพ์ของท่าน ได้บำเพ็ญหน้าที่สมศักดิ์ศรีอันสมควรสรรเสริญ ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสศุภวาระดิถีขึ้นปีใหม่นี้ อำนวยการให้ท่านกับคณะของจงประสงค์สวัสดิ์พิพัฒน์ชัยประสงค์ จ้างหมายสิ่งใด ขอให้เป็นผลสัมฤทธิ์ทุกประการ” (สยามนิกร, 21 ธันวาคม 2504)

และในปีต่อมา ในวันที่ 26 ธันวาคม 2505 พล.อ.ประภาส จารุเสถียร ก็ยังได้ส่ง ส.ค.ส. มาถึงหนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งเช่นกัน เพราะเกิดความระลึกถึงความร่วมมือของบรรดา หนังสือพิมพ์ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของชาติที่ผ่านมาแล้วด้วยความเรียบร้อย จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ และยังคงกล่าวอีกว่า "...ทุกวันนี้การสื่อสารแบบวิทยาศาสตร์ได้ก้าวหน้า ไปมากแล้ว แม้กระนั้นหนังสือพิมพ์ก็ยังเป็นอุปกรณ์สำคัญที่สุดแก่ประชาชนคนอ่านอยู่อย่างไม่ เบื่อหน่าย ยังยกย่องอยู่ว่าหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นแก่ประชาชนและประเทศชาติ ในโอกาสเดียวกัน ถ้าความผิดพลาดบังเกิดขึ้นย่อมมีทั้งคุณและโทษคละเคล้ากันไป เพราะฉะนั้นในประการเหล่านี้ ถ้าหนังสือพิมพ์รู้หน้าที่ คอยระมัดระวังว่าสิ่งใดเป็นคุณสิ่งใดเป็นโทษ ก็แยกไว้เป็นส่วนสัดส่วนเลือก ปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว ก็พึงถือได้ว่าปฏิบัติแล้วโดยสมบูรณ์สมกับที่ได้รับการยกย่องตาม ฐานันดรศักดิ์..." (สยามนิกร, 27 ธันวาคม 2505)

การแสดงความพอใจและกล่าวชื่นชมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ได้อยู่ใน กรอบในแนวของรัฐบาลมาโดยตลอด ด้วยเหตุที่ไม่มีทางเลือกเหลือให้หนังสือพิมพ์อีกแล้ว กล่าวคือ หากต้องการที่จะยึดในอาชีพหนังสือพิมพ์ต่อไป ก็จะต้องปฏิบัติตามภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่รัฐบาล กำหนดขึ้น มิฉะนั้นก็จะถูกอำนาจทั้งทางกฎหมายและจากอำนาจมืดในการลงโทษสำหรับผู้แหก กฎของผู้ปกครอง

3.2 ประเด็นอื่น ๆ

จากการศึกษาในประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่านโยบายทางการเมืองต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ส่งผลไปยังประเด็นทางการเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ

3.2.1 สภาวะทางเศรษฐกิจ

3.2.2 สภาวะทางสังคม

รายละเอียดคือ

3.2.1 สภาวะทางเศรษฐกิจ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาว่าสหรัฐอเมริกามีนโยบายที่จะป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจ ประกอบกับรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขณะนั้นต้องการการรับรองและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเช่นกัน ดังนั้นความต้องการพึ่งพาซึ่งกันและกันได้นำไปสู่ความร่วมมือกันโดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับเอาระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่สหรัฐอเมริกาแนะนำมาใช้ โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นแหล่งเงินช่วยเหลือที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม การมีนโยบายเปิดแบบเสรีนิยมก็ไม่ได้นำมาใช้กับหนังสือพิมพ์ เพราะภายหลังจากการทำการรัฐประหารแล้ว รัฐบาลก็ได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และบางฉบับไม่อนุญาตให้เปิดอีกเลย เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองที่ต้องการควบคุมหนังสือพิมพ์ไม่ให้มาวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ อันอาจกระทบกับเสถียรภาพของรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากการสั่งปิดหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาเอียงซ้ายทั้งหมด คงเหลือเพียงหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนฝ่ายขวา ซึ่งหนังสือพิมพ์ที่ถูกปิดเหล่านี้ได้รวมถึงหนังสือพิมพ์จีนด้วย ทั้งนี้ วิภา อุตมฉันท ได้กล่าวในกรณีหนังสือพิมพ์จีนถูกปิดว่าหนังสือพิมพ์รายวันภาษาจีนในปลายปี พ.ศ. 2501 จึงเหลือเพียง 3 ฉบับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ได้มีหนังสือพิมพ์จีนออกมา 1 ฉบับ โดยมีกรมประชาสัมพันธ์เป็นเจ้าของ และมีหนังสือพิมพ์จีนออกดำเนินการในช่วงนี้ 4 ฉบับ ได้แก่ ชิงเสียนเยอะเป่า ชื่อเจี้ยนเยอะเป่าหรือหนังสือพิมพ์สากลจงหวาเยอะเป่า และจงหวาเยอะเป่า ซึ่งหนังสือพิมพ์จีนทั้ง 4 ฉบับนี้ ได้ผูกขาดหนังสือพิมพ์จีนมาจนถึงปี พ.ศ. 2513 ภายใต้อาณัติของรัฐบาลไม่อนุญาตให้หนังสือพิมพ์จีนฉบับใหม่ ๆ

เปิดดำเนินการขึ้น ส่วนหนังสือพิมพ์ฉบับที่ดำเนินการอยู่แล้ว ต่างยึดมาตรการตรวจสอบตนเอง ไม่เสนอสิ่งใดที่จะเป็นการทำทลายขัดขวางต่อนโยบายจำกัดเสรีภาพของฝ่ายรัฐบาล (วิภา อุตมฉันทน์ และคณะ, อ้างแล้ว, 2528 : 23)

สำหรับหนังสือพิมพ์ภาษาไทยเองก็ถูกปิดทั้งหมดและไม่อนุญาตให้เปิดใหม่เช่นเดียวกัน หากใครฝ่าฝืนรัฐบาลก็จะทำการสั่งยึดสิ่งพิมพ์ฉบับนั้น ๆ จนหมดตลาดและสั่งปิดโรงพิมพ์ที่ทำการพิมพ์หนังสือพิมพ์ที่ไม่ได้รับอนุญาตนั้นด้วย ทำให้นักหนังสือพิมพ์ในช่วงนั้นต้องตกงาน บางคนต้องเลิกอาชีพนี้เปลี่ยนอาชีพไปทำไร้อื่นๆก็มี (ประจวบ อัมพะเสวต, อ้างแล้ว)

3.2.3 สภาวะทางสังคม

สำหรับนโยบายทางสังคมในขณะนั้น รัฐบาลมีนโยบายในการปราบปรามเหล่าอันธพาล รวมทั้งพวกลักขโมยชิงปล้น พวกชอบข่มขืน ทั้งหลาย ซึ่งสัมพัทธ์ พึ่งประดิษฐ์ กล่าวว่านโยบายการปราบอันธพาลนี้ ส่วนหนึ่งของการปราบอันธพาลมาจากความต้องการล้มล้างฐานอำนาจของพลตำรวจเอกเผ่าให้สิ้นซาก เพราะในยุคตำรวจครองเมือง ซึ่งมีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจนั้น ได้มีการเล็งใจ โดยอ้างเหตุผลว่าเล็งใจไว้เพื่อปราบโจร ซึ่งอันธพาลพวกนี้ได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม และเป็นฐานกำลังของพลตำรวจเอกเผ่าด้วย ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์ จึงได้ทำการปราบปรามทำการกวาดล้าง โดยใช้อำนาจตามความในมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2502

นอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายในการจัดการพนันทุกรูปแบบให้หมดสิ้นไป นโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบให้กับหนังสือพิมพ์ เพราะในเมื่อหนังสือพิมพ์ถูกห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองแล้ว สิ่งทีหนังสือพิมพ์หาทางออกให้กับตนเองเพื่อความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ก็คือ การหันไปเสนอข่าวอาชญากรรม โดยการใส่สีใส่ไข่ ข่าวเล็ก ๆ ก็กระพือให้เป็นข่าวใหญ่ รวมทั้งมีการบอกใบ้สลาหกินรวบ ทำให้ประชาชนมีความเสื่อมเสียในศีลธรรมอันดีไป รัฐบาลจึงออกมาปราบหนังสือพิมพ์ด้วยการออกหนังสือเตือน หากไม่เชื่อฟังก็จะดำเนินการตามอำนาจในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484

ตัวอย่างหนังสือเตือนเช่นในวันที่ 22 มกราคม 2503 พลตำรวจโทประเสริฐ รุจิรวงศ์ รองอธิบดีกรมตำรวจแทนอธิบดีกรมตำรวจ ได้มีหนังสือเตือนเจ้าของ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์และ

ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เรื่อง “ให้งดเว้นการพาดหัวข่าวตื่นเต้น” ทำนองทำให้คนเข้าใจผิด ทั้ง ๆ ที่เนื้อข่าวข้างในไม่มีสาระสำคัญ ไต ๆ เลย ซึ่งเป็นการพาดหัวข่าวเพื่อหวังผลกำไรในการค่านั้น ขอให้เลิกเสียที เพราะเป็นการฝ่าฝืนประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 และพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ข1/มท3 1 6 ,เรื่อง เตือนหนังสือพิมพ์ให้งดการพาดหัวข่าวตื่นเต้น 2503 , น. 323)

และต่อมาในวันที่ 8 มิถุนายน 2503 กรมตำรวจก็มีคำสั่งเรื่อง “ให้หนังสือพิมพ์งดเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีอาชญากรรม” เพราะเหตุเนื่องจากในขณะนี้หนังสือพิมพ์หลายฉบับมักเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมไปในการทำงานก่อให้เกิดความตื่นเต้น โดยเฉพาะการพาดหัวข่าวเป็นต้นว่า คดีข่มขืน ลามกอนาจาร โดยใช้ถ้อยคำบรรยายในหัวข่าวและเนื้อข่าวที่ไม่สมควร สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ในบางครั้ง หนังสือพิมพ์บางฉบับเสนอข่าวไปในการทำงานเหมือนเจ้าหน้าที่ไม่มีสมรรถภาพในการให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนเพียงพอ รองอธิบดีกรมตำรวจ พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ จึงขอตกเตือนหนังสือพิมพ์ขอให้งดการพาดหัวข่าวเรื่องคดีข่มขืน คดีลามกอนาจารไปในการทำงานทำให้เกิดความตื่นเต้น หรือดใช้ถ้อยคำที่ไม่สมควร มิฉะนั้นกรมตำรวจจะดำเนินการตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ต่อไป (สยามรัฐ, 9 มิถุนายน 2503)

ตัวอย่างข้อความ หนังสือเตือนให้ระงับการบอกใบ้สลากกินแบ่ง ในวันที่ 22 มกราคม 2503 พลตำรวจโทประเสริฐ รุจิรวงศ์ รองอธิบดีกรมตำรวจแทนอธิบดีกรมตำรวจ ได้มีหนังสือเตือนเจ้าของ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เรื่อง “ให้ระงับการโฆษณาบอกใบ้สลากกินแบ่ง” เพราะทางการประสงค์จะปราบปรามการเล่นการพนันสลากกินแบ่ง รวบให้หมดสิ้นโดยเด็ดขาด หากปรากฏยังมีการละเลยหรือฝ่าฝืนก็จำเป็นต้องพิจารณาดำเนินการโดยเด็ดขาดต่อไป (เพ็ญอ้างถึง, น. 323)

จากการศึกษาในประเด็นอื่น ๆ ทั้ง 2 ประเด็น คือ เศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เหตุปัจจัยอันสำคัญที่นำมาสู่การกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคม จนกระทั่งได้ส่งผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ นั้น ก็คือ ปัจจัยทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐ ซึ่งนำมาสู่นโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ จนทำให้รัฐบาลต้องกำหนดการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมตามมา ซึ่งไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุผลใดก็ตาม หนังสือพิมพ์ก็คือแพะรับบาปที่รัฐบาลออกมาเพ่งเล็งและควบคุมสิทธิ และเสรีภาพทุกครั้งไป

สรุปหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จากการศึกษาถึงการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ โดยพิจารณาจากเหตุการณ์ทางการเมืองและเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผู้วิจัยพบว่าผลแห่งการควบคุมและการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ นั้น ได้ส่งผลกระทบต่อวงการหนังสือพิมพ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์เป็นอย่างมากทำให้หนังสือพิมพ์ในยุคดังกล่าวหมดสิ้นสิทธิ เสรีภาพ ไม่สามารถเสนอข่าวได้อย่างอิสระเสรี แม้ว่านโยบายขั้นต้นของจอมพลสฤษดิ์ที่มีต่อหนังสือพิมพ์ จะเป็นท่าทีของการวิงวอนการสนับสนุนของหนังสือพิมพ์ และขอให้หนังสือพิมพ์ให้คำแนะนำตนเกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองก็ตาม

สุกัญญา ตีระวนิช (2526 : 114) ได้กล่าวไว้ว่า การที่หนังสือพิมพ์ถูกรัฐบาลบีบคั้นทางการเมือง และควบคุมอย่างเข้มงวดในการนำเสนอข่าวการเมืองและข่าวต่างประเทศอย่างเสรี ส่งผลให้หนังสือพิมพ์ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หันไปนำเสนอในข่าวไร้สาระเป็นส่วนใหญ่ นักเขียนที่มีหัวก้าวหน้าต้องจำกัดบทบาทของตนลงอย่างมาก บางคนก็หนีไปอยู่ต่างประเทศ บางคนก็เลิกเขียนในแนวก้าวหน้า

ทองใบ ทองเปาด์ อดีตนักหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย กล่าวว่า "วิธีการต่อสู้ของหนังสือพิมพ์ คือ การหันเหไม่พูดเรื่องการเมือง ถ้ารัฐบาลไม่ห้ามเล่นการเมืองภายในประเทศ หนังสือพิมพ์ก็จะหันไปรายงานข่าวอาชญากรรม หรือวิพากษ์วิจารณ์การเมืองต่างประเทศ หรือเสนอข่าวประโลมโลกแทน" (ทองใบ ทองเปาด์, อ้างแล้ว)

สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้สรุปผลงานของนักเขียนในแนวเสรีนิยมยุคนี้ได้ว่า (สุกัญญา ตีระวนิช, อ้างแล้ว, 2526 : 114)

1. รกไปด้วยเรื่องที่ไร้สาระ
2. นองไปด้วยเรื่องที่สัปดน
3. คาวไปด้วยเรื่องโลกีย์วิสัยที่ต่างพากันแข่งขันว่าผู้ใดจะวิจิตรพิสดารกว่ากัน
4. จัดจ้านไปด้วยเรื่องรักบนฟองสบู่ ปลูกสร้างความฝันบนนิมิตในอากาศ กระทบกระเทียบเปรียบเปรยในทางอิจฉาริชยา
5. มากไปด้วยเรื่องบู้ล้างผลาญ และเรื่องการเมืองประเภท "ปลูกผี" ซึ่งไร้รากฐานความคิดและความถูกต้องทางการเมือง

6. มีบ้างเล็กน้อยที่นักเขียนเริ่มเป็นขบถตัวเองและสังคมที่เขาใช้ชีวิตอยู่

ซึ่งหนังสือพิมพ์เป็นเช่นนี้ไปจนตลอดยุค จนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2506 หนังสือพิมพ์ก็โผล่พ้นออกจากยุคมืด มารับแสงสว่าง โดยในช่วงนี้เองที่หนังสือพิมพ์ที่ถูกเก็บกดมานาน จึงสบโอกาสที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์อย่างเต็มที่ มีการเสนอข่าวการแย่งชิงมรดก เปิดโปงการคอร์รัปชัน โดยหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ช่วยกันโหมกระพือข่าวอย่างถึงรุนแรง อันเป็นการสะท้อนถึงความจริงที่ทั้งทรมานและเคียดแค้นอยู่ในจิตใจของนักหนังสือพิมพ์มานานนับปี ซึ่งไม่สามารถกระทำได้ในขณะนั้น เพราะเกรงอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ที่อยู่ในมือ